

TÁRSADALOM ÉS NÉVHASZNÁLAT
Magyar névtani kutatások Szlovákiában

BAUKO JÁNOS

TÁRSADALOM ÉS NÉVHASZNÁLAT
Magyar névtani kutatások Szlovákiában

BUDAPEST

2019

MAGYAR NÉVTANI ÉRTEKEZÉSEK 8.

Az ELTE BTK Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet
Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékének sorozata

Sorozatszerkesztő
N. FODOR JÁNOS

A kézirat a Magyar Tudományos Akadémia Domus Ösztöndíjának
támogatásával készült.

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Írta
BAUKO JÁNOS

Lektorálta
JUHÁSZ DEZSŐ
SÁNDOR ANNA

Borítóterv: DECSI ZOLTÁN

Minden jog fenntartva.
© Bauko János, 2019

ISSN 1787-4394
ISBN 978-963-489-109-3 (nyomtatott)
ISBN 978-963-489-110-9 (online)
DOI: 10.26546/4891109

Kiadja a Magyar Nyelvtudományi Társaság és az ELTE BTK
Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszéke

TARTALOM

ELŐSZÓ	9
1. TÁRSADALOM ÉS NÉVHASZNÁLAT	15
1.1. Az onomasztika helye a tudományok rendszerében	15
1.2. Társadalom és névhasználat, a szocioonomasztika kutatási területei	18
2. NÉVTANI KUTATÁSOK SZLOVÁKIÁBAN.....	27
2.1. A szlovák névtudomány múltja és jelene.....	27
2.1.1. A szlovák névtan kezdetei.....	27
2.1.2. Az intézményi háttér, a névtudományi konferenciák, rendezvények.....	28
2.1.3. Személynévkutatás	30
2.1.4. Helynévkutatás.....	32
2.1.5. Névelmélet, általános névtan.....	34
2.1.6. Egyéb, tulajdonnevekkel foglalkozó kiadványok	35
2.1.7. Bibliográfia	36
2.2. Magyar névtani kutatások Szlovákiában	36
2.2.1. A szlovákiai magyar névkutatást áttekintő tanulmányok, bibliográfiák.....	36
2.2.2. A személynevek kutatása.....	39
2.2.3. A helynevek kutatása	43
2.2.4. Egyéb névfajták kutatása.....	46
2.2.5. A magyar névtani kutatások jövőbeli feladatai Szlovákiában	47
3. TERMINOLÓGIAI KÉRDÉSEK. A MAGYAR ÉS SZLOVÁK (SZLÁV) NÉVTANI TERMINOLÓGIA ÖSSZEVEETÉSE	51
3.1. Magyar és szlovák (szláv) névtani terminológiai kutatások	51
3.2. A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminusok összevetése	53
3.2.1. A tudományterület megnevezése és tárgya.....	54
3.2.2. A tulajdonnevek rendszerezése	54
3.2.3. A névtani terminusok használati köre.....	57
3.2.4. Nemzetközi és szlovák eredetű terminusok	57
3.2.5. A terminusok szűkebb és tágabb értelmezése	58
3.2.6. Általános névtani terminusok.....	58
3.2.7. A névfajta szerinti besorolás nehézségei	59
3.2.8. Névtani terminusok keletkezése	60
3.3. Összegzés	61
4. KISEBBSÉGI NÉVPOLITIKA SZLOVÁKIÁBAN A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁNI IDŐSZAKBAN	63
4.1. Kisebbség és névpolitika.....	63

4.2.	Szlovákiai névtörvények.....	65
4.2.1.	Személynevek.....	65
4.2.2.	Helynevek.....	67
4.2.3.	Intézménynevek.....	69
4.3.	Nemzetközi kisebbségi névtörvények.....	70
5.	NÉVSTANDARDIZÁLÁS ÉS ANYANYELVI NÉVTERVEZÉS SZLOVÁKIÁBAN.....	71
5.1.	A tulajdonnevek standardizálása.....	71
5.1.1.	Személynévhasználat.....	72
5.1.2.	Helynévhasználat.....	74
5.1.3.	Intézménynév-használat.....	78
5.2.	Alkalmazott névtudomány, kisebbségi névtervezés.....	80
5.2.1.	Személynévtervezés.....	81
5.2.2.	Helynévtervezés.....	85
5.2.3.	Intézménynév-tervezés.....	87
5.3.	Összegzés.....	89
6.	A TULAJDONNÉV IDENTITÁSJELÖLŐ FUNKCIÓJA.....	91
6.1.	A tulajdonnév funkciói.....	91
6.2.	Az identitás fogalma, a tulajdonnév mint identitásjel.....	94
6.3.	A tulajdonnevek etnikai identitásjelölő funkciója.....	96
6.3.1.	Személynevek.....	96
6.3.2.	Helynevek.....	99
6.3.3.	Intézménynevek.....	100
6.4.	Névattitűd-vizsgálatok nyitrai egyetemisták körében.....	101
6.5.	Összegzés.....	106
7.	A KERESZTNÉVDIVAT VÁLTOZÁSA SZLOVÁKIÁBAN.....	109
7.1.	Terminushasználat, a keresztnév fogalma.....	109
7.2.	A keresztnévek anyakönyvezésekor használatos névjegyzékek, névkönyvek Szlovákiában és Magyarországon.....	110
7.3.	A keresztnévdivat változása Szlovákiában.....	112
7.4.	A keresztnévadás indítékai.....	121
7.5.	A keresztnévek használata magyar–szlovák kétnyelvű környezetben.....	125
7.6.	Összegzés.....	127
8.	KONTAKTUSJELENSÉGEK A SZLOVÁKIAI MAGYAROK SZEMÉLYNÉVHASZNÁLATÁBAN.....	129
8.1.	Nyelvi kontaktushatás a tulajdonnevekben.....	129
8.2.	Kontaktusjelenségek a személynévhasználatban.....	129
8.2.1.	Család- és keresztnévek.....	129
8.2.2.	Bece- és ragadványnevek.....	133
8.3.	Összegzés.....	135
9.	KÉTNYELVŰSÉG ÉS NÉVSZEMIOTIKAI TÁJKÉP.....	137
9.1.	Kétnyelvűség és tulajdonnév-használat.....	137
9.2.	A névszemiotikai tájkép fogalma.....	137
9.3.	A névszemiotikai tájképet befolyásoló tényezők.....	138

9.4.	A nyelvi tájkép kutatása Dél-Szlovákiában.....	140
9.5.	Szlovákiai magyar települések névszemiotikai tájképének sajátosságai	141
9.5.1.	Személynév-szemiotikai tájkép.....	141
9.5.2.	Helynév-szemiotikai tájkép.....	145
9.5.3.	Intézménynév-szemiotikai tájkép	151
9.6.	Összegzés	156
10.	MAGYAR–SZLOVÁK HEGYNÉVPÁROK A MAGAS-TÁTRÁBAN.....	157
10.1.	A hegy mint szimbólum.....	157
10.2.	A hegynév fogalma	158
10.3.	Hegyrajzi köznevek.....	158
10.4.	A hegynevek kutatása	160
10.5.	A Magas-Tátra magyar–szlovák hegynévpárjai.....	161
10.5.1.	Azonos névadási indíték alapján keletkezett hegynévpárok.....	162
10.5.2.	Eltérő névadási indíték alapján keletkezett hegynévpárok	167
10.6.	Hegyevek az interneten és egyéb írott forrásokban	171
10.7.	Összegzés	173
	ÖSSZEFOGLALÁS	175
	ZHRNUTIE	177
	SUMMARY.....	179
	FELHASZNÁLT IRODALOM.....	181

ELŐSZÓ

A magyar névtudomány (avagy onomasztika) gazdag hagyományokra tekint vissza. A magyar névtant a határokon túli magyar névkutatások sajátos témáikkal is gazdagítják (bővebben l. BAUKO 2015a). Magyarország határain túl, a Kárpát-medencében kisebbségként élő magyarság névhasználatára jellemző a kétnyelvűség, hiszen kétnyelvű közösségként a tulajdonneveket nemcsak kisebbségi nyelvű (anyanyelvi), hanem többségi nyelvű (államnyelvi) formában is használják. A határokon túli magyar névkutatások egyik feladata a társadalom és névhasználat összefüggésrendszerének vizsgálata, a kisebbségi létből adódó névhasználat sajátosságainak, a névkontaktológiai jelenségeknek, a kisebbség-többség névhasználatában megfigyelhető eltéréseknek, hasonlóságoknak, kontaktushatásoknak stb. feltárása.

A jelen kötet célja, hogy betekintést nyújtson a magyar vonatkozású névtani kutatásokba Szlovákiában, a társadalom és névhasználat kapcsolatrendszerébe, a szlovákiai magyarok névhasználatába, a magyar és szlovák nyelv érintkezéséből adódó kontaktusjelenségekbe a tulajdonnevek világában. A kiadvány a névtudomány témaköréből írott tanulmányaimnak átdolgozott változatát tartalmazza.

A kötet tíz fejezetet foglal magában, melyek tematikusan összefüggnek egymással, de különböző aspektusokból tárgyalják a társadalom és tulajdonnév-használat témakörét, a szlovákiai magyarok névhasználatát, a kétnyelvű magyar–szlovák környezetnek a tulajdonnevekre gyakorolt hatását, valamint vonatkozó tudománytörténeti és névtani terminológiai kérdéseket is érintenek.

Elsőként az onomasztika helyét jelöljük ki a nyelvtudomány és a társtudományok rendszerében, s röviden áttekintjük a társadalom és névhasználat összefüggéseivel foglalkozó szocioonomasztika kutatási területeit. Ezek közé tartozik a névpolitika, a névtervezés, a kisebbségi névhasználat, a névváltoztatás, a névkontaktológia, a névdivat, a névattitűd; valamint a névhasználat és az életkor, nemek, felekezetek, társadalmi rétegek, csoportok stb. összefüggéseinek vizsgálata (egyes kérdések tárgyalására a további fejezetekben is visszatérünk). A szocioonomasztika kutatási területei a tulajdonnevek társadalmi szempontok szerinti vizsgálatának egy-egy részkérdésével foglalkoznak, nem egymástól elszigetelt részterületek, hanem kiegészítik, gyakran átfedik egymást.

A második fejezetben bemutatjuk a szlovákiai névtani kutatások történetét. A szlovák névtudomány történetének tárgyalásakor rámutatunk az intézményi háttér jelentőségére, a Szlovák Tudományos Akadémián belül működő Szlovák Névtudományi Bizottság (Slovenská onomastická komisia pri Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied) koordinálásával szervezett névtani

konferenciákra, egyéb rendezvényekre, valamint a monografikus jellegű névtani munkákra. A szlovákiai magyar vonatkozású névtani publikációk tárgyalásakor nemcsak a monografikus kiadványokkal, hanem a témával összefüggő tanulmányokkal is foglalkozunk. Főképpen a személynevekkel, majd a helynevekkel és egyéb tulajdonnevekkel foglalkozó írásokat említjük, többnyire az (al)névfajtákat, valamint a tanulmányok megjelenésének időrendi sorrendjét, illetve szerzőjét is figyelembe véve. Szólunk a szlovákiai magyar névkutatás feladatairól, és hangsúlyozzuk a névtudománynak a filológiai irányultságú egyetemi képzésben is megjelenő létjogosultságát.

A harmadik fejezetben terminológiai kérdéseket érintünk, a magyar és szlovák (szláv) névtani terminológiát vetjük össze. Szembetűnő különbség, hogy a magyar névtudományra a belső keletkezésű (magyar) terminusok, a szlovák (szláv) névtanra pedig az idegen eredetű szakkifejezések használata a jellemző. Főbb vonalaiban áttekintjük a témakörnek a magyar és a szlovák névtani szakirodalomban való megjelenését. A névtani terminológia nemzetközi egységesítésével kapcsolatos törekvéseket is megemlítjük, melyeket a Nemzetközi Névtudományi Társaság (ICOS – International Council of Onomastic Sciences) kezdeményezett. Befejezőképpen a magyar és szlovák névtani terminológiával kapcsolatos aktuális munkálatokra, készülő kiadványokra fordítjuk a figyelmet.

A negyedik fejezetben tárgyaljuk a szlovákiai kisebbségi névpolitika jellemzőit a rendszerváltozást követően. A 90-es években a szlovák nyelvtörvényre hivatkozva korlátozták a személyneveknek a kisebbségek anyanyelvén történő anyakönyvi bejegyzését és a kisebbségi helynevek használatát. Ezzel kapcsolatban születtek a „*táblaháború*” és „*névháború*” kifejezések, amelyek a hely- és személynevek hivatalos használatára vonatkoztak. Szlovákia megalakulása (1993) után fokozatosan bővültek a kisebbségek nyelvi jogai, s ezáltal a névhasználati jogai is. Az egyes alfejezetekben a személy-, hely- és intézménynevek hivatalos bejegyzésére vonatkozó, kisebbségeket érintő szlovákiai névtörvényeket tekintjük át. Beszámolunk arról is, hogy a kisebbségi névhasználatot egyes európai dokumentumok (pl. Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartája, Keret-egyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről) is szorgalmazzák.

Az ötödik fejezet a tulajdonnevek standardizálásával és az anyanyelvi névtervezéssel foglalkozik Szlovákiában. A szlovákiai magyarok kétnyelvűségéből adódik az egyes nyelvekhez kötődő kettős személynév-, valamint a kétnyelvű hely- és intézménynév-használat. A kétnyelvű tulajdonnévpárok hivatalos használata bizonyos törvényekhez, jogi előírásokhoz van kötve. E részben a hivatalos személy-, hely- és intézménynevek standardizációjával és tervezésével összefüggő kérdésekről szólunk. Megemlítjük, hogy milyen névtervező, névmenedzselő tevékenységgel támogathatjuk az anyanyelvi (kisebbségi) névhasználatot a hivatalos szinten. Beszámolunk az általunk készülő magyar–szlovák keresztnévszótárral kapcsolatos munkálatokról, amely útmutatóként szolgálhat az anyanyelvi névtervezéshez, a szlovákiai

magyarok személyneveinek anyanyelven történő anyakönyvezéséhez. A keresztnévszótárat a szlovákiai magyar településeken az anyakönyvi hivatalokban is használhatnák segédeszközként.

A hatodik fejezetben a tulajdonnév identitásjelölő funkcióját, a név és identitás közti összefüggést mutatjuk be. A névtani szakirodalom segítségével áttekintjük a tulajdonnév alapvető és egyéb funkcióit, kiemelten foglalkozunk a név identitásjelölő szerepével. Rámutatunk arra, hogy a név mint társadalmi meghatározottságú identitásjel utal az önmagunkkal való azonosság vagy valamely csoporttal való azonosulás érzésére, élményére. A tulajdonnevek etnikai szimbólumként funkcionálhatnak, utalhatnak az egyén, illetve közösség etnikai hovatartozására. A tulajdonnév etnikai identitásjelölő funkcióját a szlovákiai magyarok névhasználatának (személy-, hely- és intézménynév-használat) tükrében mutatjuk be. Ebben a fejezetben a nyitrai egyetemisták személynévattitűdjét, a hallgatóknak a személynevekkel szembeni beállítottságát, a róluk kialakult értékelő jellegű vélekedését is vizsgáljuk. A kérdőíves módszerrel történt vizsgálatban 275 (228 nő és 47 férfi) adatközlő vett részt. Arra kerestük a választ, hogy a hallgatók pozitívan vagy negatívan viszonyulnak-e saját család- és keresztnévükhöz; milyen névalakban van bejegyezve hivatalosan az anyakönyvben, hivatalos okmányokban a személynevük; terveznek-e a jövőben névváltoztatást; milyen keresztnévet választanának a leendő lány- vagy fiúgyermeküknek, illetve milyen formában anyakönyveztetnék család- és keresztnévüket; mely névalakkal szólítják meg őket mások és hogyan viszonyulnak az egyes névformákhoz.

A szlovákiai keresztnévdívat változását tárgyaló hetedik fejezet elején a keresztnév terminust magyarázzuk, majd bemutatjuk a keresztnévek anyakönyvezésekor használatos névjegyzékeket, névkönyveket Szlovákiában és Magyarországon, a névdívat változását befolyásoló tényezőket, a keresztnévadás indítékait, valamint kitérünk a magyar–szlovák kétnyelvű környezetben jelentkező névadási, névviselési, névhasználati sajátosságokra is. A keresztnév választást és -használatot a névtörvények, valamint a nyelvi (pl. a nevek helyesírását, kiejtését érintő sajátosságok) és nyelven kívüli, társadalmi tényezők is befolyásolják. A névdívat változása, a keresztnévállomány bővülése azzal is összefügg, hogy megnyíltak az államhatárok, megnőtt a migráció, a ki- és bevándorlás, Szlovákia 2004-ben az Európai Unió tagjává vált, megnövekedett a külföldön munkát vállalók száma, illetve sok külföldi telepedett le az országban. A rendszerváltozás előtt gyakran ismétlődtek ugyanazon keresztnévek, nagyobb volt egy név megterheltsége. Napjainkban a névadók körében egyre erőteljesebb az egyedi keresztnévek bejegyzésére való törekvés. Az újszülötteknél gyakoriak az idegen hangzású, helyesírású keresztnévek, növekszik a bejegyzett keresztnév változatok száma, egyre több becenév válik anyakönyvezhető keresztnévvé, a kettős keresztnévek bejegyzése divattá kezd válni. A szlovákiai kisebbségekhez tartozó személyeknek lehetőségük van a név anyanyelven való

bejegyzésére, a keresztnév választás során gazdagabb névkincsből, a kisebbségi és többségi névállományból egyaránt válogathatnak.

A nyolcadik fejezetben vizsgálat alá vetjük a szlovákiai magyarok személynévhasználatában előforduló kontaktusjelenségeket. A szlovákiai magyarok névhasználatára hatással van a magyar–szlovák kétnyelvű környezet, s a két nyelv érintkezése, kölcsönhatása következményeként a tulajdonnévkészletben kontaktológiai sajátosságok figyelhetők meg. A kétnyelvű névhasználók az adott kommunikációs helyzetből, kontextusból függően az egyik vagy másik nyelvből választják ki a tulajdonnévformát. A szlovákiai magyarokra a kettős személynévhasználat, a család- és keresztnévnek kétféle alakváltozatban való használata jellemző. Magyar nyelvű kontextusban a magyar névformákat részesítik előnyben, a szlovák nyelvet elváró kontextusban pedig a többségi nyelvhez alkalmazkodó névalakokat használják. A hivatalos szintéren a szlovákos névformák, a nem hivatalos szintéren a magyar névalakok használata dominál. Kisebbségi környezetben a kettős személynévhasználat a kétnyelvű regionális sajtóban, emléktáblákon, névjegykártyákon, egyéb feliratokon is megfigyelhető.

A „Kétnyelvűség és névszemiotikai tájkép” című részben Szlovákia magyarlakta településeinek névszemiotikai tájképét vizsgáljuk. A névszemiotikai tájképet a névtáblákon, a köztereken lévő feliratokon, különböző felületeken (pl. plakátokon, falfelületeken, sírköveken, tablókön) szereplő tulajdonnevek (elsősorban személynév-, hely-, intézménynevek), valamint a nevekre utaló, neveket kísérő extralingvális jelek (pl. embléma, fénykép, rajz) alkotják. Arra keressük a választ, hogy az egyes szlovákiai magyar településeken a vizuális névhasználatban milyen mértékben érvényesülnek a kisebbségi nyelvi jogok, terjed-e az anyanyelvi névhasználat, illetve milyen arányban jelennek meg magyar nyelvű tulajdonneveket tartalmazó feliratok, névtáblák. A tulajdonnévfajtaiktól függően vizsgáljuk a szlovákiai magyar településekre jellemző személynév-szemiotikai, helynév-szemiotikai, intézménynév-szemiotikai tájképet.

A tizedik fejezetben a magas-tátrai magyar–szlovák hegynévpárokat elemezzük. Elsőként meghatározzuk a *hegynév* fogalmát, majd foglalkozunk a névrészként használatos hegyrajzi köznevekkel, röviden szót ejtünk a magas-tátrai helyneveket tárgyaló alapvető névtani vonatkozású szakirodalomról. A Magas-Tátra helynevei nagyrészt négynyelvűek (magyar, szlovák, német, lengyel). A magyar–szlovák hegynévpárokat a névadás indítéka szerint csoportosítjuk. A mindkét nyelvben azonos névadási indíték, szemléletmód alapján létrejött hegynevek egy része tulajdonnévosztály-váltással (településnévből, víznévből, személynévből stb.), másik része a köznevek tulajdonnevesülésével (növénynévből, állatnévből, színnévből stb.) jött létre. Az azonos indítékkal keletkezett magyar–szlovák hegynévpárok között grammatikai eltérések is megfigyelhetők, pl. névrészek elhagyása vagy bővülése, számbeli eltérés. A mindkét nyelvben eltérő névadási indíték alapján létrejött hegynévpároknál

---

gyakori, hogy míg a magyar nyelvben a személynévből származó tiszteleti nevek vannak túlsúlyban, addig a szlovák megnevezések különböző motiváció alapján keletkeztek.

A felhasznált irodalom tartalmazza a vonatkozó névtani bibliográfiát, amely fontos forrásanyagul szolgálhat a jövőben a téma iránt érdeklődők részére. A jelen kiadványt az onomasztika/névtan tanegységet látogató egyetemi hallgatók számára ajánljuk, de haszonnal forgathatják a tulajdonnevek világa iránt érdeklődő olvasók is.

1. TÁRSADALOM ÉS NÉVHASZNÁLAT

1.1. Az onomasztika helye a tudományok rendszerében

Az *onomasztika* terminus a tulajdonnevek vizsgálatával foglalkozó tudományt jelöli. A műszó magyar nyelvben használatos szinonimái a *névtudomány*, *névtan*. Az *onomasztika* szakkifejezés a görög eredetű *onoma* 'tulajdonnév' szóból származik.

A névtan helyét a tudományok rendszerében a következőképpen határozta meg BENKŐ LORÁND a magyar névtudomány helyzetét és feladatait áttekintő előadásában: „a névtan alapvetően nyelvtudományi diszciplína, hiszen tárgya: a név nyelvi elem, következőképpen problematikájának megközelítéséhez mindenekelőtt a nyelvtudomány elveinek és módszereinek alkalmazása szükséges, (...) műveléséhez számos más tudományág ismeretanyagának bevonása is szükségeltetik, és eredményei számos más tudományág számára is hasznosíthatók” (BENKŐ 1970: 7). A névkutatás egyik leglényegesebb feladatát a tudományközi együttműködésben látta: „a magyar tulajdonnévanyag nyelvészeti feldolgozásában az eddiginél jobban ki kellene munkálni a társtudományok szempontjainak érvényesítését, valamint – ezzel összefüggésben – a társtudományokban való hasznosítás módszerbeli fogásait, velejáróit; e téren tág lehetőségek nyílhatnak a nyelvtudomány és több más társadalomtudományi ágazat kapcsolatainak még szorosabbá tételére” (BENKŐ 1970: 15).

Néhány kutató a névtan önolvóságát emelte ki. PAPP LÁSZLÓ a névtudományt önálló és önolvó tudományos diszciplínának tekinti, amelynek megvannak a maga sajátos problémái és ezeknek a problémáknak a megoldásához vezető saját módszere (PAPP 1970: 28). HAJDÚ MIHÁLY 1974-ben megerősíti ezt a nézetet: „ma már határozottan állíthatjuk, hogy a névtudomány önálló tudományág” (HAJDÚ 1974: 17). MEZŐ ANDRÁSNAK is hasonló a felfogása: „egy tudományág önállóságáról a pontosan körülhatárolt tárgy és vizsgálati cél, az alkalmazott módszerek és a sajátos kategóriarendszer alapján szoktunk dönteni; ha tehát a helynévkutatás körében felismerhetjük ezeket a feltételeket, nem lehet tőle az önálló tudományág rangját megtagadni” (MEZŐ 1981: 88).

A névtannak nemcsak a nyelvészeti vonatkozásai fontosak és hasznosak, hanem interdiszciplináris voltánál fogva különböző tudományterületeket, tantárgyakat kapcsol össze, azaz komplex ismereteket közvetít, lényeges összefüggéseket hoz felszínre (l. VARGA 2011b). Az onomasztika kapcsolatot tart a nyelvtudomány minden ágával (lexikológia, morfológia, stilisztika, szociolingvisztika, dialektológia,

nyelvtörténet stb.), s egyéb társtudományokkal, melyek között említhetjük az irodalom-, történet-, hit-, jog- és földrajztudományt, valamint a néprajzot, pszichológiát, szociológiát (vö. HAJDÚ 2003a: 38–45, HOFFMANN 2015).

A névtudomány interdiszciplináris jellegére sok kutató rámutatott. PAIS DEZSŐ a névtudományt alkalmazott művelődéstörténetnek tartja, mivel „valamely nép tulajdonnevei, mint általában egész nyelvrendszere, a legszorosabb, legszövevényesebb összefüggésben állnak történeti életének változásaival, különösen pedig művelődésének történeti élete folyamán végbemenő fejlődésével” (PAIS 1921: 158).

GYÖRFFY GYÖRGY szerint a nyelvészet és a történettudomány „egyenrangúan veszi ki részét” a tulajdonnevek vizsgálatából (l. GYÖRFFY 1972: 311). A történész és a nyelvész feladatai megoszlanak a neveket illetően: a történész feltárja és kiadja a forrásokat, lokalizálja a neveket stb., a nyelvész pedig megfejteti az eredetüket, megvizsgálja a nyelvi formájukat, változásukat stb., azaz a két szakterület ismeretanyaga kölcsönösen kiegészíti egymást. A történettudomány eredményeit a névtanósok leggyakrabban a névetimológiai kutatásoknál hasznosítják, a történészek számára pedig fontos forrásul szolgálnak a névkutatók által összeállított névszótárak, névarchívumok.

MÁTÉ JAKAB tudománytörténész a névtudomány helyét a nyelvészeti tudományok rendszerében jelöli ki. Hangsúlyozza azonban, hogy a névtudomány nem csupán nyelvészeti diszciplína, hanem sok tudományos területtel érintkezik, s „ma már nem túlzás a névtanról mint interdiszciplináris tudományterületről beszélni” (MÁTÉ 1993: 231). MÁTÉ a tulajdonneveket a nyelvtudomány legtöbb ágával kapcsolatban levő nyelvi elemnek tekinti, és tárgyalását a lexikológián belül tartja tárgyalhatónak. A tulajdonnevek a szókészlet szerves részét alkotják mindennapos életünkben gyakran használatosak, az alapszókincsünkbe tartoznak. „Névhasználati, névalkotási és névviselési tevékenységünk a mindennapi nyelvhasználatunknak nagyon is az előterében áll” (BENKŐ 1999: 165).

BENKŐ LORÁND a névtudományt a társadalomtudományok között az egyik legkomplexebb tudományágnak tartja, amelynek interdiszciplináris jellege elsősorban abban nyilvánul meg, hogy művelőinek számos tudományágban kell jártasnak lenniük. Kiemeli azt is, hogy a névtudomány kifejezetten nemzeti tudomány jellegű diszciplína.

JUHÁSZ DEZSŐ az ötödik magyar névtani konferencián tartott előadásában a névtudományt mint magyarságtudományt vizsgálja, s megállapítja, hogy „a névtan legnagyobb szelete mégiscsak a nyelvtudomány területére esik, annak eszköztárával vizsgálható” (JUHÁSZ 1997: 478).

KIEFER FERENC (2000: 159–160) a névtant alapvetően filológiai jellegű tudománynak tekinti. A tulajdonnevek vizsgálatában azonban fontos szerepűnek tartja a logikai-filozófiai megközelítést is.

HOFFMANN ISTVÁN hangsúlyozza, hogy „a tulajdonnevekhez vagy még általánosabban a névproblémához sokféle tudománynak van, lehet köze. Ez abból következik, hogy a név nyelvi jelenség, s a nyelv mint az emberi nem egyik jellegzetes specifikuma, sokféle vizsgálódás tárgya lehet” (HOFFMANN 1993: 4). Megállapítja, hogy „a névkutatás jellegzetesen nemzeti keretek között folyó tudományos tevékenység, amely az utóbbi évtizedekben az egyik legdinamikusabban fejlődő magyarságtudományi diszciplínának bizonyult. (...) A nyelvi jelek és részrendszerek közül kevés más elem mutat olyan szoros kölcsönhatást a nyelven kívüli kultúrával, mint amilyen kapcsolatban a nevek, a tulajdonnevek, elsősorban pedig legrégebbi fajtáik: a hely- és a személynevek állnak a kulturális változásokkal. Ez magyarázza a névkutatás interdiszciplináris jellegét is” (HOFFMANN 2002: 9). HOFFMANN arra is felhívja a figyelmet, hogy a neveket „minden szaktudomány a maga jellegének, érdeklődésének, céljainak megfelelően, a saját alapelvei és módszerei segítségével vizsgálja. A mindennapi tapasztalataink azt mutatják, hogy többnyire hasznosnak, gyümölcsözőnek bizonyul, ha a nevekkel foglalkozó kutató nyitottnak mutatkozik más tudományterületek szempontjaira, módszereire és eredményeire, és a saját kutatásaiban figyelembe is veszi ezeket. Ennek révén pedig a maga elé tűzött kutatási célokat illetően is gazdagabb, összetettebb, több oldalról is alátámasztott eredményeket érhet el” (HOFFMANN 2014: 6).

HAJDÚ MIHÁLY az „Általános és magyar névtan” című könyvében egy alfejezetet szánt a névtan és társtudományai kérdéskörének (2003a: 38–45). Megemlíti, hogy a 20. század közepe óta a névtudománnyal foglalkozó kutatók a szakágazat önállóságát, önelvűségét hirdetik. A névtan önállóságát bizonyítja kutatási területe: a tulajdonnév, s az önelvűség azt jelenti, hogy a saját belső struktúrájából adódó kérdéseire keresi a válaszokat. A névtudomány bölcsője a világon mindenütt a nyelvtudomány volt, elsősorban nyelvészek művelték. A tulajdonnév nyelvi jel, ezért vizsgálata a nyelvészet tárgykörébe tartozik.

A nevekre elsősorban a nyelvtörténeti kutatások irányították a figyelmet. A nevek történeti-etimológiai vizsgálata máig fontos részét alkotja a névtörténeti kutatásoknak. A tulajdonneveket gazdag jelentésrétegzettség jellemzi, amire a névszemantikai kutatások is rámutattak. A névtan és dialektológia kapcsolata is szoros: a tulajdonnevek élőnyelvben való használatának sajátosságaira a nyelvjáráskutatók figyeltek fel. A névtudomány és a szociolingvisztika kölcsönhatása nyilvánvaló, mindkét tudományterület foglalkozik a nyelven kívüli, társadalmi tényezők szerepével a nyelv-, illetve névhasználatban. A tulajdonnevek pszicholingvisztikai vizsgálata a névadás, névválasztás mentális okaira, lelki tényezőire, a névprodukciónak és névpercepciónak a folyamatára mutat rá. A stílusztika a tulajdonnevek stílusértékét, esztétikai, poétikai funkcióját vizsgálja. Az irodalomtudomány névtani vonatkozásai az írói névadással kapcsolatosak. A szemiotika a jeltudományban alkalmazott módszerek

segítségével vizsgálja a neveket mint egyedi jeleket. A számítástechnika az összegyűjtött tulajdonnevek feldolgozásában nyújt segítséget. Számítógépes programok segítségével különböző szempontok alapján vizsgálhatók a nevek, nélkülözhetetlenek a névatlaszok elkészítésénél, a névföldrajzi kutatások során stb.

HAJDÚ (2003a: 38–45) a névtan egyéb társtudományait is megemlíti. Az epigráfia (felirattan) a maradandó anyagra (kő, bronz, cserép) készült feliratok gyűjtésével, kiadásával és földolgozásával foglalkozik, így a tulajdonnévi feliratokat (pl. a sírköveken előforduló neveket) is vizsgálja. A szfragisztika (pecséttan) a pecséteken előforduló hely- és személyneveket is tanulmányozza. A genealógia (származástan) a személynevek kutatásához járul hozzá: a nemzetségek, családok történetét, leszármazási rendjét, családfáját vizsgálja. A névtan és hittudomány kapcsolata visszavezethető az ókorra, hiszen minden istenség nevének magyarázata megtalálható a korábbi szent iratokban. A jogtudomány részt vesz a tulajdonnevek használatát érintő törvények megalkotásában, melyek nagyban befolyásolják a névhasználatot. A földrajztudomány a névtan számára a helynevek kutatásában játszik fontos szerepet, a földrajztudósok által szerkesztett térképek nélkülözhetetlen forrásai a névtudománynak.

Egyes általános névtani terminusok is utalnak az onomasztika interdiszciplináris jellegére: névstiliztika, névszemantika, névdialektológia, névföldrajz, névkontaktológia, névlexikográfia, irodalmi onomasztika, szocioonomasztika, pszichoonomasztika stb.

A névkutatásban a dimenzionális szemléletmód – az idő, tér, társadalom és kultúra dimenziója (vö. JUHÁSZ 2011) – interdiszciplinaritást feltételez (bővebben l. FARKAS 2014a, b): az időbeliséget a diakrón onomasztika (névtörténet), a térbeliséget a geonomasztika (névföldrajz; areális névtan, névjárástan), a társadalmi-kulturális (szociokulturális) dimenziót pedig a szocioonomasztika tanulmányozza.

1.2. Társadalom és névhasználat, a szocioonomasztika kutatási területei

A társadalom és névhasználat kapcsolatrendszerével a *szocioonomasztika* foglalkozik. A *szocioonomasztika* terminust a német HANS WALTHER vezette be 1971-ben (AINIALA – ÖSTMAN szerk. 2017: 7, FARKAS 2014a: 17). Az onomasztika szoros kapcsolatban áll a szociológiával. A szociológia (társadalomtudomány) a társadalmi élet törvényszerűségeit (ANDORKA 2006: 33), az onomasztika (névtudomány) a tulajdonnevek világát, a társadalom és névhasználat közötti összefüggéseket vizsgálja. A két tudományág (szociológia és onomasztika) megnevezésének vegyülésével keletkezett a *szocioonomasztika* terminus (vö. NICOLAISEN 1985). Az idegen eredetű terminus ritkábban használatos a magyar névtudományban, a szláv és egyéb idegen nyelvű névtani irodalomban gyakrabban találkozhatunk a szakkifejezéssel.

„A tulajdonnevek létrejötte és módosulása elsődlegesen társadalmi tényezők függvénye” (KISS J. 1995: 278). Az ember amióta beszél, azóta megnevezi társait, a körülötte lévő állatokat, helyeket, objektumokat. A névadás, névhasználat antropológiai jellegzetességnek tekinthető. A tulajdonnevek kialakulása valószínűleg egykorú a beszédképességgel (vö. HAJDÚ 2003a: 9).

A társadalom és névhasználat szoros összefüggését a következőképpen fogalmazta meg BENKŐ LORÁND: „A személynévvizsgálat a társadalmi tudományok sorának a többivel egyenértékű tagja [...] a névadást nem lehet elszigetelten, csupán a nyelvi anyag alapján vizsgálni, hanem fel kell deríteni a nyelvi és névadásbeli jelenségek okait, indítékait, társadalmi alapjait [...] a személynévadásban a társadalmi érintkezés egyik jelentős mozzanatát, eszközét és eredményét kell látnunk, s a személyneveket mint a társadalom termékeit kell szemlél-nünk” (BENKŐ 1949: 245–246).

A névhasználatot nagyfokú variabilitás, azaz változatosság, változékonyság jellemzi. Ahány nyelv, annyiféle névhasználat. A névkészlet variabilitására a névváltozatok sokasága is utal. A névhasználatot befolyásoló főbb tényezők közé tartozik az idő–tér–társadalom dimenziója.

Az idők során változik a névdivat, egyes nevek újonnan keletkezhetnek, mások pedig feledésbe merülhetnek. Az egyént életkorától függően eltérően hívhatják, és különböző közösségek tagjaként más-más megszólításokkal illethetik. Az emelkedő életkorral általában az egyén által használatos tulajdonnévkincs is növekszik. Az egyéni névkincsen belül megkülönböztethetünk aktív (gyakran használatos tulajdonnevek) és passzív (ismert, de a mindennapok során nem használatos nevek) réteget, amely az életkortól függően változhat.

A tér dimenziója, a területiség nagyban befolyásolja az eltérő névhasználatot a világ különböző részein és egy állam határain belül is. Az egyes tájegységekre jellemző nyelvjárási sajátosságok a tulajdonnevekben is megjelennek. Egy adott területen élő kisebbség másképpen használhatja a neveket, mint a többségi nyelvet beszélő közösség.

A nevek összekötik az embert azzal a társadalommal, csoporttal, amelybe beleszületett, sőt számos esetben a szociális státus szerepét is betöltik. VINCENT BLANÁR a tulajdonnév egyik fő funkciójaként említi a társadalmi meghatározottságú identifikációt, s a szociolingvisztikai jellegű névtani kutatásoknak fontos szerepet tulajdonít. A névrendszer alapvető dimenziói közé sorolja a társadalmi, időbeli (történeti) és areális (földrajzi) tényezőt. Ezek közül elsősorban a társadalmi tényezők befolyásolják a névrendszer változásait (l. BLANÁR 1996). A tulajdonnevek a társadalom termékei. A tulajdonnév mint nyelvi jel ab ovo szociolingvisztikum (KISS J. 2001: 289).

A névtudományban gazdag hagyományai vannak a szocioonomasztikai kutatásoknak. HAJDÚ MIHÁLY említi, hogy „a névtan olyannyira összefonódott

a szociolingvisztikával (és a szociológiával), hogy elképzelhetetlen bármilyen jellegű jelenkori (de akár történeti) vizsgálat is a külön-külön kidolgozott, de egymáshoz nagyon nagy mértékben hasonlító módszerek alkalmazása nélkül” (HAJDÚ 2003a: 40).

A nyelvtudományon belül a társadalom és nyelvhasználat kapcsolatrendszerét a szociolingvisztika kutatja, amely érinti a tulajdonnév-használat témakörét is (l. KISS J. 1995: 278–287). A magyar névtudományi konferenciák közül elsőként az 1980 szeptemberében Veszprémben tartott III. Magyar Névtudományi Konferencia állította előtérbe a társadalom és névhasználat összefüggéseinek tárgyalását, a konferencia a „Név és társadalom” címet viselte (HAJDÚ – RÁCZ szerk. 1981). Újabban egyes szerzők áttekintették a szocioonomasztika (BAUKO 2011c, 2015h), illetve azon belül a helynév-szociológia (GYÓRFFY 2013, 2018) kutatási területeit.

A szocioonomasztika kutatási területei közé tartozik (bővebben l. BAUKO 2015h) a névpolitika, a névtervezés, a kisebbségi névhasználat, a névváltoztatás, a névkontaktológia, a névdivat, a névattitűd; a szocioonomasztika továbbá a névhasználat és az életkor, nemek, felekezetek, társadalmi rétegek, csoportok stb. összefüggéseit vizsgálja. A szocioonomasztika kutatási területei nem egymástól elszigetelt részterületek, hanem kiegészítik (gyakran átfedik) egymást, a tulajdonnevek társadalmi szempontok szerinti vizsgálatának egy-egy részkérdésével foglalkoznak. Az egyes részterületeket röviden érintjük a továbbiakban (egy-egy kérdés tárgyalására a későbbiekben is visszatérünk).

A névpolitika a névhasználatot szabályozó törvényekkel foglalkozik. Az egyes államok jogszabályai befolyásolják a hivatalos nevek bejegyzési módját és használatát. A névtörvények érintik az adott országban élő kisebbségek névjogait is. A múltból tudjuk, hogy a többségi politikai hatalom visszaélhet a nyelvi jogokkal, a kisebbségi beszélőkre többségi névformákat kényszeríthet rá, s megvonhatja tőlük az anyanyelvi névalakok hivatalos használatát. A névjogok főképpen a hivatalos személynevek anyakönyvi bejegyzését, a hely- és intézménynevek formális szintéren való használatát szabályozzák.

A névtervezés a tulajdonnevek használatának tervezési kérdéseivel, problémáival foglalkozik. A névtervezés egyszerű és szervezett jellegű is lehet (vö. LANSZTYÁK 2015). Az egyszerű névtervezés a hétköznapi beszélőkre jellemző, akik konkrét szituációkban oldanak meg kisebb közösséget vagy akár egyetlen embert érintő problémát (pl. olyankor, amikor a nő férjhez menéskor eldönti, hogy milyen családnevet visel majd a jövőben: a) felveszi a férje családnevét; b) meghagyja a saját lánykori családnevét, és nem veszi fel férje családnevét; c) hivatalosan mind a két családnevet – férj családnevét + saját lánykori családnevét – használná egyidejűleg). A szervezett névtervezés során a szakemberek olyan problémákat kezelnek, amelyek rendszerint nagyobb közösségeket érintenek (pl. a hivatalos névhasználat jogi

szabályozását illetően). Névtervezéssel összefüggő kérdés pl. az, hogy a rendelkezésre álló névalakváltozatokból melyiket választják ki standard névalaknak, milyen névformák használatát engedélyezik a hivatalos szinten, hogyan történik a névkészletbővítés (pl. az újonnan anyakönyvezhető keresztnéveket illetően) stb. Kisebbségi környezetben a magyarországitól eltérő társadalmi, politikai és nyelvi körülményeket is figyelembe kell venniük a névtervezőknek. A határon túli tulajdonnevek használatának fokozatos kiterjesztését, mind Magyarországon, mind pedig az utódállamokban elfogadható kodifikációját a névhatártalanítás szorgalmazza.

A kisebbségi névhasználat kutatása a nemzeti kisebbségek, etnikumok névadási, névviselési sajátosságaira irányul, amely eltér(het) az államnyelvitől. Kétnyelvű közösségben az egyén két (vagy több) nyelv tulajdonneveit sajátítja el, ezeket az adott nyelven történő kommunikációtól függően az egyik vagy másik nyelvben ismert alakváltozatában használ(hat)ja. A tulajdonneveknek az identifikáló, differenciáló funkciójuk mellett identitásjelölő szerepük van, hiszen a kisebbségi környezetben az egyén, illetve közösség etnikai identitására is utal(hat)nak.

A névváltoztatás a tulajdonnevek hivatalos úton való megváltoztatása. A különböző névfajták közül gyakrabban érintette a névváltoztatás pl. a helységneveket, utcaneveket, család- és keresztnéveket, intézményneveket, kevésbé pl. a hegy- és vízneveket, melyek állandóbbnak mutatkoznak. A társadalmi változások hatással vannak a névváltoztatásokra is. Példaként említhetjük, hogy Szlovákiában a második világháborút követően az 1948-as helységnévrendezés során 710 – nagyrészt magyarlakta – település szlovák nevét változtatták meg. A rendszerváltás (1989) után számos településen történtek utcanév-változtatások. Komáromban a politikai indíttatású régi utcanévek (és egyéb közterületi nevek) új megnevezést kaptak (a zárójelben a szlovák névmegfelelőt is feltüntettem): *Csehszlovák Hadsereg utcája* → *Ferences barátok utcája (Ulica Františkánov)*, *Vörös Hadsereg utca* → *Megye utca (Župná ulica)*, *Békevédők utcája (előtte Sztálingrád utca)* → *Lehár utca (Lehárova ulica)*, *Nemzetek barátsága utca* → *E. B. Lukáč utca (Ulica E. B. Lukáča)*, *Május 9. utca* → *Nap utca (Slnečná ulica)*, *Partizán utca* → *Szegfű utca (Klinčeková ulica)*, *Októberi forradalom tere* → *Klapka tér (Námestie generála Klapku)*, *Május 1. tér* → *Kossuth tér (Námestie Kossutha)*, *Győzelmes május tér* → *Lúdpiac tér (Tržničné námestie)*, *Marx Károly tér* → *Széna tér (Senný trh)*, *Klement Gottwald rakpart* → *Duna rakpart (Dunajské nábrežie)*, *Vörös Flotta szigete* → *Erzsébet-sziget (Alžbetin ostrov)*.

A névkontaktológia a nyelvi kontaktusokból származó névtani kérdéseket kutatja. A kétnyelvű környezet hatással van a névhasználatra, a nyelvi kölcsönhatás eredményeként a névanyagban kontaktusjelenségek is megjelennek. A kétnyelvű egyén/közösség névkincsében különböző nyelvekből eredő tulajdonnevek vannak, melyeket a névhasználók az adott kommunikációs helyzettől, kontextustól függően az egyik vagy másik nyelvből választják ki, illetve az egyes névrészek keveredhetnek egymással, hibrid névalakok keletkezhetnek (pl. *Mostná utca* < *Mostná ulica* + *Híd utca*).

A névdivat általában tömeges méretűvé váló, társadalmi indítékú azonos vagy hasonló viszonyulás a tulajdonnevekhez. A társadalmi változások nagyban befolyásolják a névdivat változását. A keresztnévállomány napjainkban dinamikusan változik, újabb nevek válnak hivatalosan anyakönyvezhetővé. A múltban gyakran ismétlődtek ugyanazon keresztnévek, nagyobb volt egy név megterheltsége és a gyermekszületések száma is. Az egykor divatos, gyakran választott hagyományos fiúnevek és lánynevek többségét napjainkban kevesebben adják gyermeküknek, a szülők inkább egyedülálló, ritkábban használatos (gyakran idegen eredetű) nevet választanak az újszülött részére.

A névattitűd az egyes embereknek, illetve csoportjainak nevekkel szembeni beállítottságát, hozzájuk való viszonyulását, róluk kialakult értékelő jellegű vélekedését jelöli. A névattitűdöt a nyelvi attitűd szerves részének tekinthetjük. A névattitűd a tér–idő–társadalom dimenziótól függően változhat. A név iránti attitűdöt több tényező befolyásolja: a névadó/névhasználó egyén, illetve közösség; a név születésének színhelye, körülményei; a név sértő, kedveskedő volta; a név hangalakja és jelentése, a névasszociáció; a név nyelvi eredete; a név gyakori vagy ritka előfordulása; a névhasználati színtér, szituáció (formális vagy informális); a névviselő és névhasználó közötti viszony (barátok vagy ellenségek); a névadás óta eltelt idő; a társadalmi és nyelvi közeg stb.

A névhasználat az életkor szerint változik. Más-más névkinccsel rendelkeznek az egyének a gyermek-, ifjú-, felnőtt- és időskorban. Az emelkedő életkorral folyamatosan bővül az egyén által megismert tulajdonnév-állomány, az életkortól függően változik az alap- és kiegészítő névkinccs. Az egyes generációk között a névhasználatban, névviselésben, névadásban különbségek mutatkoznak. Az újszülött világrajövelekor nevet kap, s az általa viselt személynév válik az élete során az alapvető identitásjelvé. Ezen a néven (illetve a személynév egyik részével: család- vagy keresztnév / esetleg bece- vagy ragadványnév) azonosítják/szólítják meg őt az adott társadalomban, szűkebb-tágabb közösségben. A gyermekkorban a tulajdonnév az anyanyelvi produkció első észlelhető elemei közé tartozik. Az *Anyu*, *Apa* szavak egyetlen személynévvel azonosítanak, így tulajdonnévként funkcionálnak (vö. VÖRÖS O. 2014). A gyermek eleinte a szűkebb környezetében élő családtagok, ismerősök nevét, szülőhelyének nevét stb. sajátítja el, majd a szocializáció során újabb és újabb tulajdonnevekkel bővül névkinccse. Az ifjúkorban a diák az iskolában oktatott tantárgyakon belül gazdag tulajdonnévanyaggal ismerkedik meg: pl. a nyelvtanórákon a helyesírás oktatásán belül; az irodalomórákon az írók, költők személynéveivel, irodalmi művek címeivel, a műben szereplő személyek, helyek, állatok stb. neveivel; a történelemórán történelmi személyiségek neveivel; a földrajzórán különféle helynevekkel stb. Felnőtt- és időskorban tovább bővül az egyén névrepertoárja, amit számos tényező befolyásol (pl. műveltség, foglalkozás, érdeklődési kör, társadalmi környezet). Kétnyelvű közösségben az egyén két (vagy több) nyelv tulajdonneveit

sajátítja el, ezeket az adott nyelvi, kommunikációs szituációtól függően használ(hat)-ja. Az egyén nemcsak névviselő, névhasználó, hanem egyben névadó is (lehet): elnevezheti plüss állatait, ragadványnevet találhat ki osztálytársa számára, nevet adhat a kutyájának, felnőttként keresztnévet választhat gyermekének, elnevezheti a vállalkozását stb.

A névhasználat a nemek szerint eltérést mutat. A férfiak és a nők keresztnévei eltérőek, s a viselt név utal a hordozója nemére. A nevek anyakönyvezésével kapcsolatos szlovákiai törvényekben is az olvasható, hogy férfinak nem adható női név, és viszont. Egyes keresztneveknek van férfi-női párja, ugyanabból a névtől származnak, a két névalak többnyire a névvégi morfémában tér el, a női nevek végén a leggyakrabban az *-a* képző fordul elő. Ez a férfi-női pár viszony egyes esetekben közismert, máskor kevésbé feltűnő a névhasználók számára. A személynév nem mindig utal a viselője nemére. A férfiak ragadványnévi funkcióban viselhetnek női neveket, illetve a nők férfineveket. A családtagok, ismerősök nevére vonatkozó ragadványnevek között találhatunk vonatkozó példákat. Férfi ragadványnévként viselheti a nőelőd (édesanya, nagymama), feleség, lánygyermek, női ismerős keresztnév vagy becenevét (pl. *Gizi* Feri, *Etel* Jancsi, *Juliska bácsi*, *Jutka* Balázs), a női nem képviselője pedig a férfielőd (édesapa, nagypapa), férj, fiúgyermek, férfi ismerős keresztnév vagy becenevét (pl. *Ádám* Gizi, *Jeró* 'Jeromos' Lujzi, *Lukács* Bözsi, *Márió néni*, *Pityú* Iлона). A ragadványnévadásban feminizáló tendenciával is találkozhatunk. Az egyik szlovákiai magyar alapiskolában egy lány, aki pejoratív ragadványnevet kapott a fiúktól, mindegyikükre egy lánynevet talált ki válaszképpen (reciprok névadás): Géza > *Gizike*, Karcsika > *Katika*, Milus-Ilus (Milán) > *Iluska*, Richárd > *Rebeka*, *Rózsika*, Tibor > *Tímea*, Zoli > *Zita*. Megfigyelhető, hogy a fiúk keresztnévének a kezdőbetűje befolyásolta leginkább a női keresztnév, illetve becenev kiválasztását.

A névhasználatban az egyes felekezetek között is eltérések vannak. Egykor a keresztségben adott nevek egy része valamely felekezethez kötődött. A római katolikusok a martírológiumi neveket (szentek neveit) preferálták, az izraeliták és protestánsok között az ószövetségi nevek terjedtek el. A kereszténység felvétele háttérrel volt a névadásra (vö. SLÍZ 2011a, b). A korábbi nyílt névallomány – mely a világi névadást jellemezte, hiszen bármiről elnevezhették a személyt, s a név az egyén élete során többször is megváltozhatott – zárttá vált, a magyar eredetű nevek használata háttérbe szorult, a megkereszteltek bibliai vagy martírológiumi nevet kaptak. A latin közvetítésű egyházi nevek közé tartozó bibliai nevek részben az Ószövetség, részben az Újszövetség történeteiben szerepet játszó személyek nevei voltak. Az ószövetségi nevek legtöbbször a héber nyelvben keletkezett, és a magyar névkincsbe latin közvetítéssel, a Biblia latin fordításával került. Az egyháznak fontos szerepe volt a keresztnévválasztásban. Már a Krisztus utáni első században a püspökök felhívták a keresztények figyelmét arra, hogy gyermekeiknek adjanak nevet

az egyház szentjeiről, mártírjairól. Elterjedésének lélektani oka volt: az emberek hittek abban, hogy a névazonosság által a szent jóindulata kiterjed az újszülöttre, az védelembe veszi, biztosítja a gyermek egészségét, érvényesülését és szerencséjét (HAJDÚ 2003a: 109). A névhagyomány a leggyakoribb nevek esetében erősebbnek bizonyult a felekezeti befolyásnál (l. B. GERGELY 2003, 2005). Vannak olyan egyházi nevek, amelyek szinte folyamatosan jelen vannak a leggyakoribbak között (férfiaknál pl. a *János, Miklós, Péter, Tamás*, nőknél az *Erzsébet, Margit, Katalin, Anna* stb.), mások ritkán fordulnak csak elő. A 18. század végére egy-egy faluban annyira elterjedtek egyes nevek, hogy a lakosok felét *János*nak vagy *József*nek, illetőleg *Zsuzsannának* vagy *Sárának* hívták. A 18. és 19. században gyakori keresztnévek közé tartoznak a katolikusoknál az *Ágoston, Alajos, Baltazár, Ignác, Jakab, Lőrinc, Menybert, Anna, Apollónia, Franciska, Katalin, Magdolna, Rozália, Terézia*, a protestánsoknál a *Gedeon, Gerzson, Mózes, Eszter, Sára, Zsófia, Zsuzsanna*, és az izraelitáknál az *Ábrahám, Emánuel, Izidor, Izrael, Izsák, Jákob, Márkus, Móric, Náthán, Salamon, Salome, Szerafina, Szeréna* nevek (vö. HAJDÚ 2003a; VARGA 2006, 2011a). A napjainkban gyakran előforduló keresztnévek közül pl. ószövetségi eredetűek az *Ádám, Áron, Benjámín, Dániel, Dávid, Gábor, József, Mihály, Eszter, Éva, Judit*, és újszövetségi eredetűek az *András, Barnabás, Bertalan, István, János, Márk, Máté, Mátyás, Pál, Péter, Sándor, Tamás, Anna, Erzsébet, Júlia, Magdolna, Mária, Márta* (vö. LADÓ – BÍRÓ 1998, FERCSIK – RAÁTZ 2009).

Az egyes társadalmi rétegek, csoportok, kisebb-nagyobb közösségek névhasználatában is különbségek mutatkoznak. Vannak tulajdonnevek, melyek csak szűkebb társadalmi úzusban használatosak, a csoporthoz tartozó személyek számára ismertek. Példaként említhetjük a sziklamászóutak neveit, melyek a sziklamászók zártabb közösségében, szociolektusában használatosak. A sziklamászóutak nevei a mikro-oronimákhoz sorolandók, sziklarésznevek, a szikla rövidebb szakaszát, a sziklamászó(k) által tervezett, kiépített, megmászott és elnevezett útvonalát identifikálják (bővebben l. BAUKO 2004a, 2010g). A nevek nemcsak az élőnyelvben használatosak, hanem útikalauzokban írott formában térképeken vannak feltüntetve. Az utóbbi években növekszik a sziklamászóútnevek száma Szlovákiában. A sziklamászóútnévadás indítékai változatosak. A legjellegzetesebb névadási motívum az út mászása során tapasztalt élményekre, érzésekre, jellegzetességekre utal. Összefüggés mutatkozik az út nehézségi foka és a megnevezése között. A könnyebben megmászható utakra utalnak a *Climbing for all, Easy, Speed* sziklamászóútnevek. A nehezebben mászható utak közé tartoznak a *Cunami, Keep the faith, Kiss me, Show no mercy, SOS*. Különböző események is motiválhatják a névadást: a *Total women* név a névadó feleségére utal, aki minden helyzetben a férje mellett áll, az út megmászásakor is elkísérte őt a sziklákra. A természetes sziklamászóútnevek a szikla alakját, fekvését, hosszát veszik figyelembe, pl. *Bonsai, Midnight shark, Tráns uterus, 65 000 mm, Atto, Femto, Nano, Piko*. A már meglévő tulajdonnevek más névosztályba kerülése által,

---

tulajdonnévosztály-váltással (transzonimizáció) is keletkezhetnek sziklamászóútnevek. A sziklamászóutak nevei eredhetnek személynévből (*Erika, Rebeka, Roxana*), helynévből (*Everest, Niagara, Tahiti*), filmcímből (*Matrix*), zenekar nevéből (*AC-DC*), zeneszám címéből (*West side story*), márkanevből (*Radegast*) stb.

2. NÉVTANI KUTATÁSOK SZLOVÁKIÁBAN

2.1. A szlovák névtudomány múltja és jelene

2.1.1. A szlovák névtan kezdetei

A tulajdonnevek vizsgálatának kezdetei Szlovákiában a felvilágosodás kutatóihoz köthetők, akik különböző tudományok (földrajz, történelem, néprajz, archeológia) keretein belül foglalkoztak a nevekkel, s csak később vált a tulajdonnév a nyelvtudományi kutatások tárgyává. A tulajdonnevek mint értékes nyelvemlékek a szlovákok elődeinek letelepedéséről is számot adtak.

A 19. században JÁN KOLLÁR író állított össze egy személynévjegyzéket (1828), és a szláv népek tulajdonneveiről is írt (1830).

A szlovák névkutatás fellendülése a 20. században kezdődött meg. Elsőként a cseh VLADIMÍR ŠMILAUER „Vodopis starého Slovenska” (A régi Szlovákia vízrajza) című munkája foglalkozott behatóan a tulajdonnevek egy osztályával, a víznevekkel (1932). A szerző a mű bevezető részében ismerteti a történeti forrásokat (1300-ig vizsgálta a névanyagot), a kutatás módszereit és a munka szerkezetét (IX–XLIII). Az egyes folyók (Morva, Duna, Dudvág, Vág, Nyitra, Garam, Ipoly, Sajó, Hernád, Bodrog, Poprád) szerint haladva mutatja be a vízneveket (1–286), majd ezt a fejezetet követi a nevek adattára az etimológiai magyarázatokkal együtt (287–452). A továbbiakban az összegyűjtött korpuszt a névadás indítéka szerint (köznevi, személy- és helynévi, ismeretlen és bizonytalan eredetű vízneveket különböztet meg) rendszerezi (453–502). A könyv befejező részében (503–560) ŠMILAUER a magyar bejegyzések sajátosságairól ír, majd a források értékelése és a nevek jegyzéke következik.

A szlovák helységnevek etimológiáját JÁN STANISLAV vizsgálta 1947-ben megjelent „Odkryté mená slovenských miest a dedín” (Szlovák városok és falvak feltárt nevei) című könyvében, melyet 2008-ban újranyomtattak. A névcikkekben a címnévként álló helységnév után következik a település lokalizálása, a történeti forrásokban lévő névváltozatok ismertetése, s végül az adott név keletkezésmagyarázata. Egyes névcikkekben a szlovák helységnév magyar névpárjáról (pl. *Eperjes*, *Pozsony*, *Kassa*) bővebb névmagyarázatot olvashatunk. Hasonló szerkezetben szerepelnek a névcikkek JÁN STANISLAV 1948-ban kiadott és 1999-ben újranyomtatásban is megjelent „Slovenský juh v stredoveku” (Szlovák dél a középkorban) című terjedelmes kétkötetes könyvének második, szótári részében, de e névtárban nemcsak helységnevek, hanem egyéb helynévfajták (pl. víznevek, domborzati nevek)

etimológiája is megtalálható. A helynévszótár több ezer helynév etimológiáját tartalmazza. STANISLAV számos magyar eredetű nevet tendenciaszerűen a szlávból magyaráz. Az idők során a névkutatók sok általa helytelenül etimologizált nevet újraértelmeztek, de számos, elsősorban nem magyar eredetű helynevekkel kapcsolatos megállapításait elfogadták.

A magyarországi szlovákok személy- és helyneveivel VINCENT BLANÁR foglalkozott „Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku” (Adalékok a magyarországi szlovák személy- és helynevek tanulmányozásához) című monográfiájában (1950). Az 53 kutatóponton személy- (elsősorban családneveket) és helyneveket gyűjtött.

2.1.2. Az intézményi háttér, a névtudományi konferenciák, rendezvények

Vincent Blanárnak köszönhetően alakult meg a Szlovák Névtudományi Bizottság (Slovenská onomastická komisia) a Szlovák Tudományos Akadémián belül 1964. december 8-án, mely intézményes keretek közt biztosította a névkutatás szervezettebbé válását. Az első elnöke Vincent Blanár lett (1964–1977), majd őt követték Ján Matejčík (1977–1984), Milan Majtán (1984–2001), Pavol Žigo (2001–2015) és Juraj Hladký (2015–).

Az első Szlovák Névtudományi Konferenciát 1967-ben szervezte a Szlovák Névtudományi Bizottság. Az első konferencián három témakörben hangzottak el az előadások: a) a mai és történeti személynevek kutatása, b) a helynevek diakrón kutatása, c) a helynevek standardizálása (BLANÁR – MAJTÁN szerk. 1968).

A második konferencián (1969) a szlovák névtanósok a névtudomány elméleti és módszertani kérdéseivel foglalkoztak (KRISTOF szerk. 1970).

A harmadik névtudományi konferencia (1970) monotematikus volt, az élőnyelvben használatos személynevek kutatásáról adott képet (BLANÁR szerk. 1972).

A tulajdonnevek nyelvi elemzésének lehetőségeiről volt szó a negyedik konferencián (1971), amely rámutatott arra, hogy a tulajdonnevek a szókészlet szerves részét alkotják, s szükséges a rendszerszerű vizsgálatuk (MAJTÁN szerk. 1973).

Egy év múlva került sor az ötödik névtani konferenciára (1972), melynek fő kérdésköréi a következők voltak: a) a személynevek kartografálása (névföldrajz), b) a szláv névtani terminológia, c) a nyelvi kontaktusok hatása a tulajdonnevek világára (BLICHA – MAJTÁN szerk. 1976).

A hatodik konferencián (1974) a tulajdonnevek elméleti kérdéseinek, illetve a népi helynevek kutatási módszereinek és eredményeinek tárgyalása került előtérbe (MAJTÁN szerk. 1976).

Az ezt követő hetedik névtudományi konferenciának (1976) a fő témája a tulajdonnév társadalomban betöltött szerepe és működése volt, tehát a társadalom és névhasználat összefüggéseit vette górcső alá (MAJTÁN szerk. 1980).

A nyolcadik konferencia (1980) központi témája a tulajdonnevek lexikográfiai feldolgozása volt (MAJTÁN szerk. 1983).

A tulajdonnevek és köznevek közti összefüggések bemutatása került előtérbe a kilencedik névtani konferencián (1985), melyen a történeti névkutatással kapcsolatos előadások száma is magas volt (MAJTÁN szerk. 1987).

A tizedik konferencián (1989) főképpen a tulajdonneveknek a nyelvtörténetben betöltött szerepével és a névtudomány interdiszciplináris kapcsolataival foglalkoztak a kutatók (MAJTÁN szerk. 1991).

A tizenegyedik konferencia (1994) a névtan elméleti, módszertani és egyéb általános kérdéseit boncolgatta (KROŠLÁKOVÁ szerk. 1994).

A következő három konferencián (1995, 1997, 2000) a hagyományos témakon túl nagyobb figyelmet szenteltek az előadók a társadalom és névhasználat összefüggéseinek, az irodalmi névadásnak, állatnévadásnak és a helynevek standardizálásának (MAJTÁN – RUŠČÁK szerk. 1996, MAJTÁN – ŽIGO szerk. 1998, KRŠKO – MAJTÁN szerk. 2000).

A tizenötödik konferencia (2002) elsődlegesen a tulajdonnevek kommunikációban betöltött funkciójával foglalkozott (ŽIGO – MAJTÁN szerk. 2003).

A tizenhatodik névtani konferencián (2004) a szlovák, illetve szláv onomasztika aktuális eredményeit mutatták be a résztvevők. Az általános, elméleti előadások után a személy-, hely-, intézménynevekkel, s az írói névadással kapcsolatosak következtek (POVAŽAJ – ŽIGO szerk. 2007).

A tizenhetedik névtudományi konferencián a hazai névtanosokon kívül egyéb országok (Csehország, Lengyelország, Magyarország, Ukrajna) kutatói is részt vettek. A konferencián a helynevekkel foglalkozó előadások domináltak, ezen belül a hidronímiának (víznévkutatás) önálló blokkot szenteltek. Magyarországból ŽILÁK MÁRIA tartott előadást a magyarországi szlovákok által használt helynevek sajátosságairól. A személyneves előadásokban a szocioonomasztikai megközelítésmód került előtérbe. Magyar vonatkozású adatokat közölt BAUKO JÁNOS, aki különböző generációk ragadványnév-használatát vizsgálta magyar–szlovák kétnyelvű környezetben. A rendezvényen egyéb névfajtákkal (állat-, intézmény-, márka- és írói nevek) is foglalkoztak a kutatók (HLADKÝ – VALENTOVÁ szerk. 2010).

A tizennyolcadik névtudományi konferencia „Az egyedi és az általános a névtanban” címet viselte (OLOŠTIÁK szerk. 2012). A mintegy ötven publikációból egyetlen foglalkozott magyar névanyaggal, BAUKO JÁNOS a magas-tátrai magyar–szlovák hegynévpárokat vetette elemzés alá.

A tizenkilencedik névtudományi konferencián (VALENTOVÁ szerk. 2015) mintegy hetven előadás hangzott el. Két kutató érintett magyar névtani kérdéseket is: JURAJ HLADKÝ a csallóközi település- és víznevekkel, BAUKO JÁNOS a szlovákiai magyarok keresztnévhasználatának sajátosságaival kapcsolatban.

A szlovák névtudományi konferenciák mellett egyéb rendezvényeken is foglalkoztak a tulajdonnevek világával. Az 1970-es években öt szakmai szemináriumot szervezett a Szlovák Névtudományi Bizottság. 1973-ban két szemináriumot tartottak a névkutatás eredményeiről és további feladatairól, 1974-ben az élő személynevek tartalmi, motivációs és szerkezeti modellezésének lehetőségéről, 1977-ben a terepmunkával járó hely- és személynévkutatások módszertani kérdéseiről, 1978-ban pedig a víznevek kutatásáról és a földrajzi köznevek terminológiájáról. Az 1980-as években két cseh–szlovák névtudományi konferenciára is sor került. Az első 1982-ben Csehországban tartották „Onomastika jako společenská věda” (Az onomasztika mint társadalomtudomány) címen (ŠRÁMEK szerk. 1983), a következőt 1987-ben Szlovákiában, mely a névtan aktuális feladatairól szólt a nyelvpolitika és nyelvművelés szempontjából (MAJTÁN szerk. 1989). További három közös cseh–szlovák szemináriumot tartottak Szlovákiában „Onomastika a škola” (Névtan és iskola) címen: 1986-ban az utcanevekről (ŽIGO szerk. 1988), 1990-ben (BLICHA szerk. 1992) az irodalmi névadásról (nevek az irodalmi művekben, népköltészetben, sajtóban), 1995-ben az irodalmi nevek fordításáról és az állatnevekről értekeztek a névkutatók. Az 1996-ban szervezett nemzetközi névtani kollokvium az „Urbanonymá v kontexte histórie a súčasnosti” (Az utcanevek a múlt és jelen kontextusában) címet viselte (ODALOŠ – MAJTÁN szerk. 1996). Megjegyezném, hogy a szlovák és cseh névkutatók szorosabb együttműködése azzal is összefügg, hogy hosszú ideig közös államban éltek.

2.1.3. Személynévkutatás

ŠTEFAN KRIŠTOF „Osobné mená bývalej Tekovskej stolice” (A volt Bars vármegye személynévei, 1969) című monográfiájában a volt Bars vármegye területén végzett személynévkutatásokat. A történeti névanyagot a 16. századtól kezdve közli, s a szinkrón névállomány az 1960–1966 között folytatott gyűjtésből származik. Az eredményeket különálló térképlapokon (17 darab) a névföldrajz segítségével is szemlélteti. A munkában a család-, kereszt-, bece- és ragadványneveken kívül az ún. élő lakossági nevekkkel, helységcsúfolókkal (pl. a garamszentkeresztieket – Žiar nad Hronom – *Hurkári* névvel csúfolták, mert szerették és árulták a hurkát) és háznevekkkel (gyakran az előző tulajdonos neve alapján azonosítják a ház lakóit, de azonos lehet a jelenlegi tulajdonos családnevével, pl. *do Tóton* ’Tóthék házába’, vagy ragadványnevével is, pl. *do Ištenou* ’Istenéhez’, *do Kormošou* ’Kormoséhoz’) foglalkozik. Összesen 117 község névanyagát jegyezte le, a munkában gazdag adattár található (159–299). Megállapítja, hogy a nevek a település nemzetiségi megoszlásáról is tanúskodnak (KRIŠTOF 1969: 13).

A legnagyobb szlovákiai személynévkutatás VINCENT BLANÁR és JÁN MATEJČÍK nevéhez fűződik. Kétkötetes művük címe „Živé osobné mená na strednom

Slovensku” (Élő személynevek Közép-Szlovákiában). Az első rész (BLANÁR – MATEJČÍK 1978) a személynév deszignációjával, elméleti kérdésekkel foglalkozik, s 9 közép-szlovákiai település névanyagán keresztül mutatja be a gyakorlati elemzés lehetőségét. A második rész (BLANÁR – MATEJČÍK 1983) az ún. tartalmi modellek disztribúcióját tárgyalja, a gazdag adattár (24–490) 45 település névanyagát tartalmazza. A szerzők Közép-Szlovákia 106 községének élő személyneveit dolgozták fel (kb. 55 000 név), de ebből csak 45 helység névanyagát közölték (14 313 személyhez 25 137 élő név kapcsolódik). Közép-Szlovákia 9 megyéjéből (Gömör, Nógrád, Hont, Bars, Zólyom, Liptó, Túróc, Árva, Trencsén) 5–5 kutatópontot választottak ki. Eredetileg 457 településen gyűjtötték a korpuszt, kb. 2 millió élő személynév gyűlt össze (BLANÁR 1996: 168), de ennek csak egy töredékét vizsgálták. Az élő személyneveken belül 6 funkcionális elemet különítenek el: családnév, keresztnév, egyéni ragadványnév, élő családi név ’öröklődő ragadványnév’, háznév, apellatívum (névkiegészítő, pl. bácsi, néni). A névanyag feldolgozásában a strukturalista szemléletmód érvényesül. BLANÁR dolgozta ki az ún. tartalmi és motivációs modellek szimbólumokkal való jelölésének módszerét. Külön vizsgálta a szerzőpáros a férfiak, nők, gyermekek névhasználatát, s a névviselők rokonsági viszonyait. Rámutattak a gyűjtés nehézségeire, a névanyag dinamikus változására. „Az élő személynevek ismerete (a személynév és a denotátum azonosítása az adott közösség társadalmi tudatában) a helyi szociális norma részét képezi” (BLANÁR – MATEJČÍK 1978: 22). A Vincent Blanár-féle személynév-modellezés alapján IVETA VALENTOVÁ (2009a) elemezte több Nyitra-vidéki település személynévanyagát.

A MILAN MAJTÁN – MATEJ POVAŽAJ által írott keresztnévszótár 1983-ban látott napvilágot, később több kiadásban megjelent, a bővített változata 1998-ban „Vyberte si meno pre svoje dieťa” (Válasszon keresztnévet gyermekének) címen. A könyv a keresztnévek szótárán kívül egyéb részeket is tartalmaz. A szerzők a mű elején (5–33) foglalkoznak a személynevek történetével, a kereszténység felvétele előtt használatos régi szláv nevekkal, a kereszténységben kapott személynevekkel, a keresztnévi eredetű családnevekkel, a névdivattal. Ezt a részt követi a keresztnévszótár (34–268). Az egyes keresztnévek ábécérendben találhatóak. A keresztnévek mellett rövidítések jelölik a női, illetve férfinevet. A szerzők a keresztnév eredete és jelentése után a különböző nyelvekben (angol, cseh, francia, magyar, német, olasz, orosz, spanyol, svéd stb.) meglévő névmegfelelőket tüntetik fel, majd közlik a keresztnévből származó családneveket. A továbbiakban (269–286) a keresztnévek anyakönyvezéséről, a becenévi alakváltozatokról, az új keresztnévek létrejöttéről, a névválasztásról, illetve -változtatásról, a női családnevek használatáról olvashatunk. A férfi és női keresztnévek hivatalosan bejegyezhető alakváltozatainak listáját tartalmazza a következő rész (287–317). A keresztnévek naptára című fejezetben (318–329) hónapokra és azon belül napokra bontva találjuk meg az egyes nevek

névnapjának időpontját. A könyv a keresztnévek becenévi alakváltozatainak jegyzékével zárul (330–342).

DANIEL DUDOK „Priezviská Slovákov v Juhoslávií” (Szlovákok családnevei Jugoszláviában) című 1998-ban megjelent könyve a következő főbb részekből áll: a személynevek története, szlovák családnevek és szlovákok által viselt családnevek, a vajdasági és szlovákiai szlovákok családnevei, a vajdasági szlovákok családneveinek lexikális-szemantikai elemzése. A névmutató segíti a családnevek fellelhetőségét a könyvben. A szerző a legterjedelmesebb fejezetben lexikális-szemantikai szempontból osztályozza és névcikkek formájában közli a korpuszt (több mint 4 200 családnevet).

2014-ben jelent meg MILAN MAJTÁN szlovákiai családnevekről írott monográfiája. A szerző az első fejezetben (7–11) a szlovák családnevek kialakulásával, nyelvi eredetével és formájával, gyakoriságával foglalkozik. A második részben (12–50) a családnévadás indítékairól, a nevek képzési módjairól olvashatunk. Az egyes családnevek etimológiájáról, a köztük lévő összefüggésekről a legterjedelmesebb fejezetben (51–112) ír a szerző, majd a negyedik részben (113–125) turzófalvai családneveket ismertet rövid névcikkek formájában. Az ötödik fejezet (127–139) a családnév kutatás és a genealógia közötti összefüggésekről számol be.

2.1.4. Helynévkutatás

1966 és 1975 között megvalósult egy egész Szlovákiára kiterjedő helyneveket összegyűjtő kérdőíves kutatás. Ennek részleges eredményeit közölte MILAN MAJTÁN „Lexika slovenskej toponymie” (1996) című monográfiájában. A könyvben foglalkozik a tulajdonnevek nyelvi, grammatikai sajátosságaival, a történeti helynévkutatás eredményeivel, a helynevek strukturális típusaival, lexikális tulajdonságaival. A földrajzi közneveket részletesen elemzi, s a névföldrajz módszereit is alkalmazza (52 vonatkozó térképet közöl). Különálló fejezetekben összefoglalja a hegy- és víznevekkel kapcsolatos kutatásokat. A könyvben közölt névanyagot aprólékos történeti-etimológiai elemzés alá veti.

A helynevek feldolgozása több kutatót foglalkoztatott. HABOVŠTIAK (1970) az árvai határneveket, CHOLUJ (1992) a kiszucai népi helyneveket, BLICHA (1996) az Ondavai- és Topolyai-völgy határneveiben fellelhető szlovák–ruszin nyelvi kontaktusokat, majd KRŠKO (2001b) a Murányi-völgy helyneveit vizsgálta.

A történeti-etimológiai helynév vizsgálatról számos tanulmány született JÁN STANISLAV, RUDOLF KRAJČOVIČ, ŠIMON ONDRUŠ, VLADO UHLÁR, ONDREJ R. HALAGA, BRANISLAV VARSÍK (1964, 1973, 1977), PAVOL ŽIGO (2015) tollából. KRAJČOVIČ (2005) nyelvtörténész hangsúlyozza, hogy az egyes helynevek a szlovák történelem élő krónikáját rejtik magukban. A könyve számos toponima etimológiai magyarázatát tartalmazza.

A helységnevekkel elsősorban MILAN MAJTÁN tanulmányai foglalkoznak. A szlovákiai helységnevek jegyzékét és az egyes toponimák 1773–1997 közötti névváltozatait tartalmazza a több kiadásban megjelent „Názvy obcí Slovenskej republiky (Vývin v rokoch 1773–1997)” című könyve. A bevezetőt követi a szótári rész (21–353), melyben az egyes helységnevek mellett időrendi sorrendben szerepelnek a történeti forrásokban előforduló névalakváltozatok. Az ábécérendes névmutatóban (357–600) az összes névváltozat listája található.

A hegynevekkel foglalkozó kutatók közül megemlítenédő IVAN BOHUŠ (1996), aki a Magas-Tátra helyneveinek névadási magyarázatait tette közzé, mintegy 12 000 tátrai helynevet gyűjtött össze.

Az utóbbi években újra fellendült a víznevek (hidronimák) kutatása, melyet egykor ŠMILAUER kezdeményezett. Egy különálló kutatócsoport foglalkozik a témával. 2005-ben jelent meg JAROMÍR KRŠKO „Spracovanie hydronymie Slovenska” (Szlovákia vízneveinek feldolgozása) című monográfiája, melyben módszertani útmutatót ad a Hydronymia Slovaciae nevezetű projekt keretén belül készülő tanulmányok elkészítéséhez. A víznevek gyakorlati feldolgozásának útmutatóját a témával kapcsolatos szlovák (53–65), illetve külföldi (65–91) névtani bibliográfiai adatok követik. Önálló kötetekben a következő folyók vízneveit dolgozták fel a szlovák névtanosok: Sajó szlovákiai része (SIČÁKOVÁ 1996), Ipoly (MAJTÁN – ŽIGO 1999), Túróc (KRŠKO 2003), Nyitra (HLADKÝ 2004), Árva (MAJTÁN – RYMUT 2006), Garam (KRŠKO 2008), Vág felső része (KRŠKO 2011), Kiszuca (KRŠKO – VELIČKA 2011), Dudvág (HLADKÝ 2011), a Morva (ZÁVODNÝ 2012) és a Hernád folyók szlovákiai része (GOÓTŠOVÁ – CHOMOVÁ – KRŠKO 2014), Kis-Duna északi része (BELÁKOVÁ 2014), valamint Csallóköz vízneveit (HLADKÝ – ZÁVODNÝ 2015). A szláv eredetű folyónevekről és a magyarok általi 10–12. századi átvételükről VARSÍK (1989) történész írt. Nyugat-Szlovákia vízneveiről egy tanulmánykötet jelent meg (HLADKÝ 2010), amely tartalmazza a szlovák hidronímiával foglalkozó bibliográfiát is (138–149).

JAROMÍR KRŠKO tollából jelent meg egy egyetemi tankönyv a helynévtanról „Úvod do toponomastiky” (Bevezetés a toponomasztikába) címen (2014). A szerző a kiadványban ismerteti a helynévtan névtudományon belül elfoglalt helyét és a különféle társtudományokkal való kapcsolatát. Foglalkozik az alapvető helyneves terminológiával, a névkincsben előforduló szemantikai viszonyokkal, lexikális-szemantikai és strukturális-tipológiai szempontból csoportosítja a helyneveket. Rámutat a helynevek szociális funkciójára, a helyneveket a szociális tér részeként értelmezi. Áttekin-ti a vonatkozó toponomasztikai kutatásokat, s egyes helynévfajták (utcanév, dűlő-név, víznév) kutatásának rövid történetével, lehetséges módszereivel foglalkozik.

2.1.5. Névelmélet, általános névtan

A MICHAL BLICHA és MILAN MAJTÁN által szerkesztett „Úvod do onomastiky” (Bevezetés a névtanba, 1986) című egyetemi jegyzetben a következő témakörökkel foglalkoznak a szerzők: a névtan helye a tudományok rendszerében, a tulajdonnév funkciói, névtani terminusok és értelmezésük, a névkutatás módszerei és forrásai, személy- és helynévkutatások, az irodalmi névadás, névtan a felsőoktatásban.

VINCENT BLANÁR szintetikus formában 1996-ban a „Teória vlastného mena. Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii” (A tulajdonnév elmélete. A társadalmi kommunikációban való státusa, szerveződése és működése) című fő művében foglalja össze névtani kutatásainak eredményeit. A könyv német nyelven is megjelent „Theorie des Eigennamen. Status, Organisation und Funktionieren der Eigennamen in der gesellschaftlichen Kommunikation.” címen (BLANÁR 2001). A szemiológiai, funkcionális és strukturalista szemléletmód ötvöződik a monográfiában. BLANÁR többek között foglalkozik a tulajdonnév és köznév közötti összefüggésekkel, a tulajdonnevek rendszerével, típusaival, az onimikus nomináció (megnevezés) tényezőivel. A tulajdonnevet mint az általános, egyedi és specifikus jegyek egységes hordozóját mutatja be. Elsősorban személyneves kutatásai alapján ír a tartalmi, motivációs és szerkezeti modellezés lehetőségeiről. A tulajdonnevek rendszerét társadalmi-kommunikációs szempontból vizsgálja. A szerző több magyar vonatkozású névtani információt is közöl a könyvben, s fontosnak tartja a szlovákiai magyarság élő személynévanyagának felkutatását (BLANÁR 1996: 186).

A szlovák névtudományról a „Slowiańska onomastyka. Encyklopedia” (RZETELSKA-FELESZKO – CIEŚLIKOWA – DUMA 2002, 2003) című kétkötetes kiadványban is olvashatunk, melyben az egyes szláv nyelvek (lengyel, cseh, szlovák, szorb, orosz, ukrán, fehérorosz, bolgár, makedón, szerb, horvát, szlovén) névtanába is betekintheünk. A több mint 1200 oldalas művön 46 névkutató (a szlovák részről VINCENT BLANÁR és MILAN MAJTÁN) közreműködött, és minden szerző a saját anyanyelvén (a szorbon kívül, a vonatkozó részek német, illetve lengyel nyelvűek a szerzőktől függően) közölte a névtani eredményeket. A mű a tulajdonnevek szintetikus leírását adja a szláv onomasztikában. A kiadvány két kötete 24 főbb fejezetet tartalmaz: a névtan története, névelmélet, kutatási módszerek, terminológiai kérdések, a névtani kutatások jelene, a tulajdonnevek etimológiája, a régi szláv és egyéb eredetű tulajdonnevek, idegen hatások, a határmenti etnikai és nyelvi területek tulajdonnevei, névpolitika, keresztnévek, családnevek, egyéb személynév-fajták, helységnevek, mikrotoponimák, hegynevek, víznevek, utcanevek, állatnevek, intézménynevek, társadalom és névhasználat, irodalmi névadás, vallás és tulajdonnévhasználat, a tulajdonnevek változása a 20. században.

Megemlíteném, hogy a szláv névtudomány terminológiai szótárában (SVOBODA – ŠMILAUER – OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ – OLIVA – WITKOWSKI 1973) a szlovák onomasztikában használatos terminusok és magyarázataik is megtalálhatók.

JAROMÍR KRŠKO (2016) „Všeobecnolingvistické aspekty onymie” (A tulajdonnevek általános nyelvészeti aspektusai) című monográfiájában a tulajdonnevek használatát a kommunikációs regiszterek felől közelíti meg. Megkülönbözteti a csoport és az egyén névregiszterét, s rámutat az egyes mikroközösségek eltérő névhasználatára. Tárgyalja a területi, generációs (gyermekkori, ifjúkori – a szlengnevek használata jellemző rájuk), családi jellegű, valamint az azonos foglalkozásból, érdeklődésből (pl. vadászat, halászat, sziklamászás) adódó névhasználat sajátosságait.

2.1.6. Egyéb, tulajdonnevekkel foglalkozó kiadványok

Az üzlet- és cégnevekkel (logonimák) behatóbban MÁRIA IMRICHOVÁ (2002) foglalkozik. Az elméleti részben áttekinti a témával kapcsolatos szláv szakirodalmat, meghatározza a *logonima* terminust és funkcióit, hangsúlyozza a tulajdonnévtípus jelértékét. A motivációnak négy alapvető fajtáját (szemantikai, szóalkotási, propriális ’tulajdonnévosztály-váltással keletkezett’, polimotivációs) különíti el, s részletesen csoportosítja az egy- és többszavas intézményneveket. A szerző továbbá vizsgálja az üzlet- és cégnevek kommunikációban betöltött funkcióját, információs értékét, kiejtését. A mű végén található adattárban 1635 intézménynevet sorol fel a névadás magyarázataival együtt.

A tulajdonnevek társadalmi vetületével, szociális kontextusával a KRŠKO – IMRICHOVÁ – ODALOŠ (2006) szerzőhármas foglalkozik a „Sociálny kontext onymie” (A tulajdonnevek szociális kontextusa) című kötetben. A könyvben a következő témákról szóló tanulmányok olvashatók: a szlovák és a lengyel diákragadványnevek összehasonlítása, a graffitik kommunikációs regisztere, üzletnevek a nyelvi kommunikációban, az utcanevek dinamikus változása.

Az idegen tulajdonnevek szlovák nyelvben való adaptációjának problémáiról a nyelvészek 2000-ben különálló szakszemináriumot szerveztek. Az elhangzott előadásokból álló kiadvány (KRÁLIK szerk. 2002) 27 vonatkozó tanulmányt tartalmaz, s több (5) érinti közülük a régi magyar tulajdonnevek átírását. A francia tulajdonnevek szlovákban való használatával KAREL SEKVENT (2002) foglalkozott. MARTIN OLOŠTIAK – MAGDALÉNA BÍLÁ – RENÁTA TIMKOVÁ (2006) szerzőhármas jóvoltából látott napvilágot a „Slovník anglických vlastných mien v slovenčine” (A szlovákban használatos angol tulajdonnevek szótára) című mű. A publikáció két részre oszlik. Az elméleti részben (9–84) a szlovák nyelvben használatos angol tulajdonnevek adaptációjáról olvashatunk a kiejtés, helyesírás, toldalékolás szempontjából. A szótári rész (85–258) mintegy 6700 személynevet, 400 zenekarnevet és 2 200 helynevet tartalmaz. Az angol tulajdonnév után zárójelben szerepel a kiejtése, s utána következnek

a nemre, ragozásra vonatkozó adatok. MARTIN OLOŠTIAK (2007) újabb monográfiájában aprólékosabban tárgyalja a szlovák nyelvben használatos angol tulajdonnevek kérdéskörét. A könyvben az idegen tulajdonnevek nyelvi-strukturális és kommunikatív-pragmatikai funkcióival foglalkozik. Elsősorban a fónikus, morfológiai és a szóalkotási adaptáció kérdéseit taglalja, megmagyarázza az újonnan bevezetett terminusokat, illetve a már használatosak közül többet újraértelmez. A szerző a közeljövőben tervezi egy idegen tulajdonneveket tartalmazó elektronikus lexikon megszerkesztését.

Megjegyzem, hogy névtani tanulmányokat a következő nyelvészeti folyóiratokban is olvashatunk: *Jazykovedný časopis*, *Kultúra slova*, *Slavica Slovaca*, *Slovenská reč*.

2.1.7. Bibliográfia

A szlovák névtan bibliográfiai adatai különböző kiadványokban találhatók. DVONČ és MAJTÁN (1980) állította össze az 1918–1964 közötti időszak névtani publikációk listáját, majd MAJTÁN (1978) az 1965-től 1977-ig terjedőt. DVONČ közölte az 1962–1978, 1979–1991 közötti szlovák névtani szakirodalmat az ICOS (Nemzetközi Névtudományi Társaság) által kiadott Onoma nevű nemzetközi névtani folyóiratban, és az 1981-től 1988-ig terjedőt a Cseh Tudományos Akadémia kiadásában megjelenő Onomastický zpravodaj ČSAV című évkönyvben.

A szlovák névtani munkák időszakonkénti jegyzéke az említett forrásokon kívül megtalálható LADISLAV DVONČ által szerkesztett „Bibliografia slovenskej jazykovedy” (A szlovák nyelvtudomány bibliográfiája) című kiadvány egyes kötetében (1957, 1958, 1962, 1970): 1948–1952, 1953–1956, 1957–1960, 1961–1965, és a „Slovenskí jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slovenských slovakistov a slavistov” (Szlovák nyelvészek. A szlovák szlovakisták és szlavisták személyi bibliográfiája.) kötetében (DVONČ szerk. 1987, 1997, 1998, 2003; BEHÝLOVÁ – SMETANOVÁ szerk. 2009; BEHÝLOVÁ szerk. 2014): 1925–1975, 1976–1985, 1986–1995, 1996–2000, 2001–2005, 2006–2010.

2.2. Magyar névtani kutatások Szlovákiában

2.2.1. A szlovákiai magyar névkutatást áttekintő tanulmányok, bibliográfiák

A szlovákiai magyar névtani kutatások szervesen kapcsolódnak az egyetemes magyar névtani kutatásokhoz.

A tulajdonnévanyagot feldolgozó névtani szakirodalomról szóló összefoglalók, áttekintések, bibliográfiai adatok nagyban segítik a kutatók munkáját.

A magyar névtanban a személynevek gazdag tudománytörténetét „Általános és magyar névtan. Személynevek.” című könyvében HAJDÚ MIHÁLY (2003a) tekintette

át. A monográfia végén 75 oldalas, csaknem háromezer tételből álló (főképpen általános és személynévi publikációkat tartalmazó) irodalomjegyzék található (880–955). A gazdag bibliográfiában találunk határokon kívüli magyar vonatkozású névtani tanulmányokra való hivatkozásokat is.

HOFFMANN ISTVÁN (2003) a „Magyar helynévkutatás. 1958–2002” című munkájában nemcsak a vizsgált időszakban (1958–2002) megjelent publikációkkal foglalkozik, hanem a kutatástörténeti előzményekről is ír, röviden ismerteti a 19. századi és 20. század eleji helynévkutatásokat, s beszámol a szlovákiai helyneves kutatásokról is (2003: 79–82).

A 19. századi helynévkutatásokat¹ SZABÓ T. ATTILA (1944) „A magyar helynévkutatás a XIX. században” című terjedelmes tanulmánya foglalja össze (http://adatbank.transindex.ro/html/alcim_pdf6854.pdf).

Névtudomány-történeti adatokat tartalmaz a „Magyar névkutatás a 21. század elején” című kötet (FARKAS – SLÍZ szerk. 2015), mely átfogó képet nyújt napjaink magyar névkutatásáról, a tulajdonnevek típusait, jellemzőit, történetét, kulturális és társadalmi összefüggéseit, a mindennapokban betöltött szerepét vizsgáló tudományterület jelen helyzetéről, hagyományos és újszerű témáiról, kutatási irányairól, eredményeiről és a jövő feladatairól. E kiadványban BAUKO JÁNOS (2015c: 63–89) foglalja össze a határokon túli magyar névkutatás eredményeként a 21. században megjelent monográfiákat, kiadványokat és tanulmányokat az egyes Kárpát-medencei országokban az ott élő magyarság számaránya szerinti sorrendben (Románia, Szlovákia, Szerbia, Ukrajna, Horvátország, Ausztria, Szlovénia). Az egyes országokon belül elsőként főképpen a személy-, majd helynevekkel és egyéb tulajdonnevekkel foglalkozó publikációkat említi, többnyire az (al)névfajtákat, valamint a tanulmányok megjelenésének időrendi sorrendjét, ill. szerzőjét is figyelembe véve (https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/22361/Magyar_nevkutatas_a_21_szazad_elejen.pdf?sequence=1).

---

¹ A helynévkutatók számára fontos forrást jelent a 19. századi PESTY FRIGYES-féle helynévtár. Az 1864. év elején PESTY FRIGYES történész, a Magyar Tudományos Akadémia tagja országos helynévgyűjtő mozgalmat indított. A korabeli Magyarország minden településének összes helynevét kívánta összegyűjteni. Az ország valamennyi településére (a mai Szlovákia területén található magyarlakta településekre is) kérdőíveket küldtek ki, melyeket a helyi tisztviselőknek kellett kitölteniük. Előfordult olyan település is, ahonnan nem érkezett válasz, néhol csak kis mennyiségű névadatot közöltek, de számos helységről gazdag névanyagot küldtek vissza. Az összegyűjtött 19. századi helyneveket (az Országos Széchényi Könyvtárban található) 63 kéziratos kötet, több mint 30 000 lap őrzi. PESTY FRIGYES kéziratos helynévtárából több megye helynévanyaga nyomtatásban is megjelent (l. HOFFMANN 2003; példaként l. Bihar vármegye helynévanyagát: <http://mek.oszk.hu/01700/01776/>, HOFFMANN – KIS szerk. 1996, 1998).

Az utóbbi évtizedekben a magyar névtani irodalomban egyéb publikációkban is történik utalás a határokon túli, s azon belül a szlovákiai magyar névkutatók eredményeire.

A magyar személynévkutatókat 1995-ben a miskolci V. Magyar Névtudományi Konferencián B. GERGELY PIROSKA összegezte, s vármegyék szerint tüntette fel azokat a kutatópontokat (néhány szlovákiai is található közöttük), ahol megvalósultak már személynévgyűjtések (B. GERGELY 1997).

Az *Onomastica Uralica* 1b és 9. kötete közölte a magyar névtani bibliográfiát, melyben a határokon túli névkutatókra utaló publikációk is helyet kaptak (HOFFMANN szerk. 2001: 295–427, HLAVACSKA – KOVÁCS 2017).

A szlovákiai magyar nyelvészet helyzetéről és lehetőségeiről szóló révkomáromi nemzetközi konferencián HAJDÚ MIHÁLY „A magyar névkutató helyzete” című előadásában a felvidéki névtani munkákra is kitért (HAJDÚ 2002).

A „Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl” című kötetben B. GERGELY PIROSKA a történeti személynévkutatók eredményeiről számolt be (B. GERGELY 2004), ÖRDÖG FERENC pedig a szinkron személynévkutatók helyzetéről és feladatairól írt az egyes személynév-fajták szerint (ÖRDÖG 2004).

A VI. Magyar Névtudományi Konferencián tartott előadást SZABÓMIHÁLY GIZELLA (2008) a határon túli névhasználatról, s a rendezvényen egyéb vonatkozó témájú előadások is elhangzottak.

A szlovákiai magyar vonatkozású névtani kutatásokat áttekintő munkák² az utóbbi években jelentek meg. VÖRÖS FERENC „A (történeti) személynévkutató a Felvidéken különös tekintettel a Trianon utáni fejleményekre” tanulmányában elsőként foglalta össze a felvidéki személynévkutatók történetét (VÖRÖS F. 2004c). A „Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában” című tanulmánykötetben VÖRÖS FERENC mutatta be a helynévkutatók történetét a Felvidéken (VÖRÖS F. 2006b). BAUKO JÁNOS különállóan értekezett a magyar ragadványnévkutatókról Szlovákiában (BAUKO 2006a), áttekintette a nyitrai magyar tanszék (egykori és jelenlegi) oktatóinak és hallgatóinak megjelenés előtt álló publikációit (BAUKO 2010f), valamint a 2000–2010 között megvédett névtani témájú dolgozatokat (BAUKO 2010i), s közölte a szlovákiai magyar vonatkozású névtani kutatások bibliográfiáját (BAUKO 2011f, 2015h: 144–162).

Egyes tanulmányok, kiadványok nemcsak egy határon túli államnak, hanem a Kárpát-medence több országának névhasználatát vizsgálják, kitérnek a szlovákiai magyar nyelvterület névanyagára is. A Kárpát-medence magyar településneveivel

---

² Szlovákiai magyar településekről származó 19–20. századi tulajdonneveket (főképpen élőnyelven használatos hely- és személynéveket) közzétevő cikkek bibliográfiai adatai is találhatóak a szlovákiai magyar nyelvjárásokról szóló, MENYHÁRT JÓZSEF – PRESINSZKY KÁROLY – SÁNDOR ANNA szerzőhármas által írott oktatási segédletekben (l. MENYHÁRT – PRESINSZKY – SÁNDOR 2009: 169–219, 2015: 148–200); valamint LISZKA JÓZSEF (2002) „A szlovákiai magyarok néprajza” című könyvében.

LELKES GYÖRGY (2004, 2011, 2013) foglalkozott. A Kárpát-medencei hely- és személynevek névföldrajzi vizsgálatait is meg kell említenünk. A Kárpát-medence egészét átfogó helynévi adatbázis-építést és térinformatikai megjelenítést tűzte ki célul a Debreceni Egyetemen készülő Magyar Digitális Helynévtár (l. TÓTH 2011, HOFFMANN – TÓTH 2015, illetve a vonatkozó honlapokon). A személynevek esetében VÖRÖS FERENC egy szinkrón (vö. 2011, 2014), majd később ehhez kapcsolódóan egy történeti (VÖRÖS F. 2013, 2017), N. FODOR JÁNOS pedig eleve egy diakrón (vö. N. FODOR – F. LÁNCZ 2011, N. FODOR 2014, 2016) Kárpát-medencei magyar családnévatlasz megvalósításán kezdett munkálkodni. HAJDÚ MIHÁLY „Újmagyarkori családneveink tára” című 2012-es könyve a szerző (és tanítványai) fél évszázados gyűjtőmunkájának eredménye. A benne található 375 565 név felöleli a magyar családnévkincset II. József 1787. évi névrendeletétől 2007-ig. Az adattár határokon túli magyar nyelvterületekről származó forrásokból is közli a magyar családneveket.

A továbbiakban elsősorban a megjelent szlovákiai magyar vonatkozású névtani munkákkal foglalkozom az egyes névfajták szerint.

2.2.2. A személynevek kutatása

Elsőként KNIEZSA ISTVÁNT említhetjük, aki a felvidéki családneveket elemezte a névtudomány szempontjai szerint. A „Felvidéki családnevek” című dolgozatát 1934-ben írta, nyomtatásban azonban csak a 2003-as évben jelent meg a mű négy régebbi tanulmányával együtt (KNIEZSA 2003a: 255–349). A szerző a 16–18. századi gömöri, honti és ugocsai összeírások alapján vizsgálta a magyar, szlovák és kárpátukrán családnevek rendszerét. A névanyagot alapos morfológiai és etimológiai elemzés alá vetette. Szintén történeti neveket vizsgált HAJDÚ MIHÁLY (2003b), aki a Garam–Ipoly közének 15–16. századi család- és keresztnéveit elemezte. UD-VARI ISTVÁN Trencsén (1993), Szepes, Zemplén (1994) és Nyitra (1996) vármegyei személyneveket vizsgált Mária Terézia idejéből.

A szlovákiai magyar vonatkozású személyneves (helyneves, állatneves) munkák egy része a HAJDÚ MIHÁLY által szerkesztett Magyar Névtani Dolgozatok (MND.) és Magyar Személynévi Adattárak (MSzA.) sorozatban jelent meg a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen.

A néprajzoscént ismert CSÁKY KÁROLY (1983) „Kelenye (Kleňany) család- és ragadványnevei” című munkájában (MSzA. 59.) megállapítja, hogy a legfrekvenciáltabb családnevekhez kapcsolódik a legtöbb ragadványnév. A ragadványnevek a családi, rokoni kapcsolatokat, az összetartozást tükrözik. A faluban az azonos családnévűek közül csak azok vannak egymással rokonságban, akiknek azonos a ragadványnevük.

Szoros kapcsolatban van e dolgozattal CSÁKY KÁROLY (1988) „Ipolyfödemes (Ipeľské Úľany) személynevei” című munkája (MND. 78.). A szerző a család- és ragadványneveken kívül a keresz- és becenevekkel is foglalkozik. A névöröklődés szemléletes példájára utal egy egyén hármas ragadványneve: *Dobos Elnök Jaksi Misa* – az első névelem az apa ragadványnevére, a második az apa funkciójára utal, a harmadik az apai nagyapa beceneve után keletkezett.

JUHÁSZ ALADÁR (1983) „Vága (Váhovce) mai személynevei” című adattárában (MSZA. 61.) a család- és keresztnéveket gyakoriság alapján, s a ragadványneveket a névadás indítéka szerint közli. A szerző felfigyel arra, hogy az összegyűjtött korpuszban tájszóból eredő ragadványnevek is vannak, melyek tükrözik használóik nyelvjárását: pl. *Breuska* ’félleg főtt lekvár’, *Cinga* ’vékony’, *Mórvány* ’tejfölös kalács’, *Nyebó* ’ügyetlen’, *Túpic* ’alacsony termetű’.

Az MSZA. 86. számaként jelent meg JANKUS GYULA (1988a) „Kéménd (Kamenín) család- és ragadványnevei” című munkája. Az egyes kihalt családnevek mint ragadványnevek élnek tovább a szinkrón névanyagban. JANKUS (1993) tollából származik „Bény (Bíňa) személynevei” című tanulmány is (MND. 122.), melyben a község teljes személynévrendszerét (család-, keresz-, bece- és ragadványneveit) ismerhetjük meg. A szerző kiemeli, hogy főleg azokhoz a családnevekhez nem járul ragadványnév, melyeknek viselői az utóbbi években költöztek a faluba, tehát nem számítanak tősgyökeres bényieknek.

LACZKÓNÉ ERDÉLYI MARGIT (1997) „Hontfüzesgyarmat személynevei” című munkájában (MND. 147.) a település család-, keresz- és becenévállományát vizsgálta.

VÖRÖS FERENC „Családnévkutatások Szlovákiában” (2004a) című monográfiájában négy felvidéki település családneveinek szociolingvisztikai vizsgálatát végzi el. A könyv első részében a névtudomány elméleti kérdései kerülnek a középpontba. Az egyes alfejezetekben a személynévkutatásról, a névszótárakról, a névtan megszületéséről és önállósulásáról, a névkutatás főbb műhelyeiről, a névváltoztatásról, a névviselésről és névhasználatról olvashatunk. A szerző külön figyelmet szentel a névátírás helyesírási szabályozásának mind a magyar, mind a szlovák nyelvben, valamint a kérdéssel kapcsolatos szlovák–magyar vitának, amely a történelmi családnevek átírását érintette. A 20. században végbemenő történelmi sorsfordulókról, politikai korszakokról is ír, melyek befolyásolták a (Cseh)szlovákiában élő magyarság életét és névhasználatát. Áttekinti a kisebbségeket érintő jogszabályokat, névtörvényeket. A két csallóközi (Balony, Diósförgepatony) és két Nyitra-vidéki (Kiscétény, Nagycétény) település százéves családnévanyagát tizennégy szempont (időbeli, földrajzi, etnikai, dialektológiai, társadalmi, vallási és felekezeti, etimológiai, névélettani, névgyakorisági, a névadás indítéka, jelentéstani, szófajtani, morfológiai, a nyelvi kifejezőeszköz) szerint elemzi. A családneveket az állami anyakönyvezés kezdetétől (1896-tól) 1999 végéig vizsgálja.

A „Nyelvek és kultúrák vonzásában. Személynevek a magyar nyelvterület északi pereméről.” (VÖRÖS F. 2011–2013) című kétkötetes monográfiája az előző munkának szerves folytatása és kiegészítője, hiszen ugyanannak a négy településnek és időszaknak a keresztnevei állnak vizsgálatai középpontjában. A keresztneveket a szerző olyan kulturális képződményként mutatja be, amelyek népek, társadalmak, műveltségek, hagyományok évszázados kapcsolatrendszere által nyerték el az egyes nyelvekben mai formájukat. Ennek következtében zárványként őrzik mindazt, ami az idők során az őket használó közösségekben végbement. VÖRÖS FERENC a vizsgált időszakot (1895–1999) hét korszakra bontja, s az egyes korszakokon belül településenként vizsgálja a keresztnévállomány sajátosságait. Az elemzési szempontok minden korszakban azonosak. Településenként bemutatja az adott korszakban előforduló férfi- és női keresztneveket. Diagramokban közli az egyes nemzedékek szerint (apák/fiúk, anyák/lányok) a leggyakoribb nevek %-os megoszlását. Az egyes korszakok jellemző, gyakrabban előforduló keresztnevei közül kiemel néhányat, és azokat részletesebben tárgyalja. Áttekinti az adott keresztnév divatjának változását az idők során az egyéb vonatkozó névtani munkák, illetve a magyarországi, szlovákiai, csehországi névstatistikák alapján is. Gyakran összeveti a négy nyugat-szlovákiai kutatóponton tapasztalt eredményeket. Az ún. naptármódszert is alkalmazza, megvizsgálja, hogy melyik szent ünnepe befolyásolhatta a névadást. Minden korszakban rámutat a névöröklések arányára, s érinti a felekezeti hovatartozás és névhasználat közötti összefüggéseket is. Továbbá tárgyalja a keresztnevek nyelvi alkatát, anyakönyvi bejegyzésmódját, az autográf aláírásokat, a felmenőkről való névöröklést, az elhalt gyermek nevének újbóli anyakönyveztetését, a többes keresztneveket, az iker névadását.

VÖRÖS FERENC (2010) a két világháború közötti időszakban Alsó- és Felsőszeli család- és keresztnévállományát is vizsgálta. A hivatalos tulajdonneveket Kamocsán LUKÁCS ÁGNES (2016) elemezte.

A családnévek kérdéskörével más szerzők is foglalkoztak. A magyar–szlovák–cseh családnéveket LIGÁRT KRISZTINA (2006) hasonlítja össze, a hetényi családnéveket PETRES SÁNDOR (2006), a zoboraljikat SÁNDOR ANNA (2006) elemzi, PRE-SINSZKY KÁROLY (2005, 2006) a családnévhasználat és nyelvjárás összefüggéseiről ír.

A keresztnévhasználat sajátosságaival több szerző is foglalkozott egy-egy településen: Martoson TRUGLYNÉ GERGELY KATALIN (1992), Nagykéren N. CSÁSZI ILDIKÓ (1995), Kéménden VÖRÖS JÚLIA (1996), Kolonban SÁNDOR ANNA (1999, 2000), Diósförgepatonyban és Nagycétényben VÖRÖS FERENC (1999a), Ekecs-Apácaszakállason INCZÉDI LILLA (2014). A keresztnévadás és identitás összefüggéseit VÖRÖS FERENC (1997) tárgyalta. ILLÉS ATTILA (2015) a Csallóközben az ún. tollhibás keresztnevek kérdéskörével foglalkozott, melyeknél vagy a magyar, vagy a szlovák helyesírás szabályai ellen vétettek a bejegyzést végző személyek.

A gyermekek, iskolások keresztnév- és beceneveit Kőbölkúton GEDAI BORBÁLA (1977), Párkányban RIGLER JÁNOS (1980), Nagykéren N. CSÁSZI ILDIKÓ (1997b), Komáromban VÖRÖS FERENC (1999b) vizsgálta. BAUKO JÁNOS a nyitrai egyetemisták névhasználatával, névattitűdjével foglalkozott (BAUKO 2003a, 2004b, 2009a, d, e).

PILECKY MARCELL (1993) egy zoboralji község, Barslédec ragadványneveit gyűjtötte össze. A szlovák nyelvi hatás itt erőteljesebben mutatkozik a névanyagban. A szerző megállapítja, hogy a ragadványnévadás alakulására a társadalmi-szociológiai körülmények megváltozásán kívül a község nyelvi homogenitásának megszűnése is hatással volt. Egy másik zoboralji falu névanyagával foglalkozott SÁNDOR ANNA (1997) „Kolon ragadványnevei” című tanulmányában, amely az V. Magyar Névtudományi Konferencián hangzott el. A szerző vizsgálja az egyes személynév-fajták egymásra hatását, a ragadványnevek expresszivitását, alaki viselkedését, szófajiságát, lexikológiai sajátosságait, eredetét, öröklődését és a névadás indítékait. SÁNDOR ANNA egy másik írásában (2013) a magyar becenevek és ragadványnevek képzését (az *-u* bece- és ragadványnévképző által) hasonlította össze Dél-Szlovákiában régen és ma.

A szlovákiai magyar ragadványnév-kutatásokat BAUKO JÁNOS „Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben” című könyve foglalja össze (l. BAUKO 2009a: 28–37). A szerző az elméleti részben a ragadványnév kialakulásával, fogalmával, a személynévek történetében és rendszerében elfoglalt helyével foglalkozik. A magyar ragadványnév-kutatások vázlatos történetét alapvetően időrendi sorrendben tekinti át. A felnőttek ragadványnévanyagát elemző tanulmányokon túl a diákragadványneveket tárgyaló írásokkal is foglalkozik. A szlovákiai magyar vonatkozású ragadványnév-kutatásokat önálló fejezetben foglalja össze. Kutatása célja elsődlegesen a szlovákiai magyarok ragadványnév-használatának tüzetesebb vizsgálata. Négy szlovákiai magyar településen (Búcs, Dunamocs, Hetény, Izsa) gyűjtötte a névanyagot. A ragadványnevek állományára, nyelvi milyenségére hatással van a magyar–szlovák kétnyelvű környezet, ezért a névanyagban fellelhető kontaktusjelenségeket is vizsgálja. Elsősorban a felnőttek névhasználatával foglalkozik, de a diákok névadási szokásait is érinti. Mind a diakrón, mind a szinkrón névanyagot elemzi. Vizsgálja az írott forrásokban található írásbeli ragadványneveket, az élőnyelvben használatos ragadványnevek névadási indítékait, a névanyagban fellelhető szociolingvisztikai, dialektológiai, etimológiai, névélettani, szófajtani, morfológiai, stilisztikai sajátosságokat. Összeveti a felnőttek és diákok névanyagát, s rámutat a két korosztály ragadványnevei közötti különbségekre, az eltérő névadási és névhasználati sajátosságokra. Az egyes falvak névadási, -használati szokásait összehasonlítja, a névanyagban megtalálható egyezéseket és eltéréseket statisztikailag is szemlélteti. A felhasznált szakirodalom-jegyzék után a mellékletben szerepel a kutatópontok földrajzi elhelyezkedését mutató térkép, az egyes falvak (mai) család- és keresztnéveinek gyakorisági listája, s a ragadványnevek mutatója.

Az említett monográfia elemzési szempontjait követte PÁL ANGELIKA (2012), aki Tajti ragadványnévanyagát dolgozta fel, és FODOR PÉTER (2017), aki Kisújfalu ragadványneveit gyűjtötte össze.

BAUKO az utóbbi években megjelent tanulmányaiban a szlovákiai magyarok személynévhasználatáról (2011b, e; 2012 c; 2013a, b, c, d; 2014b), az álnevekről (2012g), a társadalom és a névhasználat kapcsolatrendszeréről (2011c, 2012d, f), a szlovákiai névdivat változásáról (2015b, d; 2017a), az anyanyelvi keresztnévtervezésről (2016c, e) írt. A közösségi ragadványnevekkel, melyek a települések lakosságát azonosítják, BAUKO JÁNOS (2013c), majd MENYHÁRT JÓZSEF (2013) foglalkozott. MISAD KATALIN (2011a, 2013, 2015) a Szlovákiában élő magyar nemzetiségű nők, SIMON SZABOLCS (2012) a szlovákiai magyarok személynévhasználatának jellegzetességeiről írt.

A történelmi változások következtében a 20. század folyamán több országhoz (Osztrák–Magyar Monarchia, Csehszlovákia, Magyarország, Szlovákia) tartoztak a szlovákiai magyar települések. A társadalmi változások elsősorban a személynévek anyakönyvi bejegyzését, a helynevek hivatalos használatát érintették. A személynévekkel kapcsolatos névpolitikai, névtervezési kérdésekről több szerző tollából olvashatunk (GYÖNYÖR 1987; LANSTYÁK 1991, 2000; SZARKA szerk. 1988; VÖRÖS F. 1999c, 2004b; VÖRÖS O. 2004b, 2007; ZALABAI szerk. 1995).

2.2.3. A helynevek kutatása

A helynévfajták közül az egyes települések bel- és külterületi helyneveit vizsgálták leggyakrabban a kutatók.

TELEKINÉ NAGY ILONA³ egyik tanítványával, HORVÁTH ILDIKÓVAL együtt jelentette meg a „Csilizköz földrajzi nevei” (2000) című könyvet. A helynevekkel kapcsolatos elméleti kérdések után következik a Csallóközben található táj jellemzése, s a tájegységbe tartozó hét község (Balony, Csiliznyárad, Csilizpatas, Csilizradvány, Kulcsod, Medve, Szap) történelmi és jelenlegi helynévallományának ismertetése. A kiadvány Csilizköz minden régi vizének és dűlőjének hajdani és jelenlegi népi és hivatalos nevét tartalmazza. A névváltozás dinamikáját a 19. és 20. századi kataszteri térképek és telekkönyvek, valamint a helyszíni, élőszavas gyűjtés névanyaga is mutatja.

---

³ A nyitrai magyar tanszéken az 1960-as évektől irányította (férjével, Teleki Tiborral együtt) a helynevek gyűjtését Szlovákia magyarlakta területén. Vezetésével számos (több mint száz) földrajzi nevekkel foglalkozó szakdolgozat született. Hallgatóival több száz település helynévanyagát gyűjtötte össze. „Kutatómunka a Konstantin Egyetem Hungarisztika Tanszékén” című cikkében megemlíti, hogy a nyitrai hallgatók segítségével felgyűjtötték a szlovákiai magyarlakta terület 2/3 részének helynévanyagát (TELEKINÉ NAGY 2001a: 231).

N. CSÁSZI ILDIKÓ (1999a, b, 2000a, b, 2006a, b, 2007) több tanulmányában foglalkozott egy másik tájegység, Zoboralja történeti és élőnyelvben használatos helyneveivel. Többek között a helynevekben található nyelvjárási sajátosságokat, a népi és hivatalos névadás közötti különbségeket és az államnyelvnek a névanyagra gyakorolt hatását is vizsgálta. A helynevekben rejlő névadási indítékokat egyéb Nyitra környéki településekben (Berencs, Nagykér) is feltárta (N. CSÁSZI 1993a, b).

TÖRÖK TAMÁS „Zoboralja földrajzi nevei a történeti térképek tükrében” (2002a) című monográfiájában a 19. és 20. századi kataszteri térképeken fellelhető helyneveket vizsgálta névtani szempontból. Összesen 547 lokalizációs pont 873 névváltozatát elemezte. A szerző a tájegység földrajzi neveinek ortográfiájával, jelölési sajátosságaival foglalkozik, összehasonlítja a magyar–szlovák helynévpárokat a fordítás és a névadás motívuma alapján. Az egyes földrajzi neveket térképeken lokalizálja, s a függelék tartalmazza a vizsgált helynevek teljes jegyzékét. TÖRÖK TAMÁS a Zoboralján kívül az Ipoly mente mikrotoponimái körében is végzett névtani vizsgálatokat (TÖRÖK 2005, 2006, 2009, 2010, 2011, 2012b).

A bel- és külterületi helynevek összegyűjtése és feldolgozása egyéb különböző településeken, járásokban is megtörtént: Komáromi (HEGEDŰSNÉ MARIKOVECZ 1983), Galántai (TELEKINÉ NAGY 1992), Dunaszerdahelyi (UNTI szerk. 2002), Érsekújvári és Lévai járás (JANKUS 1988b, 1994); Felső-Bodrogköz (SZATHMÁRY 1985, 1993), Ung vidéke (D. VARGA 2003), Vály-völgy (DÉNES – BENEDEK 1991), Alsó-Ipoly mente (TÖRÖK 2011); Deregnő (D. VARGA 1986), Gúta (DOMBINÉ – LIBÁRDI 2003), Királyhelmec (SZATHMÁRY 1987, Cs. NAGY 1997), Kolon (TELEKINÉ NAGY 1998b, 2007), Nyékvárkony (MENYHÁRT 2004), Taksony és Felsőszeli (NÉMETH 1982, 1983), Tardoskedd és Udvard (NAGY 2000), Terbeléd (TELEKINÉ NAGY 1994), Szete (TÓTH 1994), Vásárút (TELEKI – PONGRÁCZ 2009).

Cs. NAGY LAJOS (1997) kihangsúlyozza, hogy egy-egy terület nyelvjárási sajátosságainak megállapításában sokat segítenek az élőnyelvből származó földrajzi nevek.

A nyelvföldrajz és a névtan kapcsolatát TELEKINÉ NAGY ILONA vizsgálja egyik tanulmányában (1998a), melyben a Galántai járás földrajzi neveiben előforduló hangtani jelenségek izoglosszáival foglalkozik, kísérletet tesz a vizsgált földrajzi nevek nyelvföldrajzi megoszlásának ábrázolására. A „Nyelvi és nyelven kívüli változások hatásai a földrajzinév-állományban” (2000) című tanulmányában Szlovákia magyarlakta területéről származó példák segítségével azt bizonyítja, hogy a földrajzi névanyag alakulásban fontos szerepet játszottak az interetnikus kapcsolatok.

A szlovákiai magyar helységnevek standardizációs, kodifikációs, névpolitikai, névtervezési kérdéseivel SZABÓMIHÁLY GIZELLA több tanulmányában foglalkozik (SZABÓMIHÁLY 2005b, 2007b, c; 2009a, 2011a, b; 2013a, b). A VI. névtudományi konferencián összefoglalja a határon túli névhasználat sajátosságait (SZABÓMIHÁLY 2008). A településnevek történeti változásaival a mai Szlovákia területén JANKUS GYULA (1997) is foglalkozott. Túróc megye 14. század végéig kialakult helységneveit

ÚRHEGYI EMÍLIA (1939) a nevek eredete és a névadás indítéka szerint csoportosította. KNIEZSA ISTVÁN (2003b, c) és KISS LAJOS (1986, 1988) több szlovákiai magyar település nevének etimológiáját adta meg. Zoboralja helységneveinek etimológiájával N. CSÁSZI ILDIKÓ (2003) foglalkozott. AMBRUS SÁNDOR (2011) egy Gömör megyei település, Özörény nevének etimológiáját tárgyalta. Alsó-Ipoly mente településneveinek történeti adatait és etimológiáját TÖRÖK TAMÁS (2012a) közölte.

A Losonci járás helységneveinek szerkezeti és keletkezéstörténeti elemzését ANGYAL LÁSZLÓ (2009a, b, c, d) végezte el. 2011-ben jelent meg „A régi Nógrád vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata” című könyve (ANGYAL 2011), melyben az egykori Nógrád vármegye helységneveivel foglalkozott. Érintette a magyar–szlovák helységnévpárok fordításával kapcsolatos kérdéseket. A terület helységneveinek elemzésekor a HOFFMANN ISTVÁN (1993) által felállított helynévtipológiai modellből indult ki. A funkcionális-szemantikai elemzéskor azokat a névadási motívumokat ismertette, amelyek a név keletkezésekor szerepet játszottak. A névrészeket jelentésük, illetve funkciójuk alapján kategorizálta. A lexikális-morfológiai vizsgálat során azokat a nyelvi kifejezőeszközöket elemezte, amelyek a nevek szerkezeti felépítésében részt vettek. A szintagmatikus elemzéskor a kétrészes helynevek névrészei közti nyelvtani viszonyt vizsgálta. A *-falv* és a *-falva* utótagú helységnevekkel önálló alfejezetben foglalkozott. A településnevek etimológiai adattárában a tudományos néveredet mellett több névcikkben a nép ajkán élő népetimológiai névmagyarázat is olvasható. ANGYAL (2013b) egy másik tanulmányában Sáros vármegye helységneveit vizsgálta a szlovák fordítások tükrében.

PÜSPÖKI NAGY PÉTER (1989) a Csallóköz tájnév magyar, latin, német és szlovák neveinek eredetéről és jelentéséről írt monográfiát, valamint néhány szlovákiai magyar településnév etimológiájával is foglalkozott tanulmányaiban (PÜSPÖKI NAGY 1975a, b). A csallóközi helységnevek élőnyelvi változatait PRESINSZKY KÁROLY (2013) elemezte.

A helynevek használatát a földrajzkiadványokban BERGENDI MÓNIKA (2002) érintette. A sajtóban előforduló helynévi kódváltásokról KULCSÁR ARANKA (2005) és LINTNER ANITA (2005) tanulmányában olvashatunk.

Egy-egy város utcaneveivel többen is foglalkoztak. ORTVAY TIVADAR (1905), VINCZE LÁSZLÓ (1997), LOVISEK JÚLIA (2007, 2009), T. SOMOGYI MAGDA és TINER TIBOR (2017) Pozsony, HÉDER ÁGNES (1999b) Révkomárom, FRUNYÓ CSILLA (2002) Párkány utcaneveit vizsgálta. Az utcanévadás nyelvtervezési kérdéseiről MENYHÁRT JÓZSEF (2006) cikkében olvashatunk. A hivatalos utcanévadás hűen tükrözi a társadalmi-politikai viszonyokat, az utcanevek a történelem folyamán a politikai és ideológiai hatások nyomán gyakran módosultak (l. LANSTYÁK 1998b; LOVISEK 2007).

A felvidéki víznevek nyelvi eredet szerinti rétegeiről KISS LAJOS (1994) írt átfogó tanulmányt. A Galántai járás vízneveiről TELEKINÉ NAGY ILONA (1993),

a szlovákiai magyar vízrajzi köznevekről VÖRÖS OTTÓ (2006) értekezett. A gömői barlangnevek használatáról TURCSÁNYI GABRIELLA (2006) írt.

A hegynemekkel KISS LAJOS (1997), SCHEIRICH LÁSZLÓ (2004), BAUKO JÁNOS (2010g, 2012b, 2012h) foglalkozott. BAUKO JÁNOS egy újszerű helynévtípust, a szlovákiai sziklamászóutak neveit több vonatkozó publikációjában elemezte (BAUKO 2003b, 2004a, 2006c, 2007a, 2008e, 2009c, 2014c). A sziklamászóutak neveit a mikroonimákhoz sorolja, mivel a szikla egy kisebb részét, rövidebb szakaszát, a sziklamászó(k) által tervezett, kiépített, megmászott és elnevezett útvonalát identifikálják.

BAUKO egy másik tanulmányában (2006b) a komáromi erődrendszer helyneveit vizsgálta a névadás indítéka szerint.

A helynevekkel kapcsolatos névpolitikai, névtervezési kérdésekkel több szerző foglalkozott (DÓZSA 2002; LANSTYÁK 1991, 1998a; VÖRÖS F. 2004b; VÖRÖS O. 2004b, 2007; ZALABAI szerk. 1995).

2.2.4. Egyéb névfajták kutatása

A személy- és helyneves publikációkon kívül csak elszórtan találkozhatunk egyéb névfajták feldolgozásával. A karvai kutyaneveket TÖRÖK TAMÁS (2002b), az illésházi kutyaneveket KISS GÁBOR (2015), az autóneveket HÉDER ÁGNES (1999a), az üzletneveket HÉDER ÁGNES (2000), a termékneveket MISAD KATALIN (2007), a Komáromban gyártott hajók neveit BAUKO JÁNOS (2008g) vizsgálta. SIMON SZABOLCS (2010) az újságcímekről értekezett, különös tekintettel néhány dél-szlovákiai magyar regionális lapra. VÖRÖS OTTÓ (2011) a szlovákiai tankönyvek névhasználatának nyelvpolitikai vonatkozásairól értekezett. BAUKO JÁNOS összevetette a magyar és a szlovák (szláv) névtani terminológiát (2012e, 2015f), jellemezte a tulajdonnév identitásjelölő funkcióját (2014a), áttekintette a határon túli magyar névtani kutatásokat a 21. században (2015c), vizsgálta a szlovákiai magyar települések névszemiotikai tájképét (2015e, g, h, 2017b, 2018a, b), a nevek standardizálását (2016a), a tulajdonnév expresszív funkcióját (2016b). MISAD KATALIN (2005) a szlovákiai magyar írásgyakorlatban tekintette át a különböző tulajdonnévfajták helyesírását, s további tanulmányaiban a szlovákiai intézmények magyar nevének standardizálásáról (2011b, 2012), valamint a vizuális intézménynév-használat sajátosságairól (2014) írt. LANSTYÁK ISTVÁN a tulajdonnevekben fellelhető kontaktushatásokat a kontaktológiában alkalmazott fogalmak által (2013), a tulajdonnevekkel kapcsolatos nyelvi problémák kezelését a nyelvmenedzselés-elmélet keretében vizsgálta (2015). Egy szlovákiai magyar író, Grendel Lajos New Hont-trilógiájának tulajdonneveivel N. TÓTH ANIKÓ (2014), Örkény István Egyperces novelláinak irodalmi névadásával a szlovák fordítás tükrében BENYOVSZKY KRISZTIÁN (2013) foglalkozott.

2.2.5. A magyar névtani kutatások jövőbeli feladatai Szlovákiában

A magyar névtudományt a határon túli kutatások eredményei is gazdagítják. Feladatai közé tartozik a kétnyelvűség és névhasználat összefüggésrendszerének a vizsgálata. A határokon túli névhasználatra hatással van a kétnyelvű környezet, s az államnyelv és a kisebbségi nyelv érintkezése, kölcsönhatása következményeként a tulajdonnévkészletben megjelennek a kontaktusjelenségek. A kétnyelvűség kettős, kétnyelvű névhasználatot eredményez(het). A névviselés, névhasználat utal az etnikai csoportokon belüli hasonlóságokra, illetve a közöttük levő különbségekre. Kétnyelvű környezetben a többség és kisebbség névhasználatában azonosságok és eltérések is megfigyelhetők. A kisebbségi beszélők minél kisebb mértékben szorúlnak rá az államnyelv használatára, annál inkább anyanyelvdomináns a névhasználatuk. A határokon túli magyar névkutatások egyik feladata a kisebbség–többség névhasználatában megfigyelhető eltérések, hasonlóságok, kontaktushatások feltárása.

A névgyűjtések során az adatközlők által adott névmagyarázatok jó lenne digitalizálni, így a névtani eredmények a dialektológia számára is hasznosíthatóvá válnának. Az írásban rögzített anyagok digitális adatbázisba való bedolgozása, és a terepmunka során az adatközlői megnyilvánulások diktafonnal való rögzítése, tárolása is fontos lenne. A nyelvjáráskutatás tulajdonnevek lejegyzését eredményezheti. Erre példa GÁGYOR JÓZSEF „Tallósi szótár” (2003) című regionális tájszótára, mely a köznévi tájszavakon kívül tulajdonneveket (helynevek, családnevek, becenevek) is tartalmaz. Tulajdonnevekkel a falumonográfiákban, egyéb írott dokumentumokban is találkozhatunk. A névjegyzékek, adattárak (pl. BLASKOVICS 1993; ILA 1944, 1969, 1976; KONCSOL 2001, 2003, 2005) forrásul szolgálhatnak további, mélyebb névtani kutatásokhoz. Gyakran régi neveket őriznek meg, melyek a szinkrón névállományból már hiányoznak. A különböző tulajdonnévfajtákra kiterjedő kutatásokat egyéb nyugat-, közép- és kelet-szlovákiai kutatópontokra, tájegységekre is ki kell terjeszteni. Olyan települések névanyagát is vizsgálni kell, ahol a magyarság a helyi lakosság kisebb részét teszi ki. A kisebbségi névhasználat sajátosságainak részletesebb leírásához rendszerszerűbb kutatásokra és összehangolt módszerekre lenne szükség.

A jövőben hasznos lenne a névtani konferenciák, tanácskozások gyakoribbá tétele, határon belüli és kívüli helyszíneken is. Ez idáig hat Magyar Névtudományi Konferencia valósult meg, ahol nagyobb számban jelentek meg határokon kívüli névkutatók is. Az egyes konferenciák között mintegy tíz éves időtartam telt el, jó lenne sűrűbben megszervezni a rendezvényt. Olyan kisebb „tematikus” tanácskozások is lehetnének, melyek a kevésbé kutatott névfajtákkal (pl. állatnevek) foglalkoznának.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság Névtani Tagozatának megalakulását (l. JUHÁSZ 2005a) követően Szlovákiában több magyar névtani tanácskozásra került sor. A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi

Intézete 2005. június 2–4. között Kolonban felvidéki névtani kutatásokat bemutató tanácskozást rendezett, melynek előadásai „Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában” címen jelentek meg (VÖRÖS F. szerk. 2006). Az intézet 2013-ban két névtani konferenciát szervezett: a „Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában” (BAUKO – BENYOVSZKY szerk. 2013) és „A nevek szemiotikája” (BAUKO – BENYOVSZKY szerk. 2014) címmel. Az utóbbi két konferencián az írói névadás témája is hangsúlyos helyet kapott. Ugyanezen évben Dunaszerdahelyen valósult meg „A nyelvöldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynevek.” című konferencia (VÖRÖS F. szerk. 2013). Szlovákiában a legutóbbi névtani tanácskozás 2014 novemberében Pozsonyban volt, a VÖRÖS FERENC és a pozsonyi magyar tanszék által szervezett rendezvény „A nyelvöldrajztól a névföldrajzig V. Interetnikus kapcsolatok.” címet viselte.

Különböző pályázatok is motiválhatják határon túli névtani munkák megszületését. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium és az Anyanyelvápolók Szövetsége által meghirdetett „Régi magyar mesterségek – családneveink tükrében” című pályázatra Romániából, Szerbiából, Szlovéniából és Ukrajnából is küldtek pályamunkákat, valamint a „Helyneveink érdekességei, tanulságai, népi magyarázatai” megnevezésű anyanyelvi pályázatra 145 pályamű közül több mint negyven a határokon túlról érkezett be, nagyrészt Erdélyből, de Szerbiából, Szlovákiából, Szlovéniából és Ukrajnából is (I. BALÁZS – GRÉTSY szerk. 2010, 2013).

A határokon túl élő névkutatóknak az adott ország névtanosaival való szakmai kapcsolattartása sem elhanyagolandó, hiszen nemcsak a kisebbségi névhasználattal foglalkozó kutatásokba kaphatnak betekintést a többségi nemzet képviselői (és fordítva), hanem jobb esetben befolyásolhatják a névtervezési, névpolitikai döntéseket, s közös névtani projektekben is részt vehetnek. Szlovákiában a Szlovák Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete Névtudományi Bizottságának kezdeményezésére megkezdődtek a szlovák névtani terminológiai szótár előmunkálatai. A terminusok feldolgozása számítógépes program segítségével történik, s az adatbázis tartalmazza majd a terminust, annak szinonimáit, fölérendelt terminusát (ha van), a terminus eredetét, idegen nyelvi megfelelőit (a magyar megfelelőket is), a terminus meghatározását, a vonatkozó példákat, a terminussal foglalkozó szakirodalmi hivatkozásokat és egyéb megjegyzéseket.

Kívánatos lenne, hogy a névtannal foglalkozó kutatók szorosan együttműködjenek egyéb tudományterületek képviselőivel is. A különböző társtudományok (irodalom-, történet-, hit-, jog- és földrajztudomány, néprajz, pszichológia, szociológia stb.; vö. HAJDÚ 2003a: 38–45) képviselőit bevonhatnánk a névtani kutatási projektekbe. Példaként említem, hogy a nyitrai egyetemen ilyenekbe a nyelvészeken kívül az irodalomtudományok is aktívan bekapcsolódnak (I. BAUKO – BENYOVSZKY szerk. 2013, 2014), mivel az írói névadás az irodalomtudomány művelői részére is érdekes kutatási területnek bizonyul.

Felettebb fontosnak tartom a tulajdonnévanyagot feldolgozó névtani munkákról szóló összefoglalók, áttekintések, bibliográfiai adatok közlését. A határokon túli magyar névtani kutatások bibliográfiáját jó lenne országonként összegyűjteni, közölni és folyamatosan frissíteni. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Névtani Tagozatának honlapján, amelyen már olvasható néhány kutató publikációs listája (a 2009-ig megjelent tanulmányokat tartalmazza), elérhetővé válhatna további névkutatók személyes szakirodalom-jegyzéke, illetve a határon belül és kívül megjelent névtani bibliográfia is.

Fontosnak tartom az egyetemeken a „névtan/onomasztika” tantárgy oktatását, amelynek köszönhetően népszerűsíthetjük a névtudomány eredményeit (vö. JUHÁSZ 2015), s a hallgatókat is bevonhatjuk a kutatói tevékenységbe.

A névtudomány (onomasztika) oktatásának jelentőségét több szerző hangsúlyozza. KISS JENŐ írja a „Szociolingvisztika, kutatás, oktatás” című tanulmányában, hogy a tulajdonneveknek helyük kell, hogy legyen a közoktatás minden szintjén. A nevek az életünk szerves részei. A tulajdonnevekhez fűző és fűződő viszony az egyik nyelvi és társadalom(lélektan)i alapélményünk. A nevek a történelem, a művelődéstörténet tanúi, vizsgálatukkal egy-egy kisebb-nagyobb közösség elmúlt életéről és jelenéről adhatunk számos információt (KISS J. 2001: 290–291).

Egyes kutatók (TERESTYÉNI 1960, ŠRÁMEK 1996, LISZKA 1997, FERCSIK 1999, HAJDÚ 2003c, VÖRÖS O. 2011, FARKAS 2015b) megemlítik, hogy milyen módon lehet az alsó és felső tagozatos gyerekeket, főiskolai és egyetemi hallgatókat bevonni a névtani vizsgálatokba, és milyen problémák jelennek meg a nevekkel kapcsolatban az oktatás különböző fázisában. Magyarországon az általános iskolákban a névtani ismeretek nem önálló anyagrészként jelennek meg, de különböző formában folyamatosan kísérik végig a tananyagot (l. FERCSIK 1999). A középiskolások számára magyar tulajdonnevekkel foglalkozó önálló segédtkönyv is napvilágot látott (l. HAJDÚ 1994). Az egyetemi hallgatóknak számos összefoglaló jellegű névtani kiadvány áll rendelkezésükre, s egy felsőfokú intézmény névtani oktatásáról és kutatásáról is született könyv (l. FERCSIK szerk. 2003). A szlovákiai magyar alap- és középiskolákban általában csak a helyesírással kapcsolatban, illetve a szófajok tárgyalásakor találkozhatunk a tulajdonnevek kérdéskörével. VÖRÖS OTTÓ (2011: 50–51) írja egyik tanulmányában, hogy a határon túli tankönyvekben célszerű lenne átírni a tulajdonnevekre vonatkozó részeket, kiegészítéseket tenni bele a helyi sajátosságoknak megfelelően, új fejezetet írni a névhasználati törvényekről, a szófaji részben szó lehetne a személynévadásról, névhasználatról, névdivatról, és fel kell ismertetni a tanulókkal a név és identitás fontosságát, valamint az egyetemi képzésben helyének kell lennie a névtannak. SZABÓMIHÁLY GIZELLA (2015: 94–96) „Az anyanyelv oktatása kétnyelvű környezetben” című oktatási segédlet „A nyelvi jogok és tulajdonnevek” alfejezetében feladatok által mutatja be a tulajdonnevek tárgyalásának lehetőségét a középiskolai tananyagban.

Napjainkban a névtan mint választható tantárgy a szlovákiai felsőoktatásban Pozsonyban, Nagyszombatban, Nyitrán, Besztercebányán, Rózsahegyen és Eperjesen van jelen, de magyar nyelven napjainkban csak Nyitrán és Pozsonyban hallgatható.

A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézete (mind az oktatók, mind a hallgatók részéről) részt vesz a szlovákiai magyar vonatkozású névtani kutatásokban, s fontos szerepet vállal a határon túli magyar névhasználat sajátosságainak feltárásában. A névtudomány oktatásának hagyományai vannak a nyitrai magyar intézetben. Jelenleg a tanulmányi program bakalár képzésén belül vehetik fel a hallgatók az onomasztika (választható) tanegységet. Az egyetemisták előszeretettel foglalkoznak névtani kutatásokkal. Többen névtani témájú záró- (BA.), szak- (MA.) és kisdoktori (PaedDr.) dolgozatot is írnak, az elmúlt évtizedben több mint száz ilyen jellegű munkát védtek meg.

Az onomasztika tantárgyat látogató hallgatók a szemeszter végén saját kutatáson alapuló névtani szemináriumi dolgozatot adnak le, valamint a félév során prezentáció formájában beszámolót tartanak a következő témakörökből: az onomasztika kutatási tárgya, kapcsolata más tudományágakkal; általános névtani ismeretek; az egyes névfajták (személy-, állat-, hely-, intézménynevek, emberi alkotások elnevezései, írói nevek) bemutatása; kisebbségi névhasználat; névkontaktológia; kétnyelvűség és névhasználat; név és fordítás; névpolitika; névtervezés; névdivat; névváltoztatás; névattitűd; névhasználat és életkor; névhasználat és nemek; névhasználat és felekezetek; névhasználat és társadalmi rétegek, csoportok.

A névtan órákon a szocioonomasztikai szemléletmódot helyezzük előtérbe, az egyik központi témakör a társadalom és névhasználat kapcsolatrendszerének vizsgálata. A szocioonomasztika kutatási területeit elsősorban a szlovákiai magyarok névhasználatából vett példák segítségével szemléltetjük.

Az onomasztika tanegységet látogató egyetemi hallgatók számára született a „Bevezetés a szocioonomasztikába” (BAUKO 2015h) című egyetemi jegyzet. A kiadvány célja a társadalom és névhasználat kapcsolatrendszerének bemutatása. Az „Általános tündivalók” című részben ismertetjük az onomasztika helyét a tudományok rendszerében, a tulajdonnév fogalmát és funkcióit, a tulajdonnév és köznév közötti összefüggéseket, a névtani kutatások módszereit és forrásait, a tulajdonnevek rendszerét, a főbb névfajtákat. A második fejezetben áttekintjük (elsősorban a szlovákiai magyarok névhasználatából vett példákkal szemléltetve) a szocioonomasztika kutatási területeit, amelyek közé tartozik a névpolitika, névtervezés, kisebbségi névhasználat, névváltoztatás, névkontaktológia, névdivat, névattitűd; a névhasználat és az életkor, nemek, felekezetek, társadalmi rétegek, csoportok összefüggéseinek vizsgálata. A harmadik részben a szlovákiai vonatkozású magyar névtani kutatások múltjával és jelenével ismerkedhetünk meg. A negyedik fejezet tartalmazza a vonatkozó névtani bibliográfiát, amely fontos forrásanyagul szolgálhat a jövőben a téma iránt érdeklődők részére.

3. TERMINOLÓGIAI KÉRDÉSEK. A MAGYAR ÉS SZLOVÁK (SZLÁV) NÉVTANI TERMINOLÓGIA ÖSSZEVETÉSE

3.1. Magyar és szlovák (szláv) névtani terminológiai kutatások

A különböző nyelvekben eltérő és azonos (nemzetközileg ismert) onomasztikai terminusokat is használnak a névkutatók.

A magyar névtani szakirodalomban az utóbbi években gyakran találkozhatunk névtani terminológiai vonatkozású írásokkal (BÖLCSKEI 2012a, 2012b, 2013; FARKAS 2008, 2012b, 2013; HOFFMANN 2008, 2012; JUHÁSZ 2004; ÖRDÖG 2010; SLÍZ 2010, 2012a, 2014; VÖRÖS F. 2009; korábban MIKESY 1960; HAJDÚ 1979 stb.). 2012-ben útjára indult a „Névtan és terminológia” elnevezésű, évente megrendezett konferenciasorozat is. A konferencián elhangzott előadások a Névtani Értesítő utóbbi számaiban jelentek meg. Egy magyar névtani terminológiai szótár előkészületeiről FARKAS TAMÁS (2013) írt. A magyar névkutatás területén zajló terminológiai munkálatokat FARKAS TAMÁS (2011) foglalta össze, ezért csak a szlovák (szláv) névterminológiai kutatásokkal foglalkozunk.

Az 1959-ben Krakkóban megtartott első nemzetközi szláv névtudományi konferencia nyomán alakult meg a Nemzetközi Szlavisztikai Komité Onomasztikai Bizottsága, melynek Terminológiai Albizottsága fontos szerepet játszott a szláv névtani terminológiai kutatások elindításában és megszervezésében. A Terminológiai Albizottság élére a cseh Ján Svobodát választották, aki a szláv névtani terminológia egyesítésének kezdeményezője volt. Az említett testületnek és a Német Tudományos Akadémia Szlavisztikai Intézetének együttműködésével készült el az első névtani terminológiai szótár „Grundbegriffe der Namenkunde” címen (WITKOWSKI 1964).

A továbbiakban megélénkültek a névterminológiával kapcsolatos vizsgálatok. 1964-ben alakult meg a Szlovák Tudományos Akadémián belül a Szlovák Névtudományi Bizottság (Slovenská onomastická komisia) Vincent Blanárnak köszönhetően, aki a bizottság első elnöke lett. Az első szlovák névtani konferencián az egyes tanulmányokban és a vita során terminológiai kérdésekkel is foglalkoztak a kutatók (I. BLANÁR – MAJTÁN szerk. 1968). Az ötödik szlovák névtani konferencia (1972) kérdésköreinek egyike a szláv és nemzetközi névtani terminológia volt (I. MAJTÁN 1976, ŠMILAUER 1976, WITKOWSKI 1976).

1973-ban jelent meg az első szláv (bár német névtani terminusokat is tartalmazó) névterminológiai szótár „Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik” címen (SVOBODA – ŠMILAUER – OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ – OLIVA – WITKOWSKI 1973). Anyagát az 1960-as években a cseh Ján Svoboda kezdte összeállítani (l. BLANÁR 1962). A szláv névtanosiok segítségével 11 szláv nyelvből mintegy 400 terminust gyűjtött össze, s a többszöri változtatás után az utolsó jegyzéket 1971-ben készítette el. Ugyanebben az esztendőben egészségügyi okok miatt lemondott a Nemzetközi Szlavisztikai Komité Onomasztikai Terminológiai Albizottságának vezetéséről, így ennek új elnökévé Božidar Vidoeskit (Skopje) választották. A terminológiai munkacsoport abban egyezett meg, hogy a mintegy 400 terminusból álló listát a felére csökkentik, és néhány újabb terminust is felvesznek a szótárba. A szótár a következő sorrendben közli nyelvek szerint a névtani terminusokat (zárójelben feltüntetem az egyes nyelvekben használatos terminusokat összeállító névkutatók családnevét): cseh (OLIVA, OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, SVOBODA, ŠMILAUER), szlovák (BLANÁR), lengyel (KARAS), szorb (PETR), orosz (SUPERANSKAJA, PODOLSKAJA), ukrán (NIMČUK), fehér-orosz (BIRILLA), szerbhorvát (PAVLOVIĆ), szlovén (BEZLAJ), bolgár (ZAIMOV), macedón (VIDOESKI), német (WITKOWSKI). A terminusok magyarázata cseh és német nyelvű. Szemléltetésképpen néhány példa is fel van tüntetve. A lap alján lévő megjegyzésekben az adott terminus egyes nyelvekben való eltérő értelmezéséről is olvashatunk. A kiadvány végén található a betűrendbe szedett mutató (terminuslista) nyelvek szerint. A szótár előszavában a szerkesztők jelzik, hogy számolnak a névtudomány további fejlődésével és azzal, hogy mind a rendszert, mind a terminusok jegyzékét ki kell majd egészíteni (SVOBODA et al. 1973: 19).

Az 1973-as szláv névterminológiai szótár átdolgozott változata 1983-ban Skopjében „Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Osnovnaja sistema i terminologija slavjanskoj onomastiki. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik” címen jelent meg (BEZLAJ et al. 1983). A mintegy 200 terminust tartalmazó szótárban néhány változás történt az 1973-as kiadáshoz képest. A terminusok rendszerezése valamelyest változott, mivel újabb terminusok is belekerültek, mások viszont kimaradtak belőle. Néhány terminus meghatározását pontosították, egyéb példákkal szemléltették. Az 1973-as kötetben nem minden szláv nyelvben tüntették fel a terminusok megfelelőit, ezért az átdolgozott kiadásban pótolták a hiányzó adatokat. A terminusok magyarázata macedón, orosz és német nyelvű. Az 1983-as kötet munkálataiba az 1973-as kiadásban részt vevő kutatókon kívül újabbak – JENTSCH (szorb) és ŠIMUNOVIĆ (szerbhorvát) – is bekapcsolódtak.

Az egyes szláv nyelvekben (lengyel, cseh, szlovák, szorb, orosz, ukrán, fehér-orosz, bolgár, macedón, szerb, horvát, szlovén) folytatott terminológiai kutatásokról újabban a „Slowiańska onomastyka. Encyklopedia” (RZETELSKA-FELESZKO –

CIEŚLIKOWA – DUMA 2002–2003) első kötetének „Terminologia onomasticzna” című negyedik fejezetében (81–94) olvashatunk. A második kötet az egyes szláv nyelvek szerint tartalmazza a névtani terminusok indexét (567–602).

A Nemzetközi Névtudományi Társaság (ICOS – International Council of Onomastic Sciences) által szervezett 2002-es uppsalai kongresszuson a cseh Milan Harvalík kezdeményezte a névtani terminológia nemzetközi egységesítését, s egy terminológiai munkacsoport létrehozását, mely 2004-ben meg is kezdte működését. A legalapvetőbb névtani terminusok listáit, rövid meghatározásukat (példákkal is szemléltetve) angolul, franciául és németül tették közzé a szervezet honlapján (l. Icosweb). A terminusok listája után található a névtani terminológiával foglalkozó válogatott szakirodalom, s a terminológiai munkacsoport tagjainak neve. Az ICOS terminológiai bizottsága napjainkban egy átfogó, minél több nyelven elérhető szak-szójegyzék létrehozásán dolgozik.

Az egyes nyelvekben használatos névtani terminológia alakulását nagyban befolyásolják az adott nyelven született névtani tanulmányok, monográfiák, kiadványok. A szlovák névtanban VINCENT BLANÁR és JÁN MATEJČÍK újszerű névtani terminológiát és módszereket vezetett be kétkötetes (1978, 1983) „Živé osobné mená na strednom Slovensku” (Élő személynevek Közép-Szlovákiában) című közös kiadványában. Az élő személyneveken belül hat funkcionális elemet különítenek el: családnév, keresztnév, egyéni jellemnév ’egyéni ragadványnév’, élő családi név ’öröklődő ragadványnév’, háznév, appellatívum (névkiegészítő). Szemiológiai, funkcionális és strukturalista szemléletmódú általános névelméleti monográfiáiban (BLANÁR 1996, 2008) az általa bevezetett (és egyéb szerzőktől származó) névtani terminusok magyarázatára nagy hangsúlyt fektet.

Az egyes tulajdonnévi terminusok rendszerezésével, meghatározásával, illetve újabbak bevezetésével MILAN MAJTÁN több munkájában is foglalkozott (l. MAJTÁN 1979, 1989, 1996, 2011, 2012). Az elmúlt évtizedekben sorra jelentek meg további szlovák (DVONČ 1966, 1983; GARANČOVSKÁ 2009; HORECKÝ 1994; IMRICHOVÁ 2002; KRŠKO 1998, 2009; OLOŠTIAK 2010; VALENTOVÁ 2009b, 2012a, b; ŽIGO 2008, 2010 stb.) és cseh (HARVALÍK 2003, 2004, 2008; KUBA 1997; OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ 1998; ŠRÁMEK 1999; ZGUSTA 1995 stb.) névkutatók tollából terminológiával kapcsolatos tanulmányok. Napjainkban is igény mutatkozik a névtudományban használatos szakkifejezések szótározására: erre példa az elmúlt években kiadott ukrán névterminológiai szótár (BUČKO – TKAČOVA 2012).

3.2. A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminusok összevetése

Az alábbi összevetés elsősorban az előzőekben említett szláv névtani terminológiai szótárak és a vonatkozó tanulmányok alapján készült. A névtani terminológiának

csak egy részével foglalkozunk, főképpen az alapvető terminusokkal és a két nyelvben lévő főbb tulajdonnévfajták megnevezéseivel. A szlovák nyelvben használatos névtani terminusokat a továbbiakban az eredeti, szlovákos formában közöljük.

3.2.1. A tudományterület megnevezése és tárgya

A tulajdonnevek vizsgálatával foglalkozó tudományt a magyar nyelvben *névtudomány*-nak, *névtan*-nak, a szláv nyelvekben pedig *onomastiká*-nak nevezik. A terminus a görög eredetű *onoma* 'tulajdonnév' szóból származik. A szlovákban a *tulajdonnév*⁴ szó megfelelőjeként az *onymum* ~ *proprium* ~ *vlastné meno*, illetve többes számban az *onymá* ~ *propriá* ~ *vlastné mená* 'tulajdonnevek' használatos. Az egyes névfajtákra vonatkozó idegen eredetű névtani terminusok utótagjában az *onymum* ~ *onymá* szakszó található. Az *-onymia* utótagú műszavakat (*antroponymia*, *toponymia*, *chrématonymia*) a névkészletre, egy adott területen vizsgált névállományra használják. A továbbiakban láthatjuk majd, hogy a magyar névtudományra a belső keletkezésű (magyar) terminusok, a szlovák (szláv) névtanra pedig az idegen eredetű szakkifejezések használata jellemző.

A szlovák (szláv) névtudomány főbb kutatási területei közé tartozik az: 1. *antroponomastika* (személynévtan); 2. *toponomastika* (helynévtan); 3. *chrématonomastika* (a névtudomány azon ága, mely a terepen és a térképeken nem rögzített emberi alkotások neveivel foglalkozik; pl. eseménynév, intézménynév, terméknév, tárgynév).

3.2.2. A tulajdonnevek rendszerezése

A tulajdonneveket alapvetően aszerint lehet rendszerezni⁵, hogy élő vagy

⁴ A tulajdonnév fogalmával és funkcióival „A tulajdonnév identitásjelölő funkciója” című fejezetben foglalkozunk.

⁵ A magyar névtudományban gyakran foglalkoztak a szerzők a tulajdonnevek rendszerezésével, azonban nem született egységes kategorizálás. A rendszerezést az is bonyolítja, hogy a névtudományon belül számos névfajtajelölő terminus, illetve meghatározás létezik. A tulajdonnevek osztályozása „általában külső, gyakorlati szempontok szerint történik” (KÁLMÁN 1989: 12). J. SOLTÉSZ KATALIN szerint „tárgyi-fogalmi szempontok” szerint valósul meg, azonban ennek a fogalmi rendszernek a kialakítása meglehetősen viszonylagos, hiszen „a szakirodalom korántsem mutat egységes álláspontot abban a tekintetben, hogy a létezők mely fogalmi kategóriáihoz tartozó neveket tekinthetjük tulajdonnévnek” (SOLTÉSZ 1979: 44). KÁLMÁN BÉLA „A nevek világa”-ban (1989) csak a hely- és személynevek csoportjával foglalkozik. J. SOLTÉSZ KATALIN e két névfajta mellett állat- és tárgyneveket, népneveket, intézményneveket, szellemi alkotások neveit (címek, áru- és márkanevek) különböztet meg (1979: 44–104). HAJDÚ MIHÁLY (1994) a „Magyar tulajdonnevek” című könyvében a személynevek (kereszt-, bece-, család-, ragadványnevek), állatnevek, helynevek (csillagnevek; földrészek, országok, tájak nevei; hegy- és víznevek; helységnevek; belterületi és külterületi helynevek), emberi létesítmények nevei (intézménynevek), szellemi alkotások nevei (cím-, áru- és márkanevek, írói nevek) kategóriáját különíti el. Az „Általános és magyar névtan” című monográfiájában már nyolc csoportot sorol fel:

életlen denotátumra vonatkoznak-e. A *bionymá*-k élőlények (vagy az ember által élőnek képzelt denotátumok), az *abionymá*-k pedig életlen denotátumok, emberi létesítmények, szellemi alkotások tulajdonnevei. Vannak prototipikus és kevésbé prototipikus tulajdonnevek (l. VAN LANGENDONCK 2007: 186–246, SLÍZ 2012b). A prototipikus nevek közé tartoznak a személy- és helynevek, melyek a névtudományban a legkutatottabb névfajták is egyben.

3.2.2.1. A *bionymá*-k közé tartoznak az *antroponymá*-k 'személynevek', a *zoonymá*-k 'állatnevek' és a *fitonymá*-k 'növénynevek'. A *bionymá*-kon belül különálló csoportként tüntetik fel az ún. *nepravé antroponymá*-kat ('nem valódi, fiktív személynevek'), vagy másképpen *pseudoantroponymá*-kat ('álszemélynevek') (vö. J. SOLTÉSZ 1979: 152–172). Az *álanthroponimák* a valóságban nem létező személyeket, illetve személyeknek képzelt denotátumokat azonosítanak. Ebbe a csoportba sorolhatók a *teonymá*-k ('istenek nevei'), az irodalmi művekben, mesékben előforduló fiktív szereplők nevei (*irodalmi ~ írói nevek*), valamint egyes játékok (pl. babák) nevei. A szláv nyelvekben a *fiktív állatnevek* szlovák megfelelője a *nepravé zoonymá*, *pseudozoonymá* szakkifejezés, mely a valóságban nem létező, csak a mitológiában, mesékben stb. előforduló állatok megnevezésére utal.

Az *antroponimák*-on belül megkülönböztetik az *individuális* és *kollektív személynevek*-et. Az *individuális* (egyéni) *antroponimák* fajtáira a következő terminusokat használják a szlovák nyelvben: *priezvisko* 'családnév', *krstné meno ~ rodné meno* 'keresztnev ~ születési név', *hypokoristikum* 'becenév', *prezývka* 'ragadványnév', *krýcie meno ~ fiktonym ~ pseudonym* 'álnév'. Egyes terminusok nem használatosak a magyar névtanban: a szlovák (szláv) névtani terminológiában a férfi által álnévként viselt női nevet *pseudogynym*-nek, a nő által álnévként viselt férfinévet *pseudoandronym*-nek nevezik (BAUKO 2012g).

A történeti személynevekkel kapcsolatban használatos a *príméno* 'megkülönböztető név', *šlachtický prídomok* 'nemesi előnév' terminus. A világhálón történő elektronikus kommunikációból adódóan keletkezett a *nick* 'internetes azonosító név, nicknév' terminus (vö. DAVID 2006, RAÁTZ 2008).

A különböző nyelvekben eltérő módon értékelhetik egyes nyelvi elemek tulajdonnévi jellegét. Az *individuális*, *egyéni antroponimák* mellett ún. *kollektív*, *csoporthoz* *személyneveket* is megkülönböztetnek (KUNZE 2000: 10, SUPERANSKAJA 1973: 174–178, ŠRÁMEK 1999: 164). A Nemzetközi Névtudományi Társaság (ICOS – International Council of Onomastic Sciences) angolul, franciául és németül tette közzé a szervezet honlapján a legalapvetőbb névtani terminusok listáját, melyben a *személynév* terminusnál a következő rövid meghatározás található: *anthroponym* – proper name of a person or a group of persons (<http://www.icosweb.net>).

---

személynevek, helynevek, intézménynevek, állatnevek, tárgynevek, emberi alkotások elnevezései, eseménynynevek, fiktív (írói) nevek (HAJDÚ 2003a: 150).

A magyar névtanban az egyéni személynéveken kívül nem szokták megkülönböztetni a csoportos személynéveket. A szlovák (szláv) névtudományban a *kollektív* (csoportos) *antroponimák* fajtáira vonatkozó terminusok az *etnonymum* 'népnév', *katojkonymum* ~ *obyvatel'ské meno* 'lakossági név' (a helység, ország, tájegység lakosait jelöli, pl. *Bratislavčan* 'pozsonyi lakos', *Budapešťan* 'budapesti lakos') és a *prezývkové obyvatel'ské meno* 'lakossági ragadványnév' (pl. Peredmér ~ Predmier lakosait *Korenári* 'tősgyökeresek' néven emlegetik, mert erősen lokálpatrióták, az idegeneket nem fogadják szívesen a faluban). A magyar nyelvben az említett csoportnévfajták közül a népnevek és a lakossági nevek köznevek (a szláv nyelvek közül az oroszban szintén a köznevekhez tartoznak), de az egy (vagy több) település lakosaira használatos kollektív (közösségi) ragadványnevek tulajdonnévi státusza (nagy és kis betűs írásmódja) ingadozik (a névtanban tulajdonnévnek tartják, de pl. a néprajzi szakirodalomban következetesen kis kezdőbetűvel írják, és köznévként értelmezik). A szlovák (szláv) névtanban a kollektív személynévek közé sorolják a családokra vonatkozó összefoglaló neveket is. A *családnév* szlovák megfelelője *priezvisko*, de a többes számban lévő alakváltozatokra, melyek az egész családra vagy néhány tagjára vonatkoznak, a *rodinné meno* 'családi név' terminust használják (pl. *Szabóék*, *Vargáék*). A történelemből ismert családok nevének többes számú alakjára a *rodové meno* 'származási név' kifejezés használatos (pl. *Árpádok*, *Habsburgok*).

3.2.2.2. Az *abonymá*-kon belül két fő csoportot különböztetnek meg: a *toponymá*-kat ('helynevek') és *chrématonymá*-kat ('emberi alkotások nevei'). A *geonymá* ('földrajzi nevek') szakkifejezéssel a Földön lévő földrajzi objektumokat, a *kozmonymá* ~ *astronymá* ('csillagnevek') terminussal a Földön kívül található égitesteket azonosítják. A *toponymá*-k közé tartoznak a következő helynévfajták (vö. HOFFMANN 1993: 36–37): *ojkonymá* 'ember által lakott helyek nevei, helységnevek', *anojkonymá* 'ember által nem lakott helyek nevei' (pl. *batárnevek*; a magyar terminus szlovák megfelelője *chotárne názvy*), *choronymá* 'államnevek, területi egységek nevei', *hydronymá* 'víznevek', *oronymá* 'hegynevek, domborzati nevek', *speleonymá* 'barlangnevek', *bodonymá* 'útnevek', *urbanonymá* 'utcanévek, közterületek nevei'.

A *chrématonymá*-k között tárgyalják a további névfajtákat: *pragmatonymá* 'terméknevek' (ezen belül megkülönböztetik a *sérionymá*-kat 'sorozatgyártással készült termékek nevei' és az *unikátonymá*-kat 'egy példányszámban legyártott termékek nevei'), *logonymá* 'intézménynevek', *chrononymá* 'történelmi események nevei', *literáronymá* 'irodalmi művekben előforduló tulajdonnevek', *ideonymá* 'művészeti alkotások, irodalmi címek nevei' (a zeneművek címére a *muzikonymá* terminus használatos), *dokumentonymá* 'dokumentumok, szerződések nevei', *faleonymá* 'kitüntetések, díjak nevei', *akcionymá* 'rendezvények, konferenciák nevei'.

3.2.3. A névtani terminusok használati köre

Egyes terminusok gyakrabban fordulnak elő, mások ritkábban használatosak. Például a *helynevek*-en belül a *közterületek nevei*-t a szlovák (szláv) névtanban *urbanonymá*-knak nevezik. A terminust elsősorban az *utcanevék*-re használják. A közterületek nevei közül a *terek nevei*-t ritkábban *agoronymá*-knak is hívják (vö. gör. *agora* 'ókori görög város piactere'). A *víznevek*-re vonatkozó összefoglaló *hydronymá* terminuson kívül ritkán használatosak az egyes alfajtaira az *oceánonymá* 'óceánok, tengerek nevei', *helonymá* 'mocsarak nevei', *limnonymá* 'állóvizek (tavak, víztározók) nevei', *potamonymá* 'folyóvizek nevei' megnevezések. A gyakoribb *logonymá* ('intézménynevek') terminus mellett szinonimaként néha megjelenik az *institucionymá* megnevezés is.

Egy terminus frekvenciájához a tematikus névtani konferenciák is hozzájárulhatnak. A 2012 októberében Łódźban (Lengyelország) megrendezett szláv névtudományi konferencia a „Mikro- és makrotoponímia” címet viselte. A *mikrotoponimák* kisebb kiterjedésű földrajzi objektumok megnevezései, szűk körben, kisebb közösségben ismert és használatos helynevek (pl. határrészek nevei, dűlőnevek); a *makrotoponimák* nagyobb kiterjedésű földrajzi objektumok megnevezésére szolgálnak, széles körben ismertek és használatosak (pl. államnevek, helységnevek). Az említett műszavak a szlovák névtanban ritkán használatosak⁶, de egyes szláv nyelvekben (pl. orosz, horvát, macedón) gyakoribb előfordulásúak. A konferencia programjában 31 előadás címében szerepelt a *mikro-* vagy *makrotoponima* terminus (19 címben fordult elő a *mikrotoponima*, 4-ben a *makrotoponima*, 8-ban pedig mindkettő), s e műszavak egyéb résztvevők előadásáiban is gyakran elhangzottak.

3.2.4. Nemzetközi és szlovák eredetű terminusok

A szlovák névtani tanulmányokban a nemzetközi terminusok mellett a szlovák nyelvű megfelelők is használatosak. Az idegen nyelvű terminusok dominálnak, de egyes szerzők a hazai szakkifejezések használatát is preferálják. A nemzetközi és szlovák terminus felváltva szerepel(het): pl. *antroponymá* ~ *osobné mená* 'személynevek', *zoonymá* ~ *mená zvíerat* 'állatnevek', *fytonymá* ~ *mená rastlín* 'növénynevek', *toponymá* ~ *zeměpisné názvy* 'földrajzi nevek', *urbanonymá* ~ *názvy ulíc* 'utcanevék', *ojkonymá* ~ *názvy obcí* 'helységnevek', *anojkonymá* ~ *terénne názvy* 'ember által nem lakott helyek nevei, terepnevek', *oronymá* ~ *názvy vrchov* 'hegynevek',

⁶ A magyar névtani irodalomban a *mikrotoponima* terminus gyakrabban használatos (l. pl. HOFFMANN ISTVÁN „Mikrotoponímiai vizsgálatok 1. Tapolcafő helynevei” /2013/ című könyvét), a *makrotoponima* szakszó ritkán fordul elő.

hydronymá ~ *vodné názvy* 'víznevek'. Az analitikus szlovák terminusokban látható, hogy a *név* szó két változatban használatos: a *meno* lexéma az élőlényekre (személy, állat), a *názov* pedig élettelen denotátumokra (hely, tárgy, intézmény stb.) vonatkozik. A *meno* 'név' szónak van egy szűkebb értelmezése is: a hivatalos dokumentumokban a *krstné meno* ~ *rodné meno* rövidítéseként 'keresztnév' jelentésben él. Egyes szlovák névterminusoknak viszont nem használatos a nemzetközi megfelelőjük szlovák kontextusban: pl. *priezvisko*, *rodné meno*, *prezývka*.

3.2.5. A terminusok szűkebb és tágabb értelmezése

Néhány terminus szűkebb és tágabb értelemben is használatos. Példaként említhetjük az *oronymum* szakszót, mely a szlovák névtanban elsősorban a *hegynév* szinonimájaként fordul elő, de tágabban a *domborzati nevek*-re is használatos. A szláv névterminológiai szótár alapján az *oronima* a szárazföld és a tengerfenék felszínének függőleges tagozódása szerinti térszínformát (pl. hegység, dombság, hátság, hát, hegy, domb, szikla, oldal, lejtő, völgy, medence, mélyföld, szoros, hágó, nyereg, szakadék, szurdok, szoros, síkság, sík, fennsík, plató, tábla) megnevező tulajdonnév (SVOBODA et. al. 1973: 65).

3.2.6. Általános névtani terminusok

Az általános névtani terminusok közül gyakran találkozhatunk a szláv névtani szakirodalomban az *onymizácia* ~ *proprializácia*⁷ 'tulajdonnevesülés', *apelativizácia* ~ *deonymizácia* ~ *deproprializácia*⁸ 'köznevesülés', *transonymizácia*⁹ 'tulajdonnévosztály-váltás'

⁷ Példaként említhetjük, hogy a Magyarországon anyakönyvezhető keresztnévek közül számos magyar köznévvé vált tulajdonnévvé: női nevek – *Ajándék*, *Áldáska*, *Alma*, *Arany*, *Aranyka*, *Aranyos*, *Babér*, *Balzsam*, *Barack*, *Bársony*, *Bársonyka*, *Begónia*, *Béke*, *Bíbor*, *Bíborka*, *Bodza*, *Bogárka*, *Boróka*, *Borostyán*, *Búzavirág*, *Ciklámen*, *Csendike*, *Cseresznye*, *Csillagvirág*, *Dió*, *Ékes*, *Életke*, *Eper*, *Eperke*, *Fahéj*, *Fehér*, *Febérke*, *Fürtike*, *Füzér*, *Galamb*, *Gesztenye*, *Gyémánt*, *Gyopár*, *Gyopárka*, *Gyömbér*, *Gyöngy*, *Gyöngyös*, *Gyöngyvirág*, *Hajnal*, *Harmat*, *Harmatka*, *Havaska*, *Hóvirág*, *Kincs*, *Korall*, *Kökény*, *Levendula*, *Majoranna*, *Menta*, *Napsugár*, *Nárcisz*, *Nefelejcs*, *Opál*, *Orgona*, *Ózike*, *Pálma*, *Pápcas*, *Remény*, *Reményke*, *Rozmaring*, *Rózsa*, *Sáfrány*, *Sudár*, *Sudárka*, *Sugár*, *Sugárka*, *Számóca*, *Szeder*, *Szederke*, *Szegfű*, *Szellő*, *Szellőke*, *Szilva*, *Szines*, *Szjrom*, *Tavas*, *Tanaszka*, *Tulipán*, *Tündér*, *Tízvirág*, *Vadvirág*, *Virág*, *Zöldike*, *Zsálya*; férfinevek – *Aldás*, *Bajnok*, *Bajnok*, *Békés*, *Bojtorján*, *Bors*, *Erős*, *Harsány*, *Holló*, *Hős*, *Január*, *Kos*, *Manó*, *Sólyom*, *Táltos*, *Vitéz*, *Vulkán* stb.

⁸ A köznevesülés egyik alapvető mozgatója a konnotáció, asszociáció és annak hangsúlyossá válása a név jelentésszerkezetében (l. TAKÁCS 2007). A tulajdonnév köznévvé válása jelentésváltozást eredményez, különböző névfajtákat érinthet (vö. HAJDÚ 2003a: 72–77). Személyek nevei köznevesülhetnek, pl. *atilla* 'zsinórozott nagykabát', *zeppelin* 'léghajó', *nykolajevka* 'I. Miklós orosz cárról elnevezett aprópénz', *pali* 'férfi', *maca* 'nő'. Bibliából, mitológiából ismert nevekből alakult köznevek a *júdászkodik* 'árulkodik', *berkeules* 'erős férfi'. Irodalmi alkotások neveiből köznevesült a *hüvelykmatyi* 'kicsi, alacsony férfi', *patópál* 'rendetlen, hanyag'. Városnévből jött létre a *konyak* '(először Cognac városában készített) borpárlat' stb.

szakkifejezésekkel. A névtanon belül egyes szláv névkutatók különféle diszciplínákat is megkülönböztetnek: *všeošecná* ~ *teoretická onomastika* 'általános névtan', *onomastická gramatika* 'névtani grammatika' (vö. *onomastická štylistika* 'névstilisztika', *onomastická semantika* 'névszemantika', *onomastická dialektológia* 'névdialektológia', *kontaktová onomastika* 'névkontaktológia', *onomastická lexikografia* 'névlexikográfia'), *literárna onomastika* 'irodalmi onomasztika', *mytologická onomastika* 'mitológiai onomasztika', *socioonomastika* 'szocioonomasztika', *psychoonomastika* 'pszichoonomasztika', *areálová onomastika* 'areális onomasztika, névföldrajz' stb.

3.2.7. A névfajta szerinti besorolás nehézségei

Egyes tulajdonnevek névfajta szerinti besorolása problematikus lehet, s ez terminológiai kérdéssel párosulhat. Példaként említeném a *becé-* és a *ragadványnevek* között is tárgyalt neveket (l. BAUKO 2009a: 15). MILOSLAVA KNAPPOVÁ szerint a *becé-* és *ragadványnevek* határán álló nevek kétféleképpen interpretálhatók, mindkét személynévfajta alá besorolhatók. Két alapvető típusról ír: 1. A keresztnév átalakul, deformálódik, s a végső forma gyakran azonos a közszavakkal vagy más tulajdonnevekkel: pl. *Klára* > *Králik* 'nyúl', *Filip* > *Fikus* 'fikusz', *Andrea* > *Andromeda*. 2. Játékos rímelés eredményeként jön létre a név: pl. *Viktor* > *Doktor*, *Hanna* > *Panna* 'szűz', *Nikola* > *Pikola* (KNAPPOVÁ 2000: 214–215). HAJDÚ MIHÁLY a keresztnevéből származó csúfoló jellegű nevek többségét a *becénevek* között tárgyalja, de azokat, amelyeknél az alpnév nehezen követhető ki, a *ragadványnevek*hez sorolja: *Gabriella* > *Gabi* > *Biga*, *Emese* > *Memő*, *Tímea* > *Time* > *Die Zeit*, *Eszter* > *Öszterreicher*, *Anasztázia* > *Kanaszta*, *Mónika* > *Monokli*, *Szandra* > *Szalamandra* (HAJDÚ 1994: 46). Az „Általános és

⁹ A már meglévő tulajdonnevek is motiválhatják újabb nevek keletkezését. Személynevek válhatnak állatok tulajdonnévé: a kutyát nevezhetik *Cézámak*, *Napóleomak*, a macskát *Esztinek*, *Zolínak*, a lovat *Bandínak*, *Mancínak* stb. Személynevekből alakultak ki egyes helységnevek: *Ádámfalva*, *Balázsfalva*, *Bálintfalva*, *Béla*, *Bélabáza*, *Bélamácsó*, *Bélaudvarnok*, *Csababáza*, *Dénesd*, *Dénesfalva*, *Endrevágása*, *Erzsébetháza*, *Garamszentbenedek*, *Gergebfalva*, *Györke*, *Imréd*, *Istvánvágás*, *Kálmánfalva*, *Marcelháza*, *Margitfalva* stb. Közterületeknek (utcák, terek, utak stb.) gyakran adják a történelemből, régióból ismert személyek nevét: *Jókai utca*, *Klapka tér*, *Kossuth tér*, *Rákóczi utca* stb. Az intézményeket személyek után nevezhetik el: pl. *Arany A. László Polgári Társulás*, *Komáromi Jókai Színház*, *Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem*, *Selye János Gimnázium*. Egyes termékek, kitüntetések és díjak személyről lettek elnevezve: pl. *Ferrari*, *Mervédesz* (autónevek), *Kossuth-díj*, *Kiss Lajos-díj*, *Kazinczy-émlékérem*. A személynevek egy része helynévi eredetű: *Ajnácskői*, *Alistáli*, *Almágyi*, *Bagotai*, *Bátorkeszi*, *Cétényi*, *Dercsikai*, *Érsekújvári*, *Farkasdi*, *Füleki*, *Gömöri*, *Hetényi*, *Ipolyi*, *Kassai*, *Komáromi*, *Lévai*, *Mocsi*, *Nyitrai*, *Oroszkai*, *Patonyi*, *Rimaszombati*, *Sellyei*, *Tardoskeddi*, *Zempléni* stb. Helynevekből jöhetnek létre állatnevek is: pl. a versenylónevek között előfordul a *Bakony*, *Fehérvár*, *Mátra*, *Nyírség*, a kutyaneveknél a *Duna*, *Tisza*, *Sajó*, *Rajna*. A tárgynevek létrejöhetnek helynévből: *Balkán*, *Ibiza*, *Komárom*, *Mallorca*, *Peru* (hajónevek) stb.

magyar névtan” című monográfiájában a becenevek tárgyalásakor többször megemlíti, hogy a névadást nemcsak a keresztnév indukálhatja, hanem a köznévnek is szerepe lehet a névalakulásban: pl. *Banda* < *András*, *Cica* < *Ica*, *Kaja* < *Klára* (még az ’élelem’ jelentésű argóbeli közszó megjelenése előtt létezett becenévként), *Pityóka* (’burgonya’ jelentése is lehet) < *Pityu*, *Szilva* < *Szilveszter* stb. Leginkább a becenévként használt közszavak és tulajdonnevek típusba tartozó példái foghatók fel ragadványneveknek (l. HAJDÚ 2003a: 718–721). A bece- és ragadványnevek alaki tekintetben sok esetben hasonlóságot mutatnak, gyakoriak az azonos névalkotási módok. A becenév gyakran tölthet be ragadványnévi funkciót. Sok esetben nehezen dönthető el, hogy bece- vagy ragadványnévről van-e szó. Ennek megállapítása előfeltételezi a névkompetenciát, vagyis ismernünk kell a névviselő család- és keresztnévét s a ragadványnévadás eredeti indítékát.

3.2.8. Névtani terminusok keletkezése

A névtani terminológia az idők során változik, napjainkban is keletkezhetnek újabb szakkifejezések. A szláv „internacionális” névterminológia hatására jómagam is létrehoztam új terminusokat. Azokat a személyneveket, melyek étel- és italnévből származnak, illetve az étkezéssel, italozással, gasztronómiával függnek össze, *gasztroantroponimák*-nak¹⁰ nevezem (l. BAUKO 2012a).

A szlovák terminológiában használatos *prezývňkové obyvateľské meno* ’lakossági ragadványnév’ terminus magyar megfelelőjeként megalkottam a *közösségi ragadványnév* szakkifejezést (BAUKO 2013c). *Közösségi ragadványnév*-nek nevezem az egyes települések lakosságának azonosítására használatos kollektív (csoportos) személyneveket. A ragadványnévadók általában a szomszédos települések lakosai (külső

¹⁰ A „Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben” című monográfiában négy szlovákiai magyar település (Búcs, Dunamocs, Hetény, Izsa) ragadványnév-használatát vizsgáltam (l. BAUKO 2009a), s a gyűjtött névanyagban több *gasztroragadványnév* is szerepelt. A 2167 élnyelvben használatos ragadványnév közül 50 utal kedvelt ételre, illetve italra, de a belső tulajdonságra utaló ragadványneveken kívül egyéb névadási motívumoknál is előfordulnak étkezéssel, italozással kapcsolatos nevek. A felnőttek és diákok körében a következő kedvenc ételre, italra utaló ragadványnevek fordultak elő a négy községben: *Bableves*, *Bori* (bor), *Cajgos* (élesztős), *Csérkó* (cseresznyepálinka), *Csikmák* (mákoscsusza), *Csoki*, *Csülök*, *Csusza*, *Cukeros*, *Furkó* (lekváros gombóc), *Gombóc*, *Kacsa*, *Kenyér*, *Kóbasz*, *Kóbi*, *Málé* (kukoricakása), *Mushica* (szereti a bort), *Otálló* (kedvenc borfajta), *Paprikás*, *Paprikáskrumpli*, *Paszuj Bableves* (paszuly ’bab’), *Pivéske* (szlk. *pivečko* ’söröcske’), *Rizsa* (szlk. *ryža* ’rizs’), *Rumos*, *Sumjénka* (szlk. *šumenka* ’olyan por, amelyből pezsgős ital készíthető’), *Sunka*, *Túrós*, *Banán*, *Bébépuding*, *Bukti* (szlk. *buchtý* ’kelt tésztájú, lekvárral töltött sütemény’), *Csipszji* (chips ’ropogósra sült, ízesített burgonyaszírom’), *Csokievő*, *Kifli*, *Kis Hurkás*, *Kolbász*, *Palacsinta*, *Puding*, *Szuper Rudi* (szereti a csokival leöntött túrórudat: a Túró Rudit), *Treszka* (szlk. *treska* ’tőkehalból készült majonézes saláta’), *Zeusz* (az üdítő márkaneve után) stb.

megnevezés), akik valamilyen sajátosság alapján választanak ragadványnevet a közösség (szomszédos, környező település lakossága) identifikálására¹¹.

Az újabb (hely)névtani terminusok közül megemlíthető az *orobodonima* kifejezés, amelyet a *hegy-* vagy *sziklamászóutak nevei*-re használtam (l. BAUKO 2007a, 2010g, 2014a, c). A *hegy-* vagy *sziklamászóutak nevei (orobodonimák)* a *mikro-oronimák*-hoz sorolandók: hegy- vagy sziklarésznevek, melyek a hegy vagy szikla rövidebb szakaszát, a hegy- vagy sziklamászó(k) által tervezett, kiépített, megmászott és elnevezett útvonalat identifikálják. Az *orobodonima* terminust két meglévő szó vegyítésével hoztam létre: az *oronima* a hegynevekre, a *bodonima* az utak neveire használatos kifejezés (a görög eredetű *orosz* 'hegy' és a *bodosz* 'út' szóból).

3.3. Összegzés

A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminológia összevetése során láthatuk, hogy míg a magyar névtani terminológiára a magyar terminusok használata (hungarocentrikusság), a csupán egyetlen nyelvben élő terminusok alkalmazása, addig a szlovák (szláv) névtani terminológiára az idegen terminusok használata (internacionalizmusra való törekvés), a több nyelvben is hasonló alakban és jelentésben élő terminusok alkalmazása jellemző.

A tulajdonnevek kutatói (mint minden tudományág kutatói) gyakran szembesülnek terminológiai kérdésekkel. SLÍZ MARIANN (2015: 102) említi, hogy „egy egy-, illetve többnyelvű, az interneten is elérhető terminológiai szótár nagyban megkönnyítené a névtan egyetemi oktatását, hazai művelését, valamint az interdiszciplináris és a nemzetközi tájékozódást, kapcsolatépítést is.”

¹¹ Néhány Szlovákiában használatos gasztronómiával kapcsolatos közösségi ragadványnevet említünk példaként. Dunamocson (Komáromi járás) finom, ízletes bort készítenek és nem vetik meg annak fogyasztását, ezért kiérdemelték a *Jóborivók* megnevezést. A vághosszúfalusiakat (Vághosszúfalu – Galántai járás) *Szihvapálinkások*nak nevezték, mivel nagy mennyiségű szilvapálinkát készítettek. Izsza (Komáromi járás) lakóit *Túróbátúak*nak nevezték, mert az idősebb asszonyok túrót árultak a piacon, de a *Máktörők* csúfoltját is használták, mivel az izsaiak sok mákoskalácsot sütöttek. A királyfaiakat (Királyfa – Szenci járás) *Mórványok*nak nevezik, mert kedvelik a mórványt (más néven sós béles, vagy lafkó), ami fonott sós kalácsot jelent. *Pukancósok*nak (szlk. pukance 'pattogatott kukorica') nevezik a vágaiakat (Vága – Galántai járás), mivel a pattogatott kukorica árulása és fogyasztása is jellemző volt a falubeliekre. A közösségi ragadványnév keletkezését a névasszociáció is motiválhatja. Deresk község lakosait *Pacalok*nak hívják. *Deresk* hivatalos szlovák megfelelője *Držkovce* (a népi magyarázat szerint a helyiek a szlovák nevet a *držat* 'tartani' szóból származtatták, arra utalván, hogy a falu a megye északi részének tartópillére). A szlovák megnevezés a *držková* 'pacal' szót asszociálta a névadókban (a környező falvak magyar lakóiban), így magyarra fordítva, *közösségi ragadványnévként (Pacalok)*, illetve *belyégragadványnévként (Pacalfalu)* kezdték használni.

A névtani terminusok kialakulásának és változásának története egy különálló monográfia témája lehetne. Napjainkban a Szlovák Tudományos Akadémia Névtudományi Bizottsága egy szlovák névtani terminológiai szótár előmunkálatain dolgozik.

2011-ben új tervezet született egy magyar névtani terminológiai szótár létrehozására (l. FARKAS 2013), amely nagyban segíthetné a névkutatók munkáját. Megjelent egy magyar–angol kétnyelvű kiadvány, mely a nemzetközi és magyar névtani terminológia témakörével foglalkozik (BÖLCSKEI – FARKAS – SLÍZ szerk. 2017). A kötet tartalmazza a Nemzetközi Névtudományi Társaság (ICOS) és az ENSZ Földrajzi Névi Szakértői Csoportjának (UNGEGN – United Nations Group of Experts on Geographical Names) nemzetközi, több nyelven is elérhető névtani terminológiai glosszáriumának magyar (illetve magyar párú) változatát. A kísérő tanulmányok – magyar és angol nyelven – a névtani terminológiai munkálatok történetét, illetve a két terminusjegyzék magyar változatának elkészülését mutatják be. FARKAS TAMÁS tanulmánya az idegen nyelvű, nemzetközi és a magyar névtani terminológia terén végzett eddigi munkálatokat, illetve eredményeket tekinti át. Betekintést nyújt az idegen nyelvű névtani terminológiai szótárakba, szójegyzékekbe, nemzetközi projektekbe, s a témakörnek a magyar szakirodalomban való megjelenését részletezi, valamint a nemzetközi és a nemzeti nyelvű (magyar) névtani terminológia kapcsolatát, a vonatkozó munkálatok összefüggéseit vázolja fel. BÖLCSKEI ANDREA írása két nemzetközi névtani terminológiai szójegyzéket ismertet. Az ICOS szakemberei a névtan tudományterületének alapvető terminusait gyűjtötték össze és látták el értelmező magyarázatokkal. Az UNGEGN munkatársai a földrajzinév-egységesítési tevékenység során használatos nyelvészeti, földrajzi, térképészeti, dokumentációs és információtechnológiai vonatkozású terminusok jegyzékét készítették el. A szerző e két, különböző jellegű nemzetközi névtani terminológiai glosszárium keletkezési körülményeiről, jellemzőiről, valamint a magyar változatok elkészítésének elveiről és módjáról számol be. A kötet a következő terminológiai szójegyzékeket teszi közzé: az ICOS alapvető névtani terminusokat tartalmazó angol–magyar szójegyzékét magyarázatokkal ellátva és a magyar–angol terminusmutatót, az angol–magyar–német–francia terminusekvivalenciák mutatóját, valamint a földrajzi nevek egységesítése során használt terminusok angol–magyar jegyzékét magyarázatokkal együtt, illetve az ehhez kapcsolódó magyar–angol mutatót.

4. KISEBBSÉGI NÉVPOLITIKA SZLOVÁKIÁBAN A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁNI IDŐSZAKBAN

4.1. Kisebbség és névpolitika

A névpolitika a névhasználatot érintő törvényekkel foglalkozik. Az egyes államok jogszabályai befolyásolják a névhasználatot a hivatalos (formális) szintéren.

A történelmi változások következtében a 20. század folyamán több országhoz tartoztak a szlovákiai magyar települések. A 20. század elején az Osztrák–Magyar Monarchia részét képezték. Az első világháború után, 1920-ban a trianoni békeszerződés értelmében (az 1918-ban alakult) Csehszlovák Köztársasághoz kerültek. Szlovákia magyarlakta területeit 1938-ban a bécsi döntés eredményeképpen Magyarországhoz, majd a második világháborút követően, 1945-ben újból Csehszlovákiához csatolták. 1993-tól Szlovákia önállósulása után a Szlovák Köztársasághoz tartoznak a szlovákiai magyar települések.

Ezek a társadalmi változások a tulajdonnevek világában is tetten érhetők, elsősorban a személynevek anyakönyvi bejegyzését, a helynevek hivatalos használatát érintették. A vonatkozó névpolitikai, névtervezési kérdésekről több tanulmányban, kiadványban olvashatunk (vö. MAJTÁN 1972, 1998; GYÖNYÖR 1987; ZALABAI szerk. 1995; LANSTYÁK – SZABÓMIHÁLY 2002; VÖRÖS F. 2004b, 2011–2013; VÖRÖS O. 2004b, 2007; SZABÓMIHÁLY 2005b, 2007a, b, 2008, 2009a, b, 2011a, b, 2013a, b; FAZEKAS – HUNČÍK szerk. 2005; MENYHÁRT 2006; VANČONÉ KREMMER 2006; VÖRÖS – SIMON 2006; SZABÓMIHÁLY – LANSTYÁK szerk. 2011; BAUKO 2011e, 2015h; HORONY – OROSZ – SZALAY 2012; MISAD 2015).

A rendszerváltást követő népszámlálások mutatják a Szlovákiában élő kisebbségek számarányának változását¹² (l. 1. táblázat). A legutóbbi 2011-es népszámlálás szerint a lakosság 80,7%-a szlovák nemzetiségű. A többségi lakosságon kívül a következő kisebbségek élnek az országban: 8,5% magyar, 2% roma, 1% alatt a cseh, ruszin, ukrán, német, lengyel, horvát, szerb, orosz, zsidó, morva, bulgár és egyéb, 7% ismeretlen, nem vallotta be a nemzetiségét.

Szlovákiában a legszámosabb kisebbséget a magyar nemzetiségű lakosok alkotják. A legutóbbi, 2011-es népszámlálás alapján az összlakosság 8,5%-a,

---

¹² A szlovákiai magyarság demográfiai, valamint település- és társadalomszerkezetének változásai GYURGYÍK LÁSZLÓ több könyvében (1994, 2004, 2006, 2014) is foglalkozott.

458 467 lakos vallotta magát magyar nemzetiségűnek, illetve 9,4%-a, 508 714 személy magyar anyanyelvűnek.¹³

A Szlovák Köztársaság népszámlálási adatai						
	2011		2001		1991	
	Lakos- ságszám	%	Lakos- ságszám	%	Lakos- ságszám	%
Összesen	5 397 036	100,0	5 379 455	100,0	5 274 335	100,0
Szlovák	4 352 775	80,7	4 614 854	85,8	4 519 328	85,7
Magyar	458 467	8,5	520 528	9,7	567 296	10,8
Roma	105 738	2,0	89 920	1,7	75 802	1,4
Ruszin	33 482	0,6	24 201	0,4	17 197	0,3
Cseh	30 367	0,6	44 620	0,8	52 884	1,0
Ukrán	7 430	0,1	10 814	0,2	13 281	0,3
Német	4 690	0,1	5 405	0,1	5 414	0,1
Morva	3 286	0,1	2 348	0,0	6 037	0,1
Lengyel	3 084	0,1	2 602	0,0	2 659	0,1
Orosz	1 997	0,0	1 590	0,0	1 389	0,0
Bulgár	1 051	0,0	1 179	0,0	1 400	0,0
Horvát	1 022	0,0	890	0,0	–	–
Szerb	698	0,0	434	0,0	–	–
Zsidó	631	0,0	218	0,0	134	0,0
Egyéb	9 825	0,2	5 350	0,1	2 732	0,1
Ismeretlen	382 493	7,0	54 502	1,0	8 782	0,2

1. táblázat: Szlovákia lakosságának nemzetiségi megoszlása a 2011-es, 2001-es, 1991-es népszámlálási adatok alapján

A többségi hatalom korlátozhatja a kisebbségi nyelvű tulajdonnevek nyilvános használatát (vö. BEREGSZÁSZI – CSERNICKÓ 2011, CSERNICKÓ 2017a, KONTRA 2017). Ezzel kapcsolatban születtek a „*táblaháború*” és „*névháború*” kifejezések, amelyek a hely- és személynevek hivatalos használatára vonatkoztak. Szlovákiában a rendszerváltás után a 90-es években a szlovák nyelvtörvényre hivatkozva korlátozták a személynevek magyaros (illetve egyéb kisebbségek anyanyelvén történő) anyakönyvi bejegyzését és a kisebbségi helynevek használatát. Az ezzel kapcsolatos névpolitikai kérdésekkel foglalkozik a ZALABAI ZSIGMOND által szerkesztett „Mit ér a nyelvünk, ha magyar? A „*táblaháború*”

¹³ Mivel a népszámláláskor az 5 397 036 lakos közül 382 493 személy nem tüntette fel a nemzetiségét, valószínű, hogy a reális számok magasabbak lennének.

és a „névháború” szlovákiai magyar sajtódokumentumaiból 1990–1994.” című könyv, melyben a vonatkozó cikkek címei is utaltak a helyneveket érintő táblaháborúra és az ún. (személy)névháborúra: Mi lesz a kétnyelvű feliratokkal?; Gúttán születtem, nem Kolárovn akarak meghalni; Név és erőszak; Tart a névtábla-huzavona; A „táblaháború” veszélyei; Eltávolították a magyar helységnévtáblákat; Eltűnnek a dűlő-, patak- és mezőnevek; Magyar helységnévtábla Julcsi néni kertjében; Táblák tánca; Táblaeltávolítás = A demokrácia megsértése; Cirkusz nélkül a helységnévtáblákról; Tornalja még mindig nem létezik?; Nomen est omen, avagy nem ér a nevünk?; Tiltottak a magyar nevek?; Čaba vagy Csaba; Miklós-Mikuláš Duray?; Kiújult a névvita; „Utálok, ha *-ová*nak szólítanak”; Mégis *-ová* nélkül?; Végre eldőlt: Nem lesz János a János; Törvénybe iktatják a magyar névhasználatot (bővebben l. ZALABAI szerk. 1995).

4.2. Szlovákiai névtörvények

4.2.1. Személynevek

Szlovákia 1993-as megalakulását követően születtek meg a személynevek anyakönyvezését szabályozó törvények: a keresztnév- és családnévről szóló 1993. évi 300. számú és az anyakönyvekről szóló 1994. évi 154. számú, többször módosított törvények.

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 1993. szeptember 24-én adta ki a keresztnév- és családnévről szóló 1993. évi 300. számú, többször módosított törvényt. A törvényben az áll, hogy mindenkinek kell viselnie keresztnév- és családnévét. A keresztnév a családnévvel együtt minden ember identitásának szerves részét képezi, az egyén társadalomban való azonosításának alapvető jele.

Az újszülött keresztnévét a szülők általában megállapodással határozzák meg. Amennyiben a szülők egyike ismeretlen vagy meghalt, a gyermek keresztnévét az ismert szülő nyilatkozatban állapítja meg. Ha a szülők között névre vonatkozó megegyezés nem született, vagy mindkét szülő ismeretlen, illetve az anya a gyermeket a szülést követően egészségügyi intézményben hagyta, és nem adott nevet a gyermeknek, az újszülött keresztnévét az anyakönyvet vezető települési vagy városkerületi önkormányzatnak a kezdeményezésére a bíróság mondja ki.

Nem adható feltűnően szélsőséges, sértő, nevetséges vagy nem személyre utaló keresztnév, kicsinyítő képzővel ellátott és becéző név (a formailag önállósult keresztnévek kivételével), az illető élő testvére által viselt név, továbbá férfinak nem adható női név és viszont. Ezek a korlátozások nem vonatkoznak az idegen nevekre, amennyiben köztudomású, hogy az ilyen névhasználat összhangban van az adott állam hagyományaival, ahol az adott keresztnév használatos. Az anyakönyvi

hivatal kérésére a szülő a külföldi állam képviselőjének az igazolásával köteles bizonyítani azt, hogy az adott államban létezik az adott név a megfelelő nem számára.

A Szlovák Köztársaság területén született személy számára több, legfeljebb azonban három keresztnév határozható meg. Az a személy, akinek második és harmadik keresztnévet határoztak meg, nagykorúsága elérését követően (kiskorú személy esetében annak törvényes képviselője) kérvényezheti ezen nevek törlését, illetve sorrendjük megváltoztatását abban az anyakönyvi hivatalban, amely őt a születési anyakönyvbe bejegyezte. A második vagy harmadik keresztnév törlése, sorrendjének megcserélése nem számít névváltoztatásnak. Ilyen módon a második és a harmadik nevet csak egyszer lehet törölni, illetve sorrendiségét megváltoztatni. A törvény szerint a Szlovák Köztársaság állampolgára a hivatali érintkezésben olyan formában és sorrendben használja teljes nevét, amilyenben az a születési anyakönyvben fel van tüntetve.

A Szlovák Köztársaság állampolgára születése után a szülők családnevét, a szülők eltérő családneve esetén pedig azt a családnevet veszi fel a kettő közül, amelyben a szülők a házasságkötéskor megegyeztek; illetve ha a szülők nem kötöttek házasságot, és eltérő családnevet viselnek, a gyermek családnevét a szülők közösen határozzák meg. Megegyezéssel csak olyan családnev határozható meg, melyet a megegyezéskor a szülők egyike viselt. Ismeretlen apától származó gyermek az anyjának a gyermek születésekor viselt családnevét veszi fel. Ha a gyermek egyik szülője sem ismert, a gyermek családnevét a bíróság állapítja meg, mégpedig annak az anyakönyvi hivatalnak a kezdeményezésére, amelynek anyakönyvébe a gyermek születését bejegyzik. Ha a gyermek más államnak az állampolgára, annak a jogrendjével és hagyományaival összhangban is adható neki családnev.

A szlovák állampolgár a hivatalos kapcsolatokban csak akkor használhat több családnevet, ha ezeket korábbi jogszabályok alapján vagy a házasságkötéskor tett egyetértő nyilatkozattal vette fel¹⁴. A házasság felbontását vagy a nagykorúság elérését követően a kettős családnevűek dönthetnek úgy, hogy a jövőben csak az egyik családnevet fogják használni.

A névviselő kérvényezheti család- és keresztnevének megváltoztatását, főképp akkor, ha az sértő, feltűnően szélsőséges vagy nevetséges, illetve ha azt sajátos okok indokolják. Amennyiben a szülők közös családnevet viselnek, e családnev megváltoztatása csak a szülők együttes kérelme alapján lehetséges, s a névváltoztatás a szülők kiskorú gyermekeire is kiterjed. A keresztnév megváltoztatása az anyakönyvi eljárás keretében történik meg, ha idegen nyelvű név szlovák megfelelőjére történő fordításáról (vagy fordítva), örökbe fogadott gyermek nevééről, a nem megváltozása miatti névváltozásról van szó. Az örökbefogadást engedélyező határozat jogerőre

¹⁴ Egyre gyakrabban fordul elő, hogy a feleség felveszi a férje családnevét, de a lánykori családnevét is használja hivatalosan, így kettős családnevek keletkeznek.

emelkedését követő hat hónapon belül az örökbefogadó szülők egyetértő írásos nyilatkozattal az örökbefogadott személy számára annak anyakönyvezett keresztnévétől eltérő nevet határozhatnak meg. A házasságkötéskor házastársa családnévét felvevő személy a házasság megszűnését kimondó bontóítélet jogerőre emelkedését követő egy hónapon belül a házasságkötést bejegyző anyakönyvi hivatalnál bejelentheti, hogy a házasságkötés előtt viselt családnévét veszi fel újra.

A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa által 1994. május 27-én kiadott, az anyakönyvekről szóló 154/1994. számú törvény (módosított változatát a 2006. évi 420. számú törvény tartalmazza) biztosítja a nem szlovák nemzetiségű nők számára a családnév *-ová* toldalék nélküli bejegyzését, a kisebbségek számára a személynév anyanyelven való anyakönyvezését, illetve kérvényezhető a régebben szlovákul anyakönyvezett név anyanyelvi névalakra való átírása is.

A 16. § szerint a nem szlovák nemzetiségű nő családnévének a bejegyzése a nemre utaló szlovák végződés nélkül történik,

a) ha a nőnemű gyermek szülei a gyermek családnévének anyakönyvezésekor kérik,

b) ha a nő a házasságkötés anyakönyvezésekor kéri,

c) ha az érintett nő azt külön törvény szerint a családnév-változtatásról rendelkező határozat bejegyzésével kapcsolatban kérelmezi.

A 19. § szerint ha a nem szlovák nemzetiségű személy keresztnéve az anyakönyvben szlovák névformában van bejegyezve, az érintett személy írásbeli kérelmére a születési anyakönyvi kivonatban keresztnévét anyanyelvi névformában tüntetik fel. Továbbá az érintett személy írásbeli kérelmére a nő születési vagy házassági anyakönyvi kivonatában a családnévet a nemre utaló szlovák végződés nélkül tüntetik fel. Minden további hivatalos kivonatban és az anyakönyvbe bejegyzett adatokról készített tanúsítványban ez a névforma szerepel. Kiskorú nőnemű személy esetében a kérelmet a szülők nyújthatják be.

A 36. § alapján a női családnév a szlovák nyelvben a nemre utaló megfelelő végződéssel használatos.

4.2.2. Helynevek

A helynevek használatát is törvényekkel szabályozzák. A Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsának 1994. évi 191. számú törvénye szól a településeknek nemzeti- és kisebbségi nyelven történő megjelöléséről. A település kezdetét és végét jelző önálló közúti jelzőtáblával történik azoknak a településeknek a megjelölése, melyeken az adott nemzetiségi kisebbség képviselőinek számaránya eléri a 20%-ot. A kisebbségi helységnevtábla a hivatalos szlovák nyelvű közúti jelzőtábla alatt helyezkedik el. Az államigazgatási szervek kötelesek a települések e törvény szerinti megjelölését biztosítani. A hivatalos kapcsolatokban, főként a közokiratokon, a települési

bélyegzőkön, a kartográfiai művekben és a postaforgalomban a településnevek kizárólag hivatalos nyelven használatosak. Az 1994-es táblatörvény melléklete hiányosan tartalmazta a kisebbségi nyelveken megjelölhető (több esetben hibás helyesírással lejegyzett) településnevek jegyzékét, nem tüntette fel a szlovák személyiségekről elnevezett településeket. Az újabban jóváhagyott 2011-es helységnévjegyzék (a kormányhatározat száma 534/2011.) kisebb módosításokkal az 1994-es helységnévjegyzékben szereplő névváltozatokat ismétli meg (a helyesírási és egyéb hibák nélkül), s az akkori jegyzékből hiányzó helységneveket is feltünteti (bővebben l. SZABÓMIHÁLY 2011a).

A település lakosai helyi népszavazással dönthetnek településüknek az említett törvény mellékletében feltüntetett kisebbségi nyelvű megjelölésének a megváltoztatásáról, illetve ha a mellékletben ilyen nem szerepel, meghatározhatják, milyen legyen településük nemzetiségi kisebbségi nyelvű megjelölése. A népszavazás akkor érvényes, ha abban a szavazásra jogosult lakosságnak több mint a fele részt vett, és a résztvevők 80%-ának érvényes támogató szavazata volt.

Az 1999. évi 184. számú, a nemzetiségi kisebbségek nyelvének használatáról szóló törvény¹⁵ szerint a települési önkormányzat a saját területén az utcaneveket és más helyi földrajzi jelöléseket kisebbségi nyelven is feltüntetheti. A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumának Tt. 31/2003. számú határozata is rendelkezik az utcák és más közterületek megjelöléséről. A dokumentum szerint azon a településen, amelyben több utca vagy közterület található, minden utcának megvan a saját megnevezése (tudjuk azonban, hogy nem minden településen vannak hivatalos utcanevek). A helységekben nem fordulhat elő többször ugyanaz az utcanév. A település az utcanévtáblákon kívül további tájékoztató adatokkal is megjelölheti az utcákat, azonos megjelenési formájú, önálló információs táblákon. További tájékoztató adatnak számít a lakótelepek megnevezése, az utca irányának kijelölése, a jelentős épületek, intézmények elhelyezkedése, amelyek megkönnyítik a tájékozódást a településen. A kisebbségi helységek a nemzeti kisebbség nyelvén is feltüntethetik az utcák megnevezését, illetve a további tájékoztatósi adatokat tartalmazó táblákat. Az utcák megnevezése a nemzeti kisebbség nyelvén rendszerint ugyanazon a tájékoztató táblán, az államnyelven szóló megnevezés alatt szerepel.

---

¹⁵ A nemzetiségi kisebbségek nyelvének használatáról szóló 1999. évi 184. számú többször módosított törvény 2. §-ban olvasható, hogy ha a Szlovák Köztársaság nemzeti kisebbséghez tartozó, az adott településen állandó lakhellyel rendelkező állampolgárai két egymást követő népszámlálás szerint a település lakosságának legalább 20%-át alkotják, joguk van a szóbeli és írásbeli hivatali érintkezés során használni a kisebbségi nyelvet (a törvény legutóbbi Tt. 287/2012. sz. módosításában már a 15%-os kvóta szerepel, ez a 2021-es szlovákiai népszámlálástól számítódik majd). Ezen települések kisebbségi nyelvű megjelölésének jegyzékét a Szlovák Köztársaság kormánya rendeletben állapítja majd meg.

A nevelésről és oktatásról szóló 245/2008. számú törvény (iskolaügyi törvény) 13. §-a foglalkozik a tankönyvek, tanszövegek és munkafüzetek névhasználatával. A nemzeti kisebbséghez, illetve etnikai csoporthoz tartozó gyermekek és tanulók anyanyelven történető oktatáshoz való jogának megfelelően a tankönyvekben, tanszövegekben és munkafüzetekben a földrajzi nevek a következő módon vannak feltüntetve:

a) a nemzeti kisebbség nyelvében megszokott, meghonosodott földrajzi nevek kétnyelvűen feltüntetendők, első helyen a nemzeti kisebbség nyelvén, másodsorban pedig zárójelben, illetve kötőjel után államnyelven, a 2002–2006 között elfogadott tankönyvek mintája szerint,

b) a térképészeti művekben államnyelven tüntetendők fel,

c) a tankönyv végén található földrajzi nevek jegyzéke a nemzeti kisebbség nyelvén és államnyelven is közli a neveket.

4.2.3. Intézménynevek

Az intézménynevek is fel lehetnek tüntetve a kisebbségi településeken a kisebbség nyelvén. Az oktatásügyi államigazgatásról és az iskolák önkormányzatáról szóló 596/2003. számú törvény 21. §-ában olvashatunk az iskolák, oktatási intézmények, gyakorló oktatási központok vagy gyakorló oktatási munkahelyek megjelöléséről.

Az iskola megnevezése az iskola fajtájának vagy típusának a megjelöléséből és az utca nevéből, a főépület számjelöléséből és az iskola székhelyének hivatalos megnevezéséből áll. Az iskola megnevezését alanyesetben kell feltüntetni. A minisztérium engedélyével, kérelemre, az iskola a történelmi megnevezését is használhatja. Ha az iskolának díszmegnevezést adományoztak, az az iskola megnevezésnek részét képezi, és az iskola fajtájának vagy típusának megjelölése mögött kell feltüntetni. Az iskola megnevezésének egyeznie kell az iskola hálózaton belüli megnevezésével.

Annak az iskolának az esetében, amelyben az osztályokban megvalósuló nevelési-oktatási tevékenység szlovák nyelven és ezzel egyidejűleg kisebbségi nyelven is folyik, az iskola megnevezésében az iskola fajtáját és típusát szlovák nyelven és az adott kisebbség nyelvén is fel kell tüntetni.

Annak az iskolának az esetében, amelyben a nevelési-oktatási tevékenység kizárólag kisebbségi nyelven folyik, az iskola megnevezésében fel kell tüntetni az iskola tanítási nyelvét, az iskola fajtáját és típusát pedig szlovák nyelven és az adott kisebbség nyelvén is fel kell tüntetni. Az iskola székhelyét szlovák nyelven kell feltüntetni; ha az iskola székhelye olyan településen van, ahol a kisebbséghez tartozó személyek a lakosság legalább 20%-át teszik ki, a székhelyet a kisebbség nyelvén is fel kell tüntetni.

Az iskola megnevezését használni kell az iskola hivatalos pecsétjein és okiratain, kivéve, ha a jogszabály másként rendelkezik.

Az iskola épületének külső megjelölésében az iskola megnevezését az utcanev, a főépület számjelölése és az iskola székhelyének hivatalos megnevezése nélküli formában kell feltüntetni.

4.3. Nemzetközi kisebbségi névtörvények

A kisebbségi névhasználatot egyes európai dokumentumok is szorgalmazzák (vö. CSOMORTÁNI 2014: 81–83). A Szlovák Köztársaság Külügyminisztériumának 588/2001. számú közleményében olvasható, hogy a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa 2001. június 19-i 1497. számú határozatával jóváhagyta a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartáját.¹⁶ A karta támogatja a helynevek regionális vagy kisebbségi nyelveken hagyományos és helyes formáinak használatát vagy elfogadását, ha szükséges a hivatalos nyelv(ek) szerinti elnevezésekkel együttesen használva, megengedi a személyneveknek a regionális vagy kisebbségi nyelveken történő használatát és felvételét az érdekeltek kérésére.

Az Európa Tanács által 1995-ben kiadott Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről című szerződés 11. cikkében olvasható, hogy:

1. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személynek azon jogát, hogy család- és keresztnévét kisebbségi nyelvén használhassa, valamint az ennek hivatalos elismeréséhez való jogot, a jogrendszerükben szabályozottaknak megfelelően.

2. A Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy elismerik minden, valamely nemzeti kisebbséghez tartozó személy azon jogát, hogy saját kisebbségi nyelvén cégtáblákat, feliratokat és egyéb magántermészetű információkat tegyen közzé a nyilvánosság számára láthatóan.

3. Olyan körzetekben, amelyek hagyományosan nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által jelentős számban lakottak, a Felek törekedni fognak arra, hogy jogrendszerük keretében, beleértve, ahol helyénvaló, a más Államokkal való megállapodásokat, és figyelembe véve sajátos körülményeiket, a hagyományos helységneveket, utcaneveket és egyéb, a közösség számára szánt földrajzi megjelöléseket a kisebbség nyelvén is kiírják, ha megfelelő igény van ilyen jelzésekre.

---

¹⁶ A karta 1992. november 5-én, Strasbourgban az Európa Tanács tagállamai számára készült.

5. NÉVSTANDARDIZÁLÁS ÉS ANYANYELVI NÉVTERVEZÉS SZLOVÁKIÁBAN

5.1. A tulajdonnevek standardizálása

A *standard/sztenderd* valamely nép, nyelvközösség nyelvhasználatában a legfontosabb, mintának tekintett változat (ÉKsz. 2003: 1198). A tulajdonnevekkel foglalkozó magyar szakirodalomban a *sztenderd* szó helyett gyakrabban használatos a *standard* lexéma. A *standard* szó magyar nyelvben való gyakoribb előfordulására utal pl. az is, hogy a „Szinonimák, rokon értelmű szavak adatbázisa”-ban (főszerk. KISS GÁBOR) nem szerepel a *sztenderd* szó. A szinonimatár a *standard* szó kettős szófajiságára utal. Főnévi jelentése ’szabvány, előírás, mérce, etalon | szinteredmény, teljesítményszint’, és melléknévi jelentése ’szabványos, előírással, mértékadó, normatív; állandó, rendszeres, megszokott’. Az adatbázisban a *standard(izál)* szó a következő címszavak szócikkében jelenik meg: *állandósít, átlag, egységesít, előírással, mérték, mértékadó, mérvadó, minta, normatív, rendszeres, rendszeresít, szabályszerű, szabvány, szabványos, szint*.

A standardizálásnak LANSTYÁK ISTVÁN (2009: 11) szerint kétféle (egymással szoros összefüggésben lévő) megvalósulási formája lehetséges: 1. A standardizálódás az a spontán folyamat, melynek során egy nyelv különféle változataiból bizonyos elemek és formák egyre inkább használatosak lesznek a formális írott (és formális beszélt) nyelvben, míg mások ezzel párhuzamosan kiszorulnak belőle. 2. A standardizálás a standard nyelvváltozat létrehozására, illetve továbbfejlesztésére irányuló tudatos nyelvalakító törekvéseket foglalja magába. A standardizálás egyik fontos eszköze a kodifikáció, a standard normájának rögzítése szótárakban, nyelvtanokban, helyesírási szabályzatokban, nyelvhasználati kézikönyvekben.

A tulajdonnevek standardizációja elsősorban a hivatalos szintéren való használatukat érinti. A *standard, standardizált / sztenderd, sztenderdizált tulajdonnév* szinonimájaként a *hivatalos név, hivatalos tulajdonnév (hivatalos személy-, hely-, intézménynév)* kifejezés is használatos a névtani irodalomban. A sztenderdizáció célja a névhasználat szabványosítása, egységesítése. A hatósági szabályozás, a standardizálás biztosítja a tulajdonnév alaki állandóságát. Meg kell jegyeznünk, hogy a standardizált névalakok az idő-tér-társadalom dimenziójától függően változ(hat)nak, „mint ahogy minden élő nyelv és nyelvváltozat változik, úgy van ez a sztenderddel is” (TOLCSVAI NAGY 2016: 30).

A tulajdonnevek használatát befolyásolja a névpolitika, amely a személynevek anyakönyvezését, a hivatalos hely- és intézménynév-használatot törvények által szabályozza.

A kisebbségek nyelvi jogai közé tartozik a kisebbségi tulajdonnév-használat is. A Kárpát-medencében kisebbségként élő magyarság névhasználatában a kétnyelvűségből adódóan a tulajdonnevek nemcsak kisebbségi nyelvű (anyanyelvi), hanem államnyelvi formában is használatosak. Az egyes országokban a két- vagy többnyelvű tulajdonnévpárok hivatalos használata bizonyos törvényekhez, jogi előírásokhoz van kötve.

A továbbiakban a szlovákiai magyarságra vonatkozó névhasználat hivatalos szintén való szabályozására mutatunk rá. A magyar tulajdonnevek standardizációjával Szlovákiában elsősorban SZABÓMIHÁLY GIZELLA (2005b, 2007a, b, c, 2008, 2009a, 2011a, b, 2013a) foglalkozott. Szlovákiában a rendszerváltozást (1989) követően fokozatosan bővültek a kisebbségek nyelvi jogai, s ezáltal névhasználati jogai is.

5.1.1. Személynévhasználat

Szlovákia 1993-as megalakulását követően születtek meg a személynevek anyakönyvezését szabályozó törvények: a keresztnév- és családnévről szóló 1993. évi 300. számú és az anyakönyvekről szóló 1994. évi 154. számú többször módosított törvények, melyek lehetővé teszik a keresztnév anyanyelven való anyakönyvezését, illetve a régebben szlovákul anyakönyvezett név kisebbségi névalakra való átírását, valamint a nem szlovák nemzetiségű nők számára a családnév *-ová* toldalék nélküli bejegyzését.

A szlovákiai magyarokra a kettős személynévhasználat a jellemző. A kettős személynévhasználat terminus a család- és keresztnévnek (egyes nyelvekhez kötődő) kétféle alakváltozatban való használatát jelöli. A hivatalos (formális) szintéren a szlovákos névformák használata dominál, ekkor a névsorrend keresztnév + családnév, és a nők családnévéhez az *-ová* végződés kapcsolódik; a nem hivatalos (informális) szintéren (írásban és élőnyelvben egyaránt) a magyaros névformák kerülnek előtérbe, ekkor a névsorrend családnév + keresztnév, és a nők családnévéhez nem járul az *-ová* végződés: pl. *Nagy Katalin – Katarína Nagyová, Tóth Pál – Pavol Tóth*. Magyar nyelvű kontextusban a magyar névformákat részesítik előnyben, a szlovák nyelvet elváró kontextusban pedig a többségi nyelvhez alkalmazkodó névalakokat használják (vö. SZABÓMIHÁLY 2008). A szlovákiai magyarok többsége elfogadja a személynévének kétféle alakváltozatban való használatát, mindkét névforma identitásuk szerves részét alkotja.

A szlovákiai anyakönyvi hivatalokban a keresztnévek bejegyzésekor elsősorban a MILAN MAJTÁN – MATEJ POVAŽAJ (1998) szerzőpáros által írott *Výberte si meno pre svoje dieťa* 'Válasszon keresztnévet gyermekének' névkönyvet használják.

Néhány szlovákiai magyar település anyakönyvi hivatalában megtalálható LADÓ JÁNOS – BÍRÓ ÁGNES (1998) *Magyar utónévkönyv* című névszótára is. A szlovákiai anyakönyvi hivatalokban interneten elérhető egyéb névforrásokat is használnak. Minden olyan keresztnévet bejegyznek az anyakönyvbe, mely megtalálható a *www.babynames.com*, vagy a *www.babynology.com* weboldalon. A szlovákiai kisebbségekhez tartozó kétnyelvű személyek a keresztnévválasztás során gazdagabb névkincsből, a kisebbségi és többségi (illetve egyéb idegen nyelvekből származó) névállományból egyaránt válogathatnak. Egyes országokban eltér az anyakönyvezhető (standard) keresztnévek állománya: pl. Amerikában sokkal szabadabb a névválasztás, mint az európai államokban, ahol „előre meghatározott”, már meglévő (állandóan bővülő) névtárból választanak a névadók.

Szlovákiában az 1989-es rendszerváltozást követően megfigyelhető az egyedi, ritkább nevek bejegyzésére való törekvés, növekszik az anyakönyvezett keresztnévváltozatok száma. Különböző alakváltozatokban lettek bejegyezve a szlovákiai anyakönyvekbe pl. az *Angelika – Angelica, Angelicue, Cyntia – Cynthia, Cintia, Cinthia, Syntia, Synthia, Elizabet – Elizabeth, Elisabeth; Jázmin – Jazmína, Jazmina, Jazmín, Jamin, Jasmína, Jasmína, Jasmine, Jasminka, Yasmin, Yasmina, Yasemin, Yasmine; Jennifer – Jenifer, Dženifera; Jessica – Jesika, Jesica, Džesika, Jessika; Kiara – Kiarra, Ciara, Chiara; Nikol – Nicol, Nicola, Nicole; Scarlett – Scarlet, Skarleta; Szófia – Sofia, Sofie, Sofija, Sophia, Sophie, Szofi; Viktória – Victoria, Viktoria, Victória, Viktorie* keresztnévek. Magyarországon az említett utónévformák közül csak a magyaros helyesírású, standard alakváltozatok anyakönyvezhetők: *Angelika, Szintia, Elizabet, Jázmin, Dzszenifer, Dzsesszika, Kiara, Nikol, Szkarlett, Szófia, Szofi, Viktória*.

Ma legfeljebb három keresztnév anyakönyvezhető Szlovákiában. A kettős keresztnévek bejegyzése divatossá kezd válni az utóbbi években, a hármas keresztnévadás lehetőségét azonban ritkán használják ki a szülők.

A szlovákiai magyar asszonynévhasználat eltérést mutat a magyarországi gyakorlathoz képest (vö. BAUKO 2016d, MISAD 2011a, 2013, 2015, MOLNÁR SATINSKÁ 2016, FERCSIK 2012, VALENTOVÁ 2016, VÖRÖS F. 2003a). A szlovákiai magyar nők többnyire igazodnak a többségi nemzethez tartozó nők házassági névviselési szokásaihoz: házasságkötéskor felveszik a férj családnevét, és ehhez kapcsolják saját keresztnévüket, a hivatalosan bejegyzett családnevük tartalmazza az *-ová* toldalékot. Az utóbbi időben azonban egyre gyakrabban használják ki a kisebbségi szülők a törvény adta lehetőségeket, és *-ová* toldalék nélkül anyakönyveztetik lánygyermekük családnevét. A szlovákiai magyarok körében a *Kovács Erzsébet* típusú névváltozat elsősorban informális beszélt és írott magyar nyelvű kommunikációs helyzetben használatos. Amennyiben a személynév kisebbségi névalakban van anyakönyvezve, hivatalosan az *Erzsébet Kovács* fordított névsorrend használatos. Ha a családnev az *-ová* női családnevformánssal van anyakönyvezve, de a keresztnév magyarul, akkor az *Erzsébet Kovácsová*, ha azonban a keresztnév szlovák névpárja szerepel

a hivatalos dokumentumokban, akkor az *Alžbeta Kováčsová* névtípus használatos a hivatalos szintéren. Ez utóbbi névtípus a leggyakrabban anyakönyvezett forma a szlovákiai magyar nők körében, ami annak is köszönhető, hogy a rendszerváltás előtt Csehszlovákiában csak ritkán jegyezték be anyanyelvi névalakban az anyakönyvekbe a megszületett gyermek nevét. A családnévnél az *-ová* végződés nem utal a nő családi állapotára (hajadon és férjezett is lehet), csak a névviselő női nemére. A férjhez menetel után a nő a férj után felvett családnév mellett a lánykori családnévét is használhatja hivatalosan, a férj családnéve sorrendiségben megelőzi a névviselő lánykori családnévét. Ekkor a következő anyakönyvbe bejegyezhető névalakkal találkozhatunk (a családnév melléklejes formában is szerepelhet): pl. *Alžbeta Nagy Kovács, Alžbeta Nagyová Kováčsová, Alžbeta Nagy Kováčsová, Alžbeta Nagyová Kovács, / Erzsébet Nagy Kovács, Erzsébet Nagyová Kováčsová, Erzsébet Nagy Kováčsová, Erzsébet Nagyová Kovács*. A családi állapotra utaló *Nagyné, Nagy Jánosné* típusú névalakok ritkán fordulnak elő a szlovákiai magyarok körében. Ez a névforma az idősebb szlovákiai magyar nők azonosításánál még megfigyelhető informális kontextusban, de a fiatal és középkorúak körében már nagyon ritka. Szlovákiában a *-né* képzős személynevek anyakönyvezésére nincs lehetőség, a nyelvi egybevágóság hiánya miatt az ilyen formáknak nincs pontos párhuzama a szlovákban. Míg a szlovákban az *-ová* toldalék használata nem függ az illető személy családi állapotától, addig a magyarban a *-né* toldalékot csak férjezett asszony nevéhez lehet kapcsolni.

Szlovákiában az 1994-es anyakönyvi törvény biztosítja a család- és keresztnév kisebbségi nyelven történő anyakönyvezését, illetve névváltoztatásra is lehetőség van, kérvényezhető a régebben szlovákul anyakönyvezett név anyanyelvi névformára való átírása. Az utóbbi időben többen éltek a lehetőséggel Szlovákiában, hogy az eredetileg szlovákul anyakönyvezett család- és keresztnévet átírassák magyarra. A személynév-változtatáskor a leggyakoribb a családnév-változtatás a nők körében, akik az *-ová* családnévképzőt hagyják el a név végéről. A Dunaszerdahelyi járásban 2002–2007 (március végéig) között 542 nő *-ová*tlánította családnévét (pl. *Bartalová* → *Bartal*, *Vargová* → *Varga*) és 325 személy magyarosította a keresztnévét (pl. *Zuzana* → *Zsuzsanna*, *Katarína* → *Katalin*, *Ladislav* → *László*, *Juraj* → *György*). Az Érsekújvári járásban 1994–2005 között 327-en igényelték az *-ová* végződés elhagyását és 225-en a keresztnév magyar helyesírás szerinti bejegyzését. A Vágsellyei járásban 1994–2005 között 324-en kérték a nevük magyarosítását, kb. fele-fele arányban a családnév *-ová*tlánítását és a keresztnév magyaros helyesírását.

5.1.2. Helynévhasználat

A szlovákiai magyar helységnevek standardizálásakor alkalmazott elvekkel SZABÓMIHÁLY GIZELLA (2013a) foglalkozott. A standardizálás az a folyamat, amely során valamely hatóság egy földrajzi objektum számára hivatalos nevet állapít meg.

A standardizáció során a helynevek egységes megadását szolgáló szabványok és szabályok meghatározott készletének létrehozása a megfelelő hatóság által történik (l. BÖLCSKEI 2012a, b).

Egyazon helységnek esetenként több neve is használatos lehet, eltérő nevek szerepelnek a településnév-azonosító szótárakban, lexikonokban, térképeken és internetes adatbázisokban. Ugyanazt a denotátumot tehát többféle magyar névvel nevezzük meg, ezáltal meggyengül a tulajdonnév alapvető funkciója, az egyedítés és az azonosítás; a denotátum azonosítására egyre inkább csak a többségi nyelvű név alkalmas és használatos (SZABÓMIHÁLY 2011a: 437).

Szlovákiában az 1994. évi 191-es számú táblatörvény (később az 1999. évi 221. számú kormányrendelet) szerint a kisebbségek lakta települések helységnevtábláján a hivatalos szlovák megnevezés mellett a kisebbségiek által használt másnyelvű változat is helyet kap, ha a helyi kisebbség meghaladja a lakosság 20%-át. A magyarlakta települések nevét magyarul a település kezdetét és végét jelző közúti táblán (kék színű alapon fehér betűvel) a település szlovák neve alatt kell feltüntetni.

Az 1994-es településnév-jegyzékben található magyar neveknek mintegy az egyötöde (száznál valamivel több) vagy nem egyezik az adott település utolsó hivatalos magyar nevével, azaz az 1913-as vagy az 1944-es helységnevtárban szereplő névvel, vagy olyan település neve, amely a második világháború után alakult, esetleg a hatvanas években keletkezett összevonással. Ezek számára mesterséges szlovák nevet állapítottak meg, s a jegyzékben magyar fordításuk szerepel, pl. *Iffúságfalva / Dedina Mládeže, Vágfüzes / Vrbová nad Váhom, Gömörfalva / Gemerská Ves, Gömörliget / Gemerský Sad* (SZABÓMIHÁLY 2013a: 58).

Az 1994-es táblatörvény melléklete hiányosan tartalmazta a kisebbségi nyelveken megjelölhető (több esetben hibás helyesírással lejegyzett) települések jegyzékét, nem tüntette fel a szlovák személyiségekről elnevezett településeket (pl. *Ógyalla / Hurbánovo, Párkány / Štúrovo*). Az újabban jóváhagyott 2011-es helységnevjegyzék (a kormányhatározat száma 534/2011) kisebb módosításokkal az 1994-es helységnevjegyzékben szereplő névváltozatokat ismétli meg (a helyesírási és egyéb hibák nélkül), s az akkori jegyzékből hiányzó helységneveket is feltünteti (bővebben l. SZABÓMIHÁLY 2011a), ennek ellenére nem teljes a lista, mivel kimaradt belőle az *Ebed / Obid* (Érsekújvári járás) helységneve. A homonimák száma csökkent, legalábbis a mai Magyarország és a környező országok területén napjainkban is ténylegesen használt magyar helységnevek tekintetében (továbbra is ilyen homonima pl. *Szentpéter* (Svätý Peter), *Bese* (Beša), *Fegyvernek* (Zbrojníky), *Baracska* (Bardoňovo).

Az 1948-as helységnevredezés során Szlovákiában 710 – zömmel magyar – település szlovák nevét változtatták meg, illetve jogilag megszüntették a kisebbségi nyelvű helységnevek használatát. A szlovák nevek döntően másodlagosak, sőt nagyrészt mesterségesen alkották meg őket, hiszen egyes településeken nem volt szlovák lakosság (vagy csak kis számú), így nem is lehetett természetesen kialakult szlovák

neve a településnek. 1989 után az önkormányzatok arra törekedtek, hogy a magyar névhez jobban hasonlító szlovák hivatalos névre (többnyire az 1920-ban megállapított helységnévre) változtassák a település nevét (l. SZABÓMIHÁLY 2011a). Az érvényes helyi népszavazások után a szlovák törvényhozás egyes esetekben jóváhagyta a település névváltoztatási kérelmét, de több önkormányzat helységnév-változtatási kérvényét elutasította. A legutóbbi sikeres helyi népszavazás ellenére sem változtathatta meg *Pered* a történelmi személyiségről (Tessedik Sámuel, 1742–1820, evangélikus lelkész, pedagógus, pedagógiai és gazdasági szakíró) kapott *Tešedíkovo* nevét az azt megelőzően használatos *Pered* névre.¹⁷ A *Kétnyelvű Dél-Szlovákia* / *Dvojjaazyčné Južné Slovensko*¹⁸ mozgalom aktivistái, akik igyekeznek felhívni a figyelmet az anyanyelven történő vizuális nyelvhasználat lehetőségére is¹⁹, a szlovák nyelvű helységnévtáblát lecserélték a *Pered* megnevezésre. A (szlovák) fehér és a (magyar) kék tábla alatt elhelyezett háromnyelvű (magyar–szlovák–angol) piros tábla a figyelmen kívül hagyott népszavazásokra emlékeztetett.²⁰

A magyar helységnevek használhatók a hivatalos iratokon, a vasút- és autóbusszállomásokon, valamint egyéb táblákon, ez azonban a gyakorlatban nem mindig érvényesül. A szlovákiai magyar települések autóbusszállomásain ritkán szerepelnek a helységnevek kétnyelvűen (pl. Komáromban). A vasútállomásokon nemigen voltak a közelmúltban magyar helységnévtáblák. Azokat, amelyeket kihelyeztek az aktivisták, gyorsan eltávolították a közterület-kezelők. Ezek után az aktivisták néhol a vasútállomás épületének a falára írták rá festékkel a magyar helységnevet, vagy magánterületen (pl. az állomás melletti kertben) helyezték el a feliratot. Napjainkban változott a helyzet, 2017 márciusától kezdték kihelyezni az államnyelvi településnév-táblák alá/mellé a magyar helységnévtáblákat is a dél-szlovákiai magyarok

¹⁷ Szlovákiában több olyan magyarok lakta település létezik, amelynek magyar és szlovák névpárja azonos: *Bajka, Baka, Bátka, Kalonda, Nána, Pozba, Rad, Vrt, Zalaba*.

¹⁸ A szlovák névpár helyesírásában kontaktusjelenség figyelhető meg. A magyar nyelv mintájára nagy betűvel írt szlovák névalak helyesen *južné Slovensko* lenne a szlovák helyesírás szabályai szerint.

¹⁹ A *Kétnyelvű Dél-Szlovákia* mozgalom kétnyelvű (magyar–szlovák) honlapján a „Mit akarunk?” kérdésre a következő válasz olvasható: „Mindenekelőtt a magyar nyelv vizuális diszkriminációjának megszüntetését, ezen keresztül pedig egy öntudatosabb, magabiztosabb szlovákiai magyar közösséget, amely bátran él jogaival és büszkén felvállalja hovatartozását. Nem etnikai konfliktusok kiélezése a célunk, pusztán arra törekszünk, hogy közösségünk tudatosítsa nyelvhasználati jogait és lehetőségeit, a nemzetek pedig kölcsönösen tartsák tiszteletben ezeket a jogokat. Hangsúlyozzuk, hogy nincs semmiféle problémánk a szlovák nyelvhasználattal, nem is áll szándékunkban semmilyen módon csorbítani a szlovák nyelvet használók jogait – mi a teljes kétnyelvűséget szeretnénk elérni! Egy olyan állapotot, amely teljesen természetesnek számít Európa más országaiban, ahol az őslakosok között kisebbségek is élnek. Hisszük, hogy így hozzájárulunk egy toleránsabb társadalom megeremtéséhez, amely nyelvi és szokásaiban is sokszínű, és méltó az európai jelzőre. Az internetes felmérések és a személyes visszajelzések is megerősítik, hogy a kétnyelvű feliratokra valós igény van.”

²⁰ A *Tešedíkovo* tábla helyére kitett *Pered* táblát egy nap után eltávolította a közútkezelő a piros kiegészítő táblával együtt.

települések vasútállomásaira a közlekedési miniszter rendelete értelmében, aki törvény módosítást tervez ez ügyben. A magyar névtáblákat a szlovák változattal megegyező nagyságúknak tervezik.

Az 1999. évi 184-es számú kisebbségi nyelvhasználati törvény szerint a települések (a magyarlakta település önkormányzatának döntése alapján) az utcaneveket és más helyi földrajzi jelöléseket, helyneveket kisebbségi nyelven is feltüntethetik. A kétnyelvű utcanévtáblákon az első helyen a szlovák megnevezés található, majd alatta szerepel a magyar név. Tudomásom szerint csak egyetlen szlovákiai magyar településen, Nyékvárkonyban szerepel az utcanévtáblákon az első helyen a magyar megnevezés. Szlovákiában több magyarlakta településen csupán az elmúlt években került sor az utcanevek rendszerének kialakítására (l. MENYHÁRT 2006). Az utcanévtervezés során a település magyar dűlőneveit és hagyományos utcaneveit (egy részük magyar történelmi vagy a régióhoz kötődő személyiség után kapja nevét) használják kiindulási alapként. Azokban a falvakban, ahol a magyar ajkú lakosság többségben van, ott a magyar utcanevek az elsődlegesek, majd ezeket fordítják le szlovák nyelvre.

A 2008. évi 245-ös számú törvény alapján a földrajzi neveket a Szlovákiában kiadott magyar nyelvű tankönyvekben először magyarul, majd utána zárójelben vagy törtjellel elválasztva szlovákul tüntetik fel. A tankönyv végén a nemzeti kisebbség nyelvén és államnyelven tüntetendő fel a helynevek összefoglaló jegyzéke.

A múltban nagy vitát keltett a 2008-ban kiadott, a magyar tannyelvű általános iskolákba elküldött „Honismeret az alapiskolák 4. osztálya számára” című kiadvány, amelyben a magyar szövegkörnyezetben szlovákul szerepeltek a földrajzi nevek (csak a könyv végén volt egy szlovák–magyar helynévjegyzék): pl. „Hazánk legtöbb folyója a *Dunaj* folyóba torkollik. / Szlovákia legmagasabb pontja a *Gerlachovskej štít* nevű csúcs a *Tatry* hegységben. / Két legnagyobb városunk *Bratislava* és *Košice*.” A magyar szövegkörnyezetbe bekerült szlovák névalakokhoz magyar nyelvű todalékok kapcsolódtak: „Szlovákiában három folyami kikötő van: *Komárnóban*, *Bratislavában* és *Štúrovóban*.” A többtagú megnevezések egy részében nyelvileg hibrid (szlovák–magyar) névformák is keletkeztek: „*Malá Fatra* Nemzeti Park és a *Tatry* Nemzeti Park.” Ezt az eljárásmodot elítélték a szlovákiai magyarok, s a Szlovák Tudományos Akadémia nyelvészei is. A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének Országos Elnöksége az akkori oktatási miniszterhez küldött (2007. október 5-.) levelében tiltakozott a magyar tannyelvű iskolák tankönyveiben szereplő földrajzinév-használattal kapcsolatban.²¹

²¹ A levélben a következő szöveg olvasható:

„Tisztelt miniszter Úr!

A magyar tanítási nyelvű iskolák pedagógusai aggályokkal fogadták Önnek a médiumokban kifejtett álláspontját a földrajzi nevek használatáról a MTNY iskolák tankönyveiben, és az eddigi tankönyvek újakra cserélésével kapcsolatban.

5.1.3. Intézménynév-használat

A szlovákiai magyar településeken az intézménynevek kétnyelvűen szerepel(het)nek. Az 1989-es rendszerváltozásig a szlovák nyelvű megnevezéshez igazodó, annak lefordításával keletkezett intézménynevek domináltak. Ugyanannak az intézménynek az eltérő fordításoknak köszönhetően több magyar változata is használatos lehetett. Az utóbbi évtizedekben létrehozott magyar intézmények, szervezetek névadására jellemző, hogy gyakran magyar személyiségek nevét veszik fel. A rendszerváltozást követően több szlovákiai magyar iskola kérvényezte az intézmény magyar megnevezésének megváltoztatását, s többnyire a régióhoz kötődő, vagy a magyar történelemből ismert személyiség nevét vette fel az intézménynévbe: pl. *Corvin Mátyás Alapiskola*²² (Somorja), *Hetényi János Alapiskola és Óvoda* (Ekel), *Vámbéry Ármín Gimnázium* (Dunaszerdahely), *Szenczi Molnár Albert Gimnázium* (Szenc).

A szlovákiai magyar nyelvhasználatban a szlovákiai magyar sajtónak köszönhetően vált közhasználatúvá néhány olyan intézménynév, amely a szlovák megnevezés tükörfordításaként keletkezett anélkül, hogy az újságírók, illetve a beszélők ismerték

---

Álláspontjának megfogalmazásakor Ön a SZNT 270/1995 számú nyelvtörvényének 3.§-a 3. bekezdésének d) pontjára és a földrajzi nevek megvalósított standardizációjára hivatkozik. Ebből a nézőpontból jutott arra a megállapításra, hogy a tankönyvekben a földrajzi megnevezéseket minden esetben államnyelven szükséges használni.

Bár nem tudunk egyetérteni azzal, hogy ebben a felfogásban Ön az oktatási folyamatot a hivatalos érintkezés egyik formájaként értelmezi, az eddig bevált kétnyelvű gyakorlat formájában elfogadhatónak tartjuk a szlovák nyelvű megjelölést. A kétnyelvű használat ugyanis figyelembe veszi a pedagógiai, szakmai, életkori és kultúrtörténeti vonatkozásokat, összhangot teremt a nemzetközi megállapodásokkal, például a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezménnyel és a Regionális vagy kisebbségi nyelvek Európai Chartájával. A tankönyveknek a földrajzi megnevezések módosításával történő újrakiadását szélsőséges, s anyagi vonatkozásban indokolatlan megoldásnak tartjuk. Szövetségünknek nem célja a művi úton, ideológiai és politikai céllal gerjesztett probléma kielezése, mely csupán a szlovák–magyar konfliktus kiszélesítéséhez és elmélyítéséhez vezetne. Úgy gondoljuk, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott területeken élő kisebbségek nyugodt mindennapjaiba való beavatkozás, jogaiknak korlátozása a múlt kelléktárába tartozik. Az anyanyelvi művelődés zavartalan biztosításának az EU tagországában magától értetődőnek kell lennie.

Tisztelt miniszter Úr! A közép-európai térség népei által használatos földrajzi megnevezések kulturális és történelmi gyökereik, elfogadásuk egymás kölcsönös megismerését szolgálják, illetve kellene szolgálniuk. Példaként említem, hogy a Bratislava, Pressburg-Prešpork, Pozsony megjelölések egyaránt részét alkotják a város múltjának és jelenének. Mindannyiunk műveltségéhez hozzá tartoznak, mint a Dunaj, a Donau, vagy a Duna megnevezések. Sem a várost, sem a folyót, sem egyéb földrajzi megjelölést nincs joga egyetlen itt élő nemzetnek sem kisajátítania, hiszen az mindannyiunk közös kincse. Európa büszke etnikai sajátosságaira, multikulturális jellegével a toleranciára és az együttműködésre épül. Ezért kérjük Önt álláspontjának ártérteklésére.”

²² Az *alapiskola* 'általános iskola' közszó a szlovákiai magyar standard része, a szlovák *základná škola* tükörfordításaként keletkezett.

volna az illető intézmény magyarországi nevét, pl. szlovákiai magyarban: *Legfelső Ellenőrzési Hivatal / Legfelső Ellenőrző Hivatal (Najvyšší kontrolný úrad)* – magyarországi magyarban: *Állami Számvevőszék*. A kodifikációnak arra kellene törekednie, hogy amikor csak lehetséges, a magyarországi nyelvváltozatban használt formát rögzítse. A fogalmi szinten jelentkező eltérések esetében azonban ez nem lehetséges, így ilyenkor a szlovák megnevezés figyelembevételével próbálták meg kialakítani a magyar nevet (pl. *Inštitút pre verejnú otázký – Közérdeklő Kérdések Intézete*). A szlovákiai intézmények magyar nevének standardizálására szolgál a Gramma Nyelvi Iroda által összeállított szlovák–magyar intézménynévjegyzék (l. MISAD 2012).

A szlovákiai magyar sajtóban (pl. az Új Szó-ban) a szlovák intézménynevek első említésekor általában feltüntetik a magyar megfelelőjét és utána zárójelben a szlovák intézménynév rövidítését: *Szlovák Információs Szolgálat (SIS)*, *Szlovák Gázművek (SPP)*, *Szlovák Hidrometeorológiai Intézet (SHMÚ)*, *Szlovák Közútkezelő Vállalat (SSC)*, *Általános Egészségbiztosító (VšZP)* stb. Az intézménynek magyar szövegben való következő említésekor már csak a szlovák mozaiknevet használják: *SIS* 'Slovenská informačná služba', *SPP* 'Slovenský priemyselný podnik', *SHMÚ* 'Slovenský hydrometeorologický ústav', *SSC* 'Slovenská správa ciest', *VšZP* 'Všeobecná zdravotná poisťovňa' / *VšZP-ügyletek*.

A szlovákiai magyarok az élőnyelvben magyar szövegekben szlovák alakváltozatú intézményneveket (gyakran mozaiknév formájában) is használnak: pl. Az *Úkáfén* (UKF = *Univerzita Konštantína Filozofa* 'Konstantin Filozófus Egyetem') tanulók. A *Fősősöre* (FSS = *Fakulta stredoeurópskych štúdií* 'Közép-európai Tanulmányok Kara') járok. Az *Újömölő* (ÚMJaL = *Ústav maďarskej jazykovedy a literárnej vedy* 'Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet') szervezi a konferenciát.

A szlovák nyelvű intézményneveket a magyar nyelvű írott (és élőnyelvi) szövegekben az eredeti szlovák névalakban is használhatják, de gyakori, hogy az adott név lefordítása többféle magyar névformát, variábilis névhasználatot eredményez. Példaként említem, hogy az *Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre* magyar névmegfelelőjeként a különböző írott forrásokban a következő alakváltozatok szerepeltek: *Konstantin Egyetem / Konstantín Egyetem*; *Konstantin Filozófus Egyetem / Konstantín Filozófus Egyetem*; *Konstantin Egyetem, Nyitra / Konstantín Egyetem, Nyitra*; *Nyitrai Konstantin Egyetem / Nyitrai Konstantín Egyetem*; *Nyitrai Egyetem*; *Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem / nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem*. Az egyetem szlovák nevében a településnév az intézménynév szerves részét képezi, ezért a standard magyar névforma a *Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem* lenne.²³ A *Konstantin*²⁴ név hosszú magánhangzóval írott alakja

²³ Az utóbbi években állandósulni látszik a teljes magyar névalak – *Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem* – használata az írott magyar nyelvű szövegekben. Az egyetem *Közép-európai Tanulmányok Karának* honlapján (<http://www.fss.ukf.sk/hu/>) a standard alakváltozat mellett az egyes (különböző szerzőktől származó) cikkekben azonban egyéb alakváltozatban is szerepel az intézménynév: pl. *nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem*, *Konstantin Filozófus Egyetem*.

(*Konstantín*) a szlovák nyelvben használatos *Konstantín* mintájára történt, illetve a névhasználók (névalkotók, névfordítók) egy része nem tudatosítja, hogy a magyar nyelvben a név rövid *-i*-vel írandó/ejtendő.

5.2. Alkalmazott névtudomány, kisebbségi névtervezés

Az alkalmazott névtudomány minden egyéb alkalmazott tudományhoz hasonlóan a tudomány kutatási területeire építve, más tudományterületek eredményeit is fölhasználva – az inter- és multidiszciplinaritás jegyében – olyan kérdéseket vizsgál, amelyek a mindennapi életben hasznosíthatók (RAÁTZ 2015a: 230). RAÁTZ JUDIT az alkalmazott névtan részei közé sorolja (bővebben l. RAÁTZ 2015a) a tulajdonnév különböző területeken – genealógia, jog, művészetek, informatika, lexikográfia, ortográfia, fordítás, kultúra, iskola – való hasznosíthatóságának vizsgálatát. Az alkalmazott névtan jellemzője az elmélettel, elméletekkel való szoros kapcsolat, a hasznosságra, gyakorlatiasságra való törekvés és az interdiszciplinaritás.

Az alkalmazott névtudomány fontos területe a névtervezés, amely a tulajdonnevek használatának tervezésével, problémáival foglalkozik (vö. BAUKO 2015h: 83–88), a hagyományokra, a közösség és az egyén igényeire és érdekeire, a gyakorlati szempontokra egyaránt figyelmet fordít (FARKAS 2015a: 32–33). A névtervező eljárások befolyásol(hat)ják a hivatalos névalakok standardizálását. Névtervező, névmenedzselő tevékenységgel (vö. LANSTYÁK 2015; SZABÓMIHÁLY 2007d, 2008; VÖRÖS O. 2007) hozzájárulhatunk az anyanyelvi névhasználat terjesztéséhez is. Ezt a célt szolgálja a „Nyelvi jogok Szlovákiában. Anyanyelv-használati útmutató.” című kiadvány is, amely a kisebbségi tulajdonnév-használatra vonatkozó legalapvetőbb törvények ismertetését is tartalmazza (CÚTH – HORONY – LANCZ 2012; vö. a kárpataljai magyarok anyanyelvi névhasználatának terjesztését is szorgalmazó kiadvánnyal: BEREGSZÁSZI – CSERNICSKÓ – FERENC 2014). A kisebbségi (anyanyelvi) névtervezés elsősorban a személy-, hely- és intézménynevek hivatalos használatát érinti.

LANSTYÁK ISTVÁN (2015) a névmenedzseléshez sorolja az új nevek létrehozását, amely korpuszalkító tevékenység, gyarapítja a névállományt; a névadást, vagyis egy meglévő vagy egy újonnan létrehozott név hozzárendelését egy denotátumhoz (személyhez, földrajzi objektumhoz stb.); s a névváltoztatást, a denotátum nevének felcserélését egy másik névvel vagy a korábbi név módosított formájával. Egyszerű és szervezett névmenedzselést/névalakítást különböztet meg (LANSTYÁK 2015: 49). A hétköznapi beszélők konkrét élethelyzetekben rendszerint ún. egyszerű névalakítást folytatnak, melynek célja megoldani a résztvevőknek egy szűk körét vagy

²⁴ A *Konstantín* a latin *Constantinus* rövidülése, a *constans* szóból ered, melynek jelentése: szilárd. A *Konstantín* magyarításaként született *Szilárd* keresztnév nyelvújítási alkotás.

akár egyetlen embert érintő problémát (pl. olyankor, amikor a szülők nevet adnak a gyermeküknek). A szakemberek az ún. szervezett névalakítás keretében kezelnek olyan problémákat, amelyek rendszerint nagyobb embercsoportokat érintenek (pl. a névhasználat jogi szabályozását).

A névtervezés fontos területe a névhatártalanítás, amely a határon túli tulajdonnevek használatának fokozatos kiterjesztését, mind Magyarországon, mind pedig az utódállamokban elfogadható és használható kodifikációját szorgalmazza (bővebben l. SZABÓMIHÁLY 2007a, VÖRÖS F. 2007a). Szlovákiában a Gramma Nyelvi Iroda kisebbségi intézményként foglalkozik a magyar tulajdonnevek standardizálásával és kodifikálásával. Kisebbségi környezetben a névtervezőknek figyelembe kell venniük a magyarországitól eltérő társadalmi, politikai és nyelvi körülményeket. A kisebbség által használatos tulajdonnevekről írott tanulmányokon, nyelvi/névtani tanácsadáson túl kívánatos lenne, hogy a szlovákiai magyar nyelvészek is részt vehessenek a személy-, hely- és intézménynevek használatát érintő standardizálási folyamatokban, a vonatkozó kérdésekkel foglalkozó döntéshozó testületek munkájában.

A névtervezéssel kapcsolatban kutatási projektek is szülehetnek. A határon túli kutatóhelyek (bővebben l. CSERNICKÓ – PAPP – PÉNTÉK – SZABÓMIHÁLY 2005: Ukrajna, Szerbia és Montenegró, Románia, Szlovákia; KOLLÁTH – Z. SZENTESI – SZOTÁK 2005: Szlovénia, Horvátország, Ausztria) együttműködésével valósult meg a tulajdonnevek határtalanításával és standardizálásával kapcsolatos „A korpusztervezés problémái kétnyelvűségi helyzetben” megnevezésű projekt az MTA Domus pályázat keretében 2010-ben. A program felelőse SZABÓMIHÁLY GIZELLA, a Gramma Nyelvi Iroda (Szlovákia) vezetője volt. A kutatásnak a Termini-kutatóhálózathoz tartozó műhelyekből a következő résztvevői és régiós koordinátorai voltak: Szabó T. Attila Nyelvi Intézet (Románia): BARTOS-ELEKES ZSOMBOR, CSOMORTÁNI MAGDOLNA, ERDÉLY JUDIT; Gramma Nyelvi Iroda (Szlovákia): MISAD KATALIN, SZABÓMIHÁLY GIZELLA; Hodinka Antal Intézet (Ukrajna): HÍRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA; Imre Samu Nyelvi Intézet (Ausztria): HORVAT LIVIJA, KELEMEN LÁSZLÓ, KOVÁCS LEA; vajdasági munkatárs: MOLNÁR CSIKÓS LÁSZLÓ. Két főbb altémában (ezekről még a továbbiakban lesz szó) történt a kutatás, s a résztvevők az eredmények hasznosítását a következőkben jelölték meg: 1. A Kárpát-medencei magyar helynévanyag újstandardizálása, 2. Intézménynév-standardizálás kisebbségi helyzetben.

5.2.1. Szeménynévtervezés

A határokon túli kisebbségi szeménynévtervezést segíthetné olyan magyar–román, magyar–szlovák, magyar–szerb, magyar–ukrán, magyar–horvát, magyar–német, magyar–szlovén keresztnévszótárak megalkotása, melyek tartalmazzák az adott országban érvényben lévő vonatkozó névtörvényeket, a kétnyelvű névhasználat sajátosságait, a kisebbségi (magyar) és államnyelvi névmegfelelőket.

A kisebbségi (anyanyelvi) személynévtervezés egyik módja lehet Szlovákiában egy (általam tervezett, előkészületben lévő) magyar–szlovák keresztnévszótár megalkotása, amely útmutatóként szolgálhat az anyanyelvi névtervezéshez, a szlovákiai magyarok személynéveinek anyanyelven történő anyakönyvezéséhez. A keresztnévszótárat a szlovákiai magyar településeken az anyakönyvi hivatalokban is használhatnák segédeszközként.

A szlovákiai magyarok körében növekvőben van a személynévek anyanyelven történő anyakönyvezése, többségük azonban nem él a törvény adta lehetőséggel, s szlovák nyelvű alakváltozatban anyakönyveztetni gyermeke nevét, amiben szerepet játszhat az is, hogy a névadó neve is szlovákosan van anyakönyvezve, s ez a minta befolyásolja a név bejegyzésének módját. A szlovákiai magyarokat a hivatalos szintén a szlovákdomináns névhasználat, a nem hivatalos szintén a magyardomináns névhasználat jellemzi. A magyar–szlovák keresztnévszótár segédeszközt nyújthatna a személynévek anyanyelven történő anyakönyvezését illetően, s hozzájárulhatna a magyar névalakok elterjedéséhez a hivatalos szintén.

A keresztnévek anyakönyvezésekor használatos névjegyzékek, névkönyvek Szlovákiában és Magyarországon számunkra mintaként szolgálnak a magyar–szlovák keresztnévszótár összeállításánál.

A szlovákiai anyakönyvi hivatalokban a keresztnévek bejegyzésekor elsősorban a MAJTÁN–POVAŽAJ-féle szlovák keresztnévkönyvet használják, amelynek bővített változata 1998-ban „Vyberte si meno pre svoje dieťa” (Válasszon keresztnévet gyermekének) címen jelent meg. A kiadványban az egyes keresztnévek ábécérendben találhatóak. A keresztnévek mellett rövidítések jelölik, hogy női, illetve férfinévről van-e szó. A szerzők a keresztnév eredete és jelentése után a különböző nyelvekben (angol, cseh, francia, magyar, német, olasz, orosz, spanyol, svéd stb.) található névmegfelelőket tüntetik fel. A férfi és női keresztnévek hivatalosan bejegyezhető alakváltozatainak listája nem tartalmaz magyar névformákat. A kiadvány nem foglalkozik a kisebbségi névhasználat, névtörvényekkel.

A magyar–szlovák keresztnévszótár megalkotása során számunkra mintaként szolgáltak a már megjelent magyar keresztnévszótárak is, melyeket többek között FARKAS TAMÁS tekintette át és jellemezte tanulmányaiban (FARKAS 2006, 2012a). A legismertebb magyar keresztnévszótár LADÓ JÁNOS „Magyar utónévkönyv” című műve 1971-ben jelent meg; később bővített kiadása is elkészült (LADÓ – BÍRÓ 1998). Rövid névcikkekben a legfontosabb információkat közli: eredet, jelentés, becézés, névnap és rokon nevek. Az ismeretterjesztő jellegű, enciklopédikus tartalmú művek közé tartozik FERCSIK ERZSÉBET és RAÁTZ JUDIT „Keresztnévek enciklopédiája” című kötete (FERCSIK – RAÁTZ 2009). Adatgazdag névcikkei a következőket tartalmazzák: eredet és jelentés; védőszent, névnap, gyakoriság; becézés, rokon név, női-férfi névpárok, idegen nyelvi megfelelő; előfordulásai családnévként, híres emberek neveként, a művészetben, helynévként, a népszokásokban,

a frazeológiában, névcsőfolókban, köznevesült alakokban. Névényaga a Magyarországon leggyakrabban viselt 100–100 férfi-, valamint női névre korlátozódik, mely ugyanakkor a lakosság kb. 85%-ának névényagát öleli fel. A szótári anyagot naptár, névstatisztikák és névmutató egészítik ki. A kétnyelvű keresztnévszótárak típusát képviseli egy szakszerű magyar–angol/angol–magyar névszótár (HAJDÚ 1983), mely a magyar nevek mellett azok kiejtését, etimológiáját és becézőit is tartalmazza. A nemzetiségi keresztnévényag összeállítását a magyarországi kisebbségi önkormányzatok végezték el a közelmúltban. A német nemzetiségé önállóan (HEINEK 2004, vö. a második kiadással: BRENNER – ERB – KNIPF 2015), majd a többi 12 kisebbsége (bolgár, cigány, görög, horvát, lengyel, örmény, román, ruszin, szerb, szlovák, szlovén, ukrán) együtt, közös kiadványban jelent meg (S. DÁVID szerk. 2004). Az egyes nemzetiségi fejezetek kidolgozottsága változó, de a név eredeti alakja mellett rendszeresen közlik annak fonetikus átírását, magyar megfelelőjét, eredetét, jelentését, többnyire pedig becézését, névnapját és egyéb (pl. művelődéstörténeti, híres névviselőkre vonatkozó) megjegyzéseket. FARKAS TAMÁS egyik tanulmányában megjegyzi (FARKAS 2012a), hogy a kisebbségi magyar névhasználatra – így a körülményekre, államnyelvi megfelelőkre – is tekintettel lévő magyar keresztnévkönyv típusának is lenne létjogosultsága, elsősorban a határokon túli magyar lexikográfiában.

Az előkészületben lévő magyar–szlovák keresztnévszótár három fő fejezetre tagolódik. Az „Általános tudnivalók” című részben foglalkozunk a keresztnév fogalmával, a személynevek rendszerében betöltött helyével, a magyar keresztnévek kialakulásának történetével, az anyanyelvi személynévtervezés fontosságával, az anyakönyvezés sajátosságaival, a keresztnévek anyakönyvezésekor használatos szlovákiai és magyarországi névkönyvekkel és -jegyzékekkel, a kisebbségekre vonatkozó szlovákiai névtörvényekkel, a névdivat változásával, a keresztnévadás indítékaival, a szlovákiai magyarok személynévhasználatának jellemzőivel. A „Magyar–szlovák keresztnévszótár” című fejezet egyelőre 3067 (1749 női és 1318 férfinévhez kapcsolódó) névcikket tartalmaz. A szótári részben feltüntetjük a magyarul (Magyarországon hivatalosan) anyakönyvezhető férfi és női keresztnévalakokat, ezek mellett a szlovák névmegfelelőjüket (ha létezik), továbbá a névetimológiát és -jelentést, a becenévalakokat, a névnap(ok) időpontját, a rokon nev(ek)et. A „Melléklet” című részben a személynevek anyakönyvezését érintő szlovákiai névtörvények szövegét ismertetjük.

A magyar–szlovák keresztnévszótárban található névcikkek megírásához alapvető forrásul szolgált a LADÓ JÁNOS és BÍRÓ ÁGNES által 1998-ban kiadott „Magyar utónévkönyv”, FERCSIK ERZSÉBET és RAÁTZ JUDIT 2017-ben megjelent „Örök névnap-tár. A mai keresztnévek legteljesebb gyűjteménye” című könyve, és a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének honlapján elérhető Magyarországon anyakönyvi bejegyzésre alkalmasnak minősített férfi- és női keresztnévek listája (<http://www.nytud.hu/oszt/nyelvmuvelo/utonevek/index.html>), valamint az

online-utónévkereső (<http://corpus.nytud.hu/utonevportal/>). A szlovák névpárok keresésekor elsősorban MILAN MAJTÁN – MATEJ POVAŽAJ által 1998-ban megjelent „Vyberte si meno pre svoje dieťa” (Válasszon keresztnévet gyermekének) című, illetve MILOSLAVA KNAPPOVÁ „Jak se bude vaše dítě jmenovat?” (Hogy hívják majd az Ön gyermekét?) című 2010-ben kiadott (mintegy 14 000 keresztnévet tartalmazó) keresztnévszótárát és a belügyminisztériumból származó szlovákiai lakosok keresztnévjegyzékének adatbázisát használtuk.

A címszóként álló keresztnév/keresztnévek félkövér betűtípussal szerepelnek a szótárban. Az első helyen található álló nyomtatott nagybetűvel szedve a Magyarországon anyakönyvezhető keresztnévalak, melyhez gondolatjellel kapcsolódik az adott névnek szlovák nyelvben használatos, anyakönyvezhető névpárja, névmegfelelője (ha létezik). A magyar–szlovák névpárok esetében három eltérő jelöléssel találkozhatunk:

1. Azokat a keresztnévalakokat, melyek mindkét nyelvben (a magyarban és szlovákban is) azonos alakváltozatban anyakönyvezhetőek nyomtatott nagybetűkkel közöljük. A Magyarországon anyakönyvezhető névformát álló, a szlovák nyelvben használatos névalakot dőlt nyomtatott nagybetűkkel szedjük. Pl.: **JADVIGA – JADVIGA, MAX – MAX.**

2. Azokat a keresztnévalakokat, melyek mindkét nyelvben (a magyarban és szlovákban is) eltérő alakváltozatban anyakönyvezhetőek eltérő betűtípussal jelöljük. A Magyarországon anyakönyvezhető névforma után a szlovák nyelvben meglévő keresztnévi megfelelő dőlt kisbetűkkel (a keresztnév természetesen nagybetűvel kezdődik) szerepel. Pl.: **DÓRI – Dora, FILEP – Filip.**

3. Abban az esetben, ha a Magyarországon használatos hivatalos keresztnévalaknak nincs a szlovák nyelvben névpárja, illetve a keresztnév napjainkig nem fordult elő a szlovák névhasználatban (nincs névviseelője, nem anyakönyvezték ezidáig Szlovákiában), ezt Ø-val jelöljük. E nevek nagy része magyar eredetű. Pl.: **BÓBITA – Ø, ÁLDÁS – Ø.**

A címszóként szereplő keresztnévet a név eredetének és jelentésének közlése követi. Ezek után feltüntetjük a keresztnév becézett alakváltozatait, majd naptári rendben felsoroljuk az adott keresztnév névnepjét. A névcikkek végén az adott keresztnév rokon neve(i) található(k).

Lássuk szemléltetésképpen a fentiekben említett női és férfinévekhez kapcsolódó névcikkeket:

JADVIGA – JADVIGA

A német *Hedvig* (jelentése: harc) név lengyel és orosz alakváltozata. Névnep: október 17. Rokon név: *Hedvig*.

MAX – MAX

A latin *Maximilián* név önállósult rövidült alakváltozata. Jelentése: a legnagyobb. Névnep: március 12., augusztus 14., 21., október 12. Rokon név: *Maximilián*.

DÓRI – Dora

A görög eredetű *Dorottya* névnek (jelentése: Isten ajándéka) becézett alakja. Névnep: február 6. Rokon nevek: *Dóra, Dorottya*.

FILEP – Filíp

A *Fülöp* név (jelentése: lókedvelő) régi magyar alakváltozata. Névnep: február 16., május 1., 3., 11., 26., június 6., augusztus 23., szeptember 20. Rokon név: *Fülöp*.

BÓBITA – Ø

Magyar eredetű név. Irodalmi névalkotás Weöres Sándor *A tündér* című versében szereplő *Bóbita* név alapján. Névnep: június 1., 22.

ÁLDÁS – Ø

A magyar *Áldáska* női név férfi párja. Jelentése: áldás. Névnep: augusztus 13., október 8., december 29. Rokon név: *Áldáska*.

5.2.2. Helynévtervezés

A szlovákiai magyar helységnevek tervezésével, standardizálásával kapcsolatos elveket SZABÓMIHÁLY GIZELLA (2013a) foglalta össze. 2011. május 25-én fogadta el a Szlovák Nemzeti Tanács a kisebbségi nyelvhasználati törvény (1999. évi 184. számú törvény) újabb módosítását, a 2.§ (2) bek. értelmében kormányrendelet szabályozza a törvény hatálya alá tartozó települések kisebbségi nyelvű megjelölését. A kormányrendeletet a kisebbségi biztos hivatala készítette elő: első lépésként kérdőívet küldtek szét az érintett települések önkormányzatainak, amelyben többek között rákérdeztek arra is, hogyan nevezik helyben a települést, illetve milyen névforma szerepel a település elejét és végét jelző közlekedési táblán. A másik lépés az volt, hogy szlovákiai magyar szakértőkből létrehoztak egy munkacsoportot, amelynek feladata a kormányrendelet mellékletében publikálendő településnév-jegyzék összeállítása volt (a munkacsoport tagjai KOVÁCS B. ISTVÁN, OROSZ ÖRS, ÖLLŐS LÁSZLÓ, SIMON ATTILA, SZABÓMIHÁLY GIZELLA, VÉGH LÁSZLÓ voltak). Az önkormányzatoktól visszaérkezett válaszokat, valamint a különböző történeti és mai forrásokból adathozható magyar településnév-változatokat figyelembe véve a munkacsoport az alábbi alapelveket fogalmazta meg (l. SZABÓMIHÁLY 2013a):

a) A helységnevek a magyar helységnévrendszer részét képezik, ezért a magyar helységnevéadás szabályait kell rájuk alkalmazni; azokat a névalakokat kell kiválasztani, amelyek történelmileg adatoltak s egyben helyben használatosak is.

b) A tulajdonnév egyik fontos funkciója az egyedítés és az azonosítás, azaz hogy egy tulajdonnév egy jeltárgyat (objektumot, entitást) nevezzen meg, ezért a magyar helynévéadás hagyományos alapelve a homonímia kizárása, ezen alapult az 1898-ban indult helységnevérendezés is. Ekkor kapott előtagot számos magyarlakta szlovákiai település.

Azokban az esetekben, ha a magyar névterületen belül (Magyarországon és a környező országokban) van azonos alakú vagy utótagú név, akkor a törzskönyvezés során megállapított (az 1913-as vagy az 1944-es helységnévtárban szereplő) névformát kellene támogatni. Ide tartoznak elsősorban is a magyar törzsnevet tartalmazó nevek – *Gyarmat, Küirt, Keszj, Megyer* stb. és a védőszent nevét tartalmazó nevek – *Péter, Pál, Szentpéter, Szentmihály* stb. –, ugyanis ezekből a magyar névterületen belül sok van.

c) A visszaküldött kérdőívekből látható, hogy egyes esetekben a szlovákkal megegyező szerkezetű változatot támogatják helyben. Ezzel kapcsolatban fontos tudatosítani, hogy ezek a szlovák nevek döntően másodlagosak, sőt nagyrészt mesterségesen alkották meg őket, hiszen nem lévén helyben szlovák lakosság, nem is lehetett természetesen kialakult szlovák neve a településnek. A magyar név viszont mindig természetes névadás következménye, még ha az előtagot hivatalosan állapították meg, akkor is fontos volt a megfelelő motiváció és a szabályosság. A magyar névforma kiválasztásakor tehát a szlovák név figyelembevétele csak másodlagos szempont lehet.

d) A helységnevek írásakor a jelenleg hatályos helyesírási szabályzat szerint kell eljárni, vagyis nem lehet a névben olyan betűkapcsolat, amelyet ma már nem használunk, ilyen pl. a *cz* a *c* hang jelölésére (pl. *Licze*) vagy a *th* a *t* hang jelölésére (pl. *Path*). A helységneveket a magyarban egybeírjuk, tehát az 1994-es jegyzékben és a visszaérkezett kérdőívekben is szereplő különírt *Perény-Hím* és *Száduvarnok-Mébész* alakok nem jöhetnek szóba.

e) Tekintettel arra, hogy a magas hangrendű magánhangzókat (*i-í, ö-ő, ü-ű*), valamint a *-fala/-falva* utótagot tartalmazó nevek esetében mind történetileg, mind jelenleg nagyfokú változatosság mutatkozik, további vizsgálatokat kellene végezni a tekintetben, hogy helyben mely alakot használják. A helyben használt vagy esetleg preferált névforma kiválasztásakor magyar anyanyelvű, magyar iskolát végzett, magyar kulturális vagy oktatási területen tevékenykedő adatközlők véleménye a mérvadó. Ezért nem elég megkérdezni a községi hivatalt (lehet, hogy nincs is ott nyelvi kompetens személy), hanem a helyi vagy a járási Csemadok-szervezetet, a pedagógusszövetséget vagy ha református községről van szó, az egyházközséget.

A kulturális minisztérium ellenkezése miatt nem sikerült elfogadtatni azokat az előtagos neveket, amelyek egyértelműen a 20. század eleji törzskönyvezés során bővültek előtaggal, ide tartoznak a *Pozsonyepertes, Nemeskosút, Nemesradnót* nevek, annak ellenére, hogy a *Pozsonyepertes* és a *Nemesradnót* formához a helyiek is ragaszkodtak.

Az 1994-es helységnévjegyzékhez képest néhány település esetében sikerült a jegyzékbe felvenni a megkülönböztető előtagot tartalmazó nevet, ilyen pl. *Nagymad* (1994: *Mad*), *Kisóvár* (Starý Hrádok, 1994: *Óvár*). Más esetben a szlovák név és a régi magyar standardizált név egymást támogató hatása érvényesült: a korábban önálló *Alsóvár*ad és *Felsővár*ad községeket 1944-ben *Barsvár*ad néven összevonták, 1948-ben az összevont település szlovák neve *Tekovský Hrádok* lett

(Bars megye szlovák neve *Tekov*, vagyis a szlovák előtag a magyar lefordításával keletkezett). Az 1994-es helységnévjegyzékben a *Várad* név, a 2011-es kormányrendeletben pedig a község indítványára a *Barsvárad* szerepelt. Bár a munkacsoport a szlovák név lefordításával létrehozott *Gömörliget* és *Gömörfalva* nevek megváltoztatását javasolta, helyben ezt nem támogatták, ezért ezek a nevek megmaradtak, akárcsak a szlovák mintára alakult *Kaposkelecsény* (*Kapušianske Kláčany*, 1943: *Nyarád-kelecsény*, 1994: *Kelecsény*).

Az 1994-es jegyzékben nem szereplő, a szlovák személyiségekről elnevezett települések is felkerültek a jegyzékbe, pl. *Ógyalla* (Hurbanovo), *Párkány* (Štúrovo), *Szete* (Kubáňovo). Ebben a csoportban az 1913-as helységnévjegyzékhez képest egy eltérés van: a ma szlovákul *Matúškovo*-nak nevezett falunak a törzskönyvezéskor a *Taksonyfalva* nevet állapították meg, ez azonban helyben nem használatos, ezért is szerepel az új, 2011-es jegyzékben a *Taksony*. Összességében megállapítható, hogy az említett okok miatt a 2011-es helységnévjegyzék eltérésekkel az 1994-es helységnévjegyzékben szereplő névváltozatokat ismétli meg a helyesírási és egyéb hibák nélkül.

5.2.3. Intézménynév-tervezés

A társadalmi változások következtében, a rendszerváltozást követően a politika, a gazdasági élet, de a kultúra intézményrendszere is nagymértékben átalakult tartalmában és szerkezetében egyaránt. Az addig mindennapi használatban levő intézménynévanyag egy része kicserélődött: helyette több száz, az új igényeknek megfelelő elnevezés jött létre (l. MISAD 2011b).

Szlovákiában egyes intézményeknek csak államnyelvi megnevezése van, ezért előfordul, hogy magyar kontextusban többségi nyelvű formában említik. A magyar nyelvű szövegekben való használatukkal kapcsolatosan szükség lenne a magyar névpárjuk megalkotására, terjesztésére, s egy egységes magyar–szlovák, szlovák–magyar intézménynévjegyzékre is (vö MISAD 2012). Az adott államnyelvi intézménynév lefordítása többféle magyar névalakot, variábilis névhasználatot eredményez(het). Az egyes intézménynévjegyzékekben, internetes adattárakban, sajtóban olvasható szövegekben eltérő névformában szerepelhet ugyanazon intézménynek a neve.

A Gramma Nyelvi Iroda nyelvi tervezési tevékenységének köszönhetően valósultak meg a magyar–szlovák, szlovák–magyar intézménynévjegyzékekkel kapcsolatos kutatások (bővebben l. MISAD 2011b, 2012). Ennek kiindulópontjául szolgált a Szlovákiai Magyarok Anyanyelvi Társaságának nyelvi szakbizottsága által elkészített intézménynévjegyzék (Intézménynevek szlovák–magyar jegyzéke 1989. Csemadok KB, Pozsony). Az azóta jelentősen megváltozott intézményrendszerrel kapcsolatban újabb gyűjtőmunkára volt szükség. MISAD KATALIN és SZABÓMIHÁLY GIZELLA

a szlovákiai sajtótermékek, illetve a kapcsolódó honlapok segítségével felgyűjtötték a jelenleg használt intézményneveket, melyek egységesítése során a nyelvi tervezés területéről ismert eljárásokat alkalmazták. Többnyire a magyarországi intézménynévadás mintáját követték, de a szlovákiai magyar intézménynevekben előfordulnak olyan egységesen használt névrészek, amelyek eltérnek a Magyarországon használatos formáktól (pl. *Občianske združenie László A. Arany – Arany A. László Polgári Társulás* /a magyarországi *Egyesület* helyett/, *Obecný úrad Imeľ – Imelyi Községi Hivatal* /a magyarországi *Polgármesteri Hivatal* helyett/).

A magyar névformák standardizálását szolgálják az utóbbi időkben közzétett különféle magyar–szlovák, szlovák–magyar intézménynévjegyzékek. Intézménynevek találhatóak a Szlovák Köztársaság kisebbségi kormánybiztosának honlapján elérhető szlovák–magyar terminológiai szójegyzékben is (összeállításában SZABÓMIHÁLY GIZELLA vett részt), amely segítséget nyújt néhány szlovák megnevezésű intézmény magyar megfelelőjének keresésekor: pl. *Centrum medzinárodno-právnej ochrany detí a mládeže – Nemzetközi Gyermek- és Ifjúságvédelmi Központ*, *Európsky sociálny fond – Európai Szociális Alap* (röv.: ESZA), *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky – Szlovák Köztársaság Oktatásiügyi, Tudományos és Sportügyi Minisztériuma*.

MISAD KATALIN szlovákiai közintézmények szlovák–magyar jegyzékét közölte (l. MISAD 2012). Példái között szerepel a *Združenie Alberta Szenci Molnára – Szenczi Molnár Albert Egyesület* megnevezés, amely arra a problémára utal, hogy az intézmény szlovák nevének hivatalos bejegyzésekor a magyar történelmi családneveket nem az eredeti írásmódot követve, hanem a szlovák helyesírás szabályzatának alapelvei szerint kell írni.

A standardizálás folyamán problémát okozott a különböző szlovák iskolatípusok – főként a középiskolák – adekvát magyar nevének a meghatározása (l. MISAD 2011b, 2012). Az iskolatípusok megnevezései az intézménynevekben névrészként használatosak, a tulajdonnevek szerves részét alkotják. A múltban egyes iskolatípusoknak különböző magyar megnevezése létezett (pl. a *stredné odborné učilište* egyszer „szaktanintézet”, másszor „szakmunkásképző” vagy „szakmunkásképző iskola” formában fordult elő). A szlovák iskolanevek magyar megfelelőjének egységesítésére és egyértelműsítésére való nyelvtervező törekvés a következő elvek alapján történt: 1. ugyanazon típusú iskolának csak egyféle, a többitől formailag is eltérő neve legyen; 2. a képzés szempontjából egymással rokonságot mutató iskolatípusok neve legyen hasonló; 3. ahol csak lehetséges, figyelembe kell venni a magyarországi megnevezéseket (ez a magyar–magyar közoktatási kapcsolatok miatt is fontos lehet). Az eredeti elképzelés azonban helyenként ellenállásba ütközött. A szlovák *obchodná akadémia* iskolatípusnak például a szlovákiai magyar nyelvhasználatban nem a magyarországi megfelelője (*közgazdasági szakkezőépiskola*), hanem a szlovák névből tükörfordítással keletkezett ekvivalense, a *kereskedelmi akadémia* honosodott meg.

5.3. Összegzés

A tulajdonnevek (a köznevekhez hasonlóan) standardizálásának a következő kritériumoknak kell megfelelnie: 1. Rendszerszerűség – nyelvi, rendszerbeli elfogadhatóság, 2. Aadekvátság – funkcionális elfogadhatóság, 3. Normativitás – társadalmi elfogadhatóság. Fontos, hogy az adott tulajdonnév minél jobban beleillesszékjen a névrendszerbe, s a beszélőközösségben betöltse funkcióját, elfogadható legyen (l. MISAD 2012: 55, LANSTYÁK 2002). Kisebbségi környezetben a tulajdonnevek nagy része két (vagy több) párhuzamos nyelvi formában él. A szlovákiai magyarok által használatos magyar–szlovák kétnyelvű névpárokon kívül sok olyan tulajdonnév is létezik, amelyeknek a másik nyelvben nincs megfelelője, illetve mindkét nyelvben azonos alakváltozatban használatos. A magyar tulajdonnevek (pl. intézménynevek) szlovák megfelelőinek megalkotásakor (és fordítva) fordítási műveletekre is szükség van. A nevek másik nyelvbe történő átültetésekor az alkalmazható műveletek a fordítás teljes hiányától (a névalak változtatás nélküli átvitele a forrásnyelvből a célnyelvbe) a névforma erőteljes átalakítását eredményező modifikációig terjedő skálán helyezkedhetnek el (vö. BÖLCSKEI 2010: 246). Az adekvátság kritériumával összekapcsolható a „kölcsonös megfeleltetés” elv is, ami arra utal, hogy a kisebbségi és államnyelvi tulajdonnévformák kölcsönösen adekvát módon feleljenek meg egymásnak. Kisebbségi helyzetben a tulajdonnevek kodifikációjának akkor van igazán jelentősége, ha a rögzített névalakokat az adott beszédközösség irányadónak, követendőnek tartja, főként a közigazgatás, oktatás, közélet és tudományok terén (LANSTYÁK 2002: 166).

A kisebbségi névhasználatot névtervező, névmenedzselő tevékenységgel támogathatjuk a hivatalos szintéren. Az anyanyelvi személynévtervezéshez, a szlovákiai magyarok hivatalos neveinek anyanyelven történő anyakönyvezéséhez hozzájárulhat az általunk készülő magyar–szlovák keresztnévszótár, amely a szótári részen kívül tartalmazza majd a vonatkozó névtörvényeket és a szlovákiai magyarok személynévhasználatával kapcsolatos sajátosságok leírását.

Az előzőekben említett kutatási projekt, mely a Kárpát-medencei magyar helynévanyag újstandardizálását kezdeményezte, célja egy egységes, minden érintett fél részére elfogadható helységnévjegyzék létrehozása volt. A standardizált helységnévjegyzék segítségével elsősorban egyszerűbbé válik az adatbázisokban való keresés, a település azonosítására nemcsak a többségi név, hanem a magyar név is alkalmas lesz (vannak olyan települések, amelyek különböző magyarországi és határon túli adatbázisokban különböző neveken szerepelnek, ezért lényegében azonosíthatatlanok magyar nevük alapján). A jegyzék révén valószínűleg javul e magyar helynevek ismertsége mind Magyarországon, mind az érintett országokban élő magyarok körében. Mindez a magyar helynévanyag rehabilitációját és stabilizálódását hozza magával.

Az intézménynév-tervezés és -standardizálás kisebbségi helyzetben hozzájárul az anyanyelvi névalakok terjesztéséhez. Az egységes intézménynév-jegyzékek segítséget nyújtanak a fordítóknak, a sajtó munkatársainak, a közigazgatásban dolgozóknak stb. abban, hogyan említsenek magyarul egy-egy intézményt. Mindez a jelenlegi bizonytalanságot okozó változatosság csökkenését eredményezi majd, miáltal megszilárdul a magyar intézménynév (illetve annak rövidítése), ennek következtében az adott régióban élő magyarok körében a magyar név elterjed, s felváltja a jelenlegi államnyelvű nevet.

6. A TULAJDONNÉV IDENTITÁSJELÖLŐ FUNKCIÓJA

6.1. A tulajdonnév funkciói

A tulajdonnév fő funkciói közé tartozik az identifikáló/azonosító, differenciáló/megkülönböztető, individualizáló/egyénytő/egyedítő funkció. Az említett funkciók a különböző tulajdonnév-meghatározásokban (vö. HAJDÚ 2003a: 49–59, VÁRNAI 2005) is szerepelnek.

Az egyik legrégebbi tulajdonnév-meghatározás DIONÜSZIOSZ THRAXtól származik, aki a Kr. e. 2. században azt írta grammatikájában, hogy a tulajdonnév egyetlen létezőt jelölő szó.

A tulajdonnév nyelvi vonatkozású antropológiai univerzálé, minden nyelvben megtalálható. SZÉPE GYÖRGY azt írja, hogy a névadási funkció nem tisztán nyelvi (kommunikációs) funkció, hanem a nyelv segítségével gyakorolt antropológiai funkció (SZÉPE 1970: 308–309).

BALÁZS JÁNOS szerint a tulajdonnév elsődleges funkciójában azonosító jellegű egyedi megjelölésre használatos nyelvi jel (BALÁZS 1963: 52).

J. SOLTÉSZ KATALIN az azonosítást és a megkülönböztetést tartja a tulajdonnév fő funkciójának: a tulajdonnév olyan nyelvi elem, amely a létezők (vagy képzeletbeli létezők) bizonyos kategóriába tartozó azonos fajú egyedek egymástól való megkülönböztetésére és önmagukkal való azonosítására szolgál (J. SOLTÉSZ 1979: 173).

Terjedelmesebben határozza meg a tulajdonnév fogalmát HAJDÚ MIHÁLY, aki az egyénítésben, azonosításban és megkülönböztetésben látja a név alapvető funkcióját. „Tulajdonnév az a nyelvi jel, amelyet alkotója (s ez lehet több személy, grémium is) egy valami (objektum: személy, hely, állat, tárgy, dolog, fogalom stb.) vagy egy összetartozó csoport (emberek, állatok, földrajzi helyek, tárgyak, dolgok, fogalmak stb.) azonosítására hoz létre, s azt általában kisebb-nagyobb közösség elfogadja, használja, a nyelvtudomány pedig a közsavaktól való megkülönböztetését (a magyarban nagybetűs helyesírását) elhatározza” (HAJDÚ 2003a: 58).

HAJDÚ a tulajdonnév nyelvi rendszerben betöltött szerepével kapcsolatban is hangsúlyozza a név egyedítő, azonosító funkcióját: a tulajdonnév a mondatban főnévként viselkedő nyelvi jel, de nem egyetlen főnév, hanem egyedítésre, azonosításra szolgáló hang, betű, szó, szókapcsolat vagy szavak csoportja, akár mondat vagy szöveg is lehet (HAJDÚ 2003a: 130).

Egyes kutatók a tulajdonnév meghatározását a köznevekkel való viszonyukban keresték. A közszó összefoglaló jellegű, osztályfogalmat jelöl, több hasonlóra

vonatkozik, míg a tulajdonnév az adott kontextusban mindig csak egyetlenegy, egyedi denotátumot (személy, állat, hely, intézmény, tárgy, stb.) azonosít. NYIRKOS ISTVÁN (1998: 59) szerint a köznevek absztrahálnak, a tulajdonnevek konkretizálnak.

Az egyénítés, azonosítás, megkülönböztetés a tulajdonnév fő funkciója. Az alapfunkciókon kívül a névtani szakirodalomban egyéb névfunkciókról is olvashatunk.

MILOSLAVA KNAPPOVÁ a tulajdonnév öt funkcióját különíti el: 1. A nominációs, individualizáló, differenciáló funkciók az alapfunkciók, melyek a társadalmi meghatározottságú identifikációt szolgálják. 2. Az asszociációs, evokatív, konnotatív funkció (ezen belül említi az ideológiai, mitologizáló és honorifikáló funkciót) a tulajdonnevek gazdag jelentésrétegzettségére, információtartalmára utal, enciklopédikus jellegű. 3. A szociális funkcióhoz sorolja a következő tényezőket: hely, idő, valamint társadalmi, felekezeti és nemzetiségi hovatartozás. 4. A deskriptív, karakterizáló funkció a beszélő (leíró) nevekre jellemző. 5. Az expresszív, emocionális, pszichológiai funkcióval szoros összefüggésben van az esztétikai és poétikai funkció (l. KNAPPOVÁ 1992: 211–214).

VINCENT BLANÁR utal arra, hogy bizonyos funkciók a köznevek és tulajdonnevek esetében megegyeznek, s e két kategória között szoros összefüggés mutatkozik. A közös funkciók között említi a megnevező/nominációs, kommunikációs, felhívó, expresszív és deiktikus funkciót. A tulajdonnév egyik fő funkciójának a társadalmi meghatározottságú identifikációt tartja, amely szociolingvisztikai jellegű (BLANÁR 1996: 199).

RUDOLF ŠRÁMEK szerint a tulajdonnév funkciójának értelmezése szerteágazó a névtanban (vö. ŠRÁMEK 1989, 1999: 22–34, 2003), felsorolja az általa ismert névfunkció-terminusokat – nominációs, identifikáló, differenciáló, passzív, aktív, referenciális, szociális, expresszív, emotív, pszichológiai, szociológiai, ideológiai, deskriptív, konnotatív, metalingvisztikai, pragmatikai, fatikus, mitologizáló, areális, temporális, lokalizáló (a helyneveknél) stb. –, és egy részüket értelmezi. A tulajdonnév jel voltát összefüggésbe hozza a név szemiotikai funkciójával. Az aktív onimikus funkciók közé tartoznak az alapfunkciók (nominációs, individualizáló, differenciáló), a passzívakhoz az egyéb mellékfunkciók. ŠRÁMEK kiemeli a tulajdonnév kommunikációs funkciójának fontosságát, melyet a tulajdonnév univerzális sajátosságának tartja (l. ŠRÁMEK 2003: 19–25). A kommunikációs funkció magába foglalja az általános (tulajdonnévi státusra utaló), specifikáló (tulajdonnévfajtára utaló) és referenciális (valakire, valamire utaló) funkciót. A névtudományban a funkció terminus arra utal, hogy az adott nyelvi jel tulajdonnévként funkcionál, ezt általános onimikus funkciónak nevezhetjük. Ez a funkció a specifikáló onimikus funkció által valósul meg, amely utal a tulajdonnév fajtájára. Az általános és specifikáló onimikus funkció elválaszthatatlan egymástól.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR felhívja a figyelmet arra, hogy a tulajdonnév esetében a jelölt entitás egyediként azonosítható a beszédeseményben részt vevők

számára, hozzájuk viszonyítva, miközben előhívódik a típusjelleg is. A tulajdonnév egyszerre típus és megvalósulás (TOLCSVAI NAGY 2008: 38). A tulajdonnév társadalmi meghatározottságú nyelvi jel. A tulajdonnév „nem nyelvi kritériumok, hanem szociokulturális körülmények révén lesz név, és a hallgatónak, az olvasónak valahonnan tudnia kell, hogy az a nyelvi entitás, ami elé kerül, név és nem más valami” (TOLCSVAI NAGY 1997: 603).

A névhasználók névkompetenciával rendelkeznek. A neveket az egyén a kultúra részeként nyelvi elemként ismeri meg társadalmi-nyelvi szocializációja során, s ezzel együtt formálódik az a képessége, hogy felismeri, megfelelően használja őket, sőt újabbakat is alkot (HOFFMANN 2010: 53). A jel hasonló jelek között születik meg, s a jel akkor értelmezhető, ha tudjuk mely jelcsoport részeként került elő (VOIGT 2011: 23). Például az *Ajándék*, *Napsugár*, *Virág* szavakat akkor értelmezzük tulajdonnévként, s azon belül női keresztnévként, ha tudjuk, hogy e jelek az adott társadalomban, illetve szóbeli vagy írásbeli kontextusban női keresztnevekre vonatkoznak.

A név mindig jelöl valakit, valamit. A jelnek egyetlen hordozója van a tulajdonnév esetében, amely adott térben és időben csak egy denotátumot azonosít. HAJDÚ MIHÁLY szerint a tulajdonnév olyan szó vagy szavak csoportja, amely az emberek gondolatcseréjében egyetlen jelöltre vonatkozik (HAJDÚ 1994: 8).

J. SOLTÉSZ KATALIN írja, hogy a tulajdonnevek gazdag asszociációs tartalommal telítődnek, s ezen alapul emlékeztető és stilisztikai funkciójuk. Az emlékeztető funkció fontos kulturális és ideológiai tényező, a stilisztikai funkció a mindennapi életben és irodalomban is érvényesül. Minden közösségben kialakul egy sajátos névkultúra, névstílus, névízlés, ennek időszaki változásából adódik a névdivat. A szépirodalomban mind a valódi nevek felhasználása, mind a névfikció értékes stíluseszköz (J. SOLTÉSZ 1979: 173).

TÓTH SZERGEJ a tulajdonnév státuszjelző funkciójával kapcsolatban megjegyzi, hogy a nevek összekötik az embert azzal a társadalommal, csoporttal, amelybe beleszületett, sőt számos esetben a szociális státust jelölő szerepet is betöltik, jelzést tartalmaz(hat)nak viselője társadalomban betöltött helyét illetően (TÓTH 2013a: 67).

A tulajdonnevek egyes fajtáinak tárgyalásakor egyéb névfunkciók említésével is találkozhatunk. N. FODOR JÁNOS a családnevek funkcionális-szemantikai elemzési modelljében a név funkciója alapján csoportosítja a családneveket. A névrész sajátosságjelölő funkcióján belül a következő funkciókat különbözteti meg: individuális funkció – az elnevezett személy egyéni attribútumai jelennek meg a névadásban (pl. külső és belső tulajdonság); perszonális funkció – az elnevezett más emberekkel való kapcsolatára utal a név (pl. rokoni, néppel való kapcsolat); szociális funkció – az elnevezett társadalmi szerepére vonatkozik a név (pl. foglalkozás, vagyoni helyzet); lokális funkció – a személy valamely helyhez (birtok, lakó- vagy származási hely) való viszonyára utal a név (N. FODOR 2010: 72–81).

HOFFMANN ISTVÁN a tulajdonneveket gazdag, strukturált jelentéssel rendelkező nyelvi jelekként értelmezi. „A név és identitás” című tanulmányában (l. HOFFMANN 2010) írja, hogy a nyelvi és kulturális kötöttségeket mutató, az azonosítást szolgáló tulajdonnevek az egyén önazonosság-tudatában fontos szerepet játszanak. A neveknek ezt a funkcióját *identitásjelölő szerep*-nek nevezi. Megemlíti, hogy a névnek nemcsak az én azonosításában, hanem a személyiség változásában, az egyén identitásépítésében is szerepe van. A nevek használatával, módosításával és új nevek adásával ugyanis folyamatosan kijelöljük, pontosítjuk a helyünket a világban. A név identitásváltásra is utalhat. HOFFMANN példaként hozza fel a 19–20. századi névmagyarosítási hullámot – elsősorban a családnéveket érintette, de megmutatkozott a keresztnévállomány átalakulásában is (vö. FARKAS 2009, FARKAS – KOZMA 2009, JUHÁSZ 2005b, 2007, KARÁDY – KOZMA 2002) –, valamint a művész- és az álnevek használatát, melyekben az én megváltoztatásának, a ténylegestől eltérő megjelenítésének szándéka munkál (vö. NÉMETH 2013).

6.2. Az identitás fogalma, a tulajdonnév mint identitásjel

A különböző tudományterületeken az identitás fogalmának eltérő meghatározásaival találkozhatunk.

Az identitás az önmagunkkal való azonosság vagy valamely csoporttal való azonosulás érzése, élménye (ÉKsz. 2003: 553). A személyes (perszonális) identitást én-azonosságnak, a csoportos (szociális) identitást mi-azonosságnak nevezhetjük. Minden egyén egy (vagy több) csoport tagja is egyben, ezért a két identitástípus szoros kölcsönhatásban van egymással. Az identitás társadalmi, illetve „szociogén” jelenség (l. ASSMANN 2013: 134). Az egyén identitását befolyásolja a csoport identitása, és fordítva, a csoport identitását is befolyásolja az egyén identitása, hatással van annak a csoportnak az önazonosságára, melynek részeként meghatározza önmagát.

Az identitás a személyiségnek nevezett konstrukció és a társadalmi struktúra közé elhelyezhető közvetítő kategória, amely az egyén–társadalom viszonyt reflexív módon és szimbolikus formákban építi fel. Az identitás objektív és szubjektív aspektusból is megközelíthető. Az azonosulási folyamatokban szerepet játszanak a kognitív mozzanatok, az identitáskonstruálási műveletek lényege: önelhelyezés a szociális térben, az adott társadalomban a kultúra szerves részeként működő „identifikációs igények” és „identitásmodellek” felhasználásával (PATAKI 1982: 300–301).

GEREBEN FERENC az identitástudatot összetett – egy virtuális térbeliségben – „vertikálisan” és „horizontálisan” egyaránt rétegzett fogalomnak tartja (GEREBEN

1999: 58). Az önmeghatározás „vertikális” mozzanataként az egyén elhelyezi magát a társadalmi erőterben, tisztázza, hogy milyen kapcsolatot, kötődéseket épít ki (vagy fogad el) a társadalmi közösségek különböző szintjeivel, kezdve a családdal a lokális, szakmai stb. csoportokon, a vallási és nemzeti közösségen át egészen az emberiségig. A térbeli identitás „horizontális” módja bemutatja a közösségekhez való viszony egymás mellett elhelyezkedő különböző színtereit (a csoport-hovatartozás értelmi-érzelmi megélését, a csoportönképet, a kulturális és a vallási identitástudatot stb.). Az identitástudatnak időbeli dimenziója is van, amely az (egyéni, családi, lokális, nemzeti) múlttal kapcsolatos tudati képektől a jelenen át a jövőről alkotott elképzelésekig terjed (l. GEREBEN 1999). Az identitás nem statikus, hanem dinamikus entitás, mivel az idő–tér–társadalom dimenziótól függően változik.

Az identitás fogalmának tág értelmezése lehetővé teszi a név és identitás kapcsolatának különféle szempontok alapján történő megközelítését.

PATAKI FERENC a tulajdonnevet embléma (jelkép, szimbólum) jellegű identitáselemnek tartja, szerinte az identitáselemek öt típusba sorolhatók (PATAKI 1987: 38–39):

- a) antropológiai identitáselemek, mint a nem, életkor, családi-rokonsági viszonyok, etnikai hovatartozás, fizikai stigmatizáltság,
- b) pozicionális (vagy szerep-) és csoportidentitáselemek, réteg-hovatartozások, szakmai és lokális-regionális minősítések, társadalmi szerepek,
- c) társadalmi minősítési műveletek és a beszédaktusok révén előállított identitáselemek (jogi eljárások, egészségügyi, kulturális és statisztikai műveletek stb.),
- d) az ideológikus identitáselemek (ideológiai-politikai, erkölcsi, vallási eszmerendszerek),
- e) embléma jellegű identitáselemek (név, egyes fizikai jellegzetességek, azonosítási szimbólumok, divatok).

A tulajdonnév mint identitásjel különböző identitáselemekre utal(hat): nemre, életkorra, családi-rokonsági viszonyra, etnikai hovatartozásra, társadalmi szerepre, kulturális státusra, jogi eljárásokra, ideológiai-politikai sajátosságokra, vallási hovatartozásra stb. Mindenfajta identitás társadalmi konstrukció lévén kulturális identitás. A kulturális identitás tudatos részvétel valamilyen kultúrában, egy adott kultúra megvallása (ASSMANN 2013: 137). A tulajdonnév kulturális státusa a név szemantikájának fontos részét képezi, a nevekben a társadalomnak a kultúrája rögzül (l. TOLCSVAI NAGY 2008, HOFFMANN 2010, HOFFMANN – TÓTH 2016).

GEREBEN FERENC hangsúlyozza, hogy az anyanyelv, nyelvi összetartozás mint identitáselem az identitáson belül centrális szerepet játszik. A kisebbségi (szórvány-) helyzetben élők nemzeti hovatartozás-tudata, önképe és kulturális identitástudata (az asszimilációs tendencia ellenpárjaként és ellenszereként) hajlamos a felerősödére (l. GEREBEN 1999).

A tulajdonneveknek etnikai identitásjelölő funkciójuk is van/lehet. A nevek utal(hat)nak az egyén, illetve közösség etnikai identitására, nyelvi hovatartozására, anyanyelvére. Az etnikai identitás én-rendszerünknek az az összetevője, amely a nemzeti-etnikai csoporthoz tartozás tudatából és élményéből származik.

SZARKA LÁSZLÓ szerint az etnicitás nem egyszerűen az egyén és a csoport etnikai tulajdonságainak (pl. a származásának, nyelvének, hiedelmeinek, szokásainak, kultúrájának) az összessége. A csoport etnikai önmeghatározása mellett rendkívül fontos az egyén és a csoport közötti viszonyrendszer, valamint az ezt meghatározó etnikai és nem etnikai tényezők rendszere, nem kevésbé a más csoportokkal szembeni elhatárolódás, illetve mások rólunk alkotott külső megítélése. Az etnicitás az etnikai sajátosságokon túl olyan bonyolult és nyitott viszonyrendszer, amely az egyes etnikai csoportok belső és külső meghatározásában döntő jelentőséggel bír. A kisebbségi közösségek belső (önkép, önazonosság) és külső meghatározásának alapja a csoportok anyanyelve és anyanyelvi kultúrája. A kisebbségi magyar nemzeti közösségek identitásának alapja a magyar anyanyelv, ezért fontos, hogy megfelelő jogi és társadalmi státusszal rendelkezzenek (SZARKA 2001: 15–16).

6.3. A tulajdonnevek etnikai identitásjelölő funkciója

A továbbiakban a szlovákiai magyarok által használatos tulajdonnevek etnikai identitásjelölő funkciójával foglalkozom.²⁵ A szlovákiai magyarokra a magyardomináns kétnyelvűség a jellemző, s ez a névhasználatban is megmutatkozik. Az élőnyelvben és az informális írott nyelvben az anyanyelvi (magyar) névalakok használata dominál, a hivatalos írásbeliségben azonban az államnyelv hatására megjelennek a nem anyanyelvi (szlovák) névformák is.

6.3.1. Személynevek

Az egyént a társadalomban névvel identifikáljuk, a személynévnek identitásjelölő funkciója van. A név maga az ember. Minden egyén önazonosságának alapvető eleme az általa viselt személynév. A személynév az egyéni és csoportidentitást is jelöli: a keresztnév egyéni én-szimbólum, a családnév a családhoz való tartozást jelölő mi-szimbólum, a család további tagjai is viselik, öröklődik. Egy egyénnek a hivatalosan anyakönyvezett nevén túl több eltérő bece- és ragadványneve lehet, amelyek használata különböző csoportokhoz, közösségekhez kötődhet.

²⁵ A szlovákiai magyar identitástudattal szociológiai szempontból bővebben LAMPL ZSUZSANNA (2012) foglalkozott.

Az egyén a születésekor nem maga választja nevét, hanem a szüleitől, hozzátartozóitól kapja. Felnőtté, szülővé válva már ő játszik/játszhat szerepet a gyermeke keresztnévválasztásában, névadó lesz/lehet. Kisebbségi környezetben a névválasztásnál fontos tényező (lehet) az egyén etnikai identitása. A szlovákiai magyarok egy része anyanyelvi formában, magyarul anyakönyveztetni gyermeke nevét, ezáltal utalva az újszülött, illetve a család magyar nemzetiségére. A szlovákiai magyarok másik része szlovákul anyakönyveztetni gyermeke nevét. Ebben szerepet játszhat az is, hogy a névadó neve is szlovákosan van anyakönyvezve, s ez a minta befolyásolja a név bejegyzésének módját. Azok a szlovákiai magyarok, akiknek szlovákul van anyakönyvezve a nevük, nem a bejegyzett névalakban látják etnikai identitásuk legfőbb jelölőjét, hanem abban, hogy magyar az anyanyelvük, és magyardomináns a nyelv- és névhasználatuk is. A szlovákul anyakönyvezett személynevek a szlovákiai magyarok körében az előnyelvben, illetve a nem hivatalos írásbeliségben többnyire magyar alakváltozat(ok)ban használatosak, s a szlovákos névformák a hivatalos írott nyelvben fordulnak elő. A szlovákiai temetőekben található sírfeliratokon megfigyelhető, hogy az elhunyt magyar nemzetiségű személyek nevét többnyire magyarul (magyaros alakváltozatban) tüntetik fel a családtagok akkor is, ha az életük során szlovákul anyakönyvezett nevet viseltek.

A szlovákiai magyarok az adott kommunikációs helyzetnek megfelelően képesek használni a magyar és szlovák nyelvet, illetve a magyar és szlovák tulajdonnévformákat. A szlovákiai magyarok kétnyelvű névhasználata azzal függ össze, hogy magyar nyelvű kontextusban a magyar névformákat részesítik előnyben, a szlovák nyelvet elváró kontextusban pedig a többségi nyelvhez alkalmazkodó névalakokat használják. Az is megtörténhet, hogy (mind szóban, mind írásban) magyar szövegek környezetbe szlovák névformák, illetve a szlovák kontextusba magyar névalakok kerülnek.

A szlovákiai magyarok kettős család- és keresztnévhasználata nemcsak az informális kontextusra jellemző, hanem a magyar–szlovák kétnyelvű regionális újságokra, honlapokra is. A szlovákiai magyarok egy része kétnyelvű névkártyákat használ: a névviselő a magyar nyelvű névkártyán magyaros formában, a szlovák nyelvűn gyakran szlovákos alakban tünteti fel a nevét, az egyes névkártyákon eltérhet a név ortográfiája is (pl. *Kis Erzsébet : Alžbeta Kišová, Kovács Endre: Ondrej Kováč, Mészáros Zsófia : Žofia Mészárosová*). VÖRÖS OTTÓ említi, hogy a nyelvi – kulturális – identitásbeli változást jelző névhasználati attitűd az asszimilációs késztetés még látens, de nem elhanyagolható jele (VÖRÖS O. 2010: 102).

A szlovákul anyakönyvezett személynevek a magyar írott szövegekben, dokumentumokban (e-mail, cset, hivatalos vagy magánlevél, írásbeli teszt, szakdolgozat stb.) többnyire magyaros alakváltozatban jelennek meg. Az anyakönyvekben az újszülöttet bejelentő rovatban a szülő, közeli hozzátartozó autográf aláírása a magyar nemzetiségűek esetében többnyire magyar alakváltozatban szerepel (l. VÖRÖS F. 2004a, 2011–2013).

Azokon a településeken, ahol a magyar nemzetiségű lakosok alkotják a helyi lakosság nagyobb részét, növekvőben van a magyaros anyakönyvi bejegyzések aránya. Egyes településeken az újszülöttek keresztnévének a bejegyzése magyardomináns, a szülők többnyire anyanyelvi változatban anyakönyveztetik gyermekük nevét. A névváltoztatások során egyre többen kérvényezik a régebben szlovákul anyakönyvezett nevek magyarosítását. Szlovákia magyarlakta településein a névváltoztatási kérvényt leggyakrabban a nők adják be, akik töröltetik a családnevükről az *-ová* végződést. Azon személyek, akik következetesen használják a magyaros személynévformát a hivatalos szintéren, a név által etnikai identitásukra is utalnak, a személynév etnikai szimbólumként funkcionál.

Szlovákiában az anyakönyvekbe nem jegyzik be az újszülöttek, illetve szülők nemzetiségét, ezért nehezen tárhatjuk fel bővebben a keresztnév és névviselő nemzetisége közti összefüggéseket. Azokban az esetekben, amikor magyaros formában anyakönyvezik az újszülött nevét, a név által a szülők a névviselő nemzetiségére, anyanyelvére is utalnak. Nem tudjuk, hány szlovákiai magyar anyakönyvezte szlovákul gyermeke nevét, de az újszülött-névlistákból kiolvashatjuk azt, hogy az egyes keresztneveket hányszor anyakönyveztek magyaros alakváltozatban.

Szlovákiában egyes keresztnévek csak a magyar nemzetiségűek körében fordulnak elő, etnikai identitásjelölő funkciójuk van (vö. VANČO 2013): *Anikó, Csenge, Csilla, Csongor, Emese, Enikő, Napsugár, Ödön, Örs, Szabolcs, Tünde, Virág, Zalán, Zoltán, Zsolt, Zsombor*. Kettős keresztnévek is utalhatnak a névviselő magyar nemzetiségére: *Álmos Bendegúz, Előd Zsombor, Kincső Virág, Réka Lilla, Enikő Csenge*. Az említett keresztnéveknek nincs szlovák névmegfelelőjük, névpárjuk. A szlovákiai magyar szülők másik része olyan keresztnévet választ gyermekének, amely mind a magyar, mind a szlovák nyelvben azonos alakváltozatban használatos, elkerülvén ezáltal a név átírásával, fordításával kapcsolatos bonyodalmakat (vö. KONTRA 1990: 109): pl. *Albert, Andrea, Angelika, Anna, Dávid, Júlia, Laura, Mária, Tamara, Tibor, Viktória*. A szlovákiai magyarok etnikai identitása többnyire nem olvasható ki a személynévükből, mivel többségük neve szlovákul van anyakönyvezve. A rendszerváltozás előtt ritka volt Szlovákiában a kisebbséghez tartozó személyek nevének anyanyelven történő bejegyzése az anyakönyvekbe, napjainkban a szlovákiai magyarok közül egyre többen jegyeztetik be anyanyelven, magyaros formában gyermekük nevét.

A vegyes nemzetiségű családokban gyakori a magyar és szlovák névformák variábilis használata, a személynéveket beszédhelyzettől, nyelvtől, személytől függően változathatják. A vegyes házasságban élő gyermekek számára megszokottá válik a magyar és szlovák névalakok párhuzamos használata. A magyar–szlovák vegyes házasságokban született gyermekek etnikai identitása attól függően alakul, mely nyelv használata válik dominánssá a családban, és milyen tannyelvű iskolába jár a gyermek. A vegyes házasságokban élő gyermekek egy része magyar anyanyelvűnek, de szlovák

nemzetiségűnek vallja magát. A kettős keresztnév utalhat a vegyes házasságban élő szülők névadásban történő megegyezésére. Az egyik keresztnév magyar, a másik szlovák formában lehet anyakönyvezve: pl. *Hajnalka Zlatica* (magyar névpárja: *Aran-ka*), *Balázs Imrich* (magyar névpárja: *Imre*), *Dávid Tomáš* (magyar névpárja: *Tamás*), *Lajos Daniel* (magyar névpárja: *Dániel*), *Ernest* (magyar névpárja: *Erő*) *Balázs*, *Ladislav* (magyar névpárja: *László*) *Krisztofer*, *Matúš* (magyar névpárja: *Mátyás*) *Aron*. A több keresztnévet viselők hivatalos érintkezésben azt a keresztnévet használják, amelyek az első helyen szerepel az anyakönyvben, az elsőként magyaros formában bejegyzett név által a hivatalos névhasználat is feltehetően magyardomináns lesz.

A szlovákiai magyarok a szóbeli kommunikáció során többnyire magyaros alakváltozatban használják a nem hivatalos személyneveket: a bece- és ragadvány-név-használat anyanyelvdominánsnak (magyardominánsnak) tekinthető (l. BAUKO 2009a). A magyar ajkú névhasználók magyar becenévi formákkal szólítják meg a magyar identitású névviselőt. Azokon a településeken, ahol a magyarság a helyi lakosság többségét alkotja, a szlovákiai magyarok ragadvány-név-használat magyardomináns, a korpusz nagy része magyar eredetű, s az egyes kutatópontokon elenyésző számban fordulnak elő szlovák (és egyéb idegen) etimonú nevek. Az élőnyelvben használatos nyelvjárási magyar tulajdonnévformák erősíthetik az egyén, illetve közösség nyelvi és lokális (régióhoz köthető) identitását.

6.3.2. Helynevek

JAN ASSMANN (2013: 39–40) a kollektív emlékezet térbeli és időbeli kötöttségei kapcsán megállapítja, hogy a helyszínek a csoport és az egyén identitásának szimbólumait és emlékezésének támpontjait is kínálják. A helységnevek, egyéb helynevek használatának kisebbségi környezetben etnikai identitásjelölő funkciójuk lehet (vö. GYÓRFFY 2017).

Szlovákiában az 1994. évi 191-es számú táblatörvény (később az 1999. évi 221. számú kormányrendelet) szerint a kisebbségek lakta települések helységnévtábláján a hivatalos szlovák megnevezés mellett a kisebbségek által használt másnyelvű változat is helyet kap, ha a helyi kisebbség meghaladja a lakosság 20%-át. Az 1999. évi 184-es számú kisebbségi nyelvhasználati törvény szerint a települések (a magyarlakta település önkormányzatának döntése alapján) az utcaneveket és más helyi földrajzi jelöléseket, helyneveket kisebbségi nyelven is feltüntethetik.

A közösség etnikai identitásának erősségét mutató jelként értelmezhető, ha a két-nyelvű utcanévtáblákon az első helyen szerepel a magyar név. Nyékvárkonyban a névtáblákon a magyar utcanév alatt található a szlovák névpárja. A szlovákiai magyar településeken a magyar utcanévek az elsődlegesek, és ezeket fordítják le szlovák nyelvre.

A helységnév-változtatási kérvények is utalhatnak a közösség etnikai identitásának jelölésére. Az 1948-as helységnévrendezés során számos szlovákiai magyar település

szlovák nevét megváltoztatták. 1989 után az önkormányzatok arra törekedtek, hogy a magyar névhez jobban hasonlító szlovák hivatalos névre (többnyire az 1920-ban megállapított helységnévre) változtassák a település nevét (l. SZABÓMIHÁLY 2011a). Az érvényes helyi népszavazások után a szlovák törvényhozás egyes esetekben jóváhagyta a település névváltoztatási kérelmét, de több önkormányzat helységnév-változtatási kérvényét elutasította (pl. *Párkány* nem változtathatta meg a történelmi személyiségről kapott *Štúrovo* nevét az azt megelőzően használatos *Parkean* névre).

A szlovákiai magyarok a mindennapi kommunikáció során általában magyar nevükön említik a közvetlen környezetük helyeit, objektumait (pl. utcanevek, bel- és külterületi nevek, környező települések neve, üzletnevek), a lakóhelyüktől távolabb található településeket, földrajzi objektumokat viszont egyre inkább csak többségi nyelven tudják azonosítani (SZABÓMIHÁLY 2008: 45).

6.3.3. Intézménynevek

A helynevekhez hasonlóan a szlovákiai magyar településeken az intézménynevek is kétnyelvűen szerepel(het)nek (vö. MISAD 2012). Az 1989-es rendszerváltozásig a szlovák nyelvű megnevezéshez igazodó, annak lefordításával keletkezett intézménynevek domináltak. Az utóbbi évtizedekben létrehozott magyar intézmények, szervezetek névadására jellemző, hogy gyakran magyar személyiségek nevét veszik fel. A rendszerváltozást követően több szlovákiai magyar iskola kérvényezte az intézmény magyar megnevezésének (*Alapiskola és Óvoda, Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola, Magyar Tannyelvű Gimnázium* típusú nevek esetében) megváltoztatását, s többnyire a régióhoz kötődő, vagy a magyar történelemből ismert magyar személyiség nevét vette fel az intézménynévbe (pl. *Döme Károly Alapiskola /Izsa/, Hetényi János Alapiskola és Óvoda /Ekel/, Katona Mihály Alapiskola /Búcs/, Kováts József Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola /Bátorkeszi/, Sebye János Gimnázium /Komárom/, Tarczy Lajos Alapiskola /Hetény/).*

Szlovákiában két politikai párt képviseli a szlovákiai magyarok érdekeit, melyek kétnyelvűen használják nevüket (*Most-Híd, Magyar Közösség Pártja – Strana maďarskej komunity*). A Most-Híd párt neve hivatalosan kétnyelvű (a szlovák *most* köznévi magyar megfelelője *híd*), de magyar kontextusban többnyire a *Híd* magyar megnevezés használatos. A *Magyar Közösség Pártja* megnevezés MKP mozaiknévi formája használatos gyakrabban mind az írott, mind a beszélt nyelvben. A pártokba tartozó személyek magyar identitását jelzik a magyarul anyakönyvezett névalakok. A 2012-es parlamenti választásokon mindkét pártból 150 jelölt versenyzett a polgárok szavazataiért. A parlamentbe bekerült Most-Híd párt képviselőjelölt-listájának (150 személy) mintegy 25%-a tartalmazott magyarul anyakönyvezett névformát. Az 1–15. helyen induló politikusok zöme magyar nemzetiségű volt, erre a tényre a személynév formája is utalt (*Bugár Béla, Simon*

Zsolt, Sólymos László, Gál Gábor, Bastrnák Tibor, Jakab Elemér, Vörös Péter, Érsek Árpád, A. Nagy László, Nagy József. A Magyar Koalíció Pártja (mai nevén Magyar Közösség Pártja) névlistájának mintegy 67%-a tartalmazott magyar névformákat. Az 1–15. helyen induló politikusok neve utalt a névviselő magyar nemzetiségére (*Berényi József, Bárdos Gyula, Farkas Iván, Horváth Árpád, Fenes Iván, Szigeti László, Óry Péter, Mihók Gábor, Csúsz Péter, Csáky Pál, Czibula Ádám, Németh Gabriella, Forró Krisztián, Miklós László, Kiss Beáta*).

6.4. Névattitúd-vizsgálatok nyitrai egyetemisták körében

Az identitással kapcsolatos kérdésekkel függnek össze a névattitúd-vizsgálatok is. A múltban a névnek sorsmeghatározó szerepet tulajdonítottak. Szállóigévé vált mondás lett: *nomen est omen* (a név végzet, jósjel). A név végigkíséri az ember életét, identifikálja az egyént, és egyben kifejezi a családhoz való tartozást.

A névattitúd az egyes embereknek, illetve csoportjainak tulajdonnevekkel szembeni beállítottságát, róluk kialakult értékelő jellegű vélekedését jelöli. A tulajdonnevek iránti attitúdvizsgálatokról elsősorban a névtani szakirodalomban olvashatunk (l. BAUKO 2009e, HAJDÚ 2003a, RAÁTZ 2012, SCHIRM 2014, KÖRNYÁNÉ SZOBOSZLAY 1999, TÓTH 1967, 1981 stb.). A névhasználók, névviselők az egyes tulajdonnevekhez pozitívan, semlegesén, negatívan viszonyulhatnak.

Az egyes nevek iránti pozitív attitúdre utal az a nyitrai egyetemi hallgatók körében végzett vizsgálat, amelyben a tíz legszebb magyar szót kerestük (l. BAUKO 2003c: 440–441). A legszebbeknek tartott szavak között tulajdonnevek – köztük személynevek, helynevek – is szerepeltek: *Ágota, Alföld, Bálint, Csallóköz, Csipkerózsika, Drágaságom, Egyetlenem, Emese, Fanni, Flóra, Föld, Gergely, Gergő, Gömör, Gyönyörűségem, Hortobágy, Isten, János, Jézus, Kedvesem, Kicsim, Levente, Lilla, Magyarország, Mátyás, Mókuska, Nyuszika, Orsolya, Pincyem, Pintyőke, Szívcskéim, Szívem, Tündér, Virág, Zsolt*.

A továbbiakban azzal foglalkozom, hogy a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem magyar szakos hallgatói hogyan viszonyulnak saját nevükhöz. A gyűjtés kérdőíves módszerrel történt a 2002-es és 2008-as év folyamán. Az általam összeállított kérdőívet 2002-ben 118 adatközlő (95 nő és 23 férfi), 2008-ban 157 adatközlő (133 nő és 24 férfi) töltötte ki, összesen 275 kútfő (228 nő és 47 férfi) vett részt a vizsgálatban.

A nyitrai egyetemisták körében elsőként arra kerestem a választ, hogy hány diáknak tetszik, illetve nem tetszik saját család- és keresztnéve. A hallgatók többsége pozitívan viszonyul nevéhez, nem változtatná meg azt. A névadási hagyományokat tiszteletben tartják. A családnevet örökölték és a keresztnévüket pedig szüleik adták nekik. Az emberek nagy része elfogadja, természetesnek tartja a kapott név viseletét. Az adatközlők a következőképpen magyarázzák ezt: „Családnevem azért

tetszik, mert ezzel hovatartozásomra emlékezem. A keresztnévemmel elégedett vagyok, mert szüleim választották. / Egyrészt megszoktam a nevemet, talán úgy, mint mindenki más, másrészt pedig a hozzám legközelebb lévők – akiket én is szeretek – szólítanak így. / Tetszik a nevem, mert büszke vagyok őseimre. / Mivel az édesanyámat is így hívják, imádom ezt a nevet.”

A diákok egy része azonban nincs megelégedve családnévvel. Többben megemlítették, hogy az idegen eredetű családnév helyett magyart szeretnének: „Kicsit furcsálom, hogy magyar ősök lévén szlovákos (*Kolesár*) nevem van, *Kerekesre* magyarosítanám. / A *Plánka* könnyen csúfolható, és nem magyaros név, ezért gyakran azt hiszik, hogy szlovák vagyok.” Egyes női névviselőknél nem tetszik az anyakönyvezett családnévhez kapcsolódó *-ová* formáns: „A vezetéknevem hivatalosan *Vargová*, így lemarad a végéről egy *a* betű (*Varga*).” A negatív névattitűdhöz a családnév kellemetlen hangzása (*Králík*), jelentése (*Kajla*), illetve asszociációja (*Matyi* – „Az alapiskolán Ludas Matyinak csúfoltak. Talán itt romlott el minden!”) is hozzájárulhat. Egyesek annak sem örülnek, hogy nagyon gyakori tömegnevet viselnek (*Nagy*, *Kovács*). A névhasználók egy részének családnév iránti attitűdje (szokatlanak tartják a családnévet) is befolyásolhatja a névviselő saját neve iránti attitűdjét: „A családnévemet (*Patyi*) furcsának tartják, szívesen lennék *Széchenyi Edina*.”

A hallgatók többsége pozitívan viszonyul keresztnévéhez, nem változtatná meg azt. A keresztnévválasztásnál különböző tényezők játszanak szerepet. Lássunk néhány választ: „Édesanyám választotta ki a keresztnévemet, mivel volt a falunkban nyaralni egy *Alena* nevű kislány, és nagyon megtetszett neki. / Apám választotta a *Viktort*, mert volt egy ilyen nevű barátja gyermekkorában. / Mivel vallásos család vagyunk, édesanyámat *Szent Bernadett* neve ihlette meg. / Nagymamámtól kaptam az *Edina* keresztnévet. Két hétig nem voltak hajlandók anyakönyvezni a hivatalban, mivel állításuk szerint ilyen név nem létezett. / A keresztnévem az apai nagyanyám után örököltem, mert a nővérem az anyai nagyanyám nevét örökölte, és hogy ne legyen harag a családban... / Édesapám választotta a *Melinda* nevet, mivel nagyon szimpatikusnak találta Bánk bán feleségét. / A szülők *Sonja* nevet akartak, de az idősebb testvérem meggyőzte őket, hogy a *Tímea* név szebb hangzású. / Apámat *Lőrincnek* hívják, szerette volna, ha öröklöm nevét, de anyu másképp döntött: *Szilárd* lettem. / Eredetileg a *Krisztina* nevet viseltem volna, de egy héttel előttem született unokatestvérem ezt a nevet kapta, ezért szüleim másikat kerestek, így *Szilvia* lettem.”

Az adatközlők egy része nem szereti a keresztnéven való megszólítást, inkább a becéző formákat kedvelik: „Csak a keresztnévem (*Katalin*) becézése (*Kati*, *Katica*) tetszik, mert ha édesanyám szigorúan szól rám, mindig *Katalint* mond. / Az *Éva* tucatsnév, csak a becézett változatát szeretem.”

Ennek ellenkezőjére is találunk példát, amikor a névviselő nem szereti, ha becenevén szólítják: „Az *Anita* becézett alakját (*Anitka*) egyenesen utálok.” Az egyes hallgatók azért nem szeretik az adott megszólítási formát, mert szerintük „szlovákos”

(pl. *Andrejka* < *Andrea*, *Gabo* < *Gábor*, *Martuška* < *Márta*, *Pet'ó* < *Péter*); a név becézett formája gyerekes (*Fridúke*, *Petike*, *Petruska*, *Timike*), csúfolódó (*Benikő* < *Enikő*, *Bellácska* < *Izabella*, *Líviácska*, *Kingácska*, *Hedula* < *Hedvig*), „fiús” (*Karcsi* < *Karolina*).

Néhányan ugyan meg vannak elégedve a nevükkel, de ha lehetne más keresztnevet választanának maguknak a jelenlegi helyett vagy újabbat is felvennie mellé (a zárójelben szerepel a névviselő mostani keresztneve): *Csenge* (*Csilla*), *Dorka* (*Anikó*), *Lilla* (*Edina*), *Emese* vagy *Virág* (*Erika*), *Eszter* (*Ágnes*), *Eufémia* (*Tímea*), *Evelin* (*Katalin*), *Mária* (*Szilvia*), *Rózsa* (*Krisztina*), *Tünde* (*Klára*), *Zoltán* (*Roman*). Néhányan a következőképpen indokolták meg válaszukat: *Éva* – „Szívesen cserélnék nevet húgaimmal, akiket *Csillag Virágnak* és *Csillag Lillának* hívnak. Szerintem gyönyörű nevek.”; *Magdolna* – „*Anna*, *Csilla*, *Vanda* e 3 név közül az egyiket tervezte adni az anyukám, csak lebeszéltek róla”; *Mónika* – „Sokan hívnak *Koninak*, erre változtatnám meg a nevem, mert ez egyedibb, rám illő név”; *Tímea* – „Az *Erzsébetet* választanám. Bérma keresztnevemnek is ezt választottam, és ezért hív többnyire minden barátom *Bözsinek*.”

A személynevek anyakönyvezésére törvények vonatkoznak. Napjainkban szabadabb a keresztnévválasztás, bővebb névkészletből válogathatnak a névválasztók. Az anyakönyvvezető azonban elutasíthatja a szülők által kért „szokatlanak tűnő” keresztnév bejegyzését. Megtörténhet, hogy az anyakönyvezett keresztnevet nem használják a névviselőre a családban és a névhasználó közösségben, s ez később névváltoztatáshoz vezethet. Erre egy nyitrai egyetemista adatközlőmtől hozok példát: „A húgom eredetileg fiúnak készült. Mikor lányként jött a világra, apu csalódott volt. Elment anyakönyveztetni második leánya nevét, de mivel a *Lillát* nem írták be, ránézett a névsorra és az első név, amin megakadt a szeme az *Enikő* volt. Tehát beírta az *Enikőt*. 16 év múlva volt rá alkalom, hogy átírassa a nevet *Lillára*. Mindenki *Lillának* hívta, a családon kívül senki sem tudott az *Enikő* keresztnévről.”

A hallgatók nagy része elfogadja, természetesnek tartja az örökölt családnév és a kapott keresztnév viselését, pozitívan viszonyul hozzá. A névviselők gyakran nyilatkoznak úgy, hogy tetszik a nevük, mert örökölték elődeiktől, egyedi, ritka, nem túl megszokott, kellemes a hangzása, tetszik a jelentése, szép magyaros, dallamos, rövid, könnyen megjegyezhető. Két hallgató válaszát idézném: „Tetszik a családnévem (*Pákozdi*), mert *Pákozdi* egy földrajzi név, 1848. szept. 29-én a magyarok nyertes csatát vívtak itt, ezért büszke vagyok nevemre. / A keresztnevem (*Viktória*) jelentése győzelem, ami motiválóan hat rám.”

A következőkben a hivatalos család- és keresztnév anyakönyvbe bejegyzett formája iránt érdeklődtünk. A szlovákiai magyar egyetemisták többségének szlovák formában van anyakönyvezve a neve, tehát a névsorrend keresztnév + családnév, a magyaros családnév gyakran a szlovák helyesírásnak megfelelően íródik, a keresztnév a szlováknak megfelelően van bejegyezve, s a női családnévhez kapcsolódik az *-ová* végződés. Az anyakönyvbe magyar nyelvű formában kisebb arányban

jegyezték be a hallgatók nevét, de többen kérték utólag a névváltoztatást. A magyar anyakönyvezésnél a családnév magyaros helyesírással van bejegyezve, a keresztnév a magyarnak megfelelő változatban szerepel, s a női családnévhez nem kapcsolódik az *-ová* zárómorféma. A magyarul anyakönyvezett névnek identitásjelölő funkciója is van, utal a névviselő nemzetiségére.

A család- és keresztnévhasználatban eltérés mutatkozik a hivatalos és nem hivatalos, élőnyelvi szintér között. A magyarul anyakönyvezett nevek általában szlovákos névsorrendben használatosak a hivatalos dokumentumokban (pl. *Judit Cséfalvai, Ádám Kosár*), de a nem hivatalos szintéren (írásban és élőnyelvben egyaránt) magyaros névsorrendben szerepelnek (*Cséfalvai Judit, Kosár Ádám*). A hivatalos – nem hivatalos szintéren az eltérés a név ortográfiájában is mutatkozhat. Különbség lehet a családnév (*Lívia Agóčová – Agócs Lívia, Lea Mésárošová – Mészáros Lea*), keresztnév (*Vojtech Icsó – Icsó Béla, Andráš Kelemen – Kelemen András*), család- és keresztnév (*Frederika Marcsová – Marcsa Friderika, Ljódia Bužická – Bužický Lída, Peter Jančo – Jancsó Péter*) helyesírásában.

Szlovákiában az *-ová* formáns a családnév női viselőjére utal. Azonban egyes szlovák női családnevek mellett elmarad. Ennek oka a pleonasztikus volta, az *-á* melléknévképzőre végződő nevekhez nem járulhat: pl. *Bužická, Potocká, Tichá*. A hallgatók többsége szükségtelennek tartja az *-ová* szuffixum használatát. Eféleképpen érvelnek: „Véleményem szerint semmi szükség rá, mivel a keresztnévből majdnem mindig egyértelmű, hogy nő vagy férfi e az illető. / A szlovák nemzetiségűeknél hagyomány, egyébként nincs rá szükség. / Nevetséges, hogy az *-ová* végződést az idegen nevekhez is hozzáteszik (pl. *Sofia Lorenová*). / A szép, magyar hangzású nevet elcsúfítja.”

Egy hallgató megemlítette, hogy az *-ová* végződés elhagyása problémát okozott a személy nemének azonosításában: „Hallottam már olyat, hogy az *-ová* elhagyása gondot okozott az adattárolásban, egy nőt férfinak hittek.”

Amennyiben a névviselő nincs megelégedve anyakönyvezett nevével, hivatalosan kérvényezheti megváltoztatását. A hallgatók közül többen említették, hogy névváltoztatási terveik vannak: többen magyarosítanák a család- és keresztnévüket, a nők közül többen elhagynák a családnévhez kapcsolódó *-ová*-t.

Az egyetemisták többsége a születendő gyermeke személynevével kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy magyar formában anyakönyveztetné azt. A családnév esetében előnyben részesítenék az *-ová* nélküli névformát lánygyermek születéskor, s a fiú- vagy lánygyermek keresztnévválasztásakor többen élnének azzal a lehetőséggel, hogy az anyanyelvi névalakot jegyeztessék be az anyakönyvbe.

A ragadványnév iránti attitűdvizsgálatok egyrészt a névviselő, másrészt a névhasználó közösség névhez való viszonyulását elemzik. „Azt, hogy egy ragadványnév érzelmileg közömbös-e vagy expresszív, mindenkor a település közössége és viselőjének a névhez való viszonya dönti el” (ÖRDÖG 1969: 191). Ennek megállapítása

a ragadványneveknél nehézségekbe ütközik. A névhasználó közösség tagjai könnyebben nyilatkoznak mások nevéről, de a névviselők nem mindig fogadják szívesen az ilyen jellegű kérdést.

A ragadványneves vizsgálatok alapján elmondható, hogy a névviselők többsége elfogadja ragadványnevét. Ez arra utal, hogy a ragadványnevek a közösség névkincsének szerves részévé válnak. Gyakori, hogy a névhasználók (elsősorban eltérő korosztályba tartozó személyek) az egyénnek csak a ragadványnevét ismerik, és nem tudják a hivatalos nevét. Az is megtörténhet, hogy a névhasználó úgy tudja, hogy a ragadványnév a névviselő hivatalos neve.

Vannak olyan névviselők is, akik pozitívan viszonyulnak a ragadványnevükhöz, szeretik, illetve büszkék rá. Ragadványnévként büszkén viselhetik a történelemből ismert jeles személyiségek nevét (pl. *Kossuth*). A ragadványnév csoporthoz való tartozást is kifejez(het). A focicsapat tagjai nevezik társukat *Tottinak*, aki megtisztelőnek tartja, hogy egy kiváló olasz futballista nevét viselheti. A névadó személy vagy közösség befolyásolja a ragadványnév használati körét. Vannak szűkebb és szélesebb körben ismertek. Egyes ragadványnevek használata egy személyhez kötődik. Az egyik adatközlőt csak közeli barátja hívja ragadványnéven, s ezért pozitívan viszonyul a névhez. Így ír erről: „Csak a barátom hív *Babukának*, nagyon szeretem ezt a nevet. Nagyon rosszul hangzik a szájából a *Szilvi*, mert csak akkor szólít így, ha összevesszünk és mérges rám. De egyébként sem szeretem, ha valaki *Szilvinek* becéz.” Két barátnőnek azonos a ragadványneve (*Szilvi*), ezt csak egymás között használják, a név az összetartozásukra, bensőséges kapcsolatukra utal. Egy másik esetben a barátnők ragadványnevei csak a szuffixumban térnek el: „Először én neveztem el a barátnőmet *Mamónak*, majd egy másik formában (*Manócska*) kaptam vissza tőle. A mai napig így hívjuk egymást, mióta szoros barátságban vagyunk.”

Többen feltűntették, hogy a ragadványnevüket azért szeretik, mert az életük egy meghatározó szakasza jut eszükbe és kellemes élményeket asszociál bennük. Gyakran indokként megjegyezték, a pozitív attitűd abból adódik, hogy a szívükhöz közeli embertől kapták a nevet és barátaik ezen szólítják őket.

Negatív attitűd jellemzi a ragadványnévvel kapcsolatban azokat a névviselőket, akik nem szeretik, illetve utálják ragadványnevüket, haragszanak rá, ha így szólítják őket. Elsősorban a pejoratív jelentésű ragadványnevek esetében figyelhető meg a névviselő negatív, elutasító viszonyulása a névhez. Vannak olyanok, akik nem vallják be, eltitkolják ragadványnevüket, mert negatívan viszonyulnak hozzá. A név iránti attitűd idővel megváltozhat: az eleinte nem tetsző megszólítási forma idővel megtetszhet a névviselőnek.

Olyan egyének is vannak, akik néha szeretik, néha nem szeretik a ragadványnevüket, attól függően, kik és mikor használják. Egyesek a ragadványnéven való megszólítást csak barátaiktól tűrik el, mivel túl személyesnek érzik használatát. A névadó(k)/névhasználó(k) és a névviselő közti viszony befolyásolhatja a ragadványnév

iránti attitűdöt. Pl. egy adatközlőnek három ragadványneve van: az egyiket nem kedveli (*Szömöré*), mert ellenségétől kapta, de a másik kettőt (*Gudu a Guru*, *Krisztú*) szereti, mivel barátai adták neki. Egy egyén tehát több ragadványnevet is viselhet, amelyek használata különböző közösségekhez kötődhet, s a névattitűd attól függ, hogy a névviselő milyen viszonyban van a névhasználó/ névadó közösség tagjaival. Az eltérő morfológiai struktúra is szerepet játszhat a név iránti attitűdben: az egyik adatközlő *Csirinyó* ragadványnevét gúnyosnak tartja, ezért ki nem állhatja, de a *Csirt* kimondottan szereti.

Vannak olyan ragadványnevek is, amelyek csak bizonyos kommunikációs szituációban hangzanak el. Egy édesanya szituatív ragadványnevet használ: ha rosszul viselkedik a lánya, szófogadatlan, *Zsuzskának* szólítja. Az adatközlő ezért ki nem állhatja a ragadványnéven való megszólítást.

A névviselők, illetve névhasználók ragadványnév iránti attitűdjére az is utal, hogy a ragadványnév említő-, illetve szólítónévként használatos-e. A felnőttek körében általánosabb a ragadványnév említőnévi funkcióban, de a diákoknál gyakrabban használatos szólítónévként. A ragadványnevek egy része említőnévként él, tehát akkor használatos, amikor a névviselő nincs jelen. A ragadványnévvel azonosított személy néha tudomást sem szerez arról, hogy van ragadványneve, és egy kisebb-nagyobb közösségben a háta mögött ragadványnéven emlegetik. Sok ragadványnév a névviselő jelenlétében szólítónévként is funkcionál az élőnyelvben, ami arra utal, hogy a névviselők (többszörsz) elfogadják ragadványnevüket és természetesnek tekintik ezt a megszólítási formát.

6.5. Összegzés

A tulajdonnevek a lokális, regionális és nemzeti identitás jelölői, a kulturális örökség részét képezik. A tulajdonneveknek identitásjelölő szerepük van, utalnak az egyén, illetve közösség identitására. Az egyén névhasználata befolyásolja a közösség névhasználatát, és fordítva, a közösség is hat az egyén névhasználatára. A névviselés, névhasználat egyaránt utal az etnikai csoportokon belüli hasonlóságokra, illetve a közöttük levő különbségekre. Kétnyelvű környezetben a többség és kisebbség névhasználatában azonosságok és eltérések is megfigyelhetők. A tulajdonnevek egyik vagy másik nyelvből való kiválasztását, használatát a társadalmi környezet, a kommunikációs helyzet, a kommunikációban részt vevő személyek, pragmatikai tényezők befolyásolják.

A szlovákiai magyarok tulajdonnév-használatát befolyásolja a magyar–szlovák kétnyelvű környezet. A szlovákiai magyarok túlnyomó része magyardomináns kétnyelvű (a magyar nyelvtudásuk jobb, mint a szlovák). Minél kisebb mértékben szorulnak rá a másik nyelv használatára, annál inkább anyanyelvdomináns a kétnyelvűségük,

s a névhasználatuk is. A szlovákiai magyarok kétnyelvűségéből adódik a kettős család- és keresztnév-, valamint a kétnyelvű hely- és intézménynév-használat. A magyardomináns névhasználat elsősorban a nem hivatalos szóbeli és írott nyelvi színtérhez kötődik. A szlovákiai magyarok nagy része olyan településeken él, melyekben a helyi lakosság többségét teszi ki (egyres helyeken több, mint 90%-át), a mindennapok során gyakrabban használják a magyar nyelvet, ezért a névhasználatuk is magyardomináns. A hivatalos írásbeli ügyintézés során a szlovákiai magyarok nyelv- és névhasználatuk szlovákdomináns, a névhasználók az államnyelvi (többségi) névmintákhoz alkalmazkodnak. A szlovákiai magyarok körében növekvőben van a személynevek anyanyelvi (magyaros) formában való anyakönyvezése. Az anyanyelvi névhasználatot névtervező, névmenedzselő tevékenységgel lehet terjeszteni. A magyar névadás és névhasználat egyik fontos eszköze az identitásőrzésnek, ezért a nyelvstratégia kiemelt területének számít.

A tulajdonnév fő funkciói közé tartozik a társadalmi meghatározottságú individualizáló, identifikáló és differenciáló funkció. A tulajdonnévnek identitásjelölő funkciója is van, a név utal az önmagunkkal való azonosság vagy valamely csoporttal való azonosulás érzésére, élményére. Ebben a fejezetben a szlovákiai magyarok által használatos tulajdonnevek (személy-, hely- és intézménynevek) etnikai identitásjelölő funkcióját, a nyitrai egyetemisták személyneveik iránti attitűdjét vizsgáltuk. A nevek utalhatnak az egyén, illetve közösség etnikai/nyelvi hovatartozására, etnikai szimbólumként funkcionálhatnak.

7. A KERESZTNÉVDIVAT VÁLTOZÁSA SZLOVÁKIÁBAN

7.1. Terminushasználat, a keresztnév fogalma

A keresztnév a megnevezett személy rendszerint születéskor kapott, hivatalosan anyakönyvezett egyéni neve, mely az öröklődő családnévhez kapcsolódik. A keresztnév fogalmát a következőképpen határozza meg a Magyar értelmező kéziszótár: „A keresztségben kapott név. A családnévhez járuló anyakönyvezett személynév, utónév” (ÉKsz. 2003: 652). A keresztnév műszó már régen elvesztette a „keresztségben kapott név” jelentését, s olyanokra is vonatkozhat, akik nem keresztény egyházi szertartás alkalmából kapták nevüket (HAJDÚ 1994: 18). A keresztnév és utónév terminus szinonimaként használatos a magyar névtanban. Magyarországon a hivatalos nyelvben, az anyakönyvi és más állami személynyilvántartásban az utónév műszó szerepel. A magyar nyelvben a névsorrend szempontjából a családnév (vezetéknév) áll az első helyen és azt követi a keresztnév (utónév). Ez azzal függ össze, hogy a magyarban a jelző megelőzi a jelzett szót: a családnév kijelölő jelzőként áll a keresztnév mint jelzett szó előtt (pl. *Polák Angelika* – Melyik *Angelika*? A *Polák* családhoz tartozó).

A határokon túl azonban a kisebbségben élő magyarok nem utónévként, hanem „előnévként, első névként”, fordított névsorrendben (keresztnév + családnév) is használják a személyneveket (még akkor is, ha magyarul van anyakönyvezve), ezért a továbbiakban kizárólagosan a keresztnév terminust használom. Arra, hogy a keresztnév az adott nyelvben az első helyen áll, egyes névtani terminusok – pl. az angol *first name*, a német *Vorname* – is utalnak.

HAJDÚ MIHÁLY említi, hogy a névtudomány által, illetve a köznyelvben kevésbé használatos utónév, valamint a hivatalos nyelvből kirekesztett keresztnév meghatározását az egyénnév vagy *egyéni név* terminussal helyettesíthetnénk, de eddig csak kevesen fogadták el ezt a megoldást (vö. SLÍZ 2017). A 19. századi születési anyakönyvekben az újszülött „egyéni neve” rovatcímet használták, csak az állami anyakönyvezés (1895) kezdetekor került sor az „utónév” rovatcím bevezetésére (a meg nem kereszteltek is itt jegyezték fel). HAJDÚ a keresztnév terminust a keresztény kultúrák, az egyénnév terminust a nem keresztény kultúrák névhasználatának tárgyalásakor használja (HAJDÚ 2003a: 152–153).

A szlovák nyelvben a keresztnév terminus megfelelőjeként a *krstné meno* ~ *rodné meno* ~ *meno* ’keresztnév ~ születési név ~ név’ használatos. A hivatalos dokumentumokban a *meno* ’név’ terminus szerepel a leggyakrabban, a *krstné meno* ~ *rodné meno*

rövidítéseként 'keresztnév' jelentésben él (l. BAUKO 2012e, KNAPPOVÁ 1989, PLESKALOVÁ 2011). A szlovák névtanosok napjainkban a *rodné meno* 'születési név, születéskor kapott név' terminus használatát részesítik előnyben, mivel a *krstné meno* 'keresztnév' szakkifejezés elsősorban a megkeresztelt személyekre vonatkozatható.

A hivatalos személynevek közé tartozó keresztnévek elsősorban a formális szintéren használatosak (az egyén nevét bejegyzik az anyakönyvbe, egyéb hivatalos dokumentumokba), társadalmilag kodifikáltak, használatukra törvények vonatkoznak, általában nagyobb közösségekben, tágabb társadalmi úzusban ismertek, az egyént egész életén keresztül azonosítják, zártabb névrendszert alkotnak (a keresztnévek a már meglévő névállományból választhatók). A keresztnév statikus névfajta, döntően a születéskor rendelődik hozzá viselőjéhez (HOFFMANN 2008: 17). A határon túli magyaroknál eltérés mutatkozhat az írásban szereplő, anyakönyvezett és a szóbeli keresztnévforma között. A szlovákiai magyarok körében szlovákul anyakönyvezett keresztnévek az élőnyelvben, informális beszédhelyzetekben, családi körben többnyire magyaros formában használatosak. A szlovákiai magyarokra jellemző magyardomináns kétnyelvűség elsősorban a szóbeli névhasználatban érvényesül.

7.2. A keresztnévek anyakönyvezésekor használatos névjegyzékek, névkönyvek Szlovákiában és Magyarországon

A közelmúltban a keresztnévek anyakönyvezésekor a szlovákiai és magyarországi anyakönyvi hivatalokban a következő keresztnévszótárakat használták: Szlovákiában a MILAN MAJTÁN – MATEJ POVAŽAJ (1998) által írott „Vyberte si meno pre svoje dieťa” 'Válasszon keresztnévet gyermekének' című névkönyvet, Magyarországon pedig LADÓ JÁNOS – BÍRÓ ÁGNES (1998) „Magyar utónévkönyv” című utónévszótárát. 1998-tól azonban nagyban változott mindkét ország keresztnévállománya, ezért azóta egyéb névjegyzékek is születtek.

Magyarországon az anyakönyvi hivatalokban a keresztnévek bejegyzésekor a <http://www.nytud.hu/oszt/nyelvmuvelo/utonevek/index.html> weboldalt is használják, amely a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Nyelvtudományi Intézete által anyakönyvi bejegyzésre alkalmasnak minősített férfi- és női utónévek (folyamatosan bővített és havonta frissített) jegyzékét tartalmazza. Ez a névlista tartalmazza a Nyelvtudományi Intézet által 1997-ben összeállított névlistát, valamint mindazokat a neveket, amelyeket az intézet 1997 óta bárki számára anyakönyvi bejegyzésre alkalmasnak minősített, állampolgárságra és nemzetiségre való tekintet nélkül.

A Magyarországon élők névviselését az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény szabályozza. E törvény 44. §-ának (4) bekezdése kimondja: „Ha a szülők által választott utónév nem szerepel az utónévjegyzékben, az MTA a központi anyakönyvi szerv megkeresésére harminc napon belül nyilatkozik a kért utónév anyakönyvvezhetőségéről.” Ha magyar állampolgár olyan utónevet szeretne bejegyeztetni, amely nem található meg az MTA Nyelvtudományi Intézetének honlapján levő női és férfiutónevek listájában, akkor ezt a nevet hivatalos eljárásban a lakóhely vagy a születés helye szerinti illetékes anyakönyvvezetőnél vagy a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal Anyakönyvi Felügyeleti Osztályán kell kérvényezni. A minisztérium továbbítja a kérvényt az MTA Nyelvtudományi Intézetéhez. Itt a nyelvész (névkutató, nyelvtörténész, pszicholingvista, szociolingvista) szakemberekből álló Utónévbizottság szakvéleményt készít a kérvényezett névről. Az Utónévbizottság – kizárólag a hivatal megkeresésére – bizonyos alapelvek figyelembevételével készíti el szakvéleményét (l. <http://www.nytud.hu/oszt/nyelvmuvelo/utonevek/alapelvek.html>) az egyes nevekről.

A magyar névhagyományok alapján fiúgyermek számára csak férfinevet, leánygyermek számára csak női utónevet javasolnak bejegyzésre. A női-férfi rokon nevek esetében támogatják annak a névalaknak a bejegyzését, amelyik a névpár tagjai közül nem szerepel a bejegyezhető nevek listáján, de más nyelvekben megtalálható, illetve megfelel a magyar névalkotási szabályoknak is. Az újonnan kérvényezett utónevet (l. RAÁTZ 2015b) minden esetben a mai magyar helyesírás szabályai szerint anyakönyvezik (pl. *Gerald* helyett *Dzserald*, *Claudia* helyett *Klaudia*). Az idegen nyelvi eredetű újabb utóneveknek a magyarban meglevő meghonosodott megfelelőit ajánlják bejegyzésre, ha vannak ilyenek (pl. *Casper* helyett *Gáspár*, *Catharina* helyett *Katalin*). Amennyiben az idegen névnek nincs magyar megfelelője, abban az esetben javasolják a bejegyzést, ha a név valamely nyelvben, kultúrában, vallásban hiteles módon igazolhatóan névként használatos, jelentése a magyarban nem pejoratív (nem rosszálló hangulatú) és nem sértő. Nem javasolják az olyan név bejegyzését, amely hangzásában, jelentésében a gyerek személyiségfejlődésére nézve a későbbiekben vélhetően káros lehet, amely miatt például csúfolhatják, kiközösíthetik őt. Az újonnan alkotott köznévi eredetű fantázianevek önálló utónévként való bejegyzését akkor javasolják, ha a név beilleszthető a magyar és az európai névkultúra típusainak valamelyikébe (ilyen például a nők esetében az újabb virágnevek női utónévként való használata). Az utónévlistán szereplő nevek becéző változatai abban az esetben javasolhatók bejegyzésre, ha már vannak hagyományai a magyar névkincsben (pl. ha személynévi használatuk a középkorra nyúlik vissza, és ez hitelesen bizonyítható is: *Gergő*, *Janó* stb.). Nem javasolnak bejegyzésre földrajzi névként, márkanévként és művésznévként, valamint csak családnévként használt alakokat (pl. *Gyimes*, *Benetton*, *Zséda*, *Károlyi*). Ez alól kivétel, ha a ma használatos földrajzi név bizonyíthatóan személynévi eredetű (pl. *Abony*, *Apaj*, *Mizse*), vagy a ma

családnévként használt nevet a középkorban bizonyíthatóan egyelemű személynévként használták (pl. *Benke, Pető*).

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének honlapján – <http://corpus.nytud.hu/utonevportal/> – elérhető az online-utónévkereső, amely a 2013 júniusáig alkalmasnak minősített 3529 utónevet tartalmazza. A név beírása után megjelenik a nemhez való tartozása, az eredete, jelentése, névnapja, becézése, a rokon nevek listája, a név szótagszáma, hangrendje, gyakorisága. Minden egyes megjelent tételre külön is rá lehet kattintani, s így könnyen hozzá lehet jutni egyéb vonatkozó adatokhoz.

Szlovákiában nem létezik olyan interneten elérhető hivatalos névjegyzék, mint Magyarországon, amely az országban anyakönyvezhető keresztnévek listáját tartalmazná, azonban a szlovákiai anyakönyvi hivatalokban egyéb online-névforrásokat használnak. Minden olyan keresztnévet bejegyeznek az anyakönyvbe, mely megtalálható a www.babynameworld.com, www.babynames.com, www.babynology.com weboldalon. A szlovák televízióban 2014 októberében egy anyakönyvvezető nyilatkozott a nevek bejegyzését illetően. Arra a kérdésre, hogy bejegyezhetnék-e Szlovákiában pl. a *Lucifer* nevet (Oroszországban egy újszülöttnak adott név alapján), az anyakönyvvezető igenlő választ adott, mivel az adott név férfinévként megtalálható a www.babynology.com honlapon (l. http://www.tvnoviny.sk/myzeny/1775412_chceme-mat-doma-lucifera-nie-je-problem).

A Szlovák Tudományos Akadémián belül nem működik keresztnévbizottság, illetve egy újonnan kérvényezett keresztnév bejegyzésével kapcsolatban csak ritkán fordulnak az Akadémiához tanácsadásért, s szakvélemények sem készülnek a nevekről. Ez annak is köszönhető, hogy a vonatkozó törvényekben nincs ezzel kapcsolatos meghatározás (az említett magyarországi törvénnyel ellentétben), és az anyakönyvvezetők online-keresztnévjegyzékeket is használnak, melyek bőséges névadatbázist nyújtanak ugyan, de téves névformákat is tartalmazhatnak.

7.3. A keresztnévdívat változása Szlovákiában

Szlovákiában a rendszerváltást követően 1995–2000 között JAROMÍR KRŠKO (2001a) vizsgálta a legfrekvenciáltabb keresztnéveket. Az utóbbi évekből származó újszülöttek teljes névlistájának adatait a Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumából szereztük meg. A 2. táblázatban feltüntettük az újszülötteknek választott 1–20. legnépszerűbb szlovákiai keresztnévet, és pedig az 1995-ös, 2000-es és 2013-as évből. A táblázatban található – jel arra utal, hogy a név az adott évben nem tartozott az 1–20. legnépszerűbb keresztnév közé.

Férfinév	1995	2000	Nép- szerűség	2013	Női név	1995	2000	Nép- szerűség	2013
Jakub	8.	3.	↑	1.	Sofia	–	–	↑	1.
Samuel	–	5.	↑	2.	Nina	–	–	↑	2.
Adam	18.	6.	↑	3.	Natália	13.	4.	↑	3.
Lukáš	7.	10.	↑	4.	Nela	–	–	↑	4.
Martín	1.	1.	↓	5.	Viktória	–	2.	↑ ↓	5.
Tomáš	2.	4.	↓	6.	Ema	–	–	↑	6.
Michal	5.	11.	↓ ↑	7.	Laura	–	14.	↑	7.
Filip	15.	13.	↑	8.	Michaela	4.	10.	↓ ↑	8.
Matej	13.	14.	↓ ↑	9.	Kristína	3.	1.	↑ ↓	9.
Matúš	12.	15.	↓ ↑	10.	Simona	6.	5.	↑ ↓	10.
Patrik	3.	2.	↓	11.	Sára	–	–	↑	11.
Peter	4.	8.	↓	12.	Tamara	–	–	↑	12.
Šimon	–	–	↑	13.	Lucia	5.	8.	↓	13.
Dávid	9.	9.	↓	14.	Alexandra	–	11.	↑ ↓	14.
Alex	–	–	↑	15.	Karolína	–	–	↑	15.
Domínik	14.	12.	↑ ↓	16.	Emma	–	–	↑	16.
Oliver	–	–	↑	17.	Lea	–	–	↑	17.
Sebastián	–	–	↑	18.	Diana	–	–	↑	18.
Daniel	19.	–	↓ ↑	19.	Dominika	2.	6.	↓	19.
Marek	6.	7.	↓	20.	Katarína	8.	9.	↓	20.

2. táblázat: Újszülötteknek választott leggyakoribb keresztnévek Szlovákiában 1995-ben, 2000-ben és 2013-ban

Szlovákiában 2013-ban az újszülöttek legnépszerűbb keresztnévei közé tartoznak a fiúknál a *Jakub*, *Samuel*, *Adam*, *Lukáš*, *Martin*, *Tomáš*, *Michal*, *Filip*, *Matej*, *Matúš*, a lányoknál a *Sofia*, *Nina*, *Natália*, *Nela*, *Viktória*, *Ema*, *Laura*, *Michaela*, *Kristína*, *Simona*. Ha a gyakorisági listát összehasonlítjuk az 1995-ös, 2000-es évvel, az újszülötteknek választott 1–20. legnépszerűbb keresztnévet illetően eltérő névadási tendenciával találkozunk a fiúk és lányok esetében. A névdívatban nagyobb változások mutatkoznak a lányoknál, mint a fiúknál. Az 1–20. leggyakoribb fiúnév nagy része ismétlődik, az említett években csak sorrendi helyet váltanak, 1995-ben az 1–10. helyen állók között csak a *Samuel* név nem szerepelt, azóta népszerűsége nagymértékben nőtt, 2013-ban a 2. pozícióra került. 2013-ban a 10–20. helyen állók közé négy olyan név (*Šimon*, *Alex*, *Oliver*, *Sebastián*) jutott be, amelyek nem szerepeltek sem 1995-ben, sem 2000-ben a leggyakoribb nevek között. Továbbá szembeötlő, hogy a *Daniel* név 2000-ben nem található meg a legnépszerűbb nevek között.

Az újszülött lányok névadásában dinamikusabb változásokat figyelhetünk meg a keresztnévek sorrendiségét illetően. A 2013-as év legnépszerűbb nevei közül 1995-ben és 2000-ben tíz lánynév (*Sofia, Nina, Nela, Ema, Sára, Tamara, Karolína, Emma, Lea, Diana*) hiányzik, melyeknek népszerűsége nagyban nőtt az utóbbi időben.

2013-ban az 1–10. helyen lévő keresztnévek közül hat név (*Sofia, Nina, Nela, Viktória, Ema, Laura*) nem található meg 1995-ben az 1–20. leggyakoribb lánynév között. A következő keresztnévek népszerűsége nőtt (↑) az elmúlt években: *Jakub, Samuel, Adam, Lukáš, Filip, Matúš, Matej, Simon, Alex, Oliver, Sebastián, Sofia, Nina, Natália, Nela, Ema, Laura, Sára, Tamara, Karolína, Emma, Lea, Diana*. A népszerűségben csökkenő tendenciát mutatnak (↓) a *Martin, Tomáš, Patrik, Peter, Dávid, Marek, Lucia, Dominika, Katarína* keresztnévek.

A névstatistikai adatok alapján Szlovákia önállósulásától kezdve a leggyakrabban választott fiúnév a *Martin* (1993–2002 között az 1. helyen állt), míg a lánynevek közül a *Kristína* (1996–2002 között volt az 1. helyen). Annak ellenére, hogy napjainkban csökkent e nevek népszerűsége, ez idáig még nem hiányoztak az 1–10. leggyakoribb keresztnév listájából.

Markánsabb változásokat figyelhetünk meg a névdívatban, ha a 2013-as legnépszerűbb keresztnéveket összevetjük a 20. század második feléből (1953-ból és 1983-ból) származó adatokkal (l. 3. táblázat).

A múltban bizonyos keresztnévek napjainkhoz képest gyakrabban ismétlődtek, így nagyobb volt egyes nevek megterheltsége. A születések száma is lényegesen nagyobb volt, mint az ezredfordulón. Az egykor divatos, gyakran választott hagyományos fiúnevek (*František, Ján, Jozef, Juraj, Ladislav, Milan, Miroslav, Pavol, Štefan, Vladimír*) és lánynevek (*Alžbeta, Andrea, Anna, Emília, Eva, Helena, Jana, Lenka, Margita, Mária, Marta, Martina, Monika, Viera, Zuzana*) többségét napjainkban kevesebben adják gyermeküknek Szlovákiában. A 20. században az 1–10. helyen álló fiúnevek közül a *Martin, Tomáš, Michal* került be a 21. században a legnépszerűbb nevek listájába. A lányoknál dinamikusan változtak a divatos nevek, 2013-ban egyetlen női keresztnév sem került be az 1–10. leggyakoribb név közé azok közül, melyek 1953-ban és 1983-ban a legnépszerűbbek voltak.

1953		1983		2013	
Fiúnevek					
Jozef	5131	Peter	4666	Jakub	1206
Ján	5129	Martin	3055	Samuel	1090
Štefan	2360	Michal	2672	Adam	1089
Milan	2264	Tomáš	2283	Lukáš	946
Peter	2012	Ján	2245	Martin	946
Ladislav	1849	Jozef	2075	Tomáš	937
František	1623	Marek	1829	Michal	920
Vladimír	1481	Miroslav	1585	Filip	823
Miroslav	1346	Juraj	1246	Matej	746
Pavol	1174	Pavol	1170	Matúš	741
Lánynevek					
Mária	6007	Zuzana	3006	Sofia	891
Anna	4706	Katarína	2875	Nina	828
Eva	2192	Jana	2818	Natália	787
Helena	2125	Lucia	2146	Nela	763
Marta	1864	Mária	1768	Viktória	743
Viera	1243	Martina	1679	Ema	710
Katarína	1085	Eva	1440	Laura	616
Alžbeta	1068	Lenka	1390	Michaela	531
Emília	1048	Monika	1291	Kristína	514
Margita	908	Andrea	1179	Simona	460

3. táblázat: Újszülötteknek választott leggyakoribb keresztnévek Szlovákiában 1953-ban, 1983-ban és 2013-ban

Az egyes generációk eltérő névadási szokásaira utal az is, ha összehasonlítjuk az újszülöttek és az összes lakos körében előforduló leggyakoribb keresztnéveket Szlovákiában (l. 4. táblázat): 2013-ban a férfinevek esetében két azonos keresztnév (*Michal, Martin*) fordul elő az 1–10. legnépszerűbb név között, a női nevek közül egy sem ismétlődik, az újszülött lányoknak kevésbé választják az egykor hagyományos keresztnéveket. A hagyományok nagyobb szerepet játszanak a névválasztáskor a férfiaknál, akik gyakrabban örökölték a keresztnévüket (vagy más férfielőd nevét), mint a nők.

	Férfi nevek		Női nevek	
	Újszülöttek	Összes lakos	Újszülöttek	Összes lakos
1.	Jakub	Ján	Sofia	Mária
2.	Adam	Jozef	Nina	Anna
3.	Samuel	Peter	Natália	Zuzana
4.	Lukáš	Štefan	Nela	Katarína
5.	Martin	Michal	Viktória	Helena
6.	Tomáš	Martin	Ema	Eva
7.	Michal	Milan	Laura	Jana
8.	Filip	Miroslav	Michaela	Alžbeta
9.	Matej	František	Kristína	Margita
10.	Matúš	Ladislav	Simona	Marta

4. táblázat: Az újszülöttek és az összlakosság körében előforduló leggyakoribb szlovákiai keresztnévek 2013-ban

A Szlovákiával szomszédos országok közül Csehországban találkozhatunk a keresztnévek gyakoriságát, illetve állományát illetően a legtöbb hasonlósággal (l. 5. táblázat). Ez nem meglepő, hiszen a két ország 1993-ig egy államalakulathoz (Csehszlovákia) tartozott, és a névadók ugyanazon névállományból választhattak keresztnévet gyermeküknek. A rendszerváltást követően a 20. század végén és a 21. század elején hasonló tendenciák mutatkoznak a két ország keresztnédivatjának, -állományának változásában (vö. KNAPPOVÁ 2008, 2010; PLESKALOVÁ 2011). A Cseh Statisztikai Hivatal honlapjáról a 2011-ben született gyermekeknek választott legnépszerűbb keresztnéveket vettük alapul (mivel az egyéb – utóbbi – éveknél csak a januárra vonatkozó adatok vannak közölve), melyeket az ugyanazon évből származó szlovákiai adatokkal vetettük össze.

A szlovákiai és csehországi 2011-es gyakorisági keresztnévjegyzéket összehasonlítva azt láthatjuk, hogy a fiúk névanyagában nagyobb a hasonlóság, mint a lányoknál. A fiúknál mindkét országban a *Jakub* áll az első helyen. Mind Szlovákiában, mind Csehországban előszeretettel választják a szülők az 1–10. helyen álló keresztnév közül a *Jakub*, *Tomáš*, *Lukáš*, *Adam* fiúnevet és a *Natália* / *Natálie* lánynevet.

	Fiúnevek		Lánynevek	
	Szlovákia	Csehország	Szlovákia	Csehország
1.	Jakub	Jakub	Sofia	Eliška
2.	Samuel	Jan	Viktória	Tereza
3.	Tomáš	Tomáš	Natália	Adéla
4.	Martin	Adam	Nela	Natálie
5.	Lukáš	Lukáš	Laura	Anna
6.	Michal	David	Ema	Karolína
7.	Adam	Matyáš	Nina	Kateřina
8.	Filip	Matěj	Kristína	Lucie
9.	Matúš	Vojtěch	Michaela	Barbora
10.	Patrik	Ondřej	Sára	Veronika

5. táblázat: Újszülötteknek választott leggyakoribb keresztnévek Szlovákiában és Csehországban 2011-ben

Magyarországon 2011-ben a legnépszerűbb keresztnévek közé tartoztak a következők: *Bence, Máté, Levente, Ádám, Dávid, Balázs, Dominik, Péter, Gergő, Milán; Hanna, Anna, Jázmin, Nóra, Boglárka, Zsófia, Lili, Réka, Dóra, Luca*. Az adott évben Magyarországhoz viszonyítva az 1–10. leggyakoribb keresztnév között több azonos név (illetve másik nyelvben lévő névmegfelelő) volt Csehországban (*Adam / Ádám, David / Dávid, Matěj / Máté, Anna, Lucie / Luca*), mint Szlovákiában (*Adam / Ádám, Matúš / Máté, Sofia / Zsófia*).

Magyarországon 1996–2011 között az újszülötteknek leggyakrabban a *Bence, Dávid, Máté, Dániel, Ádám, Péter, Balázs, Tamás, Levente, Márk; Anna, Viktória, Réka, Vivien, Eszter, Petra, Boglárka, Fanni, Zsófia, Alexandra* keresztnéveket választották (l. RAÁTZ 2013: 400).

A névdívat változása nyomon követhető a magyarországi és szlovákiai gyakorisági névlistákban is (l. FERCSIK – RAÁTZ 2009, HAJDÚ 2003a, KÁLMÁN 1989, KRŠKO 2001a, LADÓ–BÍRÓ 1998, MAJTÁN–POVAŽAJ 1998, RAÁTZ 2013, 2016, VERES 2012, 2013, 2014a, b, 2015). A 2012-ben Magyarországon és Szlovákiában leggyakrabban anyakönyvezett 1–20. helyen álló keresztnévek listája a névválasztásban megfigyelhető eltérésekre és hasonlóságokra is utal (l. 6. táblázat).

	Fiúnevek		Lánynevek	
	Magyarország	Szlovákia	Magyarország	Szlovákia
1.	Bence	Jakub	Hanna	Sofia
2.	Máté	Samuel	Anna	Natália
3.	Levente	Adam	Jázmin	Nela
4.	Ádám	Lukáš	Nóra	Viktória
5.	Dávid	Michal	Csenge	Nina
6.	Balázs	Martin	Zsófia	Erna
7.	Dominik	Tomáš	Luca	Laura
8.	Gergő	Filip	Lili	Michaela
9.	Dániel	Matúš	Boglárka	Kristína
10.	Péter	Patrik	Dóra	Sára
11.	Tamás	Matej	Réka	Alexandra
12.	Botond	Peter	Viktória	Lucia
13.	Milán	Dávid	Emma	Simona
14.	Zsombor	Šimon	Eszter	Karolína
15.	Áron	Alex	Laura	Tamara
16.	Zalán	Dominik	Petra	Dominika
17.	Bálint	Oliver	Lilla	Vanesa
18.	László	Marek	Fanni	Emma
19.	Márk	Daniel	Vivien	Lea
20.	Marcell	Richard	Zoé	Veronika

6. táblázat: Újszülötteknek választott leggyakoribb keresztnévek Magyarországon és Szlovákiában 2012-ben

A magyarországi és a szlovákiai 2012-es gyakorisági keresztnévjegyzéket összehasonlítva azt láthatjuk, hogy a fiúk névanyagában nagyobb a hasonlóság, mint a lányoknál. Mind Magyarországon, mind Szlovákiában előszeretettel választják (az 1–20. helyen álló keresztneveket illetően) a szülők a *Matúš / Máté, Adam / Ádám, Dávid, Dominik, Daniel / Dániel, Peter / Péter, Tomáš / Tamás, Marek / Márk, Viktória, Emma, Laura* keresztnévet (illetve annak másik nyelvben létező névpárját).

A múltban gyakran ismétlődtek ugyanazon keresztnévek, nagyobb volt egy név megterheltsége és a gyermekszületések száma is. Az egykor divatos, gyakran választott hagyományos fiúnevek és lánynevek többségét napjainkban kevesebben adják gyermeküknek, a szülők inkább egyedülálló, ritkábban használatos (gyakran idegen eredetű) nevet választanak. A 7–8. táblázatban jól látható, hogy a keresztnévdívat változása elsősorban a rendszerváltás után, a 20. század végén és a 21. század elején figyelhető meg.

Magyarországon a legnépszerűbb női keresztnévek között több évszázadon át az *Anna* szerepel. A 16. és 17. században a leggyakrabban választott női keresztnév volt, s 2013-ban is nagy népszerűségnek örvend, hiszen az első helyen a *Hanna* névalak (ez az *Anna* eredeti formája), a második pozícióban az *Anna* keresztnév áll. A 2013-ban leggyakrabban választott keresztnévek közül az előző időszakokban csak a *Zsófia* névvel találkozhatunk még az 1–10. között (a 16. és 17. században a 6. helyet foglalta el), a további nevek (*Jázmin, Luca, Emma, Nóra, Lili, Zoé, Csenge*) az utóbbi években lettek divatosak. A férfinevek körében a 16–18. század népszerűi nevei (*János, Péter, Mihály, István, György*) napjainkban kevésbé divatosak. Az 1996-ban és 2013-ban leggyakoribb férfinevek közül nem találkozhatunk az előző korszakokban a leggyakrabban választott 1–10. név között a *Bence, Máté, Levente, Ádám, Dávid, Dominik, Dániel, Milán, Gergő, Márk, Krisztián* névvel.

	16. század	17. század	18. század	1983–1988	1996-ban	2013-ban
1.	Anna	Anna	Erzsébet	Katalin	Alexandra	Hanna
2.	Katalin	Katalin	Anna	Anita	Vivien	Anna
3.	Margit	Erzsébet	Katalin	Andrea	Viktória	Jázmin
4.	Borbála	Zsuzsanna	Zsuzsanna	Tímea	Dóra	Luca
5.	Erzsébet	Judit	Judit	Zsuzsanna	Nikolett	Emma
6.	Zsófia	Zsófia	Ilona	Éva	Fanni	Nóra
7.	Dorottya	Mária	Borbála	Ágnes	Eszter	Lili
8.	Orsolya	Borbála	Éva	Krisztina	Barbara	Zsófia
9.	Ilona	Klára	Sára	Judit	Anna	Zoé
10.	Magda	Krisztina	Mária	Mónika	Klaudia	Csenge

7. táblázat: A leggyakoribb női keresztnévek Magyarországon

	16. század	17. század	18. század	1983–1988	1996-ban	2013-ban
1.	János	János	János	Gábor	Dávid	Bence
2.	Péter	István	István	Tamás	Dániel	Máté
3.	Mihály	Mihály	Mihály	Péter	Tamás	Levente
4.	István	György	József	Zoltán	Bence	Ádám
5.	György	Péter	György	László	Péter	Dávid
6.	Gergely	András	Ferenc	István	Ádám	Dominik
7.	Pál	Pál	András	Attila	Márk	Dániel
8.	Benedek	Ferenc	Péter	Zsolt	László	Balázs
9.	András	Gergely	Sámuel	János	Zoltán	Milán
10.	Balázs	Tamás	Gergely	József	Krisztián	Gergő

8. táblázat: A leggyakoribb férfi keresztnévek Magyarországon

Az 1990-es években bekövetkezett politikai változás hatott a keresztnévrendszere, s újabban kérvényezett neveket is eredményezett (l. FERCSIK – RAÁTZ 2009, RAÁTZ 2015b). A női nevek körében előtérbe kerültek az angol és amerikai (*Dzsennifer, Dzsesszika, Bonni, Kimberli*), francia (*Arlett, Babett, Döni, Sarlott, Zsaklin, Zsüliett*), olasz (*Julietta, Lauretta, Leonetta, Loretta, Tittina*), német (*Annaróza, Brenda, Brunella, Hédi*) és egyéb idegen eredetű nevek (*Dafné, Nyina*).

Magyarországon a szülők szívesen választottak lánygyermeküknek magyar neveket is. Sor került a feledésbe merült régi nevek felújítására (*Bíbor, Liliom, Gyöngy*). Kedveltek a közszoói eredetű nevek, melyek növények (*Afonya, Bodza, Eper, Frézia, Gyopár, Kála, Magnólia, Málna, Mandula, Szamóca, Zsálya*), természeti jelenségek (*Bóra, Riana < 'rianás' >*) vagy ásványok (*Gyémánt, Platina*) nevéből jöttek létre. Írói névalkotásból is származnak újabb anyakönyvezhető keresztnévek: pl. a *Bóbita* név Weöres Sándor magyar költő azonos című gyerekverséből, a *Berzsián* Lázár Ervin *Berzsián és Dideki* című meséjében szereplő költő nevéből való.

Népszerű névalkotási mód a magyar névadásban már ismert keresztnévek becéző alakjának választása (*Ági, Andi, Anni, Borka, Cili, Dorka, Gizsi, Gréti, Hanni, Iluska, Juli, Klári, Magdi, Manyi, Marika, Mici, Mimi, Panni, Piri, Zsófi, Zsuzsi*). Gyakori az idegen eredetű nevek rövid alakjának, illetve becéző formájának kérvényezése is (*Ata, Dára, Gréte, Kim, Lara, Letti, Lotti, Mandi, Meggi, Mendi, Mollí, Peggi, Szindi, Zorka, Zsanka*).

Kedvelt névformává váltak a két keresztnévből álló alakok: *Annadóra, Annaflóra, Annamari, Annaréka, Annaróza, Annasára, Máriaróza* stb. Alkottak összetett neveket közszókból, illetve közszóból és keresztnévből is: pl. *Csillagvirág, Tűzvirág, Annavirág*.

A legnagyobb számban a férfinevek között is az idegen eredetű, főleg az angol nevek jelennek meg (*Brandó, Brendon, Eliot, Krisztofer, Szkot*), de előfordul több más eredetű név is (*Jáfet, Adonis, Alexandros, Amor, André, Antonió, Benitó, Frederik, Gerhárd, Keán, Nyikita*). A férfinevek köréből sem hiányoznak a régi magyar nevek, mint például az *Ajándok, Balmaz, Bozsó, Csikó, Magor, Som, Táltos, Turul, Zápor, Zolta*.

A kérvényezett nevek között több olyan is van, amelyet a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete nem javasolt anyakönyvezésre. Elutasított női név a *Kiskegyed, Dakota, Csiperke, Bolívia, India*; elutasított férfinév a *Dodi, Öcsi, Kisherceg, Sonny*.

Egyes keresztnéveknek van férfi-női párja, pl.: *Adrián : Adria, Adriána, Adrianna, Adrienn; Albert : Alberta, Albertina; Alex : Alexa, Alexandra, Alexia; András : Andrea; Antal : Antonella, Antónia; Arnold : Arnolda; Árpád : Árpádina; Attila : Etelka, Etel; Bálint : Valentina; Benedek : Benedikta; Benjámín : Benjamina; Dániel : Daniella; Dénes : Dionízia, Denisz; Dominik : Dominika; Emil : Emília; Erik : Erika; Ervin : Ervina; Ferenc : Franciska; Gábor : Gabriella; György : Györgyi, Györgyike; Ignác : Ignácia; István :*

Stefánia; Iván : Ivána, Ivica; János : Johanna; stb. Vannak olyan férfi és női alakváltozattal rendelkező nevek, amelyeknek egyik változata hiányzik a névkincsből, ezeket is szívesen választják, alkotják meg újabban a szülők: *Damjána* (férfi párja *Damján*), *Tamina* (német *Tamino*), *Hunóra* (*Hunor* férfinévből).

7.4. A keresztnévadás indítékai

A keresztnév választást és -használatot a névtörvények, valamint a nyelvi (pl. a nevek helyesírását, kiejtését érintő sajátosságok) és egyéb nyelven kívüli tényezők is befolyásolják.

Szlovákiában az 1989-es rendszerváltást (ún. bársonyos forradalom) követően a névdivat változása, a keresztnévállomány bővülése, gazdagodása is megfigyelhető. 1993-ban Csehszlovákia két önálló, független államra vált szét. 1993. január 1-jén alakult meg a Szlovák Köztársaság (és a Cseh Köztársaság). Megnyitlak az államhatárok, megnőtt a migráció, a ki- és bevándorlás. Szlovákia 2004-ben az Európai Unió tagjává vált, megnövekedett a külföldön munkát vállalók száma, illetve sok külföldi telepedett le az országban. Ezek a tényezők mind szerepet játszottak az ország keresztnévállományának alakulásában.

A keresztnévadási motíváló tényezők (vö. KNAPPOVÁ 2010: 26–39, RAÁTZ 2012) közül egyre hangsúlyosabban jelenik meg, hogy a keresztnév az adott közösségen belül egyértelműen töltse be az identifikáló és differenciáló funkcióját egyedisége, ritka előfordulása által. A szülők gyakran olyan keresztnéve(ke)t adnak gyermeküknek, amely egyedülálló, ritkán használatos a szűkebb (vagy tágabb) környezetben. Példaként említem, hogy a 2012-es évben Szlovákiában született fiúk 1404-féle keresztnév változata között 892 (a fiúnevek 64%-a), valamint a lányok 1636-féle névalakja között 937 (a lánynevek 57%-a) egyszeri előfordulású (egyetlen újszülötthöz kapcsolódik). A 2013-ban született fiúk 1272-féle keresztnév változata között 769 (a fiúnevek 60,5%-a), és a lányok 1483-féle névalakja között 771 (a lánynevek 52%-a) egyszeri előfordulású.

A névadók a második (ritkábban harmadik) név kiválasztásával is törekednek a név egyediségére, a kettős/hármas keresztnévek nagy része egyszeri előfordulású. A 2012-es újszülöttek névlistájából lássunk néhány olyan egyszeri előfordulású kettős keresztnévet, amelynek első tagjaként ugyanazon keresztnév (illetve annak írásváltozata, magyar névpárja) áll: pl. *Viktória Abigail, Viktória Amy, Viktória Barbora, Viktória Bjori, Viktória Diva, Viktória Ella, Viktória Erika, Viktória Leah, Viktória Mária, Viktória Nina, Viktória Sofia, Viktória Zdenka, Viktória Zoé; Ladislav Giovanni, Ladislav Krisztofer, Ladislav Lukáš, Ladislav Matej, Ladislav Patrik, László Andor, László Bence, László Krisztián, László Levente, László Péter*. Szlovákiában 2013-ban öt hármas – két lány (*Adele Viktoria Madeleine, Franciska Mária Sarlotti*) és

három fiú (*Olažide Alex Ayinde, Patrik François Štefan, Tameem Mahmoud Yebia*) kapta –, valamint 473 kettős keresztnévet anyakönyveztek. A 2013-as újszülöttek névlistájában a fiúknál a kettős keresztnévek első tagjaként leggyakrabban az *Adam* és *Sebastián* nevek fordulnak elő: *Adam Damian, Adam Damián, Adam Ján, Adam Marco, Adam Michal, Adam Sebastián, Adam Tamás, Adam Viliam; Sebastián Armani, Sebastián Attila, Sebastian Gabriel, Sebastián Július, Sebastián Michael, Sebastián Miroslav*. A lányoknál a kettős keresztnévek első tagjaként a legfrekvenciáltabb az *Anna, Emma* és *Zoé*: *Anna Barbora, Anna Gréta, Anna Orsohya, Anna Rosa, Anna Rozália, Anna Viktória; Emma Anna, Emma Dominika, Emma Isabella, Emma Rose, Emma Vanesa, Emma Zsófia; Zoé Bernadett, Zoé Jázmin, Zoé Kamilla, Zoe Sofia, Zoe Szilárda, Zoé Zaira, Zoe Marie*.

A szülők gyakran választanak gyermeküknek idegen hangzású, illetve a szlovák ortográfiától eltérő helyesírású neveket, amelyek különböző alakváltozatokban vannak anyakönyvezve. A 2013-ban Szlovákiában született gyermekek keresztnévlistájában található vonatkozó példákat: *Adel, Adele, Adelle; Elisabeth, Elizabeth, Elizabeth, Elizabetha; Evelin, Evelin, Evelina, Evelina, Eveline, Evelyn, Evelyne; Charlott, Charlota, Charloo, Charlotta, Charlotte; Jasemin, Jasemin, Jasmin, Jasmín, Jasmina, Jasmina, Jasmine, Jasmyn, Jasmyna, Yasemin, Yasemine, Yasmin, Yasmína, Yasmína, Yasmine; Jessica, Jesika, Jessica, Jessika; Damian, Damián, Damien, Damijan, Damjan, Damján; Christia, Christián, Kristian, Kristián, Kristijan; Christofer, Christopher, Kristofer, Kristoffer, Kristopher, Krisztofer; Mathias, Matias, Matiaš, Matthias, Mattias* stb. A szomszédos Magyarországon szigorúbban szabályozzák az anyakönyvezett keresztnévek helyesírását, az említett névformák közül többnyire csak a magyaros helyesírású, standard alakváltozatok jegyezhetők be az anyakönyvbe: *Adél, Elizabeth, Evelin, Evelina, Sarlott, Jázmin, Jázmina, Dzsesszika; Damián, Damján, Krisztián, Krisztofer, Máté*.

A keresztnévadási indítékok között szerepel az ismert személyek nevének felvétele. Ebben a tömegtájékoztatási eszközök, a médiák is fontos szerepet játszanak. Különösen közkedveltek a különféle tv-sorozatok, filmek szereplői, filmsztárok, énekesek, futballisták stb. után kapott keresztnévek. A 2013-ban Szlovákiában született gyermekek keresztnévei közül filmek, sorozatok szereplőinek nevei motíváltak a következők bejegyzését: *Brandon, Diego, Esmeralda/ Eszmeralda, Esperanza, Ines, Kerem, Milagros, Summer, Romualdo, Sultan. Kristián Ronaldo* és *Zidan* a világhírű futballjátékosok után kapták nevüket. A *Socrates* név viselője az ókori görög filozófust idézi fel. *Armani* a divattervező után lett elnevezve. Filmszínészekre emlékeztetnek az *Antonio* (Banderas), *Douglas, Dustin* (Hoffman) keresztnévek. *Rihanna* és *Shakira* a kedvelt női énekesek nevét idézik fel, s a *César, Edison, Kennedy* keresztnéveknek is emlékeztető funkciójuk van. Az *Ezeregy éjszaka* című török Tv-sorozat főszereplői után Szlovákiában 2011-ben 38 fiúnak adtak *Onur*, és 29 lánynak *Seberežádé*, illetve 10-nek *Šeberežáda* keresztnévet. 2012-ben jelentősen csökkent az említett keresztnévek anyakönyvi bejegyzése: 7 fiúnak választottak *Onur*, 3 lánynak *Seberežádé*,

illetve 2-nek *Šeberezáda* alakváltozatban nevet. A *Šeberezáda*t 2013-ban már csak egy lánynak választották, míg az *Onur* nevet 9, az *Onúr* névváltozatot 1 fiú kapta. A roma kisebbség képviselői szívesen választanak gyermeküknek egzotikus, egyedülálló nevet. Egy 2014 októberében sugározott szlovák tv-híradóban nyilatkozott egy Szlovákiában élő roma személy, akinek *Winnietou* a keresztnéve. A nevét a híres Karl May regény indián főhőse után kapta szüleitől az 1970-es években, amikor az azonos nevű filmet vetítették. A névviselő elmondása szerint a saját gyermekeinek már nem választana hasonló nevet, mert gyakran kinevették miatta.

A férfiak és a nők keresztnévei eltérőek, a viselt név utal a hordozója nemére. Léteznek azonban olyan keresztnévek is, melyeket mindkét nem képviselői választhatnak. Már az ősi magyar névanyagban is vannak mindkét nem körében előforduló nevek: *Mogu*, *Mogdi* 'mag, magocska' (a név jelentése a sok utód nemzésével függ össze), *Scentev* 'szent', *Sceret(h)eu* 'szerető', *Scerelmes* 'szerelmes, szerető'. Napjainkban a kétnemű keresztnévek közé tartozik (vö. KNAPPOVÁ 2010) az *Andrea*, *Ashley*, *Benny*, *Casey*, *Charlie*, *Christie*, *Jean*, *Kai*, *Kelby*, *Lauren*, *Lee*, *Mallory*, *Michele*, *Nicky*, *Paris*, *Sonny*, *Taylor*, *Whitney* stb. Szlovákiában a 2012-es évben született lányok és fiúk nevéként egyaránt előfordult az *Alex* (601 fiú és 4 lány kapta), *Bao* (1 fiúnak és 2 lánynak adták) keresztnév, 2013-ban az *Andrea* nevet 1 fiú és 119 lány, a *Thanb* keresztnévet 1–1 névviselő kapta. A férfiak második keresztnévként női nevet is viselhetnek. Szlovákiában 2012-ben egy fiú újszülött kapta a *Giovanni Maria* kettős keresztnévet, melynek második tagja – a *Mária* női név – a család vallásosságára, Szent Mária tiszteletére, illetve kulturális tradícióra (az olaszban a *Mária* többes férfi keresztnév tagjaként jelentkezhet) utalhat.

A keresztnévek a szóbeliségben, illetve az informális írásbeliségben gyakran becézett alakváltozatban használatosak. A becenevek hivatalosan anyakönyvezett keresztnévekké válhatnak. Példaként említhetjük a következő becéző alakváltozatok önálló keresztnévként való használatát: *Borbála* – *Bora*, *Bori*, *Boris*, *Boriska*, *Borka*, *Boróka*; *Ilona* – *Ila*, *Ilka*, *Illa*, *Ilon*, *Ilonka*, *Ilus*; *Katalin* – *Kata*, *Katarina*, *Kati*, *Katica*, *Katinka*, *Kató*, *Katrin*; *Mária* – *Mara*, *Mari*, *Marica*, *Marinka*, *Mariska*; *Benedek* – *Bende*, *Bene*, *Benke*, *Benkő*, *Benő*; *Gergely* – *Gergő*, *Gerő*; *György* – *Györe*, *Györk*, *Györke*; *Miklós* – *Mike*, *Mikes*, *Mikó*, *Miksa*; *Péter* – *Pető*, *Petres* (I. LADÓ – BÍRÓ 1998). Napjainkban növekvőben van a keresztnévként anyakönyvezett becenevek száma (vö. RAÁTZ 2013). A szülők a becéző névformát közvetlenebbnek, kedveskedőbbnek tartják. Az újszülöttek 2012-es szlovákiai névlistájában a következő becézett alakváltozatok szerepelnek: *Adelka*, *Anni*, *Annika*, *Branko*, *Danika* (női névként), *Darinka*, *Ella*, *Ela*, *Eli*, *Hanka*, *Janka*, *Johanka*, *Kata*, *Katka*, *Katica*, *Kristínka*, *Lili*, *Marika*, *Markétka*, *Maruška*, *Niki*, *Pavlinka*, *Radka*, *Stefani*, *Szofi*, *Tomi*, *Vojteska*, *Zsófi*. Az újszülöttek 2013-as szlovákiai névlistájából a *Beátka*, *Bíborka*, *Bori*, *Borka*, *Danika*, *Dianka*, *Eli*, *Hanka*, *Irenka*, *Ivanka*, *Janka*, *Johanka*, *Kristínka*, *Kvetka*, *Magdalénka*, *Mirka*, *Stanka*, *Terezka*, *Viki*, *Zdenka*; *Ata*, *Branko*,

Daržo, Fraňo, Janko, Mirek, Mirko, Radko, Slavko, Tom, Tono, Zlatko becenévből származó keresztnéveket említhetjük.

A gyakran előforduló keresztnévek a névadót befolyásolhatják abban, hogy „divatos” nevet válasszon újszülött gyermekének.

Egyesek a keresztnév hangzását, mások a jelentését (vagy ezek együttesét) veszik figyelembe a névadáskor. A névadók egy része keresztnévszótárban néz utána a név etimológiájának.

A múlt századokra jellemző keresztnév általi névörökítés – nagypapa, nagymama, apa, anya, keresztszülők nevének öröklése – egyre ritkább napjainkban (vö. VÖRÖS F. 2011–2013), ami a családban lévő névörökítési hagyományok gyengülését mutatja. A név öröklése erősebben tartja magát a fiúknál, mint a lányoknál. Az újszülött fiúk gyakrabban öröklék nevüket a férfielődöktől, mint a lányok a nőági felmenőktől.

A névválasztás egyik oka lehet az is, hogy a név különböző nyelvekben azonos alakváltozatban szerepeljen, így elkerülhetők a név átírásával, kiejtésével, lejegyzésével kapcsolatos problémák.

Az interetnikus kapcsolatok révén számos idegen nyelvből származó keresztnév jelenik meg a névállományban. A nyelvi-etnikai kisebbségek egy rétege a névadásban arra törekszik, hogy a név töltsen be etnikai identitásjelölő szerepet, utaljon a névviselő nemzetiségi hovatartozására.

Sok külföldi állampolgár telepedett le, illetve kötött házasságot Szlovákiában. A egyes nemzetiségű családokban többnyire a külföldi férfi (ritkábban nő) névadási szokásaihoz, névkultúrájához alkalmazkodik a házastárs: az újszülött gyermek keresztnévét általában az apa (vagy anya) hazájában ismert névállományból választják ki a névadók, akik így a külföldi, idegen mintát követik. Lássunk néhány 2012-es vonatkozó, egyszeri előfordulású névadatot: fiúnevek – *Abdalrahman, Ahmet, Amir, Ayhan, Ayk, Ayo, Beluchukwn, Cao, Casper, Fei, Gianluca, Hai, Hieu, Hoang, Cheng, Chi, Jamal*, lánynevek – *Anb, Cassie, Ha, Hao, Nur, Shilla, Thien, Quynh, Via, Yan, Zaira Brooklyn*. Az egyes (szlovákban nem használatos) írásjelek, illetve csak a cseh kultúrkörben használatos keresztnévek, névalakok utalnak a névviselő cseh nemzetiségére vagy anyanyelvére: *Alžběta, Anežka, Jitka, Markéta, Mária, Miluše, Natálie; Jiří, Matěj, Oldřich, Přemysl, Věroslav, Zbyněk*. Az ázsiai országok közül főképpen Vietnamból származó egyének telepedtek le Szlovákiában. A vietnami szülők (vagy egyes házasságban élő vietnamiak) 2013-ban többek között a *Duc, Duc Phu, Hao, Khai, Quan, Quoc, Tien, Tuan, Yen, Yi* fiúneveket, *Dao, Gia, Hoai, Tia, Tuyet* lányneveket adták újszülött gyermeküknek.

7.5. A keresztnévek használata magyar–szlovák kétnyelvű környezetben

A szlovákiai magyarok körében eltérő keresztnévhasználat mutatkozik a hivatalos (formális) és nem hivatalos (informális) szintéren. A hivatalos szintéren a szlovákos névformák használata dominál, a nem hivatalos szintéren (írásban és élőnyelvben egyaránt) a magyaros névformák kerülnek előtérbe. A szlovákiai magyarok kétnyelvűsége a kettős keresztnévhasználatban (pl. *Ferenc : František, Alžbeta : Erzsébet*) is megmutatkozik. VÖRÖS OTTÓ említi egyik tanulmányában, hogy a határokon túl élő magyarok nagy többsége elfogadja, hogy a kétnyelvűség kiterjeszthető személynevekre is, az anyanyelvi hagyományokhoz köthető névalak főképpen szóban, illetve a nem hivatalos írásbeliségben használatos (l. VÖRÖS O. 2010).

A szlovákiai magyarok magyar–szlovák kétnyelvű környezetben élnek, így mind a magyar, mind a szlovák névhasználat hatással van rájuk. A keresztnév-választásuk eltér mind a magyarországi magyarok, mind a szlovákiai szlovákok névadási, névhasználati sajátosságaitól. A szlovákiai magyar szülők egy része a Magyarországon is használatos utónevek közül válogat, és magyaros formájú keresztnévet választ gyermekének (pl. *Erzsébet, István*). Ők élnek az anyakönyvi törvény adta lehetőséggel, amely engedélyezi a kisebbségek anyanyelven történő anyakönyvezését. A szlovákiai magyar szülők másik része szlovákul anyakönyvezi gyermeke nevét (pl. *Alžbeta, Štefan*), így a szlovákban használatos keresztnévek listájából választ nevet. A szlovákiai magyar családokban azonban az élőnyelvben többnyire nem az anyakönyvezett szlovák változatot használják, hanem a név magyar megfelelőjét, illetve annak becézett alakváltozatát: pl. *Erzsébet, Erzsé, Böbe; István, Pista, Pityu*.

Az anyakönyvi törvény szerint Szlovákiában egy gyermeknek legfeljebb három keresztnévet lehet adni. A több keresztnévet viselők hivatalos érintkezésben azt a keresztnévet használják, amelyik az első helyen szerepel az anyakönyvben. A kettős keresztnévek bejegyzése divatossá kezd válni az utóbbi években, a hármas keresztnévadás lehetőségét azonban ritkán használják ki a szülők. Példaként említem, hogy a Komáromi Anyakönyvi Hivatalban 1994–2012 között 806 kettős, és mindössze 5 hármas keresztnévet jegyeztek be. Szlovákiában 2012-ben az újszülöttek között 781 kettős (az ez évben bejegyzett 3040 névváltozatnak 25,6%-át teszik ki) és 5 hármas keresztnévet anyakönyveztek.

A kettős keresztnév mindkét tagja lehet magyar bejegyzésű: *Ákos István, Álmos Bendegúz, Előd Zsombor, Hunor Attila, István Zoltán, József Kristóf, Szilárd János, Tamás Bence, Vilmos András, Zalán Márk; Annabella Júlia, Bíborka Ágnes, Enikő Csenge, Jázmin Virág, Kincső Virág, Krisztina Viola, Réka Lilla*. Több újszülöttnél ismétlődhet

a kettős keresztnév első vagy második tagja: pl. *András Bence, András Máté, István Imre, István Márk, István Zsombor, László Zsombor, Mátyás Ferenc, Mátyás László, Mátyás Péter, Péter László, Péter Márton, Tamás Bendegúz, Tamás Dániel*. Van, amikor csak a kettős keresztnév egyik tagja utal a névviselő magyar identitására, mivel a másik név azonos alakváltozatban használatos a szlovákban és magyarban is: *Alex Levente, Tibor Ádám, Tibor Bálint, Réka Andrea* stb.

Az újszülötteknek vegyes kettős keresztnéveket is választanak a szülők Szlovákiában. A kettős keresztnév utalhat a vegyes házasságban élő szülők névadásban történő megegyezésére. Az egyik keresztnév magyar, a másik szlovák formában lehet anyakönyvezve: pl. *Balázs Imrich, Lajos Daniel, Ernest Balázs, Eugen Márk, Hajnalka Zlatica, Ladislav Krisztofer, Samuel Barnabás, Sebastião Zsolt*. A magyarul bejegyzett keresztnév egyéb idegen eredetű névvel is párosulhat: pl. *Anthony Csaba, Balázs Brúnó, Bence Christian, Bryan Zoltán, Ferenc Armand, Giuseppe András, James Jácint, Levente Kevin, Vanessa Etel*.

Az újszülött-névlisztából kiolvasható, hogy az egyes keresztnéveket hányszor anyakönyvezték magyaros alakváltozatban. Lássuk példaként a 2013-ban Szlovákiában született gyermekek leggyakrabban előforduló keresztnéveit, melyek az 1–20. helyen szerepeltek (a zárójelben a névviselők számát tüntetjük fel). A fiúknál az anyakönyvezett szlovák és magyar alakváltozatok aránya a következőképpen alakult: *Jakub* (1206) – *Jakab* (0), *Samuel* (1090) – *Sámuel* (1), *Adam* (1089) – *Ádám* (41), *Lukáš* (946) – *Lukács* (0), *Martin* (946) – *Márton* (8), *Tomáš* (937) – *Tamás* (12), *Michal* (920) – *Mihály* (2), *Filip* (823) – *Fülöp* (1), *Matej* (746) – *Mátyás* (11), *Matúš* (741) – *Máté* (30), *Peter* (675) – *Péter* (13), *Šimon* (621) – *Simon* (128 – az utóbbi névalakból nem állapítható meg, hogy ebből hány a magyaros bejegyzés, mivel a *Simon* névnek [szimon] olvasata is van), *Oliver* (510) – *Olivér* (12), *Sebastián* (498) – *Szēbasztián* (1), *Daniel* (491) – *Dániel* (15), *Marek* (491) – *Márk* (25). Az 1–20. helyen álló keresztnévek között olyan is található, melynek magyar névpárját egyszer sem anyakönyvezték az adott évben (*Jakab, Lukács*), illetve egyes keresztnévek alakváltozata mindkét nyelvben azonos (*Patrik, Dávid, Alex, Dominik*).

A lányoknál az 1–20. helyen álló keresztnévek többsége azonos alakváltozatban használatos mind a magyar, mind a szlovák nyelvben: *Nina, Natália, Viktória, Laura, Sára* (a szlovákban azonban [szára] a név kiejtése), *Tamara, Lucia, Alexandra, Emma, Lea, Diana, Dominika*. A Szlovákiában leggyakrabban anyakönyvezett keresztnéveket a következő arányban jegyezték be magyarul: *Sofia* (891) – *Szófía* (2), *Nela* (763) – *Nella* (97, ez a névváltozat azonban a nem magyar nemzetiségűek között is használatos), *Michaela* (531) – *Mibaéla* (0), *Kristína* (514) – *Krisztína* (2), *Simona* (460) – *Szímóna* (0), *Karolína* (391) – *Karolína* (10), *Katarína* (335) – *Katalin* (2). Egyes keresztnévek magyar névpárját (*Mibaéla, Szímóna*) nem anyakönyvezték 2013-ban.

A 2013-as évben a szlovákiai anyakönyvekbe bejegyzett egyes keresztnévek (nincs szlovák névmegfelelőjük) csak a magyar nemzetiségűek körében fordulnak elő, etnikai identitásjelölő szerepük van: pl. *Álmos, Ákos, Bence, Bendegúz, Botond, Bulcsú, Csaba, Csongor, Előd, Gergő, Lehel, Levente, Örs, Szabolcs, Tiborc, Zalan, Zente, Zoltán, Zsolt, Zsombor; Boglárka, Boróka, Csenge, Csepke, Csilla, Emese, Enikő, Ildikó, Kincső, Napsugár, Tünde, Villő, Virág.*

Azokon a településeken, ahol a magyar nemzetiségű lakosok alkotják a helyi lakosság nagyobb részét, növekvőben van a magyaros anyakönyvi bejegyzések aránya. Példaként említeném Gúta városát, melyben a 2011-es népszámlálás alapján a lakosság 77%-a magyar nemzetiségű. A magyarul, illetve szlovákul anyakönyvezett férfi keresztnévpárok aránya 1990–2012 között Gútán a következő: *Tamás* (44) – *Tomás* (22), *Péter* (35) – *Peter* (7), *Ádám* (20) – *Adam* (17), *Krisztián* (27) – *Kristián* (1), *Róbert* (17) – *Robert* (13), *Márk* (17) – *Marek* (3), *András* (14) – *Ondrej* (3), *Adrián* (13) – *Adrian* (3), *Gábor* (13) – *Gabriel* (3), *László* (13) – *Ladislav* (4), *István* (12) – *Štefan* (7), *Dániel* (11) – *Daniel* (8), *János* (10) – *Ján* (3), *József* (10) – *Josef* (5), *Imre* (8) – *Imrich* (4). A Gútán 1990–2012 között anyakönyvezett női keresztnévpárok aránya szintén a magyaros bejegyzések dominanciájára utal: *Krisztina* (23) – *Kristína* (6), *Mónika* (19) – *Monika* (3), *Szibilla* (11) – *Silvia* (4), *Katalin* (9) – *Katarína* (4), *Éva* (8) – *Eva* (5), *Zsuzsanna* (7) – *Zužana* (2), *Eszter* (4) – *Estera* (2), *Zsanett* (4) – *Žaneta* (2), *Gabriella* (3) – *Gabriela* (3), *Ágnes* (2) – *Agneša* (0). A Gútai Anyakönyvi Hivatalba 1990–2012 között magyarul, illetve szlovákul bejegyzett férfi és női keresztnévpárok aránya azt mutatja, hogy az újszülöttek keresztnévének a bejegyzése magyardomináns, a szülők többnyire anyanyelvi változatban anyakönyveztetik gyermekük nevét.

7.6. Összegzés

Szlovákiában az 1989-es rendszerváltás után a névdívatot, a keresztnévállomány gazdagodását több tényező befolyásolta. Az államhatárok megnyitása, a migráció, a ki- és bevándorlás növekedését eredményezte. Ennek köszönhetően a keresztnévállomány főképpen idegen nyelvekből származó névelemekkel bővült.

Szlovákia 1993-as megalakulását követően születtek meg a keresztnév- és családnévről szóló 1993. évi 300. számú, valamint az anyakönyvekről szóló 1994. évi 154. számú többször módosított törvények, melyek a személynevek anyakönyvezését szabályozzák. A kisebbségi névviselek számára lehetővé teszik a keresztnév anyanyelven (kisebbségi nyelven) történő anyakönyvezését, illetve kérvényezhető a régebben szlovákul anyakönyvezett név átírása, s biztosítják a nem szlovák nemzetiségű nők számára a családnév *-oná* morféma nélküli bejegyzését. A szlovákiai magyarok keresztnévadásában megfigyelhető, hogy növekvőben vannak a magyarul anyakönyvezett nevek, melyek utalnak az egyén nyelvi hovatartozására, a névviselek

nemzetiségére. E téren azonban attól függően, hogy tömb- vagy szórványhelyzetben élő magyarságról van-e szó, nagyfokú regionális különbségek mutatkoznak.

A szlovákiai anyakönyvi hivatalokban a keresztnévek bejegyzésekor elsősorban a MILAN MAJTÁN – MATEJ POVAŽAJ által írott keresztnévszótárt használják, de interneten elérhető keresztnév-adatbázisokat is igénybe vesznek, ezért az anyakönyvezett keresztnév-félék és névváltozatok száma is növekedik.

A rendszerváltás előtt gyakran ismétlődtek ugyanazon keresztnévek, nagyobb volt egy név megterheltsége. Az egykor divatos, gyakran választott hagyományos keresztnéveket napjainkban ritkábban adják gyermeküknek a névadók. Az egyes generációk névadási szokásai eltérőek, a fiatalok körében nagy számban találhatunk olyan keresztnéveket, amelyek hiányoznak az idős korosztály névkincséből. A névadók körében egyre erőteljesebb az egyedi keresztnévek bejegyzésére való törekvés. Az újszülötteknél gyakoriak az idegen hangzású, helyesírású keresztnévek, a kettős keresztnévek bejegyzése divatossá kezd válni, egyre több becenév válik anyakönyvezhető keresztnévvé, növekszik a bejegyzett keresztnév-változatok száma.

A szlovákiai kisebbségekhez tartozó személyeknek lehetőségük van a név anyanyelven való bejegyzésére, a keresztnév-választás során gazdagabb névkincsből, a kisebbségi és többségi névállományból egyaránt válogathatnak. Ennek eredményeként a vegyes nemzetiségű családokban nyelvileg vegyes többes keresztnévek is szülehetnek. Az interetnikus kapcsolatoknak köszönhetően különböző nyelvekből származó keresztnévvel bővül a névállomány.

8. KONTAKTUSJELENSÉGEK A SZLOVÁKIAI MAGYAROK SZEMÉLYNÉVHASZNÁLATÁBAN

8.1. Nyelvi kontaktushatás a tulajdonnevekben

A névkontaktológia a nyelvi kontaktusokból eredő névtani kérdéseket vizsgálja. A szlovákiai magyarok névhasználatára hatással van a magyar–szlovák kétnyelvű környezet, s a két nyelv érintkezése, kölcsönhatása következményeként a tulajdonnévkészletben megjelennek a kontaktusjelenségek²⁶ (vö. LANSTYÁK 2006, 2013, MISAD 2009). Egy nyelv kontaktusjelenségei olyan szóképzési elemek vagy nyelvi formák, amelyek az illető nyelvben egy másik nyelvvel való érintkezés következményeként, kontaktushatás eredményeképpen jönnek létre. Azt a nyelvet, amely hatást gyakorol egy másik nyelvre, átadó nyelvnek, azt pedig, amelyben a másik nyelv hatására változások következnek be, átvevő nyelvnek nevezzük. A szlovákiai magyar beszélőközösségben elsősorban a szlovák nyelv hat a magyarra, ezért többnyire a szlovák az átadó, a magyar pedig az átvevő nyelv (bővebben l. LANSTYÁK 2013: 43–68).

A szlovákiai magyarok az adott kommunikációs helyzetnek megfelelően képesek használni a magyar és szlovák tulajdonnévformákat, de a magyar nyelvű kontextusba szlovák névformák, a szlovák nyelvű szövegkörnyezetbe magyar névalakok is kerülhetnek. Tulajdonnévi kódváltásokkal mind a szóbeli, mind az írott nyelvben találkozhatunk. A kódváltásoknál egyetlen diskurzuson belül egynél több nyelvnek van aktív szerepe.

8.2. Kontaktusjelenségek a személynévhasználatban

8.2.1. Család- és keresztnévek

A hivatalosan anyakönyvezett névformák a kommunikációs aktusban eltérő változatban is használatosak lehetnek, a névviselés és névhasználat között különbségek

---

²⁶ Ebben a fejezetben csak a személynévhasználatban előforduló kontaktusjelenségekkel foglalkozunk, de az előzőkben már említettük, hogy a jelenség egyéb tulajdonnévfajtákban is megfigyelhető. Pl. a szlovákiai magyar földrajztankönyvekben a magyar helynevek szlovák névpárjai is fel vannak tüntetve, a szlovák intézménynevek a szóbeliségben gyakran magyar kontextusban is szlovák alakváltozatban vagy mozaiknévi formában fordulnak elő stb.

mutatkozhatnak. A szlovákiai magyarokra a kettős személynévhasználat a jellemző (pl. *Ladislav Jedlicska : Jedlicska László, Alžbeta Kováčová : Kovács Erzsébet*), amely „jellezheti természetesen a kettős identitást is, az érintettek többsége azonban feltehetően megelőző-elkerülő stratégiaként alkalmazza: egy esetleges nyelvi-kommunikációs problémát előz meg azzal, hogy a többségi nyelvet (mintát) elváró kontextusban a többségihez alkalmazkodó formát, a kisebbségi nyelvű vagy informális kontextusban pedig a kisebbségi nyelvű formát választja” (SZABÓMIHÁLY 2008: 44). A szlovákiai magyarok kétnyelvűségéből fakadó kettős személynévhasználat a több évtizedes névhasználati hagyomány és megszokás következményeként is felfogható.

A kettős identitású személyek a kettős személynévhasználatot természetesen tartják, mindkét névforma identitásuk szerves részét alkotja. A vegyes nemzetiségű családokban gyakori a magyar és szlovák névformák variábilis használata, a névváltogatás során a személyneveket beszédhelyzettől, nyelvtől, személytől függően változathatják. A vegyes házasságban élő gyermekek számára megszokottá válik a magyar és szlovák névalakok párhuzamos használata.

A hivatalos – nem hivatalos szintéren különbség lehet a családnév (*Júlia Jedličková : Jedlicska Júlia*), keresztnév (*Vojtech Icsó : Icsó Béla*), család- és keresztnév (*Eva Kóšová : Kósa Éva*) helyesírásában.

Szlovákiában a személynevek a különböző névjegyzékekben az egyén nemzetiségétől függetlenül általában magyaros névsorrendben szerepelnek (pl. *Lukáš Kristian, Tamášová Eva*), hiszen a névlistákban (lakosság-nyilvántartás, telefonkönyv, osztálykönyv, az intézmények alkalmazottainak nyilvántartása stb.) a családnév áll az első helyen és azt követi a keresztnév, a betűrendbe sorolás a személy családnévének kezdőbetűje alapján történik. A szlovák névforma magyar kontextusban szerepelhet magyaros névsorrendben. Ilyen bejegyzéseket találhatunk többek között a magyar tannyelvű iskolákba járó diákok névjegyzékének vezetésében (osztálykönyvekben, az iskoláról kiadott évkönyvekben stb.).

A szlovákiai magyar sajtóban megfigyelhetjük, hogy a személynevek használata ingadozik. Magyar szövegkörnyezetben előfordul(hat)nak szlovákos névformák, illetve szlovák szövegkörnyezetben is megjelen(het)nek magyaros alakváltozatok. A kettős személynévhasználat jellemző például a regionális magyar–szlovák kétnyelvű újságokra. Példaként említeném, hogy a Komáromi Lapok/Komárňanské listy kéthetente megjelenő kétnyelvű regionális lap közli a magyar és szlovák szövegrészben is a komáromi újszülöttek, a házasságot kötöttek és elhunytak nevét. A nevek feltüntetése eltérő az „Újszülöttek” és „Novorodenci”, a „Házasságot kötöttek” és „Sľúbili si vernost”, az „Elhunytak” és „Opustili nás” rovatban. Néhány példát említek a Komáromi Lapok 2013 márciusában megjelent számaiból (a magyar és szlovák rovatban lévő névalakot egymás mellett tüntetem fel – az első helyen a magyar rovatban szereplő névalak áll).

Elsőként az „Újszülöttek” és „Novorodenci” rovatban található személynévvel foglalkozom. Az eltérő névsorrenden kívül a családnév és a keresztnév alakváltozata azonos maradhat: *Egri Laura – Laura Egri*, *Deminová Olívia – Olívia Deminová*, *Szabó Dóra – Dóra Szabó*, *Vašašová Tamara – Tamara Vašašová*, *Csóka Gyula – Gyula Csóka*, *Szabó Márk – Márk Szabó*. Arra is van példa, hogy a szlovák rovatban is magyaros a névsorrend: *Máté Levente*, *Kovács Alex*. Néhány esetben a magyar rovatban szlovákul lejegyzett keresztnév található: *Bagin Ondrej – Ondrej Bagin*, *Bereczki Martin – Martin Bereczki*, *Kollár Ján – Ján Kollár*. Máskor a magyarosan írott keresztnévnek a szlovák szöveggörnyezetben a szlovák névpárja jelenhet meg: *Bószji Georgina Krisztina – Georgina Kristína Bószji*, *Czigle Tamás – Tomáš Czigle*, *Madarász Ádám – Adam Madarász*. A keresztnév helyesírásában mutatkozhat egyéb különbség: *Brand Ricky – Riky Brand*. A lányoknál eltérhet a családnév alakváltozata a magyar és a szlovák rovatban: *Beke Vivien és Hanna – Vivien a Hanna Bekeové (Bekeové 'Bekéék)*, *Farkas Aida Alexa – Aida Alexa Farkasová*, *Gógh Jázmin – Jázmin Góghová*, *Jankó Laura – Laura Jankóová*, *Kazán Liliána – Liliána Kazánová*, *Lakatos Vivien – Vivien Lakatosová*, *Lakatos Jenifer – Jenifer Lakatošová*, *Nagy Kamilla – Kamilla Nagyová*, *Takács Laura – Laura Takácsová*.

A „Házasságot kötöttek” és „Sľúbili si vernost” rovatokban is variabilis a személynév használata: *Horváth Béla és Simonová Andrea – Vojtech Horváth a Andrea Simonová*, *Igrényi Imre mérnök és Vágó Réka – Ing. Imrich Igrényi a Réka Vágóová*.

Amennyiben összehasonlítjuk az újszülöttek és elhunytak személynéveit, nagy változást mutat a keresztnévdívat. Az idősebb generációnál még a „hagyományos” keresztnévek viselése az általános, az újszülötteknél változatosabb a névanyag, gyakoriak az idegen hangzású nevek. Az „Elhunytak” és „Opustili nás” rovatokra szintén jellemző a kettős névhasználat: *Ambrus Mihály – Michal Ambrus*, *Bakulár János – Ján Bakulár*, *Bedecs Erzsébet – Alžbeta Bedecsová*, *Halász Pál – Pavol Halász*, *Nagy Katalin – Katarína Nagyová*, *Németh Károly – Karol Németh*, *Pécsi József – Jozef Pécsi*, *Perczel Julianna – Juliána Perczelová*. A szlovákiai magyarok az elhunyt (magyar identitású) hozzátartozóik (szlovákul anyakönyvezett) személynévét többnyire magyaros alakváltozatban teszik közzé a gyászjelentésekben. A sírfelíratra többnyire nem a szlovákul anyakönyvezett névforma, hanem a magyar névváltozat kerül, amelyen a családban, rokonságban szólították, azonosították az egyént.

A Dunaszerdahelyi Hírnök/Dunajskostredský hlásnik magyar–szlovák kétnyelvű regionális újságban más megoldást választottak az újszülöttek, a házasságot kötöttek és elhunytak nevének közlésére. A „Krónika” rovatban egyszer szerepelnek a személynév magyaros névsorrendben (család + keresztnév) a „Születések – Novorodenci”, „Elhalálozások – Zomrelí”, „Házasságkötés – Sobáše” megnevezésű részek alatt (a példák a Dunaszerdahelyi Hírnök 2013. februári és májusi számaiból származnak): pl. *Mészáros Liliána*, *Horváthová Sofia*, *Radi Ádám*, *Holočí Filip*. Ezekben magyaros névsorrendben szerepel a név anyakönyvezett alakváltozata. Megfigyelhető, hogy az újszülötteket gyakran anyakönyvezik magyaros formában,

az elhalálozottak között azonban a szlovákos névformák dominálnak. Az újság egyéb (magyar és szlovák) szövegrészeiben ingadozik a személynévek használata: pl. *Mucska Mária – Mária Mucsková, Vodnyánszky Margit – Margita Vodnyánszká, Ing. Pénzes Éva – Ing. Pénzesová Eva*. Egyes mondatokon belül eltérő személynévformákkal is találkozhatunk: „*Berényi József*, aki *Ladislav Takáč* Magyar voltál, azért című könyvéből is idézett.”

A kettős személynévhasználat egyéb írott forrásokban is megfigyelhető. Példaként említem, hogy a nyitrai egyetemi hallgatók által leadott magyar nyelvű szakdolgozatokban kétnyelvű nyilatkozat található arról, hogy a munkát önállóan készítették el. A (szlovákul anyakönyvezett) személynévek általában a magyar szövegrészben (Becsületbeli nyilatkozat) magyaros formában szerepelnek, a szlovák szövegben (Čestné prehlásenie) pedig szlovákul: *Baranyai Nikolett – Nikoleta Baranyaiová, Berecký Bernadett – Bernadeta Berecká, Csóka Sára – Sára Csóková, Kosztyu Katalin – Katarína Kosztyuová*. A hallgatók a nyilatkozatot saját kézzel is aláírják. Az aláírás formája ingadozik, egyesek magyar, mások szlovák alakváltozatban írják alá nevüket. Azok a hallgatók, akiknek magyarul van anyakönyvezve hivatalosan a személynévük, a szlovák szövegrészben is ugyanazon névformát használják, csak a névsorrend változik (keresztnev + családnév). Ők kizárólag magyarul írják alá a nyilatkozatot.

Ritkábban arra is van példa, hogy a keresztnév magyar és szlovák névpárja egyszerre, egy névalakban jelenik meg. Ilyen névváltozatok (pl. *Juraj Mészáros György, Ernest Kocsis Ernő*) szerepelhetnek névjegykártyákon, szórólapokon, nyomtatott kiadványokon stb.

A személynévek mellett feltüntetett névkiegészítők kontaktusjelenségként értelmezhetők (vö. VÖRÖS F. 2011: 347–351). A szlovákban következetesen használják a név mellett a megszerzett titulusok rövidítését (*Doc., Ing., JUDr., Mgr., MUDr., PaedDr., Prof., RNDr.* stb.), s ennek hatására a szlovákiai magyarok gyakrabban használják magyar kontextusban is a tudományos fokozatot jelölő névkiegészítőket, mint a magyarországi magyarok. Pl. míg egy szlovákiai magyar személy névjegykártyáján a család- és keresztnévét *Ing. Polák Pál / Ing. Pál Polák / Ing. Polák Pavol / Ing. Pavol Polák* alakváltozatban is feltüntetheti, az azonos névvel és titussal rendelkező magyarországi magyar feltehetően *Polák Pál mérnök* formát alkalmaz.

A kommunikáció során egy megnyilatkozáson belül személynévi kódváltások is megfigyelhetők: pl. Találkoztam *Zuzana Nagyovával* (...) *Zsuzsa* azt mondta, hogy holnap lesz a gyűlés. *Helena* vagyok, de hívhat *Ilonának*. Nem *Vojtech*, hanem *Béla* a nevem. A *Ruzsena* az magyarul *Rózsa*? A szlovákiai magyarok az élőnyelvben magyar szövegkörnyezetben szlovák alakváltozatú személynéveket használnak, ha az említett személyt szlovák (egyéb, nem magyar) identitásúnak tartják: pl. A konferencián beszéltem *Milan Majtánnal*. Ujo *Jožo* telefonált 'Józsi bácsi telefonált'. A szlovák informális szövegben a magyaros névformák arra utalhatnak, hogy az említett személy magyarajkú (akinek a neve hivatalosan szlovákul is anyakönyvezve

lehet): pl. *Kiss Sára* už odovzdala záverečnú prácu '*Kiss Sára* már leadta a záródolgozatot'. Zavolal mi *Béla* 'Béla felhívott'. A szlovákiai magyarok kétféle alakváltozatban használhatják család- és keresztnévüket az ismeretlen személynek való bemutatkozás során attól függően, hogy milyen nyelven kommunikálnak egymással: pl. *Varga Ilonának hívnak.* / *Volám sa Helena Vargová.* Megtörténhet az is, hogy a szlovákul kommunikáló felek addig használnak szlovákos névformákat, míg a beszéd-situációból kiderül, hogy mindketten magyar származásúak. Ekkor kódot válthatnak, magyarul folytathatják a kommunikációt, és a továbbiakban magyaros névformákat használhatnak.

8.2.2. Bece- és ragadványnevek

A szlovákiai magyarok bece- és ragadványnév-használata anyanyelvdominánsnak (magyardominánsnak) tekinthető. A bece- és ragadványnévanyag nyelvi milyensége a település népességének nemzetiségi megoszlása következtében alakul(hat): minél nagyobb százalékban lakják a települést szlovák lakosok, annál nagyobb mértékben találkozzunk szlovák eredetű nevekkal, kontaktusjelenségekkel. A szlovák nemzetiségű személyek közül általában azok használnak, viselnek magyar személynéveket, akik nemzetiségileg vegyes családokban élnek, illetve gyakran kommunikálnak másokkal magyar nyelven.

A becenevek a kétnyelvű magyar–szlovák környezetben különböző alakváltozatokban szerepelhetnek. Példaként lássuk a *Katalin* keresztnévből származó beceneveket. A *Katalin* név egyes becéző formái már keresztnévként is anyakönyvezhetőek: *Kata, Kati, Katica, Katinka, Kató* (l. LADÓ – BÍRÓ 1998: 196–197). A magyar ajkú névhasználók általában magyar becenévi formákkal szólítják meg a magyar identitású névviselőt: *Katácska, Katalinka, Katicácska, Katici, Katicka, Katika, Katinka, Katkó, Kató, Katócska, Katóka, Katu, Katuci.* A magyar névviselő szlovák ismerősei azonban szlovák becenévváltozatot is használhatnak megszólítására: *Kača, Kačka, Kačena, Kačenka, Katarínka, Katruša, Katuľa.* Egyes képzők mindkét nyelvben előfordulnak, csak ortográfiai eltérés van a leírt névalakokban: *Katus–Katus, Katuska–Katuska, Katya–Kaťa.* Megtörténhet, hogy a névviselő az írott nyelvben (pl. SMS-ben, e-mailben) az egyik vagy másik nyelvből származó névformát használja attól függően, hogy kivel és milyen nyelven kommunikál. Vannak becenevek, melyeknek a szlovák és magyar nyelvben is azonos az alakjuk, de eltérő a kiejtésük: *Kata, Katka, Kati, Katica* (a szlovákban az *a* illabiális magánhangzó).

A település népességének nemzetiségi megoszlása befolyásolja a ragadványnevek nyelvi eredetét, általában a domináns nemzetiség nyelvéből származik a ragadványnevek döntő többsége (vö. B. GERGELY 1977). A szlovákiai magyar ragadványnév-kutatások történetét „Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben” című monográfiámban foglaltam össze (BAUKO 2009a). Az ott említett szerzők

munkáiból (és egyéb általam vezetett szakdolgozatokból) nyilvánvaló, hogy azokon a településeken, ahol a magyarság a helyi lakosság többségét alkotja, a szlovákiai magyarok ragadványnév-használatára kisebb mértékben hat a magyar–szlovák két-nyelvű környezet. A korpusz nagy része magyar eredetű, s az egyes kutatópontokon elenyésző számban fordulnak elő szlovák és egyéb etimonú nevek. Példaként említem, hogy az általam (négy szlovákiai magyar kutatóponton) összegyűjtött 2167 ragadványnév nyelvi eredete a következőképpen oszlott meg a felnőttek és diákok körében: a felnőttek által viselt 1299 ragadványnév között 1041 magyar (a felnőttek ragadványneveinek 80,1%-a), 31 szlovák (2,4%), 21 angol (1,6%), 10 német (0,8%), 5 orosz (0,4%), 2–2 cseh, indián, spanyol, latin, francia (0,15%–0,15%), 1–1 arab, cigány (0,075–0,075%), 179 ismeretlen (13,8%) eredetű van (sok ismeretlen névadási indítékkal keletkezett névnek nyelvi eredete nem határozható meg); a diákok körében összegyűjtött 868 ragadványnév közül 734 magyar (a diákok ragadványneveinek 84,6%-a), 42 angol (4,8%), 41 szlovák (4,7%), 3 német (0,35%), 2 olasz (0,25%), 46 ismeretlen (5,3%) eredetű.

A szlovákiai magyarok ragadványnév-használatában a nyelvi kölcsönhatás eredményeként a névanyagban a kontaktusjelenségek is megjelennek. A szlovák nyelvből eredő ragadványnevek egy része kölcsönszóból keletkezett. A tulajdonnevesülés tipikus esetéről van szó, amikor a közszavak tulajdonnévi funkcióban használatosak. Közvetlen kölcsönszavakból jöttek létre a *Borovicska* 'borókapálinka' (kedvenc ital), *Csinka* 'súlyzó' (izmos), *Nanuk* 'jégkrém' (kedvenc édesség), *Párki* 'virslí', *Ticsinké* 'ropi' (sovány névviselők), *Spekacski* 'krinolin' (kövér testalkatú), *Treszka* 'tőkehalból készült majonézes saláta' (kedvenc étel) ragadványnevek. A lexikális kölcsönszavakon kívül alaki kölcsönszavak is ragadványnévvé válhatnak: *Kecsap*, *Sunke*, *Rizsa*.

Szlovák etimonú ragadványnevek névasszociáció útján is keletkezhetnek. A névviselő család-, kereszt- és becenevének hangalakja hasonló hangzású „értelmes” szavakat idézhet fel a névadóban. Ekkor a névválasztásban a hangtani (fonetikai) asszociáció játszik szerepet: pl. *Bircsák* > *Burcsák* (szlk. *burčák* 'murci, erjedőben levő újbor'), *Czibor* > *Cibula* (szlk. *cibuľa* 'hagyma'), *Červenka* > *Cselenka* (szlk. *čelenka* 'hajpánt'), *Đuríček* > *Bugyicsék* (szlk. *budíček* 'ébresztő'), *Houžvička* > *Horcsica* (szlk. *horčica* 'mustár'), *Klimáček* > *Milácsiké* (szlk. *miláček* 'kedvesem'), *Szlovák* > *Szloveszo* (szlk. *sloveso* 'ige'); *Árpi* > *Párki* (szlk. *párky* 'virslí'), *Bandika* > *Bandaszka* (szlk. *bandaska* 'marmonkanna'), *Dominik* > *Domcsék* (szlk. *domček* 'házikó'), *Iveta* (az Ivetta szlovák alakváltozata) > *Veta* (szlk. *veta* 'mondat'), *Sanyika* > *Szanitka* (szlk. *sanitka* 'mentőautó'), *Misi* (Michaela) > *Mis* (szlk. *mys* [mis] 'egér'), *Ricsi* (Richard) > *Rizsa* (szlk. *ryža* 'rizs'), *Petra* > *Petruzslén* (szlk. *petržlen* 'petrezselyem').

Jelentéstani (szemantikai) asszociációról akkor beszélhetünk, ha a névviselő leíró neve (elsősorban a családnévvel homonim közszó) azonos jelentéskörbe tartozó szót (szavakat) konnotál az elnevezőben, s az válik ragadványnévvé. A köznévi eredetű magyar családnév egy azonos jelentésmezőbe tartozó szlovák szót asszociálhat

a névadóban, amely ragadványnévként használatos: pl. *Bogár* > *Pavúk* (szlk. *pavúk* 'pók'), *Keszegh* > *Styuka* (szlk. *štuka* 'csuka'). Egy ragadványnév motiválhatja újabb azonos jelentésmezőbe tartozó ragadványnév létrejöttét: pl. a *Szódás* ragadványnevet viselő férfinak a felesége névasszociáció alapján kapta a *Bublinka* (szlk. *bublínka* 'buborékocska') ragadványnevet.

A ragadványnév fordítás útján is létrejöhet. A magyar családnév, illetve annak tövének szlovák nyelvre fordítása kalknevet eredményez: *Csontos* (családnév) > *Kosztj* (szlk. *košt* 'csont'), *Gógh* > *Pičba* (szlk. *pyča* 'gőg'), *Halász* > *Ribár* (szlk. *rybár* 'halász'), *Németh* > *Njemec* (szlk. *Nemec* 'német'), *Orosz* > *Rusz* (szlk. *Rus* 'orosz'), *Szilvás* > *Sziljka* (szlk. *slivka* 'szilva'). A szlovák etimonú családnévet viselő személyek nevét magyarra is lefordíthatják, és ezt ragadványnévi funkcióban használhatják: pl. *Cibula* (családnév) > *Hagyma*, *Gula* > *Golyó*, *Nebehaj* > *Neszaladj*.

A ragadványnév-használatban a név megalkotásában egynél több nyelv játszhat aktív szerepet. A kétrészes ragadványneveknél az egyik névrész magyar, a másik szlovák eredetű lehet: pl. *Kis Pernyík* (szlk. *perník* 'mézeskalács'), *Kis Predszeda* (szlk. *predseda* 'elnök'). Arra is van példa, hogy a szlovák családnév egy hasonló hangzású magyar szót idéz fel először a névadóban, de a későbbiek során a ragadványnév egy újabb szlovák névrésszel bővül. Pl. az *Ubrin* családnévből hangtani asszociáció révén jött létre az *Ugrík* ragadványnév, melyhez idővel új névrész kapcsolódott, s ezt követően az *Ugrík Zsaba* (szlk. *žaba* 'béka') névalak használata vált általánossá a közösségen belül. A második névrész keletkezését két tényező befolyásolta: a névviselő lány (a szlovák szlengben használatos a *žaba* 'béka' szó lány jelentésben), és a két névrész összekapcsolása értelmes predikatív szerkezetet eredményez 'ugrik a béka'. Hapax összetételekből is alakulhatnak ragadványnevek: pl. *Tőkefejklóbúk* (szlk. *klóbúk* 'kalap'), *Hangya-línka* (szlk. *línka* 'vonal'). A *Bicsis* (szlk. *bič* 'ostor'), *Bufetos* (szlk. *bufet* 'büfé'), *Jednotás* (*Jednota* 'egység' – üzletnév) egyrészes ragadványnevekben a szlovák tőhöz a magyar -s morféma kapcsolódik.

8.3. Összegzés

A magyar–szlovák kétnyelvű környezet hatással van a szlovákiai magyarok névválasztására és névhasználatára. A kétnyelvű személyek két vagy több nyelv névkészletéből válogathatnak, névhasználatukban megjelennek a kontaktusjelenségek. A társadalmi környezet, a kommunikációs helyzet (formális vagy informális), a kommunikációban részt vevő partnerek befolyásolják az egyik vagy másik nyelvből származó személynévformák kiválasztását és használatát. A szlovákiai magyarok a kommunikációs helyzettől függően magyar vagy szlovák tulajdonnévformákat is használnak. A magyar névformákat a magyar nyelvű, a szlovák névformákat pedig a szlovák nyelvű kontextusban részesítik előnyben. Előfordul azonban, hogy a magyar nyelvhasználat

során szlovákos névformákat, illetve a szlovák nyelvhasználat során magyar névalakokat használnak.

A szlovákiai magyarokra a kettős személynévhasználat, egy személy hivatalos család- és keresztnévének két – a magyar és szlovák – nyelvben használatos eltérő alakváltozatában való használata a jellemző. A kettős család- és keresztnévhasználatot a regionális magyar–szlovák kétnyelvű újságokban, magyar nyelvű szakdolgozatokban, névjegykártyákon, emléktáblákon stb. is megfigyelhetjük. A kommunikáció során egy megnyilatkozáson belül személynévi kódváltásokkal is találkozhatunk.

A szlovákiai magyarok bece- és ragadványnév-használata magyardominánsnak tekinthető. Minél nagyobb százalékban lakják a települést magyarajkú lakosok, annál nagyobb mértékben találkoz(hat)unk a nem hivatalos személynevek körében magyar eredetű nevekkal. A nyelvi kölcsönhatás eredményeként a(z elsősorban szóban használatos) névanyagban kontaktusjelenségek is előfordulnak. A magyar névvisezők szlovák nyelvből származó bece- és ragadványneveket is viselhetnek. A szlovák eredetű ragadványnevek kölcsönszóból, névasszociáció, fordítás útján stb. keletkezhetnek. A hibrid ragadványnevekben az egyik névrész vagy névelem magyar, a másik szlovák eredetű lehet.

9. KÉTNyelvűség és névszemiotikai tájkép

9.1. Kétnyelvűség²⁷ és tulajdonnév-használat

A Kárpát-medencében kisebbségként élő magyarság névhasználatára jellemző a kétnyelvű tulajdonnév-használat, mivel nemcsak kisebbségi nyelvű (anyanyelvi), hanem többségi nyelvű (államnyelvi) formában is használják a neveket. A határon túli magyarok névhasználatára hat a kétnyelvű környezet, az államnyelv és a kisebbségi nyelv érintkezése következményeként a tulajdonnévkincsben megjelennek a kontaktusjelenségek. A kisebbségi nyelvhasználók az adott kommunikációs helyzetnek megfelelően képesek használni az anyanyelvi és államnyelvi tulajdonnévformákat, de a magyar nyelvű szövegekörnyezetbe államnyelvi névalakok, a többségi nyelvű kontextusba magyar névformák is kerülhetnek. A kétnyelvű névhasználók mentális lexikonában (vö. RESZEGI 2009) két (vagy több) nyelv névkincse található, s a tulajdonnevek egyik vagy másik nyelvből való aktiválása, kiválasztása, használata a társadalmi környezettől, a formális vagy informális kommunikációs helyzettől és a partnerektől, pragmatikai tényezőktől függ. A kisebbségi magyarok kétnyelvűségéből adódik az egyes nyelvekhez kötődő kettős személynévhasználat, valamint a kétnyelvű hely- és intézménynév-használat.

9.2. A névszemiotikai tájkép fogalma

A vizuális kétnyelvű tulajdonnév-használat a kisebbségi magyar településeken a nyelvi tájkép részét alkotja. Az adott terület, régió vagy városi agglomeráció nyelvi tájképét a hivatalos útjelző táblák, a reklámtáblák, utcanevek, helynevek, kereskedelmi egységek feliratai és kormányzati épületek hivatalos táblái adják (LANDRY – BOURHIS 1997: 25). Ebben a meghatározásban a tulajdonnévfajták

---

²⁷ A kétnyelvűség fogalmának számos meghatározása létezik (vö. BARTHA 1999, BORBÉLY 2014, ŠTEFÁNIK szerk. 2004). A kétnyelvűség különböző meghatározásai közül hozzánk a funkcionális áll a legközelebb, mely szerint minden olyan beszélő kétnyelvű, aki mindennapi beszédtevékenysége során két nyelvet használ. „Két nyelv váltakozó használatának gyakorlatát kétnyelvűségnek, az ebben részt vevő egyént pedig kétnyelvűnek nevezzük” (WEINREICH 1953: 1). Ezen kívül GROSJEAN meghatározását is megemlíjtük: „A kétnyelvűség két (vagy több) nyelv rendszeres használata, kétnyelvűek pedig azok az emberek, akiknek mindennapi életük során szükségük van két (vagy több) nyelvre, és ezeket használják is” (GROSJEAN 1992: 51).

közül a névtáblákon megjelenő hivatalos hely- és intézménynevek szerepelnek, de a névszemiotikai tájképbe a személynevek, illetve egyéb névfajták, a nem hivatalos tulajdonnevek és az extralingvális (nyelven kívüli) jelek is beletartoznak. A tulajdonnevekre utaló nem verbális jelek gyakran az adott név jelentéstartalmával függnek össze (ezt figyelhetjük meg pl. az üzletnevek képi megjelenítése esetében).

A nyelvi tájkép fogalmát az említett LANDRY és BOURHIS által írott tanulmány óta számos kutató újraértelmezte.²⁸ „A tágabb értelmezés szerint a kutatások magukban foglalják az olyan kiegészítő elemek, mint például a fotók, dokumentumok, névjegyek vagy épp a termékek címkézésének vizsgálatát, valamint akár az öltözködésben, táplálkozásban, zenében, építészetben megjelenő azon szimbólumokét, amelyek az adott nyilvános térben élő emberek révén formálják a nyelvi tájképet” (CSERNICSKÓ 2016: 91). A nyelvitájkép-kutatás interdiszciplináris jellegű, egyaránt merít a szociolingvisztika, a szemiotika, a folklorisztika, a történettudomány, a jogtudomány, a földrajztudomány és a névtan eredményeiből. Érdeemes bevonni az elemzésbe, ha egy névtáblán vagy egyéb felületen a betűkön kívül más jelzések (pl. zászlók, arcképek, termékábrázolások stb.) is vannak, valamint figyelembe venni a térbeliséget is, a feliratok elhelyezését, színét, nagyságát és egyéb jellemzőit (l. BARTHA – LAIHONEN – SZABÓ 2013, DAVID – MÁCHA 2014, JAWORSKI – THURLOW szerk. 2010, SCOLLON – SCOLLON 2003).

Az előzőkben leírtak alapján a névszemiotikai tájkép fogalmat a következőképpen határozhatjuk meg. A névszemiotikai tájképet a névtáblákon, a köztereken lévő feliratokon, különböző felületeken (pl. falfelületeken, sírköveken, plakátokon, tablón) szereplő tulajdonnevek, valamint a nevekre utaló, neveket kísérő extralingvális jelek (pl. embléma, fénykép, rajz, szobor) alkotják.

9.3. A névszemiotikai tájképet befolyásoló tényezők

A névszemiotikai tájkép az idő, tér, társadalom dimenziójától függően dinamikusan változik. A névszemiotikai tájkép a nyelvpolitika/névpolitika egyik komponense, vetülete, következménye. A névpolitika az állam vagy más, politikai tevékenységet (is) kifejtő szervezet, intézmény által a hivatalos névhasználat befolyásolása céljából kifejtett tudatos tevékenység (vö. CSERNICSKÓ 2013: 53). Az államhatalom befolyásolja a tulajdonnevek hivatalos használatát, a névtörvények

²⁸ A többnyelvű nyelvterületeken vizsgált nyelvi (és névszemiotikai) tájképpel foglalkozó nemzetközi szakirodalom kutatástörténetét DURK GORTER (2013) „Linguistic Landscapes in a Multilingual World” című tanulmányában olvashatjuk. A Kárpát-medence kisebbségi magyarok által lakott területein folytatott nyelvitájkép-kutatásokat SZOTÁK SZILVIA (2016: 54–59) „Magyar nyelv és magyar népcsoport Burgenlandban. Nyelvi tájképek vizsgálata a többnyelvűség kontextusában” című dissertációjában tekintette át.

szabályozzák a kisebbségi névhasználatot. A társadalmi változások, az ideológiák hatnak a nevek világára, és a névadási szokások átalakulásában nagy szerepet játszik az emberek hatalomhoz való alkalmazkodása. A tulajdonnév minden korban, minden társadalomban a hatalmi reprezentáció megerősítésére szolgál. A különböző korszakok névadási stratégiái tükrözik a hatalom által követendőnek ítélt ideológiát (l. TÓTH 2013a, b). A többségi névalakok előnyt élveznek a kisebbségi névformákkal szemben, a fölérendelt-alárendelt viszony a tulajdonnevek vizualizálásában, térbeli viszonyában is mutatkozik: a névtáblákon a hatalmi helyzetben lévők nyelve általában felül vagy elől van, illetve nagyobb méretű lehet. A többségi névminták erős hatást gyakorolnak a kisebbségi névhasználatra, az adott terület névszemiotikai tájképére.

A névtáblák, egyéb feliratok információt közölnek az idegenek számára a lakosság nyelvi összetételéről, a nyelvek státusáról, a nyelv- és névpolitikáról. A nyelvi tájképbe nemcsak a hivatalos, hanem a nem hivatalos táblák, feliratok is beletartoznak. A kétnyelvű névszemiotikai tájkép a társadalom és a névhasználat szoros kapcsolatára utal, vizsgálata a szociolingvisztika tárgykörébe tartozik. A kétnyelvű névtáblák értelmezésében fontos a történelmi, politikai, szociokulturális összefüggések megértése, a látható, vizualizált kép létét meghatározó okozati háttér feltárása. A névszemiotikai tájképben a nyelvi ideológiák konkretizálódnak (vö. LANSZTYÁK 2015, SHOHAMY 2006). „A nyelvi ideológiák kutatása annak elemzését jelenti, hogy a táblákat állítók, a táblákat olvasók milyen nyelven kívüli összefüggéseket, jelentéseket feltételeznek a nyelvválasztást, a feliratok szemiotikai tulajdonságait vagy elhelyezését illetően” (BARTHA – LAIHONEN – SZABÓ 2013: 16).

Kétnyelvű környezetben a kisebbségi (magyar) nyelven feltüntetett tulajdonnevek (egyéb feliratok) növelik a magyar nyelv presztízsét, a kollektív identitás kifejezői, etnikai identitásjelölő funkciójuk van, magyarságszimbólumoknak tekinthetők. BEREGSZÁSZI ANIKÓ írja a „»Csata« a szimbolikus térért, avagy a látható/láthatatlan anyanyelv” című tanulmányában, hogy „a kisebbségi polgárok otthonágerzetéhez jelentősen hozzájárul az is, milyen mértékben lehet és van jelen nyelvük a kisebbségi feliratokon: láthatóvá válik-e a kisebbség nyelve, vagy csak a láthatatlan (ám kétségkívül fontos) szóbeliségre korlátozódik használata” (BEREGSZÁSZI 2005: 158).

Szlovákiában a nemzetiségi kisebbségek nyelvének használatáról szóló 1999. évi 184. számú többször módosított törvény 4. §-ban az áll, hogy a kisebbségi településeken minden feliratot és a nyilvánosság tájékoztatására szánt hirdetményt fel lehet tüntetni a kisebbség nyelvén is.

A névszemiotikai tájkép kialakításában az állam(igazgatás), az önkormányzatok, a vállalkozói és a civil szféra is szerepet játszik. A Fórum Kisebbségkutató Intézet több olyan publikációt adott ki, illetve kiállítást is szervezett, amely (többek között) a szlovákiai magyar településeken a magyar nyelvnek a vizualitásban való fokozottabb megjelenését, „láthatóbbá” tételét szorgalmazta. Az utóbbi években erősödtek a vizuális anyanyelvhasználatot támogató alulról jövő kezdeményezések, a nyelvi

aktivisták (pl. *Kétnyelvű Dél-Szlovákia* mozgalom) is igyekeznek felhívni a figyelmet az anyanyelven történő vizuális nyelv- és névhasználat lehetőségére (vö. OROSZ 2013b).

9.4. A nyelvi tájkép kutatása Dél-Szlovákiában

A kisebbségi magyar nyelvterületek nyelvi tájképével foglalkozó publikációk nagy része érinti a névszemiotikai tájkép, vizuális tulajdonnév-használat kérdéskörét is (vö. BARTHA – LAIHONEN – SZABÓ 2013; BEREGSZÁSZI 2005; CSERNICKSKÓ 2015, 2016a, b, 2017b; HIRES-LÁSZLÓ 2015; KARMACSI 2017; LAIHONEN 2012, 2013; SZOTÁK 2013, 2015, 2016; VUKOV RAFFAI 2013 stb.).

Szlovákia magyarlakta falvaiban és városaiban (540 településen) a Fórum Kisebbségkutató Intézet 2010 nyarán felmérést végzett a magyar nyelv használatáról, illetve a kétnyelvűségről. A kutatásnak része volt a kétnyelvűség vizuális megjelenésének fotodokumentálása²⁹ is, amelyet a Diákhálózat aktivistái végeztek a Kétnyelvűség Felmérő Körút program keretében. Az emléktáblák, emlékművek, település- és utcanevek, egyéb táblák feliratait és azok nyelvét örökítették meg. A felmérés eredményeiről „Kétnyelvűség a dél-szlovákiai településeken” című tanulmányában MRVA MARIANNA és SZILVÁSSY TÍMEA (2011) szerzőpáros számolt be, a gyűjtés során szerzett tapasztalatokról OROSZ ÖRS (2013a) értekezett. A Fórum Kisebbségkutató Intézet 2011-ben kiállítást szervezett „A vizuális kisebbségi nyelvhasználat története Dél-Szlovákiában (1918–2011)” címmel, s ezt követően jelent meg „A hely nevei, a nyelv helyei” című négy nyelvű (magyar, szlovák, angol, francia) kiadvány, amely a kisebbségi nyelvi jogok történetével foglalkozik Szlovákiában 1918–2012 között, s érinti a helynévpolitikával kapcsolatos változásokat, valamint szemlélteti a kétnyelvű helynévtáblákat is (HORONY – OROSZ – SZALAY 2012). PETTERI LAIHONEN (2012) egy mátyusföldi (Réte) és egy csallóközi (Vásárút) településen vizsgálta a nyelvi tájképet. Arra az eredményre jutott, hogy egynyelvű szlovák feliratok gyakrabban fordulnak elő, mint kétnyelvűek és magyar egynyelvűek (LAIHONEN 2012: 35). A globalizáció következményeként terjednek az angol nyelvű megnevezések is. A szerző különállóan nem vizsgálta a feliratokon szereplő tulajdonneveket, de néhány vonatkozó példát említett. Több tanulmányában is foglalkozott e két dél-szlovákiai település (LAIHONEN 2014, 2015a, 2016, LAIHONEN – CSERNICKSKÓ 2017), illetve egy szlovákiai magyar város, Dunaszerdahely nyelvi tájképével (LAIHONEN 2015b). SZABÓMIHÁLY GIZELLA (2013) „A nyelvi tájkép elmélete és gyakorlata: Kárpát-medencei kisebbségi körkép” című műhelykonferencián „A dél-szlovákiai nyelvi tájkép: a tájképet alakító szereplők és a kétnyelvű feliratok típusai” címen tartott előadást. LUCIA SATINSKÁ (2013, 2014) írásaiban

²⁹ <http://adatbank.sk/fotok/emlekmuevek-emlekhelyek-vizualis-nyelvhasznalat>

Pozsony, illetve a városban található Duna utca többnyelvű nyelvi tájképét elemezte, amely magyar feliratokat, neveket is tartalmaz. MISAD KATALIN (2014) Dunaszerdahely intézményeinek vizuális nyelvhasználatáról írt tanulmányt. HORBULÁK ZSOLT (2014) magyar vállalatok nyelvi marketingjét, vizuális nyelvhasználatát vizsgálta Dél-Szlovákiában. BAUKO JÁNOS (2015a, e, g, h, 2017b, 2018a, b) több tanulmányában is foglalkozott a dél-szlovákiai magyar települések névszemiotikai tájképének sajátosságaival. TOKÁR GÉZA (2016) a vállalkozói kétnyelvűséget vizsgálta Komáromban, s ennek kapcsán érintette a vizuális nyelv- és névhasználatot is. Megemlíteném, hogy számos dél-szlovákiai magyarlakta település nyelvi tájképét mutatják be azon kéziratban lévő szakdolgozatok is, melyeket egyetemi hallgatók írnak. A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézetében az utóbbi években több tucat olyan záródolgozat született, amely egy (vagy több) szlovákiai magyar település nyelvi tájképét vizsgálja.

9.5. Szlovákiai magyar települések névszemiotikai tájképének sajátosságai

9.5.1. Személynév-szemiotikai tájkép

A szlovákiai magyarokra jellemző a kettős személynévhasználat, a család- és keresztnévnek kétféle alakváltozatban való használata. Magyar nyelvű kontextusban a magyar névformákat részesítik előnyben, a szlovák nyelvet elváró kontextusban pedig a többségi nyelvhez alkalmazkodó névalakokat használják. Kisebbségi környezetben a kettős személynévhasználat a kétnyelvű emléktáblákon, névjegykártyákon, egyéb feliratokon is megfigyelhető.

Jellemző, hogy a névtáblákon, plakátokon, feliratokon a személynév szlovák szövegkörnyezetben szlovákos sorrendben, a magyar kontextusban magyaros sorrendben szerepel. A nagykürtösi evangélikus templom falán a következő emléktábla látható (l. 1. kép): *Dňa 17.1.1847 tu pokerstili / veľkého mad. spisovateľa / Kálmána Mikszátha / 1847.1.17-én / itt keresztelték meg / Mikszáth Kálmán / nagy magyar író / Palóc Társaság 2000 CSEMADOK.*³⁰ A kétnyelvű felirat első része szlovák nyelvű, alatta szerepel a magyar szöveg. A szlovák szövegben a személynév szlovákos névsorrendben szerepel (kereszt- és családnév), a szövegkörnyezetbe szlovák toldalékokkal épül be. A magyar szövegrészben a megszokott formában szerepel a család- és keresztnév. A tábla alján szereplő egyesületek megnevezése kizárólag magyar nyelven olvasható.

³⁰ A nagykürtösi evangélikus templom anyakönyvi kivonatában a nagy palóc író neve egyébként *Mixádt Kálmány* alakban található (l. NÉMETH 2014: 59–61).

1. kép: Mikszáth-emléktábla (Nagykürtös)

A fordított névsorrenden kívül gyakori, hogy a kétnyelvű emléktáblán a keresztnevek a (szöveggörnyezettől függően) szlovák és magyar nyelvben használatos alakváltozata van feltüntetve. Ekel község egyik emléktábláján (l. 2. kép) a következő szöveg olvasható (a szlovák szövegrész van felül, a magyar nyelvű alatta): *Na počesť 200-tého výročia narodenia / význameného rodáka obce Okoličná na ostrove / Jána Varghu (1798) / umiestnilo miestne obecné zastupiteľstvo / 1998 / Ekel község nagy szülöttjének / Vargha Jánosnak (1798) / születésének 200. évfordulója / tiszteletére elhelyezte / a helyi önkormányzat / 1998.*³¹ A személynév elsőként szlovákos névsorrendben szerepel (kereszt- és családnév), s szlovák toldalékkal épül be a szöveggörnyezetbe, aminek köszönhetően megcsonkul a családnév (*Jána Varghu*). A magyar szövegrészben magyarul, anyakönyvezett formában szerepel a család- és keresztnev.

A szlovákiai magyar intézményekben található névtáblákon előfordul, hogy kétféle alakváltozatban van feltüntetve ugyanazon személy neve. A személynév szlovák szöveggörnyezetben szlovákos sorrendben, a magyar kontextusban magyaros sorrendben szerepelhet, s eltérés lehet mind a családnév, mind a keresztnev helyesírásában is. Egy iskolában például az egyik osztály bejárati ajtaján található kétnyelvű felíraton az iskola alkalmazottai nevüket a megszerzett titulussal együtt a következőképpen tüntették fel (l. 3. kép): *Triedna učiteľka: Mgr. Mariana Veszelovszká / Osztályfőnök: Mgr. Veszelovszky Marianna / Vychovávateľka: Bc. Mária Krastenicsová / Nevelőnő: Bc. Krastenics Mária.*

³¹ *Vargha János* földmérő, a magyarországi folyók vízszabályozásának főmérnöke volt.

2. kép: Vargha János-emléktábla (Ekel)

3. kép: Kettős személynévhasználatra utaló felirat egy alapiskolában

Az épületek külső falán, illetve belterében lévő névtáblákon találkozhatunk közjegyzők, jogászok, orvosok, hivatalnokok stb. személyneveivel, s az üzletekbe vezető bejárati ajtón is feltüntetik a felelős személy, tulajdonos nevét. A személynevek vizualizálásában a szlovákos névformák használata dominál, de előfordul ugyanazon személy nevének egy névtáblán való kettős, illetve hármas feltüntetése is: *Mudr. Roland Szabó, PhD. neurológ / Dr. Szabó Roland neurológus PhD.; NOTÁR / JUDr. Leila Baštrnáková / notársky úrad JUDr. Leily Baštrnákovej / közjegyzői hivatal – JUDr. Baštrnák Leila.*

Ritkán előfordul, hogy a névtáblán a kettős személynévhasználat hibrid névformát eredményez. A komáromi Duna Menti Múzeum épületén van elhelyezve az az emléktábla (l. 4. kép), amelyen a következő szöveg olvasható: *V tejto budove tvoril a učil / Ebben az épületben alkotott és tanított / Karol HARMOS Károly / akademický maliar – festőművész.*³² A személynév szokatlan változatban szerepel: a két keresztnév közé ékelődik a családnév, az első helyen áll a magyar keresztnév szlovák névpárja (*Karol*), ezt követi a családnév (*Harmos*), majd a magyar keresztnév (*Károly*). A hibrid, két nyelv névelemeiből álló névalak egyszerre idézi fel a személynév szlovák (*Karol Harmos*) és magyar (*Harmos Károly*) változatát is.

³² A komáromi katolikus temetőben található sírján a *Harmos Károly* név szerepel.

4. kép: Harmos-emléktábla (Komárom)

5. kép: Egressy-emléktábla (Komárom)

Az egyes szlovákiai magyar településeken lévő névtáblákon, feliratokon található, kizárólag magyaros alakváltozatban feltüntetett személynevek a névviselők magyar nemzetiségére utalnak.

Vannak olyan kétnyelvű emléktáblák, melyeken a személynév csak egyszer van feltüntetve. A személynév mintegy összeköti a magyar és szlovák nyelvű szöveget, a család- és keresztnév kizárólag magyaros formában használatos. A komáromi Tó utcában a kétnyelvű emléktáblán a magyar nyelvű szövegrész megelőzi a szlovák nyelvűt (l. 5. kép): *Ezen Tó utcában szerezte / 1849-ben a Klapka-indulót / Egressy Béni / v tejto Jazernej ulici komponoval / v roku 1849 Klapkov pochod / J.E. 2001*. A táblán lévő személynév mintegy összeköti a magyar és szlovák nyelvű szöveget, kizárólag magyaros formában használatos, míg a zeneszerző műve kétnyelvűen. A komáromi Duna Menti Múzeum épületén lévő emléktábla (l. 6. kép) felső részének közepén látható arcplakettől balra helyezkedik el a magyar szöveg (*A / Jókai / Egyesület / és ezen / Kultúrpalota / megálmódója*), jobbra pedig a szlovák megfelelője (*Osnovateľ / Jókaiho / združenia / a tohto / Kultúrneho / paláca*). A tábla alsó részében – az arcplakett, valamint a magyar és szlovák szöveg alatt – a személynév magyaros alakváltozatban szerepel (*ALAPY GYULA*), majd a név alatt az évszám (1872–1936) helyezkedik el. Az emléktábla legalsó részén a táblát állító intézmény neve kétnyelvűen (*Jókaiho združenie – Jókai Egyesület*) van feltüntetve, és mögötte szerepel a tábla elkészítésének évszáma (2006). A komáromi Duna Menti Múzeum épületén egy másik emléktábla is található (l. 7. kép), melyen a család- és keresztnév kizárólag magyaros formában használatos (*Beöthy Zsolt*), a kétnyelvű intézménynév (*Jókaiho združenie – Jókai Egyesület*) kétszer ismétlődik.

Egyes esetekben a titulus feltüntetése után a névviselő neve csak magyaros formában szerepel. Egy Komáromban található cégtáblán látható macska és kutya rajza mellett azonos betűtípussal áll egymás alatt *Zverolekár / Állatorvos* kétnyelvű

felirat, s alatta olvasható a *MVDr.*³³ *Csiba György* név, amely a személy etnikai identitásáról is árulkodik.

6. kép: Alapy-emléktábla (Komárom)

7. kép: Beöthy-emléktábla (Komárom)

A szlovákiai magyar tannyelvű iskolákban található névtáblákon, tablókön a tanárok és diákok család- és keresztnéve általában magyarul, magyaros formában van feltüntetve. A névtáblákon, tablókön szereplő, az etnikai identitást jelölő névalak nem mindig azonos a névviselő anyakönyvezett névváltozatával, amely szlovákos formában is be lehet jegyezve.

A szlovákiai magyar települések temetőinek tájképére jellemző, hogy nagy számban (az adott település nemzetiségi megoszlásától függően) találhatóak a sírfeliratokon magyarul feltüntetett személynevek. A magyaros névalakok, illetve a sírfeliraton található szövegek utalnak az egykori névviselő(k) etnikai identitására. A komáromi temető egyik kopjafáján fából faragott magyar korona található, s a 2013-ban elhunyt szlovákiai magyar személy magyaros formában feltüntetett neve alatt a következő szöveg olvasható: *nem voltam / én sem több / mint mások / csak ember / voltam és / magyar.*

9.5.2. Helynév-szemiotikai tájkép

Az 1994. évi 191. számú táblatorvény (később az 1999. évi 221. számú kormányrendelet) szerint a kisebbségek lakta települések helységnevtábláján a hivatalos szlovák megnevezés mellett a kisebbségiek által használt más nyelvű változat is helyet kap, ha a helyi kisebbség meghaladja a lakosság 20%-át. A magyarlakta településeken a helység kezdetét és végét közötti tábla jelzi: a felső, nagyobb méretű

³³ A *MVDr.* titulus a *medicinae veterinariae doctor* rövidítése.

táblán a szlovák helységnév szerepel fehér alapon fekete betűvel. Alatta egy önálló, kisebb méretű névtáblán található a magyar helységnév, kék alapon fehér betűvel.³⁴

8–9. kép: Kétnyelvű helységnévtábla (Szlovákia) és útjelzőtábla (Magyarország)

10–11. kép: Nem hivatalos magyar helységnévváltozatok

Amennyiben a hivatalos településnév homonim viszonyban áll egy másik településnévvel, egyéb elemekkel való megkülönböztetésre van szükség. *Komárom* Trianon óta két szomszédos település azonos magyar hivatalos neveként létezik: az egyik Szlovákiához, a másik Magyarországhoz tartozik. A magyarországi Komáromban névtáblák jelzik az irányt a szlovákiai városba: ezeken a *Révkomárom*, illetve *Révkomárom–Komárno* felirat szerepel. A szlovákiai testvérváros hivatalos kétnyelvű neve: *Komárno / Komárom* (l. 8–9. kép). A két település megkülönböztetésére az élőnyelvben és írásban (pl. az évente ismétlődő Komáromi Napok programfüzetében) egyaránt

³⁴ A kézirat lezárását követően kezdték kihelyezni az azonos méretű helységnévtáblákat a szlovákiai kisebbségi településeken a 9/2009-es belügyminisztériumi rendelet 19/2018-as módosítása értelmében: a felső táblán található fekete keretben, fehér alapon és fekete nyomtatott nagybetűvel a szlovák helységnév; alatta egy önálló, azonos méretű névtáblán szerepel kék keretben, fehér alapon és fekete nyomtatott nagybetűvel a magyar településnév.

használatos egyéb alakváltozatokkal azonosítják a helységet: *Észak- és Dél-Komárom* (l. 10–11. kép). A beszélt nyelvben a *szlovákiai Komárom / magyarországi Komárom*, illetve 'határon túli, Dunán túli' jelentésben mindkét városra a *Túl-Komárom* megnevezés is használatos.

A magyar nyelvű helységnévtáblákat egyes szlovákiai településeken gyakran megromgálják, illetve arra is van példa, hogy a hivatalos magyar településnév nincs helyesen feltüntetve. A Nyitrai járásban található *Kalász* (szlk. *Klasov*) helységnévtábláján a standard *Kalász* névalak helyett *Kálás* vagy *Kalasz* is olvasható (l. 12–13. kép).

12–13. kép: Kétnyelvű szlovák–magyar helységnévtábla (Klasov–Kalász)

14. kép: Virágokból kirakott magyar helységnév (Bart)

A helyi lakosok a kétnyelvű helységnév közül a település magyar nevének használatát preferálhatják az adott helységben. Példaként említeném *Bart / Bruty* községet, amelyben a 2011-es népszámlálás alapján a lakosok több mint 90%-a magyar nemzetiségű. A magyarlakta település kezdetét és végét jelző közúti táblán a kétnyelvű helységnév szerepel. Ezen kívül a faluban található egy virágokból kirakott magyar nyelvű *Bart* feliratot (l. 14. kép). A piros-fehér-zöld színű felirat Magyarország állami színeit idézi fel, s a helyi lakosok magyar identitásáról árulkodik. A faluba vezető út

melletti faoszlopon kétnyelvű üdvözlőtábla van, de a helységnévnek csak a magyar neve szerepel rajta: *Üdvözöljük falunkban / Bart 1223 / Vítame vás v obci*. A községről készült képeslapok többségén a magyar *Bart* megnevezés szerepel, s csak ritkábban a kétnyelvű helységnév, akkor is a magyar név áll az első helyen: *Bart – Bruty*.

Az 1999. évi 184. számú kisebbségi nyelvhasználati törvény szerint a települések az utcaneveket és más helyi földrajzi helyneveket kisebbségi nyelven is feltüntethetik (l. 15–16. kép). A magyarlakta települések önkormányzatai által jóváhagyott kétnyelvű utcaneveket a vonatkozó önkormányzati rendeletek is tartalmazzák. A kétnyelvű utcanévtáblákon az első helyen általában a szlovák név szerepel és alatta áll a magyar név. Arra is találunk példát (Nyékvárkonyban), hogy a magyar utcanév megelőzi a szlovák párját.

15. kép: Szlovák–magyar utcanévtábla
(Komárom)

16. kép: Magyar–szlovák utcanévtábla
(Nyékvárkony)

Egyes településeken magánvállalkozó által készített utcanévtáblával is találkozhatunk. Egy Komáromban található magáncég épületén a *Belső körút* megnevezés megelőzi a szlovák párját (*Vnútorná okružná*). A magyar identitású tulajdonos az általa elhelyezett táblán a magyar megnevezést tartotta elsődlegesnek. Az említett névpár az ugyanazon utcán található, a közútkezelő által kihelyezett egyéb névtáblákon azonban fordított sorrendben áll (1. szlovák, 2. magyar név).

Olyan magyar utcanévtáblák is vannak, melyeken a szlovák tulajdonnévnek nem a standard magyar névmegfelelőjét tüntetik fel (l. 17–18. kép): így Érsekújvárbán egyes helységnévi eredetű utcanevekben a magyar megnevezésben is megmarad a szlovák névforma: *Banskobystrická ulica / Banská Bystrica-i utca*; *Bratislavská ulica / Bratislavai út* (az *ulica* névrésznek helytelen magyar megfelelője szerepel a névtáblán, az *út* szlovákul *cesta*).³⁵

³⁵ *Banská Bystrica – Besztercebánya, Bratislava – Pozsony.*

17–18. kép: Helységnévre utaló kétnyelvű utcanévtáblák (Érsekújvár)

A személynévi eredetű utcanevek esetében a szlovák és a magyar névtáblákon különböző névalakban szerepelhet az antroponima. A magyar történelmi személyiségekről elnevezett közterületeknél néhány esetben megfigyelhető a szlovák névtáblákon a személynév helytelen helyesírása (*Kossúthova ulica* – *Kossuth utca*), illetve a magyar név szlovák névpárjának (*nám. sv. Štefana kráľa* / *nám. sv. = námestie sväteho* / – *Szent István király tér*) használata (l. 19–20. kép).

19–20. kép: Személynévre utaló kétnyelvű utcanévtáblák (Gúta, Nagymácséd)

A hivatalos kétnyelvű utcanévtáblákon kívül elvétve láthatunk nem standard utcanévtáblát is: Komáromban a *Krisztián* nevű virágbolt például a tulajdonosáról kapta a nevét, az üzlet bejárata mellett, az épület falán pedig a *Krisztián street* (magyar–angol, hibrid) feliratot tartalmazó tábla van elhelyezve (l. 21. kép). Az üzlettel szemben lévő házon található az utca hivatalos névtáblája: *Ulica Františkánov* – *Ferences barátok utcája*.

21. kép: Nem standard magyar–angol utcanévtábla (Komárom)

Egyes helynevek többnyelvűen is előfordulhatnak a feliratokon, a szlovák és magyar nyelven kívül angolul, németül vagy egyéb idegen nyelven is megjelenhetnek. A komáromi erőrendszer helyneveinek megnevezése négynyelvűen (szlovák–magyar–német–angol nyelven) olvasható a belvárosban található Megyecse utca falfelületén (l. 22–23. kép).

22–23. kép: Helynevek négynyelvű felirata (Komárom)

Térkép lokalizálja az erőrendszer egyes részeit, illetve fényképek is felidéznek az egyes helyeket (helyneveket), melyek Komárom (Komárno) területén található: A – Óregvár, B – Újvár, C – Nádor-vonal, D – Vág-vonal, e – Ferdinánd-kapu, f – Lipót-kapu, g – Pozsonyi kapu, h – Tiszti Pavilon. Észak-Komáromban a Duna partján található tábla a komáromi erőrendszer Magyarországhoz tartozó részeinek (Csillag erőd, Ig-mándi erőd, Monostori erőd) négynyelvű megnevezését is tartalmazza, valamint az erőrendszer egyes részeinek alaprajzát és GPS koordináták általi pontos lokalizálását is feltünteti.

9.5.3. Intézménynév-szemiotikai tájkép

A szlovákiai magyar településeken az intézménynevek kétnyelvűen szerepel(het)nek (vö. MISAD 2012, 2014; NAGY szerk. 2002). A magyar nyelvű megnevezés – ugyanakkora nagyságú betűkkel, illetve azonos betűtípussal szedve – többnyire az intézmény szlovák neve után következik; pl. *Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF – Közép-európai Tanulmányok Kara* (l. 24. kép), *Jókaibo divadlo v Komárne – Komáromi Jókai Színház*, *Obecný úrad – Községi Hivatal* (Magyarországon a polgármesteri hivatal megnevezés használatos), *Matričný úrad – Anyakönyvi Hivatal* (l. 25. kép). Arra is van példa, hogy a névtáblán a magyar megnevezés megelőzi a szlovák névpárját, pl. *A Magyar Köztársaság Kulturális Intézete – Kultúrny inštitút Maďarskej republiky* (l. 26. kép), *Szövetség a Közös Célokért – Združenie za spoločné ciele*, *Lipóti Pékség – Lipóti Pekáreň*.

24. kép: Szlovák–magyar intézménynév (Nyitra)

25. kép: Szlovák–magyar intézménynév (Izsa)

A társadalmi változások motiválhatják már meglévő intézménynevek megváltoztatását is. Olyan intézménynév is van, melynek eredeti mozaiknévi alakváltozata megmaradt, de a teljes név megváltozott. A *CSEMADOK* mozaiknév (l. 27. kép) eredetileg a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete megnevezés rövidítéseként született 1949-ben. Napjainkban továbbra is használatos a beszélőközösségben ismert, elterjedt rövidített alakváltozat, de Csehszlovákia szétesése, Szlovákia 1993-as önállósulása következtében az intézmény teljes neve már nem vonatkozott a rendszerváltozás előtti jelentésére, ezért megváltozott. A szövetség teljes neve *Cse-madok – Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közmművelődési Szövetség*³⁶ lett.

³⁶ Az intézmény honlapja magyar nyelvű, a szlovák nyelvű névpár (*Maďarskej spoločenskej a kultúrny zväz na Slovensku*), amely a névtáblákon megjelenik, nem szerepel rajta.

26. kép: Magyar–szlovák intézmény-név (Pozsony)

27. kép: Magyar intézmény-név (Komárom)

Az utóbbi évtizedekben létrehozott magyar intézmények, szervezetek névadására jellemző, hogy gyakran magyar személyiségek nevét veszik fel. A rendszerváltozást követően több szlovákiai magyar iskola kérvényezte az intézmény magyar megnevezésének megváltoztatását, s többnyire a régióhoz kötődő vagy a magyar történelemből ismert magyar személyiség nevét vette fel az intézmény-névbe; pl. *Amade László Alapiskola* (Bős), *Feszty Árpád Alapiskola és Óvoda* (Ógyalla), *Jedlik Ányos Alapiskola* (Szímő), *Jókai Mór Alapiskola* (Komárom), *Kazinczy Ferenc Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola* (Tornalja), *Madách Imre Gimnázium* (Somorja). A magyar tannyelvű iskolák névtábláján elsőként a szlovák megnevezés van feltüntetve, és azt követi a magyar névmegfelelő; pl. *Gymnázium a základná škola Sándora Máraiho s vyučovacím jazykom maďarským – Márai Sándor Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium és Alapiskola* (Kassa). A hivatalos kétnyelvű iskolánév részét képezheti a helységnév is; pl. *Základná škola Lajosa Tarczyho s vyučovacím jazykom maďarským Chotín – Tarczy Lajos Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola Hetény, Gymnázium Hansa Sehyho Komárno s vyučovacím jazykom maďarským – Sehy János Magyar Tannyelvű Gimnázium Komárom* (l. 28. kép).³⁷

Az intézmény-névben szereplő személynév helyesírása eltérhet a magyar és a szlovák névtáblán (l. 29. kép), pl. *Gymnázium Petra Pázmána s vyučovacím jazykom maďarským – Pázmány Péter Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium* (Érsekújvár). A szlovák helyesírás szabályzata szerint a történelmi személyek nevét adaptálni kell a szlovák nyelvbe, tehát nem kell meghagyni a hagyományőrző, eredeti írásmódot, hanem át kell írni az egyes (a szlovákban nem használatos) fonémákat a szlovák nyelv helyesírásának alapelvei szerint.

³⁷ A keresztnév kétféle alakváltozata – *Hans* : *János* – a világhírű stresszkutató osztrák–magyar származására is utal. A kettős személynévhasználat megjelenik publikációiban is: a magyar nyelvű tanulmányokban *Sehy János* alakban, az idegen nyelvűek esetében *Hans Sehy* formában tüntette fel nevét.

28. kép: Kétnyelvű iskolanév (Komárom)

29. kép: Kétnyelvű iskolanév (Érsekújvár)

Az iskolák megnevezései hosszadalmasak lehetnek, ezért az intézményt a névhasználók elsősorban rövidített néven azonosítják. Pl. egy komáromi iskola a *Marianum* néven ismert, sokan nem is tudják az iskola teljes megnevezését. Az iskola épületén található kétnyelvű névtáblán a következő megnevezés található (az intézmény három részintézményre oszlik): *Spojená cirkevná škola MARLANUM s vyučovacím jazykom maďarským – MARLANUM Magyar Tannyelvű Egyházi Iskolaközpont; Cirkevná základná škola s materskou školou MARLANUM s vyučovacím jazykom maďarským – MARLANUM Magyar Tannyelvű Egyházi Óvoda és Alapiskola; Cirkevné gymnázium MARLANUM s vyučovacím jazykom maďarským – MARLANUM Magyar Tannyelvű Egyházi Gimnázium*. A névtáblán látható szimbolikus jelek (gyertyák, kereszt, nyitott könyvben lévő M betű) is arra utalnak, hogy egyházi, Szent Máriáról elnevezett iskoláról van szó.

Az intézménynév eredhet a tulajdonos személynevéből, s erre az adott névtábla is utalhat. Az egyik (Ekelen található) táblán lévő feliratból kiolvashatjuk, hogy a *Zsuzs-ka fodrászat* tulajdonosának kereszt- és családneve szlovákul van anyakönyvezve (*Zuzana Gubienová*), de az intézménynévben feltüntetett *Zsuzs-ka* becenév azt mutatja, hogy viselője magyar identitású. A névtáblán található cím csak szlovák utcanévet és helységnevet tartalmaz. A postai küldeményeken, térképeken stb. ritkán jelennek meg ugyanis a helynevek magyarul, még akkor is, ha az adott településen magyarul, illetve kétnyelvűen jelölik meg őket.

Egyes intézménynevek szlovák változatának egyik névrésze magyar lehet, így nyelvileg hibrid megnevezések szerepelhetnek a névtáblán (l. 30. kép); pl. *Hostinec Kácsapó, Hostinec Vándor, Hostinec Zöldfű, Reštaurácia Fehér Ló* (kocsmanevék). Arra is találunk példát, hogy a kétnyelvű névpár (egymáshoz viszonyítva) eltérő névrészeket tartalmaz, például egy élelmiszerbolt névtábláján (l. 31. kép) a szlovák megnevezés hosszabb, mint a magyar: *Potraviný u Slona* 'Élelmiszerüzlet az Elefántnál' (a névtáblán egy elefánt rajza is látható) – *Élelmiszer*.

30. kép: Hibrid szlovák–magyar kocsmanév (Izsa)

31. kép: Kétnyelvű üzletnévtábla (Csilizpatas)

Szlovákia magyarlakta településein egyes intézménynév-fajták, például az üzlet-, hotel- vagy étteremnevek esetében ritkábban fordulnak elő a szlovák–magyar kétnyelvű megnevezések: *Hotel Peklo – Pokol* (l. 32. kép), *Nábytok – Bútor*, *Potraviný – Élelmiszer*. Sokkal jellemzőbbek az egynyelvű (többnyire angol nyelvű) feliratok (vö. GALGÓCZI-DEUTSCH 2013); pl. *Baby Shop*, *Banderium Restaurant*, *Big Shop*, *Cleopatra Steak House* (l. 33. kép), *Club Las Vegas*, *Crystal*, *Diving Shop*, *Drink Presso*, *Happy Dog*, *Hawaii*, *Happy day* (l. 34. kép), *Hell*, *Hotel Panoráma*, *Hubert Varga Restaurant & Pension*, *Litovel Pub*, *Outlet Center*, *Pizza Lux*, *Shopping Center*, *Sweet Home*.

Arra is van példa, hogy kizárólag magyar nyelven használatosak egyes megnevezések: *Bástya Csárda*, *Szekeres Csárda*, *Budapest Kávészó* (l. 35. kép). A *Luczabót* népművészeti ajándékbolt névtáblája (l. 36. kép) mellett egy másik felirat utal a bolt tulajdonosának (*Luczú*) családnevére, a *bót* (a *bolt* szó nyelvjárási alakváltozata) névrész pedig a *bolt* jellegére. Egyes extralingvális jelek egyértelműen mutatják a névadás motívumát is: pl. a *Presso Lesz Vigasz* névtábla alatti üvegfelületen Las Vegas amerikai város képe és a „*Welcome Lesz Vigasz*” felirat (*Las Vegas* > *Lesz Vigasz*) látható (l. 37. kép).

32. kép: Kétnyelvű hotelnév (Komárom)

33. kép: „Nemzetközi” étteremnév (Komárom)

34. kép: Angol üzletnév (Komárom)

35. kép: Magyar kávézónév
(Dunaszerdahely)

Előfordulhat, hogy a kétnyelvű intézménynév bizonyos felületeken (pl. plakáton) csak egynyelvűen szerepel (l. 38–39. kép). A 38. képen a szlovák és magyar vendéglőnevet tartalmazó tábla egymás mellett található: *Hostinec U Čierneho Psa – Fekete Kutya Vendéglő*. Az állatnévre több extralingvális jel is utal. A két névtábla között van elhelyezve a fekete kutya szobra, a vendéglő külső és belső terében több helyen is látható a logója, a söröskorsót tartó kutya rajza. A 39. képen a vendéglőtől mintegy 200 m-re található irányjelző plakáton egynyelvűen, csak szlovákul szerepel a vendéglő megnevezése. A szlovák név alatti szöveg *Slovak & Hungarian Food, Beer, Concerts* vizualizálása is megtörténik: a fekete kutyát ábrázoló rajzokon a kutya étkezik az asztalnál, sört iszik a korsóból és gitározik. A *Slovak* és *Hungarian* feliratok betűinek színárnyalatai a nemzeti színekre utalnak (*Slovak*: fehér, kék, piros; *Hungarian*: piros, fehér, zöld).

36. kép: Magyar ajándékboltnév
(Dunaszerdahely)37. kép: Magyar presszónév
(Komárom)

38–39. kép: Kétnyelvű szlovák–magyar vendéglőnév és egynyelvű szlovák megjelenítése (Komárom)

9.6. Összegzés

A nyelvi tájkép szerves részét alkotja a névszemiotikai tájkép, amely a névtáblákon, köztereken lévő feliratokon, különböző felületeken megjelenő tulajdonneveket, valamint a nevekre utaló, neveket kísérő extralingvális jeleket foglalja magába.

A szlovákiai magyar települések személynév-szemiotikai tájképére jellemző, hogy a névtáblákon, egyéb felületeken szlovák és magyar személynévalakok egyaránt előfordulnak. A szlovákos névformák gyakoribbak, de megfigyelhető a kettős személynévhasználat is, illetve egyes felületeken a magyar névalakok dominálnak. Így a temetők sírfeliratain és a magyar tannyelvű iskolák tablóin gyakori, hogy az egyébként szlovákul anyakönyvezett személynevet – az egyén/ közösség által használatos – magyaros formában tüntetik fel.

Szlovákia magyarlakta településein a helynév-szemiotikai tájképre (elsősorban a helységneveket, utcaneveket illetően) a kétnyelvűség jellemző: az első helyen általában az államnyelvi (szlovák) névalak áll, ezt követi a kisebbségi (magyar) névpárja. A kisebbségi tulajdonnév feltüntetése azonban bizonyos esetekben az ezt lehetővé tévő, kisebbségi névhasználatra vonatkozó törvények ellenére is elmarad.

A szlovákiai magyar települések intézménynév-szemiotikai tájképe variábilis: az állami intézményekben (pl. hivatalok, magyar tannyelvű iskolák) a kétnyelvű feliratok dominálnak, a magánszférába tartozó intézmények (pl. üzletek, hotelek, éttermek) esetében gyakoribbak az egynyelvű (többnyire angol nyelvű) megnevezések.

Az utóbbi években egyes szlovákiai magyar többségű településeken a magyar identitású jogi és természetes személyeknek, a helyi (jórészt magyar nemzetiségű képviselőkből álló) önkormányzatoknak köszönhetően terjed az anyanyelvi névhasználat, gyakrabban jelennek meg magyar nyelvű feliratok.

10. MAGYAR–SZLOVÁK HEGYNÉVPÁROK A MAGAS-TÁTRÁBAN

10.1. A hegy mint szimbólum

A hegyek régóta vonzották az embereket. A misztikus felemelkedés lehetőségét, a magasságot, az égbe törést, a megközelíthetlenséget szimbolizálták. Az emberek a hegy csúcsát valamikor az istenek lakhelyének tartották, és szentként tisztelték. Erről ismert az Olümposz, ahol a mítosz szerint görög istenek laktak.

A hegy csodás események színhelyévé vált. Összekapcsolta az égi és földi világot. Keresztes Szent János a misztikus életvitelt – az Isten megismerése felé vezető utat – a hegymászáshoz hasonlítja (HOPPÁL – JANKOVICS – NAGY – SZEMADÁM 1990: 93–94). A Bibliában Isten többnyire hegytetőn nyilatkozik meg. Gondoljunk csak arra a jelenetre, amikor az Úr a Sínai-hegyen köti meg Mózessel a szövetséget, s ott adja át neki a tízparancsolat kőtábláit.

Az egyes felekezetek számára fontos helyé válnak a hegyek. A lamista vallás hívei a Kailász-hegyet (6700 m) a világ legszentebb hegyének tartják. A hívők akkor tisztulnak meg a bűneiktől, ha a hegy körül megteszik a 40 km hosszú utat. A legnagyobb megtisztulást akkor nyerik el, ha az utat saját testükkel mérik meg.

A hegyekkel kapcsolatban babonás történetek is születtek. Az egyik legismertebb a Pilátus-heggyel (2133 m) függ össze. A monda szerint a hegyen lévő titokzatos fekete színű és feneketlen tóban Pontius Pilátus töltötte száműzetését. 1387-ben a lakosság rettegése miatt a hatóságok szigorúan megtiltották a tó és a hegy megközelítését. A város tanácsa csak 1594-ben szüntette meg a tilalmat.

Ismert történelmi személyiségek szívesen tartózkodtak a hegyekben, s rájuk emlékeztető tiszteleti hegynevek is keletkeztek. Példaként említhetjük Eötvös Loránd akadémikust, aki kiváló hegyász volt. Az olaszországi Dolomitokban található Cadin-csoport feltárása fűződik nevéhez. Érdemeinek elismerésül a Cadin-csoport második legmagasabb csúcsát *Cima di Eötvösnek* (2837 m) nevezték el.

Szlovákiát Tatra alatti országgént szokták emlegetni. A Tátrát sok nevezetes történelmi személyiség látogatta meg az idők során. Az uralkodók közül megemlíthetjük II. Frigyes Ágost szász királyt, aki 1840-ben megmászta a *Kriván-csúcsot*. Ennek emlékére 1841-ben egy obeliszket állítottak fel a csúcsra, amelynek eredetije már nincs meg, de kicsinyített mása a poprádi múzeumban látható. A szájhagyomány szerint Mátyás király is szívesen tartózkodott a Tátrában, s miután megmászta a *Nagyszalóki-csúcsot*, az ő tiszteletére nevezték el az ormot *Király-orrnak*.

10.2. A hegynév fogalma

A *hegynév* terminus a földfelszíni kiemelkedések és kiemelkedések részeinek tulajdonnévi értékű elnevezéseit foglalja magába (RESZEGI 2008: 246). A megnevezőknek, a névhasználóknak a földrajzi környezetük által meghatározott szemléletétől függ, hogy mit tekintenek hegynek. A *hegy* földrajzi köznévi a nyelvterület bizonyos részein csak magas és nagy kiterjedésű földfelszíni formákat jelöl, másutt azonban alig szembevetendő kiemelkedések megnevezésére is szolgálhat (vö. HEFTY 1911, ZOLTAI 1938, RESZEGI 2011). A budapesti *Ferihegy* repülőtér (ma Liszt Ferenc repülőtér) nevében is ott található a *hegy* utótag, melynek eredeti jelentése 'szőlőskert'. Először Mayerffy Ferenc (1776–1845), kinek *Feri* volt a beceneve, telepített szőlőt a térségnek vékony futóhomokréteggel borított lapos buckáira (KISS L. 2001: 4).

HOFFMANN ISTVÁN a helynévfajtákon belül a hegyneveket a domborzati nevek között tárgyalja, amelyeknél a következő altípusokat különbözteti meg: 1. hegyek, dombok, halmok nevei, 2. völgyek, mélyen fekvő területek, gödrök nevei, 3. hegyek és völgyek részeinek nevei: emelkedők, lejtők, domb- és hegyoldalak, hegytetők, magaslatok, dombhátak, hegycsúcsok, fennsíkok, szakadékok, szorosok, barlangok, sziklák megnevezései, 4. sík, egyenes felszínű területek nevei, 5. egyenetlen felszínű, gödrös, hullámos területek nevei (HOFFMANN 1993: 47).

A szlovák névtanban a hegynév megnevezés szinonimájaként az *oronima* terminus használatos. A szláv névterminológiai szótár alapján (SVOBODA – ŠMILAUER – OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ – OLIVA – WIT-KOWSKI 1973: 65) az *oronima* a szárazföld és a tengerfenék felszínének függőleges tagozódása szerinti térszínformát megnevező tulajdonnév (pl. hegység, dombság, hátság, hát, hegy, domb, szikla, oldal, lejtő, völgy, medence, mélyföld, szoros, hágó, nyereg, szakadék, szurdok, szoros, síkság, sík, fennsík, plató, tábla).

10.3. Hegyrajzi köznevek

A hegynevekben gyakran földrajzi köznevek is előfordulnak, melyek a helyek fajtájának megjelölésére szolgálnak. A „Magyar földrajzi köznevek tára” (BÁBA – NEMES 2014) csaknem három és félezer szócikke több mint 18 000 földrajzi köznévi adatot tartalmaz. Földrajzi köznévnak tekinthetünk minden olyan helyet jelölő lexémát, amely a helynevekben fajtajelölő szerepet tölt be, de egyúttal helynevektől függetlenül, közszoói minőségében is funkcionál. Az egyes földrajzi közneveknek több jelentése lehet. A *hegy* szó jelentései a következők: 1. a dombnál magasabb és meredekebb földfelszíni kiemelkedés, 2. szőlővel beültetett kiemelkedés vagy akár

sík terület; szőlőhegy; szőlőskert, 3. a község hegyen fekvő része, 4. domb, 5. vize-nyős, mocsaras területből kiemelkedő kisebb halom, 6. sekély vízzel borított zátony, amelyen fennakad a csónak, 7. irtáson levő szántóföld, 8. földdarab elkeskenyedő vége, 9. vízfolyás vége. A *hegy* földrajzi köznévként különböző összetételek, képzéssel alakult szóalakok előtagjaként állhat: *hegyalj* (szőlőterület végében levő földszáv, amelyen kaszáló és gyümölcsös van), *hegyalja* (a hegy alsó része, a hegy lába), *hegycse* (magasabban fekvő területrész), *hegydereka* (hegy oldala), *hegyecske* (kis hegy), *hegyéle* (hegy gerince), *hegyelő* (hegy eleje, alja, egyúttal a faluhoz vagy más viszonyító helyhez közelebb eső része), *hegyes* (csúcsban végződő földterület), *hegyeshatár* (két település határvonalainak csúcsban való találkozási pontja), *hegyfar* (hegy vége), *hegygerinc* (hegy hosszan elnyúló része), *hegyhát* (hegy magasabb, enyhén lejtő része; domb vagy dombon lévő szőlőterület teteje; domboldal; hegyek alsóbb részein elterülő vidék), *hegyike* (hegy), *hegykapu* (szőlőhegyi út kezdete, amely a szőlőhegy gypűjén vezet át), *hegykaraj* (szőlőhegy gerince), *hegyköz* (hegyek közötti terület; szőlőt a szántóföldektől elválasztó terület), *hegymál* (hegyoldal), *hegymeg* (/szőlő/hegy mögötti terület), *hegyoldal* (hegynek a hegycsúcs és a hegyláb között elterülő része; hegyek lankásabb, déli oldala, illetve általában oldalas rész), *hegyormó* (hegygerinc), *hegyorom* (meredeken kiemelkedő hegycsúcs), *hegyorr* (domb vagy hegy kiszögellése, erősen kiugró része), *hegyvég* (hegyeknek zárt földrajzi egységet alkotó, nagyobb kiterjedésű, összefüggő csoportja), *hegysuvadás* (szakadékos hegyoldal), *hegyszakadék* (meredeken vagy függőlegesen eső, rendszerint sziklás falú mély völgy, árok), *hegyszeg* (folyó beszögellése), *hegytelek* (telek, amely a szőlőhegyben van), *hegytető* (/szőlő/hegy, /szőlő/domb legfelső, legmagasabb része, teteje, csúcsa), *hegytorok* (völgytorkolat; keskeny, mély hegyi út), *hegyút* (hegyen átvezető út; szőlőhegyre vezető vagy szőlőhegyben levő út), *hegyvágás* (szőlőhegy sűrű növényi kerítése), *hegyvég* (hegyen levő erdős terület vége). A *hegy* lexéma a földrajzi köznévként is szerepelhet: *bánomhegy* (nem megbízható hozamú föld), *bányabegy* (hegy, amelyből követ bányásztak), *borbegy* (szőlőhegy), *előbegy* (hegylánc előtt emelkedő alacsonyabb hegy), *kosbegy* (a kosok pihenőhelye), *látóbegy* (domb magasán kiemelkedő része), *lesbegy* (magaslat, ahonnan a vadász meglesheti a vadak járását), *malombegy* (malom közelében levő kiemelkedés), *nagybegy* (kaptató, hegy hirtelen emelkedő része), *öregbegy* (nagy terjedelmű domb; régi szőlőhegy), *örbegy* (örködésre szolgáló, jó kilátást adó hegy), *sapkabegy* (sapka alakú hegy), *sombegy* (domb, ahol sok somkóró terem), *szőlőbegy* (dombos helyen levő szőlőskert), *templombegy* (domb, ahol a templom áll), *vajbegy* (domb, ahol juhászok laktak), *várbegy* (hegy, amelyre vár épült egykor).

A hegynév gyakran tartalmaz hegyrajzi köznevet, amely a kiemelkedés egészét vagy részét jelölheti. A RESZEGI KATALIN által elemzett magyarországi középkori hegynévanyagban a hegyrajzi köznevek egy része jelentését tekintve nagyjából megfelel a szó mai köznyelvi használatának: *bérc*, *domb*, *halom*, *hát*, *havas(ok)*, *hegy*, *keő*, *lejtő*, *magas*, *tető*, mások azonban csak egyes nyelvjárásokban vannak meg hegyrajzi

köznevi szerepben, sőt kihaltak is előfordulnak közöttük: *fő* 'hegytető', *gerend* 'mélyen fekvő területből, mocsárból, árvízből kiemelkedő lapos domb, földhát', *gyűr* 'mocsaras, vizenyős területen szilárd talajú, kiemelkedő domb, bucka', *homlok* 'hegynek hirtelen, meredeken kiugró része', *mál* 'földfelszíni kiemelkedés (hegy, domb) oldala', *orom* 'hegytető, dombtető', *orr* 'hegynek, dombnak erősen kiugró része', *rež* 'hegy, domb, halom', *seg* 'domb, halom', *torbágy* 'domb, halom', *tő* 'hegynek, dombnak alsó része', *verő* 'hegy vagy völgy délnek néző, déli kitettséggű oldala' (I. RESZEGI 2011: 67–119).

A Magas-Tátra hegynévanyagában a következő magyar–szlovák hegyrajzi köznevpárok fordulnak elő: *csúcs* : *štít*; *domb* : *kopa, kopec*; *fal* : *stena, fog* : *žub, gerinc* : *břebeň, hát* : *chrbát, hegy* : *vrch*; *katlan* : *kotlina, kotol*; *kémény* : *komín*, *nyereg* : *sedlo, orom* : *brot, orr* : *nos, pillér* : *pilier, rés* : *štrbina, szakadék* : *žlab, sziklatű* : *ihla, torony* : *veža, völgy* : *dolina* stb. Egyes magyar földrajzi köznevekhez több szlovák pár is kapcsolódik (*csorba* : *sedlo, štrbina*; *domb* : *kopa, kopec*; *katlan* : *kotlina, kotol*), illetve néhány szlovák hegyrajzi köznév magyar párja eltérő a vizsgált korpuszban (*štrbina* : *csorba, rés*; *sedlo* : *csorba, hágó, nyereg*).

A hegyrajzi közneveknek fontos szerepük van az egyes hegyrészek lokalizálásában. Az azonos megkülönböztető névrészt tartalmazó hegyneveknél a hegyrajzi köznév segíti az identifikálást: pl. *Lomnici-csúcs* : *Lomnický štít*, *Lomnici-gerinc* : *Lomnický břebeň*, *Lomnici-nyereg* : *Lomnické sedlo*, *Lomnici-torony* : *Velká Lomnická veža*, *Lomnici-váll* : *Lomnická kopa*.

10.4. A hegynevek kutatása

A magyar névtudományban a hegynevek kutatása a többi helynévtípushoz képest a háttérbe szorult. A magyar névtudomány képviselői közül elsősorban KISS LAJOS foglalkozott a témával, aki „A hegyek és hegységek nevei” című akadémiai székfoglalójában (KISS L. 2001) felhívta a figyelmet a névtan e vizsgálatra érdemes részterületére. RESZEGI KATALIN az Árpád-kori hegyneveket vette górcső alá, és összefoglalta az oronimák kutatásával kapcsolatos magyar szakirodalmat (RESZEGI 2002, 2011).

A szlovák névtudományban MILAN MAJTÁN tekintette át a vonatkozó publikációkat (MAJTÁN 1996, 1999). Az általa említett tanulmányok nagyrészt a hegynevek etimológiáját és morfológiai struktúráját elemezték.

A hegynevek különböző nyelvekben való összevetésével ritkábban foglalkoztak a kutatók. KISS LAJOS az akadémiai székfoglalójában (KISS L. 2001) nemcsak a magyar hegyneveket, hanem európai és távoli kontinensek hegyneveit is elemezte. A lengyel és szlovák, valamint a szlovén és szlovák hegyneveket MARTA PANČÍKOVÁ hasonlította össze (PANČÍKOVÁ 1994, 2000).

A Magas-Tátra helyneveinek vizsgálatánál elsősorban két szerző monográfiájára támaszkodtunk. IVAN BOHUŠ (1996) „Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier” (A Magas-Tátra neveiről A-tól Z-ig) című művében névcikkek (2141 névcikk) formájában megadja az egyes tulajdonnevek lokalizációját, változását, etimológiáját, kialakulásának történetét. A szlovák megnevezések mellett feltünteti a toponimák magyar, német és lengyel megfelelőjét. SCHEIRICH LÁSZLÓ (2004) „A mi Magas-Tátránk” című adatgazdag könyvében Magas-Tátra (Szlovákia területén lévő) történelmi eseményeiről, földrajzi neveinek kialakulásáról ír. Elsősorban a magyar helynevekkel foglalkozik, de mindenütt feltünteti a szlovák névmegfelelőt, és sok helyen a németet, illetve lengyelt is. A helyneveket térképeken lokalizálja, s a tárgyalt toponimák magyar–szlovák, szlovák–magyar jegyzéke a mellékletben található. A szerző az egyes fontosabb völgyek, gerincek, csúcsok tárgyalását a Tátra nyugati részén kezdi, és fokozatosan halad kelet felé. Az egyes fejezetek szerkezete hasonló. A hegyrészek leírását az alattuk lévő települések történetével indítja, majd ismerteti az itt található földrajzi objektumokat (tó, forrás, patak, vízesés, szikla, barlang, erdő, rét, út, ház stb.), az egyes nevek létrejöttének motivációját, a lokalizációs ponthoz kötődő különböző (magyar, illetve más nyelvű) névváltozatokat, a névadókat, első látogatókat, a hegyrészekkel foglalkozó kutatókat, a turistaegyesületek tevékenységét, a meg nem valósított terveket és névjavaslatokat, a tragikus eseményeket, a szájhagyomány útján terjedő hiedelmeket.

10.5. A Magas-Tátra magyar–szlovák hegynévpárjai

KISS LAJOS említi, hogy a Tátra³⁸ hegység neve a prágai Cosmastól megalkotott első csehországi latin krónikában a 999. év alatt bukkant fel „*Tritri montes*” alakban, Anonymus is emlegette *Turtur* néven (KISS L. 1999: 117). A magyar *Tátra* a szlovák *Tatry* átvétele, KISS LAJOS szerint ősi indoeurópai, közelebb talán trák névből származik (KISS L. 1988: 63). A *Tátra* elnevezés eredetével kapcsolatban MELICH JÁNOS névetimológiáját tartják a legvalószínűbbnek, miszerint az ószláv *trtri* ’szikla, kő’ szóból keletkezett (l. MELICH 1912). A *Magas-Tátra* előtagja az *Alacsony-Tátra* előtagjával van korrelációban. A szlovákban a *Magas-Tátra* megfelelőjeként a többes számú *Vysoké Tatry* alakváltozat használatos.

³⁸ A *Tátra* hegynév családnévben (*Tátrai*) is előfordul. A hegység neve a szláv *Trity* alakon keresztül jutott be a magyarba. Itt a mássalhangzó-torlódás egyrészt *-a* ejtéskönnyítő magánhangzóval, másrészt az egyik *-r* elhagyásával oldódott föl, a név végi veláris *i* pedig *-a*-vá nyitódott (HAJDÚ 2010: 471). A hegységnevből létrejött családnevek a természetes keletkezésű névanyagban ritkán fordulnak elő, de a névváltoztatásokban kedveltek, a nemzeti táj-, hegyromantika erősen hatott divatjukra (vö. FARKAS 2010: 73–75, JUHÁSZ 2005b). Napjainkban a leggyakoribb hegynévi alapú családnevek között található a *Tátrai* név, melyet Magyarországon 2009-ben 1357 fő viselt.

A Magas-Tátra helynevei nagyrészt négy nyelvűek (magyar, szlovák, német, lengyel), a négy nyelvű földrajzinév-tárat FUTÓ ENDRE (2008) tette közzé.

IVAN HOUDEK szerint a magyar tátrai nomenklatura a 19. században alakult ki a szlovák, lengyel, német mellett, és a magyar megnevezések többnyire a német nyelvű helynevek fordításaiként jöttek létre (HOUDEK 1941: 7). IVAN BOHUŠ említi, hogy a magas-tátrai hivatalos magyar földrajzi nomenklatura alkotása az Osztrák–Magyar Monarchia szétesésével befejeződött (BOHUŠ 1996: 6).

A továbbiakban a Magas-Tátra egyes magyar–szlovák nyelvű hegynévpárjaival foglalkozunk, melyeket a névadás indítéka alapján két csoportra oszthatunk:

- a) mindkét nyelvben azonos névadási indíték, szemléletmód alapján létrejött hegynévek,
- b) az egyes nyelvekben eltérő névadási indíték alapján létrejött hegynévek.

10.5.1. Azonos névadási indíték alapján keletkezett hegynévpárok

A Magas-Tátra egyes részeinek neve azonos indítékkal keletkezett a magyar és szlovák nyelvben.

Már meglévő tulajdonnevek (pl. helységnevek, víznevek, személynevek) is hegynévvé válhatnak, tehát más névtípusba kerülnek át. A tulajdonnévosztály-váltást transzonimizációnak nevezzük.

A Magas-Tátra egy-egy csúcsa gyakran arról a településről kapta nevét, amelynek a határához tartozott, illetve amely az illető csúcs lábánál feküdt. A hegy alatti helység nevéből keletkeztek a következő hegynévek: *Batizfalvi-csúcs* : *Batizovský štít*, *Csorbai-csúcs* : *Štrbský štít*, *Felkai-csúcs* : *Velický štít*, *Gerlachfalvi-csúcs* : *Gerlachovský štít*, *Hunfalvi-csúcs* : *Huncovský štít*, *Késmárki-csúcs* : *Kežmarský štít*, *Lomnici-csúcs* : *Lomnický štít*, *Menguszfalvi-csúcs* : *Mengusovský štít*, *Nagyszalóki csúcs* : *Slavkovský štít*, *Vázseci-völgy* : *Vážecká dolina*. Az említett magyar nevek tükörfordítással jöttek létre. KISS LAJOS-nál olvashatjuk a „Földrajzi nevek etimológiai szótára”-ban, hogy a magyar *Lomnici-csúcs* a német *Lomnitzer Spitze* tükörfordítása (KISS L. 1988: 45).

Vármegye nevéből született a *Liptói-torony* : *Liptovská veža* hegynév.

Víznevek is motiválhatták a hegynévek keletkezését. A *Fehér-víz-völgy* : *Bielovodská dolina* hegynév magába foglalja a Fehér-víz nevet is. A *Nagy-Békás-csúcs* : *Veľký Žabí štít* megnevezés arra utal, hogy a hegyrész a Békás-tó közelében található. Az egyik legenda szerint a Békás-tó elnevezés az aranyásóktól származik, akik azt hitték, hogy a tavakban varangyos békák élnek, és gyomrukban arany- és szemcsék vannak. A *Csendes-völgy* : *Tichá dolina* a csendesen folydogáló Csendes-patakról (Tichý potok) kapta mai nevét. A völgy régebbi elnevezése (*Javorové*) a valamikor itt előforduló jávorfával (juharfa) hozható összefüggésbe. A *Tichy Thal* elnevezéssel Albrecht von Sydow német utazónál találkozunk először 1830-ban (SCHEIRICH 2004: 21). A völgy magyar megnevezéseként a *Ticha-völgy*

formát is használták, tehát átvették a szlovák előtagot, majd később cserélték fel a magyarra lefordított megkülönböztető névrésszel (*Csendes*).

A magyar és a szlovák névváltozat magában őrizheti egy személy nevét. A *Walentko-völgy* : *Valentkova dolina*, melynek füves lejtői legeltetésre szolgáltak, nevét egy Valentko (a *Valent* becézett alakváltozata) becenevű pásztorról kapta. A személy neve több helynévben is szerepel: *Walentko-tó* : *Walentkovo pleso*, *Walentko-tűzjelő* : *Walentkovo obnisko*. A *Garai-völgy* : *Garajova dolina* a Garai-rétről kapta nevét, ahol valamikor egy Garai pribilina pásztornak állt a kunyhója (SCHEIRICH 2004: 27). A család-, kereszt- és becenevből keletkezett hegynevek utalhatnak azokra a személyekre, akik egykor megmászták a magas-tátrai hegyrészt: *Bachleda-rés* : *Bachledova štrbina* (Klimek Bachleda, 1849–1910, zakopanei hegyi vezető után), *Berci-torony* : *Bartkova veža* (Bartolomej Obročta, 1850–1926, népzeneész becenevéből keletkezett a helynév), *Cagašik-pillér* : *Cagašikov pilier* (Slávo Cagašik, 1921–1948, egykor a legjobb szlovák hegymászók közé tartozott), *Grósz-szakadék* : *Grószov kuloár* (a készmárki származású Grósz Alfréd, 1885–1973, a Tatra valamennyi magas csúcsát megmászta, sok cikket írt a hegységről), *Jurzyca-fog* : *Jurzycov zub* (Karol Jurzyca), *Martin-kémény* : *Martinov komín* (Alfred Martin), *Still-szakadék* : *Stillov žlab* (Still János, 1805–1890, tátrai hegyi vezető után, aki a Gerlachfalvi-csúcs első megmászójaként ismert), *Stolarczyk-hágó* : *Stolarczykovo sedlo* (Józef Stolarczyk, 1816–1893, zakopanei lelkipásztorról, aki 1867-ben jutott fel elsőként a hágóra), *Urbanovič-pillér* : *Urbanovičov pilier* (Ivan Urbanovič neves szlovák hegymászó a Hegyi Szolgálat tagja volt), *Weszter-csúcs* : *Weszterov štít* (Weszter Párlól, 1843–1921, lett elnevezve, aki nagyszalóki szállodatulajdonos volt, és nagyban hozzájárult a tátrai ösvények és utak kiépítéséhez). A *Spitz Mihály-völgy* : *Spismichalova dolina* az egri származású Spitz Mihály krakkói királyi tanácsos nevét őrzi, aki a 16. században a Magas-Tátrában ércek és nemesfémek bányászatával is foglalkozott. Hasonló tevékenységet folytatott a Tátrában a 17. és 18. században a hybbei Türk család, akiről a *Türk-hágó* : *Turkovo sedlo* lett elnevezve.

A köznevek tulajdonnevesülésével, az ún. onimizációval, keletkezett a hegynevek nagy része. A következők a magyar és a szlovák nyelvben azonos motivációval jöttek létre, s egymás tükörfordításaként értelmezhetők. Növényzetre utaló nevek a *Berkenyész* : *Skorušniak*, *Jávor-völgy* : *Javorová dolina*, *Lilium-hágó* : *Laliové sedlo*, *Rét-nyereg* : *Lúčne sedlo*, *Virágoskert-torony* : *Kvetnicová veža*. Állatok nevéből keletkeztek a *Békásgerinc* : *Žabí brebeň*, *Dromedár-bát* : *Dromedárov chrbát*, *Kacsa-völgy* : *Kačacia dolina*, *Macska-torony* : *Mačacia veža*, *Marmota-völgy* : *Svišťová dolina*, *Pók-völgy* : *Pavúčia dolina*, *Zerge-csúcs* : *Kozí štít* (a szlovák megnevezés jelentése ’kecskés-csúcs’, a vadászok a zergéket vad kecskéknak /szlk. divé kozy/ vagy kecskéknak /szlk. kozy/ nevezték). Egyes hegynevek létrejöttét a színnevek is motiválhatták: *Febér-pad* : *Biela lávka*, *Fekete-pillér* : *Čierny pilier*, *Sárga-fal* : *Žltá stena*, *Sárga-torony* : *Žltá veža*. Az egész évben gyakran hóval borított csúcs neve *Hó-csúcs* : *Snehový štít*. A hegyrész alakja szerint elnevezett

helynevek a *Bibircs* : *Bradavica*, *Kápolna* : *Kaplnka*, *Kerek-domb* : *Gulatý kopec*, *Kis Templom* : *Malý kostol*, *Nagy Templom* : *Veľký kostol*, *Rovátka* : *Prielom* (a szűk rés miatt), *Szekerényes* : *Skrinica*, *Tarajka* : *Hrebienok*, *Vastag-torony* : *Hrubá veža*, *Villa-gerinc* : *Vidlový hrebeň*. Az *Omladék-völgy* : *Zlomisková dolina* megnevezés arra utal, hogy a völgyben sziklaomladékok találhatók. A lavínák gyakori előfordulása miatt szerezte nevét a *Lavina-csúcs* : *Lavinový štít*. A *Lengyel-nyereg* : *Polský hrebeň* arról kapta nevét, hogy fontos átkelőhelye volt a lengyel csempészeknek, akik Lengyelországból Magyarországra vitték az árut.

Egyes magyar hegynévek esetében pontosabb információink vannak a névadás körülményeivel kapcsolatban. A *Karcsmar-folyosó* : *Krčmarov žľab* neve Dénes Ferenc lőcsei tanártól származik, aki 1878-ban az árokban egy zergére portyázó orvadásossal találkozott. Dénes megrótt a vadorzót, de az nem árulta el a nevét, csak a foglalkozását: kocsmáros volt az illető. Ez a foglalkozás a helybeli szlovák nyelvjárásban *karčmar* alakban fordul elő (SCHEIRICH 2004: 230).

A mesevilágból ismert szereplők is megjelennek a névanyagban: *Hüvelyk Matyi* : *Loktibrada*, *Ördög-bát* : *Čertov chrbrát* (a tátrai kincsekre a szájhagyomány szerint az ördög vigyázott), *Pokol-csorba* : *Diablove sedlo*.

Az azonos indítékkal keletkezett magyar–szlovák hegynévpárok között grammatikai eltérések is lehetnek.

A különbség az oronimák struktúrájában (egy- vagy több névrésszel megnevezett hegy) mutatkozhat. A magyar–szlovák hegynévpároknál néhány esetben megfigyelhető a névrészek elhagyása vagy bővülése. A kétrészes magyar névnek lehet egyrészes szlovák névmegfelelője. A kétrészes magyar hegynévekben a megkülönböztető névrészhez földrajzi köznevek (*hegy*, *nyereg*, *torony*, *völgy*) kapcsolódnak, míg a szlovák névalakban elmarad használatuk: *Katlan-völgy* : *Kotlina*, *Kereszt-nyereg* : *Križné* (szlk. *križ* 'kereszt', három gerinc kereszteződésénél fekszik), *Mállás-völgy* : *Rozpadlín* (a völgyben szétmállott sziklák találhatók), *Nefcer-völgy* : *Nefcerka* (Nefczer Farkas Konrád tátrai gondnok után), *Ördög-torony* : *Diablovina*, *Pokol-torony* : *Pekelník*, *Só-hegy* : *Solovisko*, *Szív-völgy* : *Srdce* (az alakjáról kapta nevét), *Tompa-hegy* : *Tupá*. A háromrészes magyar megnevezés két földrajzi köznevet is tartalmazhat, míg a kétrészes szlovák névpárja egyet: *Kacsavölgyi-csúcs* : *Káčací štít*, *Kék-tavi-torony* : *Belasá veža*, *Kerek-tavi-nyereg* : *Kolové sedlo*, *Jég-völgyi-csúcs* : *Ladový štít*, *Sárkány-tavi-gerinc* : *Dračí hrebeň*, *Tölcser-tó-katlan* : *Lievikový kotol*, *Vöröstó-völgye* : *Červená dolina*. Arra is van példa, hogy a háromrészes magyar névnek egyszavas szlovák megfelelője van: *Kis-Nyereg-hágó* : *Sedielko* 'Kis-Nyereg' (a Tátra déli és északi oldala között fontos átkelőhely volt). A négyrészes magyar névnek a szlovákban háromrészes párja is lehet: *Kis-Zerge-tavi-torony* : *Malá capia veža*, *Nagy-Zerge-tavi-torony* : *Veľká capia veža*.

A *Jeges-tavi-csúcs* régebbi szlovák névpárja – *Štít Ladového plesa* – azonos jelentésű. A ma használatos szlovák *Popradský Ladový štít* 'Poprádi Jeges-csúcs' megnevezésből

hiányzik a *tó* (szlk. *pleso*) földrajzi köznévi, amely arra utalt, hogy a csúcs a lábánál található tó után vette fel a nevét, és a hegynév egy újabb névrésszel bővült, amely az alapján született, hogy közel hozzá található a *Poprádi-tó* : *Popradské pleso*.

A földrajzi köznévi névrész eltérhet a magyar és szlovák nyelvben. Az alakjáról kapta nevét a *Bástya-csorba* : *Baštové sedlo* 'Bástya-nyereg', *Hegyes-torony* : *Ostrý štít* 'Hegyes-csúcs', *Nagy-Villa-csúcs* : *Veľká Vidlová veža* 'Nagy-Villa-torony'. A *Sima-hegy* : *Hladký štít* 'Sima-csúcs' az alatta lévő hasonló nevű nyeregről kapta nevét, ahol sima fűvel benőtt legelő volt.

A magyar nyelvben az előjárós szerkezetek nem használatosak a szlovákhoz viszonyítva, s a különbség a fordított szórendben is mutatkozik: *Pátria-sziklatú* : *Ihla v Patrii* 'Sziklatú a Pátriában', *Rovátka-katlan* : *Kotlina pod Prielomom* 'Katlan a Rovátka alatt', *Kopki-csorba* : *Štrbina pod Kôpkami* 'Csorba a Kopki alatt', *Jeges-torony* : *Veža nad Ľadovým plesom* 'Torony a Jeges-tó felett'.

Bizonyos magyar–szlovák hegynévpárokban számbeli eltérés van a megnevezések között. A magyarban az egyes számú névalak, a szlovákban pedig a többes számú alakváltozat és a megváltozott, fordított szórend használatos: *Bástya-gerinc* : *Hrebeň bášť* (a gerinc alakja motiválta a megnevezést), *Komarnicki-pillér* : *Pilier Komarnických* (1911-ben mászták meg a Komarnicki fivérek, Gyula³⁹ és Román).

A névpárok egyéb morfológiai sajátosságban is különbözhetnek. A magyar tőszói megnevezésekkel szemben a szlovák nevek kicsinyítő képzős, deminutív alakváltozatban használatosak: *Arany-katlan* : *Zlatá kotlinka* 'Arany-katlanka', *Arany-torony* : *Zlatinská veža* 'Arany(os)ka-torony' (a múltban aranyásók is látogatták a vidéket), *Bárány-torony* : *Jabňacia vežička* 'Bárány-tornyocska', *Kos-völgy* : *Barania dolinka* 'Kos-völgyecske' (az ott legelő bárányokról), *Ruman-völgy* : *Rumanova dolinka* 'Ruman-völgyecske' (Ján Ruman mászó után nevezték el nemcsak a völgyet, hanem az ott lévő tavat, patakot, hágót és csúcsot is).

Az interlingvális hegynévpár azonos jelentésmezőbe tartozhat: *Kápolna* : *Kostolík* 'Templomocska'. Néhány szlovák oronimának több magyar névmegfelelője is lehet: pl. a *Chlapík* 'Legény' névnek a párjai a *Legény* és a *Parasztocska* megnevezések. Növénynévből jött létre a *Kanalastorma-katlan* : *Varešková kotlina* név, amely arra utal, hogy a katlanban nő az orvosi kanálfű vagy másképpen kanáltorma (*Cochlearia officinalis* – a növény levelei öblösek, mint a kanál). A gyógynövény szlovák megnevezése *lyžičník*, amely a nyelvhasználókban a *lyžica* 'kanál' szót aszszocialta és ennek szinonimájából (*vareška* 'főzőkanál') alakult ki a szlovák helynév (l. BOHUŠ 1996: 169).

³⁹ KOMARNICKI GYULA (1978) egyik legjelentősebb műve „A Magas-Tátra hegyvilága” hegymászó- és turistakalauz, melyben négy nyelven – szlovák, magyar, lengyel, német – tünteti fel a hegyneveket, s a mellékletben magyar–szlovák, szlovák–magyar névmutató is található.

Vannak esetek, amikor a magyar hegynév a szlovák név átvételével alakult. A *Szmracsini-völgy* : *Temnosmrečinská dolina* 'Sötét lucfenyő(erdő)-völgy' magyar névpárja a szlovák hegynévből keletkezett magyaros helyesírással és a szlovák szóösszetétel előtagjának elhagyásával. A kétrészes szlovák névnek egyrészes magyar névpárja is lehet: *Szedilkó* : *Sedielkova kopa* (*sedielko* = nyergecske, *kopa* = halom). Ennek fordítottjára is találunk példát, amikor az egyrészes szlovák megnevezésnek kétrészes magyar névmegfelelője van: *Hrubo-gerinc* : *Hrubé* 'Vastag' (a gerinc alakjára utal), *Spara-hágó* : *Špara* 'Rés' (az elnevezés az alatta található 18 m hosszú természetes alagútra utal), *Zavory-hágó* : *Závory* 'Sorompók' (a *Csendes-völgy* egyik fontos átkelőhelye). A következő magyar megnevezésekben az eltérések a nevek helyesírásában figyelhetők meg a szlovák névhez képest: *Csubrina* : *Čubrina* (gorál *cubryna* = *čuprina* = *sörény*, a hegygerinc alakjára utal), *Furkota-csúcs* : *Furkotský štít* (a Furkota-patakról kapta nevét: *furkotat* 'csobogni, csörgedezni'), *Hlinszka-völgy* : *Hlinská dolina* (a völgyben bányák voltak, az elnevezést a német bányászok segédmunkásaira vonatkozó die Hinzen szóból eredeztetik), *Klín* : *Klín* 'Ék', *Koncsiszta* : *Končistá* 'Éles', *Kopa-hágó* : *Kopské sedlo* (a szlovák *kopa* jelentése 'domb, halom'), *Kopki* : *Kópky* 'Dombocskák', *Koprova-völgy* : *Kóprová dolina* (havasi medvegyökér /szlk. kôprovniček bezobalný/ nő a völgyben), *Kriván* : *Kriváň* (< *krivý* 'görbe'), *Križsnó* : *Križne* (*keríž* = kereszt, itt három hegygerinc kereszteződik), *Litvor-völgy* : *Litvorová dolina* (orvosi angyalgyökér /szlk. litvor/ nő a völgyben), *Mlinica-völgy* : *Mlynická dolina* (*mlyn* = malom, az ott folyó patak alsó részében malom volt), *Osztra* : *Ostrá* 'Éles', *Sátán* : *Satan* (a legendák szerint a sátán itt rejtette el a kincseket), *Szoliszko-tornyok* : *Soliszkové veže* (*solisko* = sónyaló, a tornyok alatt a pásztorok a birkák és szarvasmarhák részére egy vályúba sót helyeztek), *Szvinica* : *Svinica* (szlk. *sviňa* = disznó, az egyik magyarázat szerint a sertésfejre emlékeztető alakjáról kapta nevét, a másik szerint a nehezen elérhető csúcsot első megmászóival ezzel a névvel szidták), *Siroka* : *Široká* 'Széles', *Terianszko-torony* : *Terianska veža*, *Tupa* : *Tupá* 'Tompá', *Zamki* : *Zámky* 'Várak' (várrom alakját idéz fel a hegyrész). Egyes neveknél eltérő névmagyarázatokkal is találkozunk. A *Páttria* : *Patria* hegynevet IVAN BOHUŠ a *patriet* 'nézni' tájszóból eredezteti, mert a hegyrész kitűnő kilátópont is egyben. NEIDENBACH ÁKOS a név keletkezésével kapcsolatban egy szájhagyomány útján elterjedt történetet ír le, mely szerint amikor Báthory István Lengyelországba ment királyi trónját elfoglalni, útközben Felkán is megszállt. Ellátogatott a Csorbai-tóhoz és felsétált az egyik közeli csúcsra. Sokáig gyönyörködött a látványban. Ekkor mondta állítólag: „Bárhová is vet a sors, Magyarország mégis te maradsz a hazám!” Környezetéhez latinul beszélt a király és utolsó „Páttria” 'haza' szava lett a csúcs neve (NEIDENBACH 2000: 48).

Egyes hegynevek azonos alakban fordulnak elő mindkét nyelvben: *Krátka* 'Rövid', *Ganek* 'Folyosó (karzat)'. A kétrészes nevekben a megkülönböztető névrész már le van fordítva: *Kis Ganek* : *Malý Ganek*, *Középső Ganek* : *Prostředný Ganek*.

10.5.2. Eltérő névadási indíték alapján keletkezett hegynévpárok

Különböző népek más-más motiváció alapján adhatnak nevet ugyanannak a hegy(rész)nek.

A 19. század végétől a népi elnevezéseken kívül (a tájjal valamiféle reális kapcsolatban levő, természetes úton keletkezett hegynevek) a névtelen objektumok mesterséges neveket kaptak. 1882. aug. 6-án a Magyarországi Kárpát-egyesület (MKE) Tátrafüreden tartott közgyűlésén Scherfel Aurél javaslatára elfogadták, hogy a Tátra addig névtelen objektumait azokról a jeles személyekről nevezzék el, akik a Tátra érdekében működtek. Az MKE a Tátra számos földrajzi objektumának volt a (magyar és német nyelvű) névadója (SCHEIRICH 2004: 14).

Egyes névtelen hegycsúcsok a Tátra jeles kutatóinak, illetve a csúcsok első megmászóinak nevét vették fel a magyar megnevezésben, de a szlovákban (l. BOHUŠ 1996) más indíték alapján születtek: *Déchy-csúcs* (Déchy Mór, 1847–1917, híres magyar utazóról és hegymászóról) : *Dračí štít* 'Sárkány-csúcs' (a "tátrai sárkányokkal" kapcsolatos legendák alapján jött létre a név), *Dénes-csúcs* (Dénes Ferenc, 1845–1934, lőcsei tanárról, aki a Magyarországi Kárpát-egyesület tiszteletbeli elnöke volt) : *Malé Ryy* 'Kis éles fal', *Déry-csúcs* (Déry Józsefről, 1865–1937, a Magyar Turista Egyesület elnökéről) : *Spíšský štít* 'Szepesi-csúcs' (a Magas-Tátra egy része az egykori Szepes megye birtokába tartozott, innen az elnevezés), *Döllér-csúcs* (Döllér Antal, 1831–1912, 1873-ban megalapította a Magyarországi Kárpát-egyesületet, sok cikket írt a Tátráról) : *Furkotské Solisko* (a Furkota-patak mellett a pásztorok az állatok részére egy vályúba sót helyeztek), *Dőri-csúcs* (Dőri Gyula, 1864–1918, 1901-ben mászta meg a csúcsot, a Magyar Turista Egyesület alapító tagjai közé tartozott) : *Drobná veža* 'Apró-csúcs' (a környékbeli csúcsok magasabbak nála), *Eljasz Valér-csúcs* (Walery Eljasz Radzikowski, 1840–1905, festette a tátrai természetet és egy tátrai kalauz szerzője volt) : *Vyšná Baramia strážnica* 'Felső Kos-örhely' (a Kos-katlanban való fekvés alapján), *Englisch-csúcs* (Englisch Károly, 1881–1945, 1897 és 1903 között sok tátrai első megmászást hajtott végre és ezeknek leírását adta közzé, több tátrai hegyrészt nevezett el) : *Malý Kolový štít* 'Kis Kerek-csúcs' (a közelben lévő *Kolový štít* 'Kerek-csúcs' után kapta nevét), *Fabesch-torony* (a német származású magyar hegyász Fabesch Henrik 1902-ben mászta meg a tornyot) : *Chmúrna veža* 'Komor-torony', *Franz-torony* (Franz János hegyi vezető után) : *Druke* (keskeny sziklás kiemelkedés), *Hunfalvy-bágo* (Dr. Hunfalvy János, 1820–1888, történész után, aki 1856-ban mászta meg a hegyrészt) : *Váha* 'Mérleg' (a közeli csúcsokkal mintegy mérleget alkot), *Jármay-asztal* (Dr. Jármay László, 1850–1932, Ótátrafüreden orvos volt, turistautak építését támogatta) : *Nákova* 'Kovácsüllő' (az alakja után), *Jordán-torony* (Dr. Jordán Károly, 1871–1959, matematikus és egyetemi tanár 1900-ban mászta meg a tornyot) : *Zubatá vežička* 'Nagyfogú-torony' (éles formája miatt),

Kolbenheyer-völgy (Kolbenheyer Károly, 1841–1901, a lőcsei gimnázium tanára a Tátra jeles kutatója volt) : *Kobyliá dolina* 'Kanca-völgy' (a völgyben valamikor lovakat is legeltettek), *Lorenz-hágó* (Ing. Viktor Lorenz, 1843–1880, a téli turizmus úttörője után) : *Bystré sedlo* 'Merdek-hágó' (merdek lejtése alapján), *Majunke-torony* (Majunke Gedeon, 1855–1921, a tátrai építkezési tervek szerzője és kivetelezője volt a 19. és 20. század határán) : *Priečna veža* 'Keresztező-torony', *Otto-csúcs* (Dr. August Otto, 1851–1921, hegymászó és a tátrai kalauz szerzője után) : *Dvojité veža* 'Kettős-torony' (a torony két csúcsból áll), *Papirus-csúcs* (a porosz származású Ján Andrej Papirus kincseket keresett a Tátrában, 1771-ben találták meg a holtestét a csúcs alatt) : *Čierny štít* 'Fekete-csúcs' (a sziklák fekete színe alapján), *Pawlikowski-rés* (Jan Gwalbert Pawlikowski 1881-ben mászta meg a részt) : *Lastovičia štrbina* 'Fecske-rés' (állatnév alapján), *Petrik-csúcs* (Petrik Lajos, 1851–1932, a Turisták Lapja szerkesztője volt, sok cikket írt a Tátráról) : *Sokolia veža* 'Sólyom-torony' (az ott élő állat alapján), *Rochel-csúcs* (Rochel Antal, 1770–1847, osztrák katonai orvos és botanikus az egész monarchiában, a Magas-Tátrában is, gyűjtötte a florisztikai különlegességeket) : *Predný Holý vrch* 'Elülső Kopár-hegy' (a hegy felszínéből adódóan), *Serényi-torony* (az iglói származású Dr. Serényi Jenő, 1884–1915, a tátrai sporthegymászás úttörője volt) : *Ihla v Dračom* 'Tű a Sárkányban' (a megnevezés a torony alakjára és fekvésére utal), *Simon-torony* (a tornyot elsőként Simon Häberlein mászta meg 1905-ben) : *Žabí kôň* 'Békás ló' (a Békás-tó felett található), *Szontagh-csúcs* (Dr. Szontagh Miklós, 1843–1899, orvos megalapította a klimatikai gyógyfürdőt, Ujtátrafüredet, és monográfiát is írt „A Magas-Tátra és hegyvidéke” címen) : *Kúpola* (a név az objektum alakjára utal), *Téry-csúcs* (Dr. Téry Ödön, 1856–1917, selmecbányai orvos a tátrai turizmus fellendítője, a Téry-ház megalapítója, a Turisták Lapjának szerkesztője volt) : *Malý Pyšný štít* 'Kis büszke-csúcs' (a szlovák megnevezés a csúcs impozáns alakjára utal), *Tetmajer-borboš* (Kazimierz Przerwa-Tetmajer, 1865–1940, lengyel író a tátrai hegység aktív hegymászója volt) : *Gerlachovské sedlo* 'Gerlachfalvi nyereg', *Wahlenberg-torony* (a svéd botanikus Dr. Göran Wahlenberg, 1770–1851, a Tátrában egykor botanikus kutatást végzett) : *Furkotská veža* 'Furkota-torony' (Ivan Bohuš szerint a Furkota-völgy a patakjának hangjáról kapta nevét: *furkotat* 'csobogni, csörgedezni'), *Weber-csúcs* (Weber Sámuel, 1835–1908, a tátrai vegetáció kutatója volt) : *Malý Kežmarský štít* 'Kis Késmárki-csúcs', *Weisz-csúcs* (Weisz Miksa jogász a tátrai turistaberendezések építésében vett részt) : *Nižná Baramia stráznica* 'Alsó Kos-órhely' (a Kos-katlanban való fekvés alapján).

Arra is találunk példát, hogy a hegyrészen található tornyokat a magyarban személyek után nevezik el, de a szlovákban a más indítékkal keletkezett alaptag megmarad a nevekben és megkülönböztető névrész kapcsolódik hozzá. A *Sárkány-falon* : *Ošarpance* 'Kopottak' (a hegyrész alakjára utaló név) három torony található, melyek magyar nevei hegymászóik emlékét őrzik, a szlovák nevek pedig a tornyok magasságára, fekvésére utalnak: *Dubke-torony* (Ernst Dubkeról) : *Veľký*

ošarpanec 'Nagy Kopott', *Behn-torony* (Heinrich Behnről) : *Prostředný ošarpanec* 'Középső Kopott', *Breuer-torony* (Breuer Jánosról) : *Malý ošarpanec* 'Kis Kopott'.

A személynévi eredetű magyar hegynevek szlovák párja helytelen fordítás révén is keletkezhetett: *Róth Márton-csúcs* (Róth Márton iglói tanár a tátrai turisztika szervezője és írója volt) : *Český štít* 'Cseh-csúcs' (A gorál *Česka dolina* 'Nehéz-völgy, nehezen megközelíthető völgy' elnevezést Sydow porosz utazó 1830-ban megjelent művében *Böhmisches Tahnak* 'Cseh-völgy' fordította. A nevet más szerzők is átvették, és végül általánosan elterjedt az új elnevezés.); *Chmielowski-csúcs* (Ing. Janusz Chmielowski, 1878–1968, a sporthegymászás úttörője és egy négyrészes tátrai kalauz írója után) : *Supia veža* 'Keselyű-torony' (a tornyot először lengyel hegymászők nevezték el *Sepia Turnianak*, ami magyarul 'hallgatag toronyt' jelent, s a szlovák név helytelen fordítás által keletkezett).

Nemcsak férfiakra, hanem nőkre is elneveztek hegyrészeket (nem minden esetben ismert, ki után lett elnevezve az objektum). Erről tanúskodnak a következő magyar oronimák, melyek a szlovákban eltérő indítékkal keletkeztek: *Izabella-torony* (1900-ban Englisch Károly nevezte el a tornyot Izabella hercegnő után, aki az időben a Tátrában nyaralt) : *Opálová veža* 'Opál-torony' (az ott található opál után), *Egenhoffer-csúcs* (Egenhoffer Terézia, 1855–1940, a tátrai női hegymászás és sízés úttörője volt) : *Strapatá veža* 'Kusza-torony' (három csúcsa van a toronynak), *Erzsike-torony* : *Ihla v Ostrve* 'Tű az Osztervában' (meredek sziklafal), *Etelka-torony* (Téry Ödön leányáról) : *Kopa nad Obniskom* 'Halom a táborhely felett', *Jolán-csúcs* (a késmárki Adriányiné Borcsányi Jolán, 1881–1930, 1902-ben mászta meg a csúcsot, a 20. század elején apjával együtt a Téry-menedékház gondnoka volt) : *Ončárska veža* 'Juhpásztor-torony' (a pásztorok juhokat legeltettek a környéken), *Katalin-csúcs* (a csúcs első ismert megmászója a női sportmászás úttörője, Bröske Katalin volt) : *Malý brot* 'Kis él', *Margit-csúcs* : *Robatá veža* 'Szarv-torony' (a sziklatorony alakjára utal a név), *Márta-csúcs* (magyar nevét első megmászójáról, a genfi Marthe Lavalléról, 1883–1959, kapta) : *Zlobivá* 'Bosszankodó', *Olga-csúcs* (Stodola Kornél, a lipői sízés és turisztika szervezője, nem ismerte a csúcs eredeti nevét, ezért feleségéről nevezte el) : *Volovec* 'Ökrös' (valamikor marhacsordákat legeltettek a gerinc lábánál).

A különböző helyeket lokalizáló hegynevek megkülönböztető névrésze azonos lehet (a meglévő tulajdonnév más objektumok megnevezésében is szerepet játszik), a hozzá kapcsolódó hegyrajzi köznévi pedig általában eltérő. A személynévből létrejött magyar hegynevek szlovák párja más-más motivációval jött létre: *Wahlenberg-csúcs* : *Kozí chrbát* 'Kecske-hát', *Wahlenberg-torony* : *Furkotská veža* 'Furkotai-torony', *Déli Wahlenberg-csúcs* : *Ostrá veža* 'Éles-torony'; *Papirusz-csúcs* : *Čierny štít* 'Fekete-csúcs', *Nagy-Papirusz-völgy* : *Velká Zmrzlá dolina* 'Nagy Fagyott-völgy'. Ennek ellenkezőjére is találunk példát, amikor különböző lokalizációs pontok megkülönböztető névrészei a szlovákban azonosak, de a magyar megfelelőikben eltérőek: *Pyšný štít* 'Büszke-csúcs'

: *Fecske-torony*, *Pyšná vežička* 'Büszke-tornyocska' : *Thomasson-torony* (Thomasson Beatrix angol alpinista 1899-ben mászta meg a tornyot).

Egyéb eltérő indítékok alapján is adhattak nevet a magyar és a szlovák nyelvben ugyanannak a hegycsúcshoz.

A *Középg-hegység* : *Svišťový štít* 'Mormota-csúcs' (az ott élő állat alapján) magyar neve a németből keletkezett tükörfordítással. Dr. Otto August és id. Hunsdorfer János vezető 1897. július 20-án mászták meg a négy gerinc találkozásánál lévő csúcst, melyet *Mittel-Gebirge* névre kereszteltek (vö. SCHEIRICH 2004: 173).

A *Markazit-torony* : *Malý Ladový štít* 'Kis Jeges-csúcs' (az év nagyobb részében hóval fedett) magyar megnevezése a markazit nevű ásványról kapta nevét, amely megtalálható a torony kőzetében, és a sziklákat sárgásra festi.

Az *Egyetemi-csúcs* : *Predný kopiniak* 'Elülső-púp' magyar nevét Komarnicki Gyula adta 1918-ban megjelent kalauzában, emlékül a budapesti egyetemisták I. világháború előtti hegymászásikereikért.

A *Karbunkulus-torony* : *Jastrabia veža* 'Héja-torony' (a ragadozó madár után) magyar elnevezésének alapja az a monda, hogy a csúcson egy nagy drágakő (karbunkulus) található.

A következő magyar megnevezések keletkezését különböző tényezők motiválták (állat, növény, fekvés, szín, esemény), míg a szlovák névpár a hegyrészek alakjára utal: *Fecske-torony* (a sziklafalakon élő hajnalmadárról – *Tichodroma muraria* – kapta nevét, vö. BOHUŠ 1996: 219) : *Pyšný štít* 'Büszke-csúcs' (impozáns alakú hegyrész), *Hagymás-katlan* : *Ostrý kotol* 'Éles-katlan', *Keleti-Rovinki-szarv* : *Kresaný roh* 'Fara-gott szarv', *Triumetal* (a névben található *tri* 'három' a három gerinc találkozási pontjára, a *metal* 'fém' a csúcs bányászmuljtára utal) : *Hrubý vrch* 'Vastag-hegy', *Vörös-torony* : *Široká veža* 'Széles-torony', *Vám-kő* : *Hranatá veža* 'Szögletes-torony'.

A további magyar megnevezések víznévből keletkeztek és a szlovák névpárjaik eltérő indítékkal: *Febér-tavi-csúcs* : *Jabňací štít* 'Bárány-csúcs' (az állatnév után), *Fekete-tavi-hágó* : *Nižné Čierne sedlo* 'Alsó fekete-hágó' (Ivan Bohuš szerint a sziklák fekete színére utal a név), *Varangyos-tavi-csúcs* : *Javorový štít* 'Jávör-csúcs' (növénynévre utal), *Vörös-patak-torony* : *Divá veža* 'Vad-torony' (alakja alapján kapta nevét), *Vörös-tavi-csúcs* : *Kolový štít* 'Kerek-csúcs', *Vörös-tavi-torony* : *Zmrzlá veža* 'Megfagyott-torony' (az egész évben hó fedti), *Zöld-tavi-csúcs* : *Baranie rohy* 'Bárány szarvak' (a csúcs alakja két bárányszarvra hasonlít). A *Tarpataki-völgy* a nevét a völgyön keresztül folyó Tar-patak után kapta. A németben *Kahlberg* 'kopár, tar hegy' alakváltozatban volt használatos. Helyette később *Kaltberg* formában is lejegyezték a nevet, ami alapján keletkezett a hegynév szlovák *Studená dolina* 'Hideg-völgy' megnevezése (vö. SCHEIRICH 2004: 79).

Egyes hegyrészek sorszámmal vannak megnevezve. A szlovák *Anjely* 'Angyalok' helynév öt torony közös neve, s az egyes tornyok sorszámmal kapnak. A szlovákban marad az *anjel* 'angyal' szó a nevekben, de a magyarban a *torony* hegyrajzi köznévvel azonosítják az egyes lokalizációs pontokat: *Veľký anjel* 'Nagy angyal' : *Torony*

I., *Druhý anjel* 'Második angyal' : *Torony II.*, *Tretí anjel* 'Harmadik angyal' : *Torony III.*, *Štvrtý anjel* 'Negyedik angyal' : *Torony IV.*, *Piaty anjel* 'Ötödik angyal' : *Torony V.*

A szlovák hegynév magyar megfelelője idővel változhatott. A *Tátra-csúcs* : *Vysoká* 'Magas' (2560 m) legrégebbi említése Buchholtz György tátrai panorámáján található (1717), ahol *Visoka* név alatt szerepel. A magyar irodalomban is sokáig a csúcs eredeti szlovák neve fordult elő különféle alakváltozatokban: *Visoka*, *Viszoka*, *Wisoka*, *Wiszoka*, *Vysoka*, *Vyszoka*, *Wysoka*, *Wyszoka*. 1874-ben a csúcs első megmászója, Déchy Mór a csúcs nevét kibővítette *Magas Viszokára* (szlk. *vysoká* 'magas'). Déchy elnevezése hatással volt a csúcs későbbi szlovák nevére: *Veľká Vysoká* 'Nagy Magas'. A 19. század hetvenes éveiben kapta a magyar *Tátra-csúcs*, illetve a német *Tatraspitze* nevet (SCHEIRICH 2004: 164). Az alacsonyabban fekvő (2429 m) *Kis-Viszoka* : *Východná Vysoká* 'Keleti Magas' hegycsúcs magyar nevében azonban megmaradt a szlovák névrész.

10.6. Hegynevek az interneten és egyéb írott forrásokban

A Magas-Tátra honlapján (www.vysoketatry.com) magyar szövegkörnyezetben elsőként a hegynév magyar alakváltozatát tüntetik fel, s ezt követi zárójelben a szlovák névmegfelelő. Lássuk példaként a *Kriván* (*Kriváň*) hegynévvel kapcsolatos interneten található információkat. A magyar *Kriván* alakváltozat a szlovák *Kriváň* (< *krivý* 'görbe, ferde') hegynév átírásával keletkezett.

„A Magas-Tátra nyugati szegletének jellemző impozáns csúcsa a *Kriván* (2494 m), amely a Magas-Tátra főgerincéből a Csubrinánál (*Čubrina*) kiágazó szárnyvonulat utolsó kiemelkedése.

A csúcsból legyező alakban több gerinc indul ki, ezek közül turisztikai szempontból csak a déli és a délnyugati gerinc fontos. A déli gerinc a *Kriván-nyergen* (*Daxnerovo sedlo*) és a *Kis-Krivánon* (*Mahý Kriváň*) át folytatódik, lejjebb széles hegyhátta bővül és végül a *Pavlova-háton* (*Nad Pavlovou*) ér véget. A délnyugati gerinc lejtőjén két jellemző magaslat van – a *Felső- és Alsó-Kriván-váll* (*Vyšná a Nižná Priehyba*) és az erdős *Grínikhoz* vezet, amely a Magas-Tátra partizán egység emlékhelye, egyben a tartózkodási helye és a harcok színhelye is volt. A *Krivánt* bizonyára ismeretlen bányászok mászták meg először, de az első írásos emlék 1772-ből az iglói (Spišská Nová Ves) evangélikus pap és természettudós Czirbesz A. nevéhez fűződik, aki barátaival tette meg ezt a túrát... A *Kriván* a szlávok és a szlovákok szabadságának jelképévé vált, egyben a stúri nemzedék költészetének kiemelkedő motívuma is. E fontos helyét úgy a költészetben mint a prózában a mai napig megőrizte” (www.vysoketatry.com/hu.html).

Egy lokalizációs pontnak több megnevezése lehetett a múltban. Példaként említhetjük, hogy a *Lomnici-csúcsot* (az egyéb megnevezések mellett) a 17. században

Vaternak 'Apa', *Grossvaternak* 'Nagyapa' nevezték, a 18. században *Königsberg* 'Királyi hegy' néven is előfordul, s a régi lengyel irodalomban mint *Kórloma Tatr* 'a Tátra királynője' szerepel.

Egy denotátumnak több magyar neve lehetett a különböző írott forrásokban, pl. a *Granátová veža* mai magyar megfelelője *Gránátfal-torony*, a múltban egyéb elnevezései is ismertek voltak: *Chrysanthemum-csúcs* (a virág alapján), *Blásy-völgyi-torony* (a felkai származású Blasy Ede ismert hegymászó, zergevadász volt), *Krukowski-torony* (lengyel hegymászó családneve után).

Az interneten (és a tátrai nomenklatúrában egyaránt) néhány szlovák megnevezésnek több magyar névpárja használatos, pl. *Daxnerovo sedlo* (a hágót Štefan Mark Daxner, 1822–1892, író után nevezték el, aki 1861-ben megszerezte az ún. nemzeti zárandoklatot a Krivánra) : *Daxner-hágó*, *Kriván-nyereg* (Kriván alatt található nyereg); *Grúnik* (grúň = sziklás hegyoldal) : *Grunik*, *Kis-bát*.

A magas-tátrai szlovák hegyneveknek nagyrészt vannak magyar névmegfelelői. Néhány szlovák hegynévnek azonban nincs magyar párja. Főképpen azokról a hegynevekről van szó, melyek az Osztrák–Magyar Monarchia szétesését követően, Csehszlovákia megalakulása után keletkeztek. Példaként említhetjük a *Gerlachovská veža* 'Gerlachfalvi-torony' (2642 m) nevet, melynek nincs magyar megfelelője. Ez a torony eredetileg a *Jamesova veža* 'James-torony' nevet viselte (1921-ben jött létre a tátrai hegymászók szövetsége, a JAMES).

Ritkábban fordul elő, hogy a magyar megnevezésnek nincs szlovák párja. A *Bibirys* : *Bradvica* egyes tornyait a szlovákban a fekvésük által adják meg, míg a magyarban önálló tulajdonnevekkel (az első megmászók személynevével) azonosítják a hegyrészeket: a *Bibirys* nyugati csúcsát *Müller-torony*nak (Johannes Müller), a délnyugati *Habel-torony*nak (Paul Habel), az északkeletit *Gömöry-torony*nak (Gömöry Olivér) és a keletit *Hacker-torony*nak (Aemilius Hacker) nevezik.

A hegynevet az idő során hivatalosan is megváltoztathatják. A történelmi Magyarország legmagasabb hegycsúcsának, a *Gerlachfalvi-csúcs*nak (2655 m) a nevét a millennium évében, 1896-ban *Ferenc József-csúcs*ra változtatták, majd 1948-tól *Sztálin-csúcs* volt a neve, 1956-ban pedig hivatalosan visszakapta régi nevét.

Olyan nevek is találhatók az írott forrásokban, melyek csak rövid ideig éltek, illetve nem terjedtek el. 1902-ben Késmárk városa a határában lévő egyik csúcsot (ma *Zöld-tavi-csúcs* : *Baranie* rohy) *Kossuth Lajos-csúcs*nak nevezte el, de a név általánosan nem terjedt el a hegymászók és turisták között. A *Hlinszka-torony* első megmászói, Dyhrenfult és Rumpelt, 1907-ben *Nelly-csúcs*ra keresztelték a késmárki Tóthné-Pitka Nelli után, aki a Poprádi-tónál lévő menedékház gondnoka volt. Az elnevezés csak rövid ideig létezett (l. SCHEIRICH 2004: 194). A *Jávor-csúcs* : *Malý javorový štít* 'Kis Jávorcúcs' hegynév régi *Antónia-csúcs* megnevezése is feledésbe merült. Dr. Englisch Károly és anyja, Englischné Jülg Antónia 1902. augusztus 20-án mászták meg a hegyrészt, Englisch anyja tiszteletére nevezte el a csúcsot (l. SCHEIRICH 2004: 174).

10.7. Összegzés

Ebben a fejezetben a Magas-Tátra egyes magyar–szlovák nyelvű hegynévpárjaival foglalkoztunk. A hegynevek egy része mindkét nyelvben azonos névadási indíték alapján jött létre. E hegynevek egymás fordításaiként értelmezhetők. Egyrészt meglévő tulajdonnevekből (helységnév, víznév, személynév), másrészt köznevek (növénynév, állatnév, színnév stb.) tulajdonnevesüléséből alakultak. Az egyes interlingvális hegynévpárok között grammatikai eltérések is lehetnek. A különbség mutatkozhat a magyar–szlovák névpárok struktúrájában, számában, sorrendiségében, a névalkotás módjában. A másik csoportot alkotják a mindkét nyelvben eltérő névadási indíték alapján létrejött hegynevek. A magyar nyelvben a személynévből származó tiszteleti nevek vannak túlsúlyban, míg a szlovák megnevezések különböző motiváció alapján keletkeztek.

ÖSSZEFOGLALÁS

Társadalom és névhasználat Magyar névtani kutatások Szlovákiában

A jelen kötet célja, hogy betekintést nyújtson a magyar vonatkozású névtani kutatásokba Szlovákiában, a társadalom és névhasználat kapcsolatrendszerébe, a szlovákiai magyarok névhasználatába, a magyar és szlovák nyelv érintkezéséből adódó kontaktusjelenségekbe a tulajdonnevek világában. A kötet tíz fejezetet foglal magában, melyek tematikusan összefüggnek egymással, de különböző aspektusokból tárgyalják a társadalom és tulajdonnév-használat témakörét, a szlovákiai magyarok névhasználatát, a kétnyelvű magyar–szlovák környezetnek a tulajdonnevekre gyakorolt hatását, valamint tudománytörténeti és névtani terminológiai kérdéseket is érintenek.

Az első fejezetben az onomasztika helyét jelöljük ki a nyelvtudomány és a társtudományok rendszerében, s röviden áttekintjük a társadalom és névhasználat összefüggéseivel foglalkozó szocioonomasztika kutatási területeit. A második fejezetben bemutatjuk a szlovákiai (a szlovák és a szlovákiai magyar) onomasztikai kutatások történetét. Szólunk a szlovákiai magyar névkutatás feladatairól, és hangsúlyozzuk a névtudománynak a filológiai irányultságú egyetemi képzésben is megjelenő létjogosultságát. A harmadik fejezetben terminológiai kérdéseket érintünk, a magyar és szlovák (szláv) névtani terminológiát vetjük össze. A negyedik fejezetben tárgyaljuk a szlovákiai kisebbségi névpolitika jellemzőit a rendszerváltozást követően. Ismertetjük a szlovákiai kisebbségi névtörvényeket, melyek a hivatalos személy-, hely- és intézménynév-használatot befolyásolják. Az ötödik fejezetben a tulajdonnevek standardizálásával és az anyanyelvi névtervezéssel foglalkozunk Szlovákiában. Beszámolunk az általunk készülő magyar–szlovák keresztnévszótárral kapcsolatos munkálatokról, amely útmutatóként szolgálhat az anyanyelvi névtervezéshez, a szlovákiai magyarok személyneveinek anyanyelven történő anyakönyvezéséhez. A hatodik fejezetben a tulajdonnév identitásjelölő funkcióját, a név és identitás közti összefüggést mutatjuk be. A tulajdonnevek etnikai szimbólumként funkcionálhatnak, utalhatnak az egyén, illetve közösség etnikai hovatartozására. Ebben a fejezetben foglalkozunk a nyitrai egyetemisták személynevek iránti attitűdjével is. A szlovákiai keresztnévdivat változását tárgyaló hetedik fejezetben kitérünk a magyar–szlovák kétnyelvű környezetben jelentkező névadási, névviselési, névhasználati sajátosságokra. A nyolcadik fejezetben tárgyaljuk a szlovákiai magyarok személynévhasználatában előforduló kontaktusjelenségeket. A kilencedik fejezetben Szlovákia

magyarlakta településeinek névszemiotikai tájképét, a vizuális személy-, hely- és intézménynév-használatot vizsgáljuk. A tizedik fejezetben a magas-tátrai magyar–szlovák hegynévpárokat elemezzük a kétnyelvűség és fordítás tükrében.

Kulcsszavak: onomasztika/névtudomány, névtani terminológia, tulajdonnév, társadalom, kétnyelvűség, magyar–szlovák kétnyelvű környezet, kisebbségi névhasználat, szlovákiai magyarok névhasználata, magyar–szlovák névpárok, névpolitika, névstandardizálás, névtervezés, identitás, névattitűd, névdivat, névszemiotikai tájkép.

ZHRNUTIE

Spoločenské fungovanie proprií Maďarské onomastické výskumy na Slovensku

V monografii sa venujeme otázke spoločenského fungovania proprií, v rámci toho sa sústreďujeme na maďarské onomastické výskumy na Slovensku. Hlavným cieľom práce je analyzovať spoločenskú dimenziu fungovania proprií, charakteristické znaky používania vlastných mien maďarskou národnostnou menšinou v maďarsko-slovenskom bilingválnom prostredí na Slovensku, maďarsko-slovenské paralelné dvojjazyčné tvary proprií, resp. podať krátke dejiny doterajších maďarských onomastických výskumov na Slovensku.

Publikácia pozostáva z 10 kapitol, ktoré tematicky úzko súvisia. Na začiatku poukážeme na miesto onomastiky v systéme vied, na spoločenské činitele, ktoré vplyvajú na používanie propriálnej vrstvy jazyka, na výskumné oblasti socioonomastiky, ktorá sa zaoberá fungovaním vlastných mien v spoločnosti. V druhej kapitole podávame stručný prehľad onomastických výskumov na Slovensku, v rámci toho sa osobitne venujeme dejinám maďarských onomastických výskumov. V tretej stati sa zaoberáme terminologickými otázkami, komparáciou maďarských a slovenských onomastických termínov. V štvrtej kapitole sa venujeme menšinovým propriálnym zákonom na Slovensku, ktoré sa týkajú úradného zapisovania antroponým, toponým i chrématoným, resp. spomenieme niektoré medzinárodné dokumenty, podporujúce používanie úradných proprií v jazykoch národnostných menšín. V centre pozornosti piatej kapitoly sú otázky štandardizácie, kodifikácie a plánovania proprií, úradných tvarov vlastných mien v maďarsko-slovenských bilingválnych obciach na južnom Slovensku. V menšinovom prostredí podávame možnosti tzv. manažovania proprií, napr. v oblasti úradných antroponým charakterizujeme nami pripravovaný maďarsko-slovenský slovník rodných mien. V šiestej kapitole rozoberáme súvislosti medzi používaním propria a etnickou identitou. Propriá fungujú v komunikácii aj ako etnické symboly, môžu poukazovať na etnickú príslušnosť nositeľa, resp. používateľa vlastného mena. Na základe dotazníkového výskumu interpretujeme propriálnu atitúdu študentov Fakulty stredo-európskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. V siedmej kapitole poukazujeme na zmenu módnosti rodných mien na Slovensku, na motivačné činitele ovplyvňujúce výber mena pre novorodencov, resp. na zvyky v používaní krstných mien maďarskou národnostnou menšinou žijúcou na Slovensku. V ôsmej kapitole

---

sa zaoberáme kontaktoými javmi v propriálnej sfére jazyka, ktoré sú ovplyvnené maďarsko-slovenskými jazykovými vzťahmi. V deviatej stati skúmame propriálno-semiotický obraz maďarsko-slovenských bilingválnych obcí na južnom Slovensku, sledujeme v akom tvare sa objavujú propriá na dvoj/viacjazyčných tabuliach, ako využíva maďarská menšina možnosti zákonov, ktoré umožňujú vizualizáciu, používanie proprií v materinskom jazyku národnostnej menšiny. Posledná kapitola porovnáva maďarsko-slovenské paralelné názvy oroným vo Vysokých Tatrách.

Kľúčové slová: onomastika, onomastická terminológia, proprium, spoločnosť, bilingvizmus, maďarsko-slovenské dvojjazyčné prostredie, menšinové používanie proprií, používanie proprií maďarskou národnostnou menšinou na Slovensku, maďarsko-slovenské paralelné názvy, propriálna politika, štandardizovanie vlastných mien, plánovanie proprií, identita, atitúda k menu, módnosť rodných mien, propriálno-semiotický obraz krajiny.

SUMMARY

Society and name use Hungarian onomastic researches in Slovakia

The aim of this volume is to provide insights into the Hungarian-related onomastic researches in Slovakia, into the relationship between society and the name use, the contact phenomena arising from the connection of the Hungarian and the Slovak language in the world of proper names. The volume consists of ten chapters that are thematically interrelated; however, they discuss the subject of society and the use of proper names, the name use of the Hungarians in Slovakia, the impact of the Hungarian-Slovak bilingual environment on proper names from various aspects. They also deal with issues of history of scholarship as well as onomastic terminology.

In the first chapter, we highlight the place of onomastics in the system of linguistics and co-sciences, and briefly review the research domains of socio-onomastics dealing with the relations between society and name use. In the second chapter, we introduce the history of the onomastic researches in Slovakia (both the Slovak and the Slovakia Hungarian). We speak of the tasks of the Slovakia Hungarian name study and emphasize the justification of onomastics in the philological oriented university education. In the third chapter, we touch upon terminological issues comparing the Hungarian and Slovak (Slavic) onomastic terminology. The fourth chapter deals with the characteristics of the minority name policy in Slovakia after the change of the political regime. We describe the minority Names Laws in Slovakia that affect the official name use of persons, places, and institutions. In the fifth chapter, we focus on proper name standardising and mother tongue name planning in Slovakia. We report on the Hungarian-Slovak dictionary of first names being prepared by us that can serve as a guide for the mother tongue name planning in order to register the personal names of Slovakia Hungarians in their mother tongue. In the sixth chapter, we present the identity-making function of the proper name, the relationship between name and identity. Proper names can function as ethnic symbols; they may refer to the ethnicity of an individual or community. In this chapter, we deal with the attitudes towards proper names of the university students in Nitra. In the seventh chapter discussing the change of first name fashion in Slovakia, we touch upon the name giving, name bearing, and name

using features of the Hungarian-Slovak bilingual environment. Chapter eight discusses contact phenomena in the use of personal names of the Hungarians living in Slovakia. In the section entitled “Bilingualism and Name Semiotic Landscape”, we examine the name semiotic landscape of the Hungarian-inhabited settlements of Slovakia, the visual name use of persons, places, and institutions. In the tenth chapter, we analyse the Hungarian-Slovak pairs of mountain names in the High Tatras in the light of bilingualism and translation.

Key words: onomastics, onomastic terminology, proper name, society, bilingualism, Hungarian-Slovak bilingual environment, minority name use, the name use of Hungarians living in Slovakia, Hungarian-Slovak name pairs, name policy, name standardization, name planning, identity, name attitude, name fashion, name semiotic landscape.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- AINIALA, TERHI – ÖSTMAN, JAN-OLA eds. 2017. *Socio-onomastics. The pragmatics of names*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam–Philadelphia. <https://doi.org/10.1075/ll.00005.sco>
- ANDORKA RUDOLF 2006. *Bevezetés a szociológiába*. Második javított és bővített kiadás. Osiris Kiadó, Budapest.
- AMBRUS SÁNDOR 2011. Özörény – Ozorany vs. Jazerany. Megjegyzések egy Gömör megyei település nevéhez. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 13/3: 139–149.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2009a. Szinkron nyelvészeti módszerek alkalmazása a helységnevkutatásban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 11/2: 83–94.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2009b. Magyar–szlovák helységnevpárok a Losonci járásban. In: NAGY MELINDA szerk., *Oktatás – Tudomány – Társadalom. A Komáromi Selye János Egyetem I. nemzetközi tudományos konferenciájának tanulmánykötete*. Selye János Egyetem, Komárom. 160–168.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2009c. Nyelvtörténeti adalékok (hangtörténeti és morfématörténeti elemzés) a Losonci járás helységneveinek köréből. In: ALABÁN FERENC szerk., *Az interkulturális kommunikáció nyelvi aspektusai közép-európai közegben*. UMB, Besztercebánya. 199–209.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2009d. A *-falu* és alakváltozatai a Losonci járás településneveiben. In: KRNOVÁ, KRISTÍNA ed., *Mladá Veda. Humanitné vedy – lingvistika. Zborník vedeckých štúdií doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov Fakulty humanitných vied Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica. 112–119.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2010a. Névtan a magyar alapiskolában. *Katedra* 17/6: 24–25.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2010b. A szlovákiai magyar névtudomány helyzete és névpolitikai vonatkozásai. In: ZIMÁNYI ÁRPÁD szerk., *A tudomány nyelve – A nyelv tudománya. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a magyar nyelv évében. A XIX. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai*. Esterházy Károly Főiskola, Eger. 445–453.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2010c. Magyar–szlovák névpárok vizsgálata Nógrád megye helységneveinek köréből. *Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények* 5/1: 35–42.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2011. *A régi Nógrád vármegye településneveinek nyelvészeti vizsgálata*. Nap Kiadó, Dunaszerdahely.
- ANGYAL LÁSZLÓ 2013a. A *-falu* névrész és változatai Nógrád megye településneveinek és családneveinek körében. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynevek*. Savaria University Press, Szombathely. 185–199.

- ANGYAL LÁSZLÓ 2013b. Sáros vármegye helységnevei a szlovák fordítások tükrében (Cuius regio, eius nomen?). In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 68–85.
- ASSMANN, JAN 2013. *A kulturális emlékezet: írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Atlantisz, Budapest.
- BÁBA BARBARA – NEMES MAGDOLNA 2014. *Magyar földrajzi köznevek tára*. A Magyar Névérték Kiadványai 32. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- BALÁZS GÉZA – GRÉTSY LÁSZLÓ szerk. 2010. *Régi magyar mesterségek – családneveink tükrében*. Válogatás az Oktatási és Kulturális Minisztérium anyanyelvi pályázataiból. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- BALÁZS GÉZA – GRÉTSY LÁSZLÓ szerk. 2013. *Helyneveink érdekességei, tanulságai, népi magyarázatai*. Válogatás a Nemzeti Erőforrás Minisztérium és az Anyanyelvpolitika Szövetsége anyanyelvi pályázataiból. Anyanyelvpolitika Szövetsége – Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- BALÁZS JÁNOS 1963. A tulajdonnév a nyelvi jelek rendszerében. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok* 1: 41–52.
- BARTHA CSILLA 1999. *A kétnyelvűség alapkérdései*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- BARTHA CSILLA – LAIHONEN, PETTERI – SZABÓ TAMÁS PÉTER 2013. Nyelvi tájkép kisebbségben és többségben: egy új kutatási területről. *Pro Minoritate* 23/3: 13–28.
- BAUKO JÁNOS 2000a. Csomcsíd, Hestyók, Tyutyuritya és a többiek. Az izsai ragadványnevekről. In: FÖLDI ÉVA – GVADÁNYI KÁROLY szerk., *Vox Humana. Bolla Kálmán professzor 70. születésnapjára*. Amulett '98 Nyomdaipari Kft., Budapest. 70–74.
- BAUKO JÁNOS 2000b. Diákragadványnevek Izsán. *Katedra* 8/4: 29.
- BAUKO JÁNOS 2001. *Ragadványnevek rendszere Izsán*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra.
- BAUKO JÁNOS 2002a. Tájnyelvi elemek az izsai ragadványnevekben. In: SZABÓ GÉZA – MOLNÁR ZOLTÁN – GUTTMANN MIKLÓS szerk., *IV. Dialektológiai Szimpózium*. A Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai V. Szombathely. 55–59.
- BAUKO JÁNOS 2002b. Állatnevek a ragadványnevekben. *Szőrös Kő* 6: 54–57.
- BAUKO JÁNOS 2003a. Ragadványnév-vizsgálatok a nyitrai Konstantin Egyetemen. *Névtani Értesítő* 25: 188–194.
- BAUKO JÁNOS 2003b. Etymológia názvov horolezeckých ciest v Súľovských skalách. In: *Lingvisticke konfrontácie. Lingvistickej odborný seminár*. UKF Nitra, CD-ROM.
- BAUKO JÁNOS 2003c. A tíz legszebb magyar szó. In: HAJDÚ MIHÁLY – KESZLER BORBÁLA szerk., *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára*. ELTE, Budapest, 439–442.

- BAUKO JÁNOS 2004a. Hegymászó útnevek a Szulyói-sziklákon. *Névtani Értesítő* 26: 119–135.
- BAUKO JÁNOS 2004b. Személynévvizsgálatok a nyitrai Konstantin Egyetem magyar szakos hallgatói körében. In: SÁNDOR ANNA – VÖRÖS FERENC szerk., *Studia artis grammaticae et litterarum*. A Magyar Nyelv és Irodalom Tanárszék Kiadványai I. Nyitra. 74–89.
- BAUKO JÁNOS 2004c. Vörös Ferenc: Családnév kutatások Szlovákiában (könyvismertetés). *Fórum Társadalomtudományi Szemle* VI/3: 193–197.
- BAUKO JÁNOS 2005a. Beszélő ragadványnevek a magyar népmesékben. *Névtani Értesítő* 27: 102–110.
- BAUKO JÁNOS 2005b. Diákragadványnév-vizsgálatok magyar–szlovák kétnyelvű környezetben. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat (A 2005. október 20–21-i somorjai konferencia előadásai)*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 224. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, Budapest–Nyitra–Somorja. 143–152.
- BAUKO JÁNOS 2006a. Ragadványnév-kutatások Szlovákiában. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 110–124.
- BAUKO JÁNOS 2006b. A komáromi erődrendszer helynevei. *Névtani Értesítő* 28: 149–153.
- BAUKO JÁNOS 2006c. Mikrooronymá v Súľovských skalách. In: ŠIMKOVÁ, MÁRIA – GAJDOŠOVÁ, KATARÍNA eds., *Varia XIII. Zborník materiálov z XIII. kolokvia mladých jazykovedcov*. SAV, Bratislava. 26–33.
- BAUKO JÁNOS 2006d. Prezývky študentov v bilingválnom prostredí. In: OLŠIAK, MARCEL ed., *Varia XIV. Medzinárodné kolokvium mladých jazyko-vedcov*. SAV, Bratislava. 232–241.
- BAUKO JÁNOS 2007a. Motivácia vzniku názvov horolezeckých ciest. In: POVAŽAJ, MATEJ – ŽIGO, PAVOL eds., *Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava. 190–203.
- BAUKO JÁNOS 2007b. Kétnyelvűség és ragadványnév-használat. *Névtani Értesítő* 29: 219–225.
- BAUKO JÁNOS 2008a. A ragadványnévadás indítékai négy szlovákiai magyar településen. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 10/2: 85–110.
- BAUKO JÁNOS 2008b. Vplyv slovensko-maďarského bilingválneho prostredia na používanie antroponým študentov. In: UHRINOVÁ, ALŽBETA – TÓTH,

- ALEXANDER JÁN eds., *Slovenčina v menšinovom prostredí. Štúdie z II. medzinárodnej vedeckej konferencie Vyskumného ústavu Slovákov v Maďarsku*. Békešská Čaba: Vyskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 201–208.
- BAUKO JÁNOS 2008c. A ragadványnevek szociolingvisztikai vizsgálata négy szlovákiai magyar településen. In: BÁRCZI ZSÓFIA – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ szerk., *Fordítás – nyelv – irodalom – társadalom*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 69–81.
- BAUKO JÁNOS 2008d. Prezývky v systéme antroponým. In: GÁLISOVÁ, ANNA – CHOMOVÁ, ALEXANDRA eds., *Varia XV. Zborník materiálov z XV. kolokvia mladých jazykovedcov*. Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Katedra slovenského jazyka a literatúry FHV UMB v Banskej Bystrici, Bratislava. 49–54.
- BAUKO JÁNOS 2008e. Transonymizácia v názvoch horolezeckých ciest. *Acta onomastica* 49: 42–49.
- BAUKO JÁNOS 2008f. A szlovák névtudomány múltja és jelene. *Névtani Értesítő* 30: 185–193.
- BAUKO JÁNOS 2008g. A Komáromi Hajógyárban készült hajók neveiről. *Névtani Értesítő* 30: 151–155.
- BAUKO JÁNOS 2008h. A szlovákiai magyarok ragadványnév-használatáról. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 319–326.
- BAUKO JÁNOS 2009a. *Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben. Négy szlovákiai magyar település ragadványnévrendszere*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Nyitra–Budapest.
- BAUKO JÁNOS 2009b. Pôvod prezývok v bilingválnom priestore. In: MÚCSKOVÁ, GABRIELA ed., *Varia XVI. Zborník materiálov zo XVI. kolokvia mladých jazykovedcov*. Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava. 20–25.
- BAUKO JÁNOS 2009c. Paralely medzi názvami skál a horolezeckých ciest. In: IVANOVÁ, MARTINA – OLOŠTIAK, MARTIN eds., *Varia XVIII: zborník plných príspevkov z 18. kolokvia mladých jazykovedcov*. Prešovská univerzita, Prešov. 9–14.
- BAUKO JÁNOS 2009d. A név maga az ember (Névattitűd-vizsgálatok nyitrai egyetemisták körében). In: MENYHÁRT JÓZSEF – PRESINSZKY KÁROLY szerk., *Fordítás – kétnyelvűség*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 73–80.
- BAUKO JÁNOS 2009e. Személynevek iránti attitűdvizsgálatok nyitrai egyetemi hallgatók körében. In: BORBÉLY ANNA – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ – HATTYÁR HELGA szerk., *Nyelvvideológiák, attitűdök és sztereotípiák. 15. Élőnyelvi Konferencia Párkány, 2008. szeptember 4–6*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 101.

- MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar – Tinta Könyvkiadó, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra. 249–254.
- BAUKO JÁNOS 2010a. Výskum prezývok rôznych generácií v bilingválnom prostredí. In: HLADKÝ, JURAJ – VALENTOVÁ, IVETA eds., *Lexika slovenskej onymie. Zborník materiálov zo 17. slovenskej onomastickej konferencie. Trnava 12.–14. 9. 2007*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 330–339.
- BAUKO JÁNOS 2010b. Výskum prezývok v slovensko-maďarskom dvoj-jazyčnom prostredí. In: DAVID, JAROSLAV – ČORNEJOVÁ, MICHAELA – HARVALÍK, MILAN eds., *Mnobotvárnosť a špecifickosť onomastiky. IV. česká onomastická konferencia. 15.–17. září 2009, Ostrava*. Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě – Ústav pro jazyk český AV ČR, Ostrava–Praha. 38–45.
- BAUKO JÁNOS 2010c. Variabilitás a személynévhasználatban. In: NAGY MELINDA szerk., *II. Nemzetközi Tudományos Konferencia SJE. Társadalmi jelenségek és változások. Komárom, 2010. szeptember 6–7*. Selye János Egyetem, Komárom. 611–617.
- BAUKO JÁNOS 2010d. Magyar személynévek a szlovák tannyelvű iskolákban. In: BÁRCZI ZSÓFIA – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ szerk., *Margó. Írások a fordításról és a kétnyelvűségről*. AB-ART, Pozsony. 206–214.
- BAUKO JÁNOS 2010e. Používanie antroponým v bilingválnom prostredí. In: ĽOBODZIŇSKA, ROMANA ed., *Nazny vlastne a spoleczeństvo 1*. Ofycina Wydawnicza LEKSEM, Łask. 149–155.
- BAUKO JÁNOS 2010f. Névtani kutatások a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén. In: KOZMÁCS ISTVÁN – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ szerk., *Tudomány az oktatásért – oktatás a tudományért. Közös jövőnk a nyelv I. Nyelvtudomány és pedagógia. A nyitrai magyar pedagógusképzés 50 éves évfordulója tiszteletére tartott nemzetközi konferencia előadásai*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 19–33.
- BAUKO JÁNOS 2010g. Hegynévhasználat a fordítás és kétnyelvűség tükrében. In: BAUKO JÁNOS szerk., *Bilingvizmus és fordítás. Arany A. László születése 100. évfordulójának tiszteletére*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 19–29.
- BAUKO JÁNOS 2010h. Megemlékezés Telekiné Nagy Ilonáról (1933–2010). *Magyar Nyelv* 106: 497–498.
- BAUKO JÁNOS 2010i. Névtani témájú dolgozatok a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén (2000–2010). *Névtani Értesítő* 32: 173–177.
- BAUKO JÁNOS 2011a. Cigány kisebbségi önkormányzati jelöltek ragadványnevei. In: KOZMÁCS ISTVÁN – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ szerk., *A csitári hegyek alatt. Írások Sándor Anna tiszteletére*. Arany A. László Polgári Társulás – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 15–21.
- BAUKO JÁNOS 2011b. A névtudomány oktatása a Nyitrai Konstantin Filozófus

- Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén. In: HEGEDŰS ORSOLYA – PŠENÁK ILDIKÓ szerk., *Tudomány az oktatásért – oktatás a tudományért II.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 37–41.
- BAUKO JÁNOS 2011c. A szocioonomasztika kutatási területei. In: LŐRINCZ ILDIKÓ szerk., *Európaiság, magyarság Közép-Európában. XIV. Apáczai-napok. Nemzetközi Tudományos Konferencia 2010.* Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Győr. 108–116.
- BAUKO JÁNOS 2011d. Utazás Szeberényi Zoltán neve körül. In: BÁRCZI ZSÓFIA szerk., *Szeberényi-album.* Arany A. László Polgári Társulás, Nyitra. 9–11.
- BAUKO JÁNOS 2011e. A szlovákiai magyarok személynévhasználata. In: SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN szerk., *Magyarok Szlovákiában VII. kötet. Nyelv.* Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja. 407–422.
- BAUKO JÁNOS 2011f. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. In: SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN szerk., *Magyarok Szlovákiában VII. kötet. Nyelv.* Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja. 469–486.
- BAUKO JÁNOS 2011g. Köszönések és megszólítások magyar–szlovák bilingvis környezetben. In: SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN szerk., *Magyarok Szlovákiában VII. kötet. Nyelv.* Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja. 423–436.
- BAUKO JÁNOS 2011h. Výskumné oblasti socioonomastiky. In: VALENTOVÁ, IVETA ed., *Jazykovedné štúdie XXIX. Život medzi apelatívami a propriami.* Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 38–45.
- BAUKO JÁNOS 2011i. Official and unofficial use of personal names among Slovakia Hungarians. In: VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ ed., *Language policy, dialect, and bilingualism. A focus on Hungarian language use in Slovakia.* Arany A. László Polgári Társulás, Nyitra. 113–133.
- BAUKO JÁNOS 2012a. A gasztroantroponimák szemiotikája. In: BALÁZS GÉZA – BALÁZS LÁSZLÓ – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Gasztroszemiotika. Az étkezés jelei.* Magyar Szemiotikai Társaság – ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 178–186.
- BAUKO JÁNOS 2012b. Komparácia slovenských a maďarských oroným vo Vysokých Tatrách. In: OLOŠTIAK, MARTIN ed., *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. 18. slovenská onomastická konferencia.* Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov. 180–190.
- BAUKO JÁNOS 2012c. Investigation of nicknames in a bilingual environment. In: *Poznańskie Studia Polonistyczne, Seria Językoznawcza t. 19 (39), z. 1,* Poznań, 105–118. <https://doi.org/10.14746/pspsj.2012.19.1.7>
- BAUKO JÁNOS 2012d. Társadalom és névhasználat. In: SIMON SZABOLCS – TÖRÖK TAMÁS szerk., *A tudomány vonzásában. Köszöntő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére.* Selye János Egyetem, Komárom. 41–56.

- BAUKO JÁNOS 2012e. A magyar és a szlovák (szláv) névtani terminológia összevetése. *Névtani Értesítő* 34: 157–166.
- BAUKO JÁNOS 2012f. Society and name use. In: VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ ed., *Language policy, dialect, and bilingualism. A focus on Hungarian language use in Slovakia 2*. Institute for Minority Studies Centre for Social Sciences Hungarian Academy of Sciences, Győr. 13–26.
- BAUKO JÁNOS 2012g. Krylicie mená na internete: In: MÚCSKOVÁ, GABRIELA ed., *VARLA XX. Zborník príspevkov z XX. kolokvia mladých jazykovedcov, Časť-Papiernička 24.–26. 11. 2010*. SAV, Bratislava. 44–48.
- BAUKO JÁNOS 2012h. Magyar–szlovák hegynévpárok a Magas-Tátrában. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 14/3: 69–86.
- BAUKO JÁNOS 2013a. Kontaktusjelenségek a szlovákiai magyarok személynévhasználatában. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynévek*. Savaria University Press, Szombathely. 69–78.
- BAUKO JÁNOS 2013b. A keresztnevek használata magyar–szlovák kétnyelvű környezetben. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 5–27.
- BAUKO JÁNOS 2013c. Közösségi ragadványnevek használata a szlovákiai magyarok körében. In: KONTRA MIKLÓS – NÉMETH MIKLÓS – SINKOVICS BALÁZS szerk., *Elmélet és empiria a szociolingvisztikában (Válogatás a 17. Élőnyelvi Konferencia – Szeged, 2012. augusztus 30. – szeptember 1. – előadásából)*. Gondolat Kiadó, Budapest. 55–68.
- BAUKO JÁNOS 2013d. A testi tulajdonságokra utaló személynévek szemiotikája. In: BALÁZS GÉZA szerk., *A test szemiotikája. Testjelek a mindennapokban és a művészetben*. Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest. 81–92.
- BAUKO JÁNOS 2014a. A tulajdonnév identitásjelölő funkciója. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 78–96.
- BAUKO JÁNOS 2014b. The use of personal names among Slovakia Hungarians. *Poznańskie Studia Polonistyczne: seria Językoznawcza* t. 21 (41), z. 1.: 107–118. <https://doi.org/10.14746/pspsj.2014.21.1.7>
- BAUKO JÁNOS 2014c. Expresívnost’ orohodoným. In: GALKOWSKI, ARTUR – GLIWA, RENATA eds., *Mikrotoponimia i makrotoponimia*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź. 297–304. <https://doi.org/10.18778/7969-307-8.30>
- BAUKO JÁNOS 2015a. Kétnyelvűség és névszemiotikai tájkép. Kisebbségi névtörvények és vizuális tulajdonnév-használat Szlovákiában. *Névtani Értesítő* 37: 179–194.

- BAUKO JÁNOS 2015b. A keresztnévadást befolyásoló tényezők a rendszerváltás utáni Szlovákiában. In: VÖRÖS FERENC – MISAD KATALIN szerk., *A nyelv- földrajztól a névföldrajzig V. Interetnikus kapcsolatok*. Szenczi Molnár Albert Egyesület, Pozsony. 204–227.
- BAUKO JÁNOS 2015c. Magyar névkutatás a határokon túl. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 63–89.
- BAUKO JÁNOS 2015d. Rodné mená na Slovensku v 21. storočí. In: VALENTOVÁ, IVETA ed., *19. slovenská onomastická konferencia*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 143–152.
- BAUKO JÁNOS 2015e. Kétnyelvű névszemiotikai tájkép. In: BÁRTH M. JÁNOS – BODÓ CSANÁD – KOCSIS ZSUZSANNA szerk., *A nyelv dimenziói. Tanulmányok Jubász Dezső tiszteletére*. ELTE BTK, Budapest. 323–334.
- BAUKO JÁNOS 2015f. Komparácia slovenských a maďarských onomastických termínov. In: BALLEKOVÁ, KATARÍNA – KRÁLIK, ĽUBOR – MÚCSKOVÁ, GABRIELA eds., *Jazykovedné štúdie XXXII. Prírodný vývin jazyka a jazykové kontakty*. Veda, Bratislava. 254–262.
- BAUKO JÁNOS 2015g. Tulajdonnév – kép – hatalom. In: GAÁL ZSUZSANNA főszerk., *Nyelvészet, művészet, hatalom. Írások Tóth Szergej tiszteletére*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged. 231–244.
- BAUKO JÁNOS 2015h. *Bevezetés a szocioonomasztikába*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra.
- BAUKO JÁNOS 2016a. Sztenderd és kétnyelvű tulajdonnév-használat. In: KOZMÁCS ISTVÁN – VANČO ILDIKÓ szerk., *Standard – nem standard. Variációk egy nyelv változataira. Válogatás a 18. Élőnyelvi Konferencia – Nyitra, 2014. szeptember 18–20. – előadásaiából*. Antológia Kiadó és Nyomda Kft., Lakitelek. 31–44.
- BAUKO JÁNOS 2016b. A tulajdonnév expresszív funkciója. In: TÓTH SZERGEJ – ROZGONYINÉ MOLNÁR EMMA szerk., *Prózáról a líráig. Írások Nagy L. János tiszteletére*. Szegedi Egyetemi Kiadó, Szeged. 225–231.
- BAUKO JÁNOS 2016c. Alkalmazott névtudomány, anyanyelvi keresztnévtervezés Szlovákiában. *Magyar Nyelvőr* 140: 267–278.
- BAUKO JÁNOS 2016d. Prechýľovanie priezvisk u žien maďarskej národnosti na Slovensku. In: MOLNÁR SATINSKÁ, LUCIA – VALENTOVÁ, IVETA eds., *Jazykovedné štúdie XXXIII. Prechýľovanie áno – nie?* Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 79–88.
- BAUKO JÁNOS 2016e. Anyanyelvi személynévtervezés Szlovákiában. In: SZABÓ TIBOR – TEKELIOVÁ, DOMINIKA – VARGOVÁ, ZUZANA eds., *Science for education - education for science*. UKF v Nitre, Nitra. 141–150.

- BAUKO JÁNOS 2017a. A keresztnévdívat változása Szlovákiában. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 19/2: 3–34.
- BAUKO JÁNOS 2017b. Tulajdonnevekre utaló extralingvális jelek a névszemiotikai tájképben. In: HAJBA RENÁTA – TÓTH PÉTER szerk., „A véges végtelen”. *Tanulmányok Vörös Ferenc 60. születésnapjára*. Savaria University Press, Szombathely. 13–26.
- BAUKO JÁNOS 2018a. Komárom (Komárno) névszemiotikai tájképe. In: TÓDOR ERIKA-MÁRIA – TANKÓ ENIKŐ – DÉGI ZSUZSANNA szerk., *Nyelvi tájkép, nyelvi sokszínűség. Nyelvhasználát, nyelvi tájkép és gazdasági élet I.* Scientia, Kolozsvár. 55–70.
- BAUKO JÁNOS 2018b. Állatok a kétnyelvű névszemiotikai tájképben. In: SZIRMAI ÉVA – TÓTH SZERGEJ – ÚJVÁRI EDIT szerk., *Állati jelek, képek és terek II.* Jel-Kép-Tér sorozat 3. Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged. 207–219.
- BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk. 2013. *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra.
- BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk. 2014. *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest.
- BEHÝLOVÁ, JÚLIA – SMETANOVÁ, YULIA eds. 2009. *Slovenská jazykovedci. Súborná personálna bibliografía slovenských slovakistov a slavistov (2001–2005)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- BEHÝLOVÁ, JÚLIA ed. 2014. *Slovenská jazykovedci. Súborná personálna bibliografía slovenských slovakistov a slavistov (2006–2010)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- BELÁKOVÁ, MÁRIA 2014. *Hydronymia severnej časti povodia Malého Dunaja*. Trnavská univerzita, Trnava.
- BENKŐ LORÁND 1949. A történeti személynévvizsgálat kérdései. *Magyar Nyelv* 45: 116–124; 244–256.
- BENKŐ LORÁND 1970. Névtudományunk helyzete és feladatai. In: KÁZMÉR MIKLÓS – VÉGH JÓZSEF szerk., *Névtudományi előadások II. Névtudományi Konferencia. Budapest 1969.* Nyelvtudományi Értekezések 70. Akadémiai Kiadó, Budapest. 7–16.
- BENKŐ LORÁND 1999. A név és az ember. In: BENKŐ LORÁND: *Nemzet és anyanyelve*. Osiris Kiadó, Budapest, 159–169.
- BENYOVSZKY KRISZTIÁN 2009. A név kötelez. *Opus – szlovákiai magyar írók folyóirata* 2: 40–48.
- BENYOVSZKY KRISZTIÁN 2013. Fordított névsorolvasás. Az Egyperces novellák irodalmi névadása a szlovák fordítás tükrében. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 133–146.

- BEREGSZÁSZI ANIKÓ 2005. „Csata” a szimbolikus térért, avagy a látható/láthatatlan anyanyelv. In: BEREGSZÁSZI ANIKÓ – PAPP RICHÁRD szerk., *Kárpátalja. Társadalomtudományi tanulmányok*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Budapest–Beregszász. 158–178.
- BEREGSZÁSZI ANIKÓ – CSERNICKÓ ISTVÁN 2011. A kárpátaljai magyar személynevek átírásának és használatának kérdésköréről. *Magyar Nyelvőr* 135: 414–422.
- BEREGSZÁSZI ANIKÓ – CSERNICKÓ ISTVÁN – FERENC VIKTÓRIA 2014. *Nyelvi jogaink és lehetőségeink. Útmutató a nyelvtörvény gyakorlati alkalmazásához kárpátaljai magyaroknak*. Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., Budapest.
- BERGENDI MÓNIKA 2002. Földrajzkönyveink nyelvezete az 1920-as években. In: GYURGYÍK LÁSZLÓ – KOCSIS ARANKA szerk., *Társadalom – tudomány*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 117–127.
- BEZLAJ, FRANCE et al. 1983. *Osnoven sistem i terminologija na slovenskata onomastika. Osnovnaja sistema i terminologija slavjanskoj onomastiki. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik*. Makedonska akademija na naukite i umetnostite – Međunaroden komitet na slavistite – Komisija za slovenska onomastika, Skopje.
- BLANÁR, VINCENT 1950. *Príspevok ku štúdiu slovenských osobných a pomiestnych mien v Maďarsku*. Slovenská akadémia vied a umení nákladom Štátneho nakladateľstva, Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT 1962. K príprave súpisu slovanskej onomastickej terminológie. *Československý terminologický časopis* 1: 278–283.
- BLANÁR, VINCENT 1996. *Teória vlastného mena. Status, organizácia a fungovanie v spoločenskej komunikácii*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT 2001. *Theorie des Eigennamens. Status, Organisation und Funktionen der Eigennamen in der gesellschaftlichen Kommunikation*. Hildesheim–Zürich–New York.
- BLANÁR, VINCENT 2008. *Vlastné meno vo svetle teoretickej onomastiky*. Slovenská jazykovedná spoločnosť, Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT ed. 1972. *Zborník materiálov z III. slovenskej onomastickej konferencie v Banskej Bystrici 4.–6. XI. 1970*. Katedra slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty, Banská Bystrica.
- BLANÁR, VINCENT – MAJTÁN, MILAN ed. 1968. *1. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 5.–6.12.1967)*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT – MATEJČÍK, JÁN 1978. *Živé osobné mená na strednom Slovensku. 1.1. Designácia osobného mena*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava.
- BLANÁR, VINCENT – MATEJČÍK, JÁN 1983. *Živé osobné mená na strednom Slovensku. 1.2. Distribúcia obsahových modelov*. Osveta, Martin.

- BLASKOVICS JÓZSEF 1993. *Az újvári ejálet török adóösszeírásai*. Magyar Ifjúság Érdekeit Védő Szövetség, Pozsony.
- BLICHA, MICHAL 1996. *Toponymia Ondavskej a Topolianskej doliny. Slovensko-rusínske jazykové kontakty v chotárných vzťahoch*. Pedagogická fakulta v Prešove, Prešov.
- BLICHA, MICHAL ed. 1992. *Onomastika a škola. Materiály zo IV. celoštátneho onomastického seminára. Prešov 12.–13. septembra 1990*. Pedagogická fakulta v Prešove, Prešov.
- BLICHA, MICHAL – MAJTÁN, MILAN eds. 1976. *V. zasadanie Medzinárodnej komisie pre slovanskú onomastiku a V. slovenská onomastická konferencia (Prešov 3.–7. mája 1972)*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava.
- BLICHA, MICHAL – MAJTÁN, MILAN eds. 1986. *Úvod do onomastiky*. Pedagogická fakulta v Prešove, Prešov.
- BOHUŠ, IVAN 1996. *Od A po Z o názvoch Vysokých Tatier*. Štátne lesy TANAP-u, Tatranská Lomnica.
- BORBÉLY ANNA 2014. *Kétnyelvűség. Variabilitás és változás magyarországi közösségekben*. L' Harmattan Kiadó, Budapest.
- BÖLCSKEI ANDREA 2010. Fordítás, adaptáció és helynévtörténet. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 5: 245–262.
- BÖLCSKEI ANDREA 2012a. A helynév-standardizáció terminológiájáról. *Névtani Értesítő* 34: 167–178.
- BÖLCSKEI ANDREA 2012b. Helynevek standardizációja: alapelvek, terminológiai kérdések a nemzetközi és a magyar gyakorlatban. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 85–101.
- BÖLCSKEI ANDREA 2013. Az „UNGEGN Glossary of Terms for the Standardization of Geographical Names” című terminusjegyzék magyar változatának elkészítéséről. *Névtani Értesítő* 35: 11–21.
- BÖLCSKEI ANDREA – FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk. 2017. *Magyar és nemzetközi névtani terminológia. Hungarian and International Onomastic Terminology*. International Council of Onomastic Sciences – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Uppsala–Budapest. <https://doi.org/10.26546/5061110>
- BRENNER KOLOMAN – ERB MARIA – KNIPF ERZSÉBET 2015. *A magyarországi német utónevek jegyzéke*. ldu.hu/attachments/file/55c1da40ce468a37560000b8
- BUČKO, DMITRO – TKAČOVA, NATALIJA 2012. *Slovník ukrajinskej onomastickej terminológií*. Charkov.
- CHOLUJ, DOMINIK 1992. *Onomastika Kysúc*. Kysucké múzeum, Čadca.
- CÚTH CSABA – HORONY ÁKOS – LANCZ ATTILA 2012. *Nyelvi jogok Szlovákiában. Anyanyelv-használati útmutató*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- CSÁKY KÁROLY 1983. *Kelenye (Kleňany) család- és ragadványnevei*. Magyar Személynévi Adattárak 59. ELTE, Budapest.
- CSÁKY KÁROLY 1988. *Ipolyfödemes (Ipeľské Úľany) személynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 78. ELTE, Budapest.

- N. CSÁSZI ILDIKÓ 1993a. Nyitrakér helynevei. In: SZÓKE JÓZSEF szerk., *Nagykér*. Nap Kiadó, Dunaszerdahely. 110–115.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 1993b. Névadási indítékok Berencs (Branč) község földrajzi neveiben. In: *Hungarológia 3*. Nemzetközi Hungarológiai Központ, Budapest. 286–291.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 1995. Nagyker (Veľký Kýr) személynévhasználatának történeti vizsgálata. In: KASSAI ILONA szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat. A 6. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya, Budapest. 181–187.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 1997a. Nyitra környéke helynévanyagának változásai. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 338–341.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 1997b. Névválasztási és becenévhasználati sajátosságok egy szlovákiai vegyes iskola neveinek tükrében. *Névtani Értesítő* 19: 45–50.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 1999a. A zoboralji vízmezi falvak történeti helynevei. *Névtani Értesítő* 21: 113–116.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 1999b. A zoboraljai hegymegi falvak történeti helynevei. In: *Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola évkönyve 1998/99*. Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola, Győr. 186–191.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2002a. Nyelvjárási és államnyelvi hatások Zoboralja helyneveiben. In: SZABÓ GÉZA – MOLNÁR ZOLTÁN – GUTTMANN MIKLÓS szerk., *IV. dialektológiai szimpozium*. Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely. 201–206.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2002b. *Zoboralja helynévtípusainak vizsgálata*. PhD-disszertáció. ELTE BTK, Budapest. Kézirat.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2003. Zoboralja településneveinek a vizsgálata. *Névtani Értesítő* 25: 52–57.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2004a. A hivatalos és a népi névadás a felvidéki helynevek tükrében. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 200. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – TIT Jászvári Szervezete – Jászok Egyesülete, Budapest. 170–178.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2004b. A társadalmi viszonyok, a nyelv- és a névhasználat kölcsönhatásai. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 6/1: 77–90.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2006a. A zoboralji helynevek jellemzői. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 8/2: 133–154.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2006b. Zoboralja földrajzi neveinek névélettana. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről*. Magyar névtani kutatások

- Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 71–82.
- N. CSÁSZI ILDIKÓ 2007. Névváltozási jelenségek Zoboralja helyneveiben (Menyhe és Zsére névanyaga alapján). *Névtani Értesítő* 29: 201–211.
- CSERNICSKÓ ISTVÁN 2013. *Allamok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- CSERNICSKÓ ISTVÁN 2015. Nyelvek vetélkedése a nyelvi tájképben: kárpátaljai példa. *Alkalmazott Nyelvtudomány* XV (1–2): 71–84.
- CSERNICSKÓ ISTVÁN 2016a. A dinamikusan változó nyelvi tájkép: Kárpátalja példája. *Acta Humana. Emberi jogi közlemények* III/3: 91–105.
- CSERNICSKÓ ISTVÁN 2016b. A változás megragadása a nyelvi tájképben: Kárpátalja példája. *Magyar Nyelv* 112: 50–62.
<https://doi.org/10.18349/magyarnyelv.2016.1.50>
- CSERNICSKÓ ISTVÁN 2017a. Ideológiai csata a nevek frontján. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 19/4: 15–29.
- CSERNICSKÓ ISTVÁN 2017b. Nyelv, gazdaság, társadalom. Globális nyelvek Kárpátalja magyarok lakta végeinek nyelvi tájképében. In: MÁRKU ANITA – TÓTH ENIKŐ szerk., *Többszínűség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból* III. „RIK-U”, Ungvár. 13–44.
- CSERNICSKÓ ISTVÁN – PAPP GYÖRGY – PÉNTEK JÁNOS – SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2005. A szomszédos országok magyar nyelvi kutatóállomásairól. *Magyar Nyelv* 101: 105–113.
- CSILLÉRY KLÁRA – KIRÁLY PÉTER 1988. Adalék Révkomárom nevének történetéhez. *Magyar Nyelv* 94: 479–481.
- CSOMORTÁNI MAGDOLNA 2014. A romániai magyar kisebbségi helységnevek a nyelvi tervezés érdeklődési körében. *Névtani Értesítő* 36: 81–93.
- S. DÁVID EMESE szerk. 2004. *Magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek utónévkönyve*. Aranyhal Kiadó, Budapest.
- DAVID, JAROSLAV 2006. Nicky v komunikaci na www chatu. In: JANDOVÁ, EVA et al. eds., *Čeština na www chatu*. Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, Ostrava. 43–84.
- DAVID, JAROSLAV – MÁCHA, PŘEMYSL 2014. *Názvy míst. Paměť, identita, kulturní dědictví*. Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava.
- DÉNES GYÖRGY – BENEDEK LÁSZLÓ 1991. A Vály-völgy földrajzi nevei. In: B. KOVÁCS ISTVÁN szerk., *Vály-völgy*. Csehszlovákiai Magyar Néprajzi Társaság, Pozsony–Rimaszombat–Felsővály. 247–382.
- DOMBINÉ PÁCZER KATALIN – LIBÁRDI PÉTER 2003. *Gúta (Kolárovo) belterületi helynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 185. ELTE, Budapest.

- DÓZSA ROLAND 2002. Az 1994. évi táblatörvény és a szlovák sajtó. In: LANS-
TYÁK ISTVÁN – SIMON SZABOLCS szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről*. Kalli-
gram Könyvkiadó, Pozsony. 11–33.
- DUDOK, DANIEL 1998. *Priezviská Slovákov v Juboslávií*. Spolok vojvodinských
slovakistov. Nový Sad.
- DVONČ, LADISLAV 1966. K niektorým základným onomastickým termínom.
Československý terminologický časopis 5: 215–223.
- DVONČ, LADISLAV 1983. Z terminológie onomastiky. *Kultúra slova* 17: 172–178.
- DVONČ, LADISLAV 1987. *Slovenské jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slo-
venských slovakistov a slavistov (1925–1975)*. Matica slovenská, Martin.
- DVONČ, LADISLAV 1997. *Slovenské jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slo-
venských slovakistov a slavistov (1976–1985)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied, Bratislava.
- DVONČ, LADISLAV 1998. *Slovenské jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slo-
venských slovakistov a slavistov (1986–1995)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied, Bratislava.
- DVONČ, LADISLAV 2003. *Slovenské jazykovedci. Súborná personálna bibliografia slo-
venských slovakistov a slavistov (1996–2000)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej
akadémie vied, Bratislava.
- DVONČ, LADISLAV – MAJTÁN, MILAN 1980. *Bibliografický prehľad slovenskej ono-
mastiky za roky 1918–1964*. Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika,
Prešov.
- FARKAS TAMÁS 2006. Keresztnévkönyvek – keresztnévtárak – keresztnév-szó-
tárak Magyarországon. In: MÁRTONFI ATTILA – PAPP KORNÉLIA – SLÍZ
MARIANN szerk., *101 írás Pusztai Ferenc tiszteletére*. Argumentum, Budapest.
246–252.
- FARKAS TAMÁS 2008. Szemlélet és terminológia a névkutatásban: a hivatalos
magyar családnév-változtatások kérdései. In: BÖLCSKEI ANDREA – N.
CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia
előadásai*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi
Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem BTK
Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 332–341.
- FARKAS TAMÁS 2009. *Családnév-változtatások Magyarországon*. Nyelvtudományi
Értekezések 159. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FARKAS TAMÁS 2010. Családnév-változtatás és névföldrajz. In: VÖRÖS FERENC
szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság
Kiadványai 234. Magyar Nyelvtudományi Társaság – NYME Savaria Egye-
temi Központ, Budapest–Szombathely. 67–80.
- FARKAS TAMÁS 2011. Terminológiai munkálatok a névkutatás területén. *Névtani
Értesítő* 33: 203–212.

- FARKAS TAMÁS 2012a. Proper Name Dictionaries in Hungary. In: FÁBIÁN ZSUZSANNA ed., *Hungarian Lexicography II. Lexikográfiai füzetek 6. Monolingual and Special Dictionaries*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 307–329.
- FARKAS TAMÁS 2012b. Szempontok a magyar névtani terminológia megítéléséhez. *Névtani Értesítő* 34: 139–148.
- FARKAS TAMÁS 2013. Egy magyar névtani terminológiai szótár tervéről. In: TÓTH SZERGEJ szerk., *Társadalmi változások – nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. A XXII. MANYE Kongresszus előadásai. Szeged, 2012. április 12–14. A MANYE Kongresszusok Előadásai 9. MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Budapest–Szeged. 442–445.*
- FARKAS TAMÁS 2014a. Dimenzionális szemlélet a névkutatásban. Általános kérdések és a családnévkutatás példája. *Névtani Értesítő* 36: 9–22.
- FARKAS TAMÁS 2014b. Névkutatás és dimenzionális nyelvészet. Két esettanulmány. In: LACZKÓ KRISZTINA – TÁTRAI SZILÁRD szerk., *Elmélet és módszer. Nyelvészeti tanulmányok*. Eötvös Kollégium, Budapest. 39–65.
- FARKAS TAMÁS 2015a. A nemzetközi névkutatás és magyar kapcsolatai. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 23–47.
- FARKAS TAMÁS 2015b. A névtan a felsőoktatásban, az ELTE Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszékén. In: BÁRTH M. JÁNOS – BODÓ CSANÁD – KOCSIS ZSUZSANNA szerk., *A nyelv dimenziói. Tanulmányok Juhász Dezső tiszteletére*. ELTE BTK, Budapest. 358–367.
- FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk. 2009. *A családnév-változtatások történetei időben, térben, társadalomban*. Gondolat – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk. 2015. *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest.
- FAZEKAS JÓZSEF – HUNČÍK PÉTER szerk. 2005. *Magyarok Szlovákiában II. Dokumentumok, kronológia (1989–2004)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja–Dunaszerdahely.
- FERCSIK ERZSÉBET 1999. Nem lehet elég korán kezdeni – névtani ismeretek egy anyanyelvi tankönyvcsaládban. *Névtani Értesítő* 21: 310–313.
- FERCSIK ERZSÉBET 2012. Házassági név és identitás. A házas nők önjelölő névhasználata egy internetes közösségi oldalon. In: BALÁZS GÉZA – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Nyelv és kultúra – kulturális nyelvészet*. Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest. 314–317.

- FERCSIK ERZSÉBET szerk. 2003. *A nevekről. A névtan oktatása és kutatása az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar Magyar Nyelvtudományi Tanszékén 1984–2003.* Krónika Nova Kiadó, Budapest.
- FERCSIK ERZSÉBET – RAÁTZ JUDIT 2009. *Keresztnevek enciklopédiája. A leggyakoribb női és férfinevek.* Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- FERCSIK ERZSÉBET – RAÁTZ JUDIT 2017. *Örök névnapár. A mai magyar keresztnevek legteljesebb gyűjteménye.* Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- N. FODOR JÁNOS 2010. *Személynevek rendszere a kései ómagyar korban. A Felső-Tisza-vidék személyneveinek nyelvi elemzése (1401–1526).* Magyar Névtani Értekezések 2. ELTE, Budapest.
- N. FODOR JÁNOS 2014. A történeti személynévfeldrajz mint a nyelvföldrajz egyik kutatási területe I. A nyelvföldrajzi módszer a névtani kutatásokban. *Névtani Értesítő* 36: 23–41.
- N. FODOR JÁNOS 2016. A történeti személynévfeldrajz mint a nyelvföldrajz egyik kutatási területe II. Névföldrajzi módszer a nyelvjárástani kutatásokban. *Névtani Értesítő* 38: 19–31.
- N. FODOR JÁNOS – F. LÁNCZ ÉVA 2011. A Történeti magyar családnévátlasz előmunkálatairól. *Névtani Értesítő* 33: 175–190.
- FODOR PÉTER 2017. Ragadványnév-vizsgálatok Kisújfalun. In: *Cesty ke vede – Utak a tudományhoz VI.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 9–18.
- FRUNYÓ CSILLA 2002. A szlovákiai Párkány (Štúrovo) jelenkori utcaneveinek bemutatása. *Névtani Értesítő* 24: 11–15.
- FRUNYÓ CSILLA 2005. Törvénytelen gyermekek névadása a 19. századi Esztergom-Vízivárosban. *Névtani Értesítő* 27: 72–78.
- FUTÓ ENDRE 2008. *A Magas-Tátra négy nyelvű földrajzinév-tára.* (www.fsz.bme.hu)
- GÁGYORJÓZSEF 2003. *Tallósi szótár.* Madách-Posonium, Pozsony.
- GALGÓCZI-DEUTSCH MÁRTA 2013. A változó szociokulturális környezet tükröződése a nyelvi tájképben, Hódmezővásárhely példáján. *Névtani Értesítő* 35: 145–156.
- GARANČOVSKÁ, LENKA 2009. Vymedzenie chrématoným v onymickom systéme. *Acta onomastica* 50: 88–101.
- GEDAI BORBÁLA 1977. *Gyerekek kereszt- és becenevei Köbölközön.* Magyar Személynévi Adattárak 13. ELTE, Budapest.
- GEREBEN FERENC 1999. *Identitás, kultúra, kisebbség. Felmérés a közép-európai magyar népesség körében.* Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest.
- B. GERGELY PIROSKA 1977. *A kalotaszegi magyar ragadványnevek rendszere.* Kriterion Kiadó, Bukarest.
- B. GERGELY PIROSKA 1997. Az újabb kori magyar személynév-szintézisek megalapozása. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2.

- A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 10–23.
- B. GERGELY PIROSKA 2003. *A felekezetek hatása az erdélyi keresztnévhasználatra a reformáció és ellenreformáció korában*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 219. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc.
- B. GERGELY PIROSKA 2004. A történeti személynév kutatás újabb eredményei. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 200. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – TIT Jászsági Szervezete – Jászok Egyesülete, Budapest. 19–31.
- B. GERGELY PIROSKA 2005. *Kalotaszeg magyar kereszt- és becenevei*. Magyar Névtani Értekezések 1. ELTE, Budapest–Miskolc.
- GOÓTŠOVÁ, ANDREA – CHOMOVÁ, ALEXANDRA – KRŠKO, JAROMÍR 2014. *Hydronymia slovenskej časti povodia Hornádu*. Belianum, Banská Bystrica.
- GORTER, DURK 2013. Linguistic Landscapes in a Multilingual World. *Annual Review of Applied Linguistics* 33: 190–212.
- GREGOR FERENC 1989. Sándor és társai. Magyar eredetű személynevek a szlovákban. *Magyar Nyelv* 85: 180–196.
- GROSJEAN, FRANCOIS 1982. *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Harvard University Press, Cambridge.
- GYÖNYÖR JÓZSEF 1987. A személynevek anyanyelvi változatainak anyakönyvi bejegyzéséről. In: ZALABAI ZSIGMOND szerk., *A hűség nyelve. Csehszlovákiai magyar írók az anyanyelvről*. Madách, Pozsony. 60–75.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2013. A helynév-szociológia kutatási területei, feladatai. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 9: 115–125.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2017. Helynév és identitás. *Névtani Értesítő* 39: 41–53.
- GYÖRFFY ERZSÉBET 2018. *Helynév-szociológia*. A Magyar Névtudományi Társaság Kiadványai 47. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- GYÖRFFY GYÖRGY 1972. Az Árpád-kori szolgálonépek kérdéséhez. *Történelmi Szemle* 15: 261–320.
- GYURGYÍK LÁSZLÓ 1994. *Magyar mérleg. A szlovákiai magyarság a népszámlálási és a népmozgalmi adatok tükrében*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- GYURGYÍK LÁSZLÓ 2004. *Asszimilációs folyamatok a szlovákiai magyarság körében*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- GYURGYÍK LÁSZLÓ 2006. *Népszámlálás 2001. A szlovákiai magyarság demográfiai, valamint település- és társadalomszerkezetének változásai az 1990-es években*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- GYURGYÍK LÁSZLÓ 2014. *A szlovákiai magyarság demográfiai folyamatai 1989-től 2011-ig. Különös tekintettel a 2001-től napjainkig tartó időszakra*. Fórum Kisebbségkutató Intézet., Somorja.

- HABOVŠTIAK, ANTON 1970. *Oravské chotárne názvy*. Stredoslovenské vydavateľstvo v Banskej Bystrici, Banská Bystrica.
- HAJDÚ MIHÁLY 1974. *Magyar becézőnevek (1770–1970)*. Nyelvészeti Tanulmányok 18. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 1979. A magyar névtudomány műszavai. *Névtani Értesítő* 2: 18–28.
- HAJDÚ MIHÁLY 1983. *Magyar–angol, angol–magyar keresztnevszótár. Hungarian–English, English–Hungarian Dictionary of Christian Names*. ELTE, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 1994. *Magyar tulajdonnevek*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 2002. A magyar névkutatás helyzete. *Szőrös Kő* 6: 36–41.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003a. *Általános és magyar névtan. Személynevek*. Osiris Kiadó, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003b. A Garam–Ipoly közének személynevei a XV–XVI. században. In: KISS JENŐ szerk., HAJDÚ MIHÁLY: *Válogatott tanulmányok*. ELTE, Budapest. 164–191.
- HAJDÚ MIHÁLY 2003c. Tulajdonnevek az iskolában. In: KISS JENŐ szerk., HAJDÚ MIHÁLY: *Válogatott tanulmányok*. ELTE, Budapest. 52–59.
- HAJDÚ MIHÁLY 2010. *Családnevek enciklopédiája. Leggyakoribb mai családneveink*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY 2012. *Újmagyarkori családneveink tára. XVIII–XXI. század*. Szerzői kiadás, Budapest.
- HAJDÚ MIHÁLY – RÁCZ ENDRE szerk. 1981. *Név és társadalom. A III. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. Veszprém, 1980. szeptember 22–24*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 160. Budapest.
- HARVALÍK, MILAN 2003. K současnému stavu slovenské onomastické terminologie. In: BIOLIK, MARIA ed., *Metodológia badaň onomastických*. Ošrodek Badaň Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, Olsztyn. 33–47.
- HARVALÍK, MILAN 2004. *Synchronní a diachronní aspekty české onymie*. Academia, Praha.
- HARVALÍK, MILAN 2008. K integračním tendencím v současné onomastické terminologii. In: ČORNEJOVÁ, MICHAELA – KOSEK, PAVEL eds., *Jazyk a jeho proměny. Prof. Janě Pleskalové životnímu jubileu*. Host, Brno. 45–53.
- HÉDER ÁGNES 1999a. Szúnyog, menta és társaik... (avagy autónevek az onomasztikai optika fókuszában). *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 1/2, 95–108.
- HÉDER ÁGNES 1999b. Révkomárom utcanévadásának jellemzői száz év távlatában. *Névtani Értesítő* 21: 135–140.
- HÉDER ÁGNES 2000. „Jó bornak nem kell cégér...” – és a mai vállalkozásoknak? *Magyar Nyelv* 96: 359–363.
- HEFTY GYULA ANDOR 1911. *A térszíni formák nevei a magyar népnyelvben*. Nyelvészeti Füzetek 66. Athenaeum, Budapest.

- HEGEDŰSNÉ MARIKOVECZ KATALIN 1983. *Helynevek Csehszlovákia Komáromi járásából*. Magyar Névtani Dolgozatok 45. ELTE, Budapest.
- HEINEK, OTTO szerk. 2004. *Magyarországi német utónevek jegyzéke*. Magyarországi Németek Országos Önkormányzata.
- HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA 2015. Nyelvi tájkép és etnicitás Beregszászon. In: MÁRKU ANITA – HIRES-LÁSZLÓ KORNÉLIA szerk., *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép*. Autdor-Shark, Ungvár. 160–185.
- HLADKÝ, JURAJ 2004. *Hydronymia povodia Nítry*. Trnavská univerzita, Trnava.
- HLADKÝ, JURAJ 2011. *Hydronymia povodia Dudváhu*. Trnavská univerzita – Pedagógická fakulta, Trnava.
- HLADKÝ, JURAJ 2015. *Historické etnické vzťahy v ojkonymii a hydronymii Žitného ostrova*. In: VALENTOVÁ, IVETA ed., *19. slovenská onomastická konferencia*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 243–253.
- HLADKÝ, JURAJ ed. 2010. *Z hydronymie západného Slovenska*. Pedagógická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava.
- HLADKÝ, JURAJ – VALENTOVÁ, IVETA eds. 2010. *Lexika slovenskej onymie. Zborník materiálov zo 17. slovenskej onomastickej konferencie (Trnava 12.–14.9.2007)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- HLADKÝ, JURAJ – ZÁVODNÝ ANDREJ 2015. *Hydronymia Žitného ostrova*. Pedagógická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava.
- HLAVACSKA EDIT – KOVÁCS ÉVA eds. 2017. *Selected Bibliography of the Onomastics of the Hungarian Language 2000–2016*. Onomastica Uralica 9., Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen–Helsinki.
- HOFFMANN ISTVÁN 1993. *Helynevek nyelvi elemzése*. Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvi Intézet, Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN 2002. A magyar névkutatás az ezredfordulón. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ – PÉNTEK JÁNOS szerk., *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet*. Debrecen–Jyväskylä. 9–22.
- HOFFMANN ISTVÁN 2003. *Magyar helynévkutatás 1958–2002*. A Magyar Névtanárchívum Kiadványai 7. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN 2007. *Helynevek nyelvi elemzése*. 2. kiadás. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- HOFFMANN ISTVÁN 2008. A személynévrendszerek leírásához. *Magyar Nyelvjárások* 46: 5–20.
- HOFFMANN ISTVÁN 2010. Név és identitás. *Magyar Nyelvjárások* 48: 49–58.
- HOFFMANN ISTVÁN 2012. Elmélet és terminológia a magyar névkutatásban. *Névtani Értesítő* 34: 127–137.
- HOFFMANN ISTVÁN 2013. *Mikrotoponímiai vizsgálatok 1. Tapolcafi helynevei*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

- HOFFMANN ISTVÁN 2014. Név és jelentés. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 5–21.
- HOFFMANN ISTVÁN 2015. A névtan és a társtudományok. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar név kutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 11–22.
- HOFFMANN ISTVÁN ed. 2001. *Selected Bibliography of the Onomastics of the Uralian Languages. Onomastica Uralica 1b*. Debrecen–Helsinki.
- HOFFMANN ISTVÁN – KIS TAMÁS szerk. 1996, 1998. *Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából 1864. Bihar vármegye I–II*. A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 65–66. Debrecen.
- HOFFMANN ISTVÁN – TÓTH VALÉRIA 2015: Magyar Nemzeti Helynévtár. *Névtani Értesítő* 37: 195–202.
- HOFFMANN ISTVÁN – TÓTH VALÉRIA 2016. A nyelvi és az etnikai rekonstrukció kérdései a 11. századi Kárpát-medencében. *Századok* 150/2: 257–318.
- HOPPÁL MIHÁLY – JANKOVICS MARCELL – NAGY ANDRÁS – SZEMADÁM GYÖRGY 1990. *Jelképtár*. Helikon Kiadó, Békéscsaba.
- HORBULÁK ZSOLT 2014. A marketing nyelvhasználati kérdései. Marketingstratégiai nyelvi buktatók a határon átnyúló kereskedelem esetében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 4: 107–123.
- HORECKÝ, JÁN 1994. Logonomastika ako onomastická disciplína. In: KROŠLÁKOVÁ, ÉMA ed., *Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien. 11. slovenská onomastická konferencia. Nitra 19.–20. mája 1994. Zborník referátov*. Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Vysoká škola pedagogická, Bratislava–Nitra. 76–78.
- HORONY ÁKOS – OROSZ ÖRS – SZALAY ZOLTÁN 2012. *A hely nevei, a nyelv helyei. A kisebbségi nyelvi jogok története Szlovákiában 1918–2012*. Jelek a térben 4. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- HORVÁTH ILDIKÓ – TELEKINÉ NAGY ILONA 2000. *Csiliköz földrajzi nevei*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- HOUDEK, IVAN 1941. *Počiatky a vývoj tatranskébo názvoslovia*. Bratislava.
- Icosweb = <http://www.icosweb.net>.
- ILA BÁLINT 1944, 1969, 1976. *Gömör megye I–IV*. Budapest.
- ILLÉS ATTILA 2015. Személynévkutatások Csallóközben. In: VÖRÖS FERENC – MISAD KATALIN szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig V. Interetnikus kapcsolatok*. Szenczi Molnár Albert Egyesület, Pozsony. 129–141.
- IMRICHOVÁ, MÁRIA 2002. *Logonymá v systéme slovenčiny*. Prešovská univerzita v Prešove – Fakulta humanitných a prírodných vied, Prešov.
- INCZÉDI LILLA 2014. Ekecs-Apácaszakállas keresztnevei napjainkban. In: *Cesty ke vede – Utak a tudományhoz III*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 29–38.

- JANKUS GYULA 1988a. *Kéménd (Kamenín) család- és ragadványnevei*. Magyar Személynévi Adattárak 86. ELTE, Budapest.
- JANKUS GYULA 1988b. *Az Érsekújvári járás keleti részének helynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 79. ELTE, Budapest.
- JANKUS GYULA 1993. *Bény (Bíňa) személynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 122. ELTE, Budapest.
- JANKUS GYULA 1994. *A Lévai járás (Dél-Szlovákia) hét községének helynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 132. ELTE, Budapest.
- JANKUS GYULA 1997. A településnevek történelmi változásai Szlovákia mai területén. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 341–344.
- JAWORSKI, ADAM – THURLOW, CRISPIN eds. 2010. *Semiotic landscapes: Language, image, space*. Continuum, London.
- JUHÁSZ ALADÁR 1983. *Vága (Vábovce) mai személynevei*. Magyar Személynévi Adattárak 61. ELTE, Budapest.
- JUHÁSZ DEZSŐ 1997. Névtudomány – magyarságtudomány. Néhány gondolatvázlat. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 477–483.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2004. A névtan néhány terminológiai és tudományrendszertani kérdéséről. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl. Névtani tanácskozás Jászberényben*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 200. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – Jászok Egyesülete, Budapest. 165–169.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2005a. Megkezdte munkáját a Magyar Nyelvtudományi Társaság Névtani tagozata. *Névtani Értesítő* 27: 257–259.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2005b. Magyarosítás és nemzeti romantika. *Magyar Nyelv* 101: 196–202.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2007. A magyarosított családnevek morfológiájának és szemantikájának konnotációs megközelítéséhez. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelv, nemzet, identitás III. Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói*. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai. Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 165–173.
- JUHÁSZ DEZSŐ 2011. Dimenzionális nyelvészet. In: BALÁZS GÉZA szerk., *Nyelvészetről mindenkinek. 77 nyelvészeti összefoglaló*. Inter Kultúra-, Nyelv- és Médiakutató Központ Nonprofit Kft., Budapest. 61–64.

- JUHÁSZ DEZSŐ 2015. A magyar névkutatás tudományos fórumai, intézményei, társadalmi jelenléte. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 49–61.
- KÁLMÁN BÉLA 1989. *A nevek világa*. IV., átdolgozott kiadás. Csokonai Kiadó, Debrecen.
- KARÁDY VIKTOR – KOZMA ISTVÁN 2002. *Név és nemzet. (Családnév-változtatás, névpolitika és nemzetiségi erőviszonyok Magyarországon a feudalizmustól a kommunizmusig)*. Osiris Kiadó, Budapest.
- KARMACSI ZOLTÁN 2017. A nyelvi tájkép változásának egy aspektusa. In: MÁRKU ANITA – TÓTH ENIKÓ szerk., *Többyneműség, regionalitás, nyelvoktatás. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból III.* „RIK-U”, Ungvár. 54–60.
- KÁZMÉR MIKLÓS 1993. *Régi magyar családnevek szótára. XIV–XVII. század*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- KIEFER FERENC 2000. *Jelentélmélet*. Corvina Kiadó, Budapest.
- KISS GÁBOR 2015. Illésháza kutya nevei. In: *Cesty k vede – Utak a tudományhoz IV.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 19–28.
- KISS GÁBOR főszerk. é.n. *Színónimák, rokon értelmű szavak adatbázisa*. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- KISS JENŐ 1995. *Társadalom és nyelvhasználat*. Nemzetközi Tankönyvkiadó, Budapest.
- KISS JENŐ 2001. Szociolingvisztika, kutatás, oktatás. In: *Tanulmánykötet*. Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Cseré János Tanítóképző Főiskolai Kar, Győr. 285–291.
- KISS LAJOS 1986. Magyar–szlovák helységnév-magyarítások. *Magyar Nyelvőr* 110: 489–499.
- KISS LAJOS 1988. *Földrajzi nevek etimológiai szótára I–II*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- KISS LAJOS 1994. A Felvidék víznevei. *Magyar Nyelv* 90: 1–19.
- KISS LAJOS 1997. Hegynevek a történelmi Magyarországon. *Magyar Nyelv* 93: 154–168.
- KISS LAJOS 1999. *Történeti vizsgálatok a földrajzi nevek körében*. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Piliscsaba.
- KISS LAJOS 2001. *A hegyek és hegységek nevei*. Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián. MTA, Budapest.
- KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 1989. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Academia, Praha.
- KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 1992. K funkčnímu pojetí systému vlastních jmen. *Slovo a slovesnost* 53: 211–214.
- KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 2000. K proměněnému systému hypokoristik. In: OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, LIBUŠE – ŠRÁMEK, RUDOLF – HARVALÍK, MILAN eds., *Onomastické práce 4. Sborník rozprav k sedmdesátým narozeninám Ivana Lutterera*. Praha. 209–215.

- KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 2008. Rodná jména v Česku v 21. století. In: ČORNEJOVÁ, MICHAELA – KOSEK, PAVEL eds., *Jazyk a jeho proměny. Prof. Janě Pleskalové ke životnímu jubileu*. Host, Brno. 121–132.
- KNAPPOVÁ, MILOSLAVA 2010. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* Academia, Praha.
- KNIEZSA ISTVÁN 2003a. A magyar és szlovák családnevek rendszere. In: KISS LAJOS szerk., *Helynév- és családnévvizsgálatok*. Lucidus Kiadó, Budapest. 255–349.
- KNIEZSA ISTVÁN 2003b. Párhuzamos helynévadás. Egy fejezet a településtörténet módszertanából. In: KNIEZSA ISTVÁN: *Helynév- és családnévvizsgálatok*. Lucidus Kiadó, Budapest, 115–184.
- KNIEZSA ISTVÁN 2003c. Az esztergomi káptalan 1156. évi dézsmajegyzékének helységei. In: KISS LAJOS szerk., *Helynév- és családnévvizsgálatok*. Lucidus Kiadó, Budapest. 31–57.
- KNIEZSA ISTVÁN 2003d. A zobori apátság 1111. és 1113. évi oklevelei, mint nyelvi (nyelvjárási) emlékek. In: KISS LAJOS szerk., *Helynév- és családnévvizsgálatok*. Lucidus Kiadó, Budapest. 185–253.
- KOLLÁR, JÁN 1828. *Jmenoslov čili slovník osobných jmen*. Budín.
- KOLLÁR, JÁN 1830. *Rozpravy o jménach, počátkach i starožitnostech národu slavskeho a jeho kmenu*. Budín.
- KOLLÁTH ANNA – Z. SZENTESI ORSOLYA – SZOTÁK SZILVIA 2005. Kiegészítés a szomszédos országok magyarnyelvi kutatóállomásairól szóló beszámolóhoz. *Magyar Nyelv* 101: 371–377.
- KOMARNICKI GYULA 1978. *A Magas-Tátra hegyvilága (hegymászó- és turistakalauz)*. Sport, Budapest.
- KONCSOL LÁSZLÓ 2001, 2003, 2005. *A Csallóköz városai és falvai I–III*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- KONTRA MIKLÓS 1990. *Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.
- KONTRA MIKLÓS 2017. Megjegyzések kétnyelvű magyarok hely- és személynéveiről. *Névtani Értesítő* 39: 33–40.
- KORNYÁNÉ SZOBOSZLAY ÁGNES 1999. Nevek emléke – emlékek neve. *Névtani Értesítő* 21: 256–262.
- KRAJČOVIČ, RUDOLF 2005. *Živé kroniky slovenských dejín skryté v názvoch obcí a miest*. Literárne a informačné centrum, Bratislava.
- KRÁLIK, LUBOR ed. 2002. *Problémy adaptácie cudzích mien v slovenčine*. Vedecký seminár. Bratislava 19.–20. október 2000. Veda, Bratislava.
- KRIŠTOF, ŠTEFAN 1969. *Osobné mená bývalej Tekovskej stolice*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava.
- KRIŠTOF, ŠTEFAN ed. 1970. *Zborník materiálov zo sympózia o teoretických a metodologických otázkach onomastiky a II. slovenskej onomastickej konferencie v Nitre 22.–24. mája 1969*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava.

- KROŠLÁKOVÁ, EMA ed. 1994. *Jazyková a mimojazyková stránka vlastného mena. 11. slovenská onomastická konferencia (Nitra 19.–20. mája 1994)*. Fakulta humanitných vied Vysokej školy pedagogickej v Nitre, Nitra.
- KRŠKO, JAROMÍR 1998. Mikrosociálne toponymá. In: MAJTÁN, MILAN – ŽIGO, PAVOL eds., *Zborník materiálov z 13. slovenskej onomastickej konferencie*. Filozofická fakulta Univerzity Komenského – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Bratislava. 115–120.
- KRŠKO, JAROMÍR 2001a. Frekvencia rodných mien na Slovensku. *Slovenská reč* 66: 14–25.
- KRŠKO, JAROMÍR 2001b. *Terénne názvy z Muránskej doliny*. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR 2003. *Hydronymia povodia Turca*. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR 2005. *Spracovanie hydronymie Slovenska (Metodické pokyny na spracúvanie projektov Hydronymie Slovaciae)*. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR 2008. *Hydronymia povodia Hrona*. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR 2009. Niekoľko poznámok k termínom anojkonymum a terénny názov. *Slovenská reč* 74: 357–362.
- KRŠKO, JAROMÍR 2011. *Hydronymia horného povodia Váhu (od povodia Rajčianky po prameň Váhu)*. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR 2014. *Úvod do toponomastiky*. Belianum, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR 2016. *Všeobecnolingvistické aspekty onymie. (Z problematiky onymického komunikačného registra)*. Belianum, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR – IMRICHOVÁ, MÁRIA – ODALOŠ, PAVOL 2006. *Sociálny kontext onymie*. Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR – MAJTÁN, MILAN eds. 2000. *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia (Banská Bystrica 6.–8. júla 2000)*. Fakulta humanitných vied, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Banská Bystrica.
- KRŠKO, JAROMÍR – VELÍČKA, DRAHOMÍR 2011. *Hydronymia povodia Kysuce*. Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica.
- KUBA, LUDVÍK 1997. Dozná Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky brzkých změn? *Acta onomastica* 38: 13–14.
- KULCSÁR ARANKA 2005. Helységnevi kódváltások az Új Szó című napilapban. In: LANSTYÁK ISTVÁN – MENYHÁRT JÓZSEF szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségéről III*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 64–83.
- KUNZE, KONRAD 2000. *Atlas Namenkunde*. Deutscher Taschenbuch Verlag, München.

- LACZKÓNÉ ERDÉLYI MARGIT 1997. *Hontfűzészgyarmat személynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 147. ELTE, Budapest.
- LADÓ JÁNOS – BÍRÓ ÁGNES 1998. *Magyar utónévkönyv*. Vince Kiadó, Budapest.
- LAIHONEN, PETTERI 2012. Nyelvi tájkép egy csallóközi és egy mátyusföldi faluban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 3: 27–49.
- LAIHONEN, PETTERI 2013. Csíkszentdomokosi nyelvi tájkép. *Székegyföld* 17/7: 157–177.
- LAIHONEN, PETTERI 2014. Hungarian private linguistic landscape in South-West Slovakia. In: LAAKSO, JOHANNA ed., *Dangers and developments: On Language Diversity in a Changing World*. Studies in European Language Diversity 34. Research consortium ELDIA c/o, European Language Diversity for All. 86–106.
- LAIHONEN, PETTERI 2015a. Linguistic landscapes of a minoritized regional majority: Language ideologies among Hungarians in South-West Slovakia. In: LAITINEN, MIKKO – ZABRODSKAJA, ANASTASSIA eds., *Dimensions of Sociolinguistic Landscapes in Europe Materials and Methodological Solutions*. Peter Lang, Frankfurt am Main etc. 171–198.
- LAIHONEN, PETTERI 2015b. Indexing the Local, State and Global in the Contemporary Linguistic Landscape of a Hungarian Town in Slovakia. In: WACHTARCZYKOVÁ, JANA – SATINSKÁ, LUCIA – ONDREJOVIČ, SLAVOMÍR eds., *Jazyk v politických, ideologických a interkultúrnych vzťahoch*. Sociolinguistica Slovaca 8. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava. 280–301.
- LAIHONEN, PETTERI – CSERNICKÓ ISTVÁN 2017. Kísérlet egy összehasonlító vizsgálatra: a nyelvi tájkép dél-szlovákiai, székegyföldi és kárpátaljai falvakban. *Regio* 25/3: 50–81. <https://doi.org/10.17355/rkkpt.v25i3.172>
- LAMPL ZSUZSANNA 2012. *A szlovákiai magyarok szociológiája. 1. kötet: Szlovákiai és magyar*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- LANDRY, RODRIGUE – BOURHIS, RICHARD 1997. Linguistic landscape and ethnolinguistic vitality. *Journal of Language and Social Psychology* 16: 23–49. <https://doi.org/10.1177/0261927x970161002>
- LANSTYÁK ISTVÁN 1991. A szlovák nyelv árnyékában (a magyar nyelv helyzete Csehszlovákiában 1918–1991). In: KONTRA MIKLÓS szerk., *Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségről*. Magyarágkutató Intézet, Budapest. 11–72.
- LANSTYÁK ISTVÁN 1998a. Név és erőszak. In: *Nyelvünkben – otthon*. Nap Kiadó, Dunaszerdahely. 95–99.
- LANSTYÁK ISTVÁN 1998b. Utcanevek a múltó időben. In: *Nyelvünkben – otthon*. Nap Kiadó, Dunaszerdahely. 100–111.
- LANSTYÁK ISTVÁN 2000. *A magyar nyelv Szlovákiában*. Osiris – MTA Kisebbségkutató Műhely – Kalligram, Budapest–Pozsony.

- LANSTYÁK ISTVÁN 2002. A magyar nyelv állami változatainak kodifikálásáról. In: LANSTYÁK ISTVÁN – SZABÓMIHÁLY GIZELLA: *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 151–169.
- LANSTYÁK ISTVÁN 2006. *Nyelvből nyelvbe. Tanulmányok a szókölsönzésről, kódváltásról és fordításról*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- LANSTYÁK ISTVÁN 2009. *Nyelvművelés, nyelvtervezés, nyelvmenedzselés*. Stimul, Pozsony.
- LANSTYÁK ISTVÁN 2013. Kontaktushatás a tulajdonnevekben. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvfeldrajzról a névföldrajzig IV. A nyelvi kölcsönhatások és a személynevek*. Savaria University Press, Szombathely. 43–68.
- LANSTYÁK ISTVÁN 2015. Nyelvalakítás–névalakítás. A tulajdonnevekkel kapcsolatos nyelvi problémák kezelése a nyelvmenedzselés-elmélet keretében. In: VÖRÖS FERENC – MISAD KATALIN szerk., *A nyelvfeldrajzról a névföldrajzig V. Interetnikus kapcsolatok*. Szenczi Molnár Albert Egyesület, Pozsony. 43–75.
- LANSTYÁK ISTVÁN – SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2002. *Magyar nyelvtervezés Szlovákiában*. Kalligram Kiadó, Pozsony.
- LELKES GYÖRGY 2004. A Kárpát-medence magyar hivatalos helységneveinek megállapítása a 20. század elejétől. In: BALÁZS GÉZA szerk., *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője 1–2. Magyarország az Ezredfordulón. Stratégiai Tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián. Műhelytanulmányok*. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 1: 329–336.
- LELKES GYÖRGY 2011. *Magyar helységnev-azonosító szótár*. Argumentum – KSH Könyvtár, Budapest.
- LELKES GYÖRGY 2013. A „Magyar helységnev-azonosító szótár” elkészítésének szempontjai és problémái. *Névtani Értesítő* 35: 55–70.
- LIGÁRT KRISZTINA 2006. Magyar–szlovák–cseh családnevek összehasonlító vizsgálata. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra*. 171–178.
- LINTNER ANITA 2005. Kódváltás a két háború közti (cseh)szlovákiai magyar sajtó nyelvében – különös tekintettel a földrajzi nevekre. In: LANSTYÁK ISTVÁN – MENYHÁRT JÓZSEF szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről III*. Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 31–63.
- LISZKA GÁBOR 1997. A névtan a nyolcosztályos gimnáziumokban. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.) 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc*. 513–518.
- LISZKA JÓZSEF 2002. *A szlovákiai magyarok néprajza*. Osiris Kiadó – Lilium Aurum Kiadó, Budapest–Dunaszerdahely.

- LOVISEK JÚLIA 2007. Pozsony utcaneveinek politikai indíttatású névváltoztatásai az első Csehszlovák Köztársaság megalakulása után. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 9/2: 127–136.
- LOVISEK JÚLIA 2009. A pozsonyi magyarok mai utcanévhasználata. In: BORBÉLY ANNA – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ – HATTYÁR HELGA szerk., *Nyelvvelológiák, attitűdök és sztereotípiák. 15. Élőnyelvi Konferencia Párkány, 2008. szeptember 4–6.* MTA Nyelvtudományi Intézet – Gramma Nyelvi Iroda – Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kar – Tinta Könyvkiadó, Budapest–Dunaszerdahely–Nyitra. 283–289.
- LUKÁCS ÁGNES 2016. Hivatalos névhasználat vizsgálata Kamocsa községben. In: *Cesty k vede – Utak a tudományhoz V.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 29–38.
- MAJTÁN, MILAN 1972. *Názvy obcí na Slovensku za ostatných dvesto rokov.* Slovenská akadémia vied, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN 1976. Základná slovenská toponomastická terminológia. In: BLICHA, MICHAL – MAJTÁN, MILAN eds., *Zborník materiálov z 5. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 3.–7. mája 1972).* Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. 113–116.
- MAJTÁN, MILAN 1978. *Bibliografický prehľad slovenskej onomastiky za roky 1965–1977.* Pedagogická fakulta, Banská Bystrica.
- MAJTÁN, MILAN 1979. Onomastické termíny podľa objektov pomenovaných vlastnými menami. *Kultúra slova* 13/5: 153–159.
- MAJTÁN, MILAN 1989. Klasifikácia chrématonymie. In: ŠRÁMEK, RUDOLF – KUBA, LUDVÍK eds., *Chrématonyma z hľadiska teórie a praxe. Sborník z 3. celoštátneho seminára „Onomastika a škola“ Ústí nad Labem 21.–22. 6. 1986.* Onomastická komise ČSAV, Brno. 7–13.
- MAJTÁN, MILAN 1996. *Z lexiky slovenskej toponymie.* Veda, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN 1998. *Názvy obcí Slovenskej republiky (Vývin v rokoch 1773–1997).* Veda, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN 1999. Štruktúrne typy slovenskej oronymie. In: *Österreichische Namenforschung* 27, Heft 1–2, Institut für Sprachwissenschaft Universität Klagenfurt, Klagenfurt. 55–67.
- MAJTÁN, MILAN 2011. Prostriedky identifikácie. In: VALENTOVÁ, IVETA ed., *Jazykovedné štúdie XXIX. Život medzi apelatívami a propriami.* Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 15–19.
- MAJTÁN, MILAN 2012. Pragmatonymá sú vlastné mená. In: OLOŠTIAK, MARTIN ed., *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. 18. slovenská onomastická konferencia.* Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov. 274–279.
- MAJTÁN, MILAN 2014. *Naše priezviská.* Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.

- MAJTÁN, MILAN ed. 1973. *IV. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 9.–10. novembra 1971*. Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN ed. 1976. *VI. slovenská onomastická konferencia (Nitra 4.–6. apríla 1974)*. Veda, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN ed. 1980. *Spoločenské fungovanie vlastných mien. VII. slovenská onomastická konferencia (Zemplínska šírava 20.–24. septembra 1976)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN ed. 1983. *VIII. slovenská onomastická konferencia (Banská Bystrica – Prešov (Dedinky) 2.– 6. júna 1980)*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV – Pedagogická fakulta v Banskej Bystrici – Pedagogická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Prešove, Bratislava–Banská Bystrica–Prešov.
- MAJTÁN, MILAN ed. 1987. *IX. slovenská onomastická konferencia (Nitra 26. – 28. júna 1985)*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN ed. 1989. *Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry. Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie (6.–8. mája 1987 v Smoleniciach)*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN ed. 1991. *X. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 13.–15. septembra 1989)*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN – POVAŽAJ, MATEJ 1983. *Meno pre naše dieťa*. Obzor, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN – POVAŽAJ, MATEJ 1998. *Vyberte si meno pre svoje dieťa*. Art Area, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN – RUŠČÁK, FRANTIŠEK ed. 1996. *12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár Onomatika a škola (Prešov 25.–26. októbra 1995)*. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov.
- MAJTÁN, MILAN – RYMUT, KAZIMIERZ 2006. *Hydronymia povodia Oravy*. Veda, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN – ŽIGO, PAVOL 1999. *Hydronymia povodia Ipľa*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava.
- MAJTÁN, MILAN – ŽIGO, PAVOL eds. 1998. *13. slovenská onomastická konferencia (Modra-Piesok 2.–4. októbra 1997)*. Esprima, Bratislava.
- MÁTÉ JAKAB 1993. A névtudomány helye a nyelvészeti diszciplínák rendszerében. *Névtani Értesítő* 15: 228–232.
- MELICH JÁNOS 1912. A magyar Tátra név eredetéről. *Magyar Nyelv* 8: 337–343.
- MENYHÁRT JÓZSEF 2004. Élő nevek forrásánál. In: LAKATOS ILONA – T. KÁROLYI MARGIT szerk., *Nyelvésztés, nyelvjárásvésztés, nyelvcseré*. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához XXXII. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 269–277.
- MENYHÁRT JÓZSEF 2006. Beszélnek az utcanevek? A nyelvi tervezés névtani vonatkozásairól. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitra 2005. június 2–4*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi

- Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 134–145.
- MENYHÁRT JÓZSEF 2013. Nyelvjárási jelenségek vizsgálata a Csallóközben (Falucsúfolók és egyéb nyálánkságok...). In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 43–53.
- MENYHÁRT JÓZSEF – PRESINSZKY KÁROLY – SÁNDOR ANNA 2009. *Szlovákiai magyar nyelvjárások*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra.
- MENYHÁRT JÓZSEF – PRESINSZKY KÁROLY – SÁNDOR ANNA 2015. *Szlovákiai magyar nyelvjárási szöveg- és forrásgyűjtemény*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra.
- MEZŐ ANDRÁS 1981. Földrajznev-kutatásunk helyzete és feladatai: In: HAJDÚ MIHÁLY – RÁCZ ENDRE szerk., *Név és társadalom. A III. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai. Veszprém, 1980. szeptember 22–24.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 160. Budapest. 85–99.
- MIKESY SÁNDOR 1960. Mi legyen az *onomasztika* magyar neve? *Magyar Nyelv* 56: 236–238.
- MISAD KATALIN 2005. Nagybetűsítések a szlovákiai magyar írásgyakorlatban. In: LANSTYÁK ISTVÁN – MENYHÁRT JÓZSEF szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről III.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony. 84–95.
- MISAD KATALIN 2007. A kétnyelvűség vetületei az élelmiszeripari termékek szlovákiai magyar megnevezésében. In: BÁRCZI ZSÓFIA – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ szerk., *Nyelv – irodalom – társadalom. A 2005. december 8–9-én A Fehidék szerepe a magyar tudományosságban címmel a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke által szervezett konferencia előadásai.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 75–82.
- MISAD KATALIN 2009. *Nyelvi kontaktusok. Szlovákiai magyar vonatkozású nyelvészeti tanulmányok.* Lilium Aurum, Dunaszerdahely.
- MISAD KATALIN 2011a. A magyar nemzetiségű nők névhasználatának jellegzetességei Szlovákiában. *Társadalmi Nemek Tudománya Interdiszciplináris eFolyóirat* 1/1: 138–154.
- MISAD KATALIN 2011b. Intézménynév-standardizálás kisebbségi helyzetben. A szlovák iskolatípusok magyar nevének megállapítása. In: MISAD KATALIN – CSEHY ZOLTÁN szerk., *Nova Posoniensia. A pozsonyi magyar tanszéké évkönyve.* Szenczi Molnár Albert Egyesület – Kalligram Kiadó, Pozsony. 58–73.
- MISAD KATALIN 2012. A szlovákiai intézmények magyar nevének standardizálásáról. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 3: 51–67.
- MISAD KATALIN 2013. A magyar nemzetiségű nők névhasználatának jellegzetességei Szlovákiában. In: MISAD KATALIN – CSEHY ZOLTÁN szerk., *Nova Posoniensia III.* Szenczi Molnár Albert Egyesület – Kalligram Kiadó, Pozsony. 86–105.

- MISAD KATALIN 2014. Mutatvány Dunaszerdahely intézményeinek vizuális nyelvhasználatából. In: GRÓF ANNAMÁRIA – N. CSÁSZI ILDIKÓ – SZOTÁK SZILVIA szerk., *Sokszínű nyelvészet – nyelvi sokszínűség a 21. század elején. Írások Kolláth Anna tiszteletére*. Tinta Könyvkiadó, Budapest. 243–253.
- MISAD KATALIN 2015. Mutatvány a szlovákiai magyar nők névhasználati jellegzetességeiből. In: VÖRÖS FERENC – MISAD KATALIN szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig V. Interetnikus kapcsolatok*. Szenczi Molnár Albert Egyesület, Pozsony. 183–203.
- MOLNÁR SATINSKÁ, LUCIA 2016. Ženy jednej tváre, viacerých mien: Stratégie používania mien Maďariek v Bratislave. In: MOLNÁR SATINSKÁ, LUCIA – VALENTOVÁ, IVETA eds., *Jazykovedné štúdie XXXIII. Prechýľovanie áno – nie?* Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 89–94.
- MRVA MARIANNA – SZILVÁSSY TÍMEA 2011. Kétnyelvűség a dél-szlovákiai településeken. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 13/1: 37–58.
- NAGY ENDRE 2000. *Tardoskedd és Udvard földrajzi nevei*. Notitia Historico-Ethnologica 2. Lilium Aurum, Dunaszerdahely.
- CS. NAGY LAJOS 1997. Királyhelmece és helynevei mint nyelvjárási forrás. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 397–401.
- NAGY MYRTILL szerk. 2002. *Szlovákiai magyar szervezetek adattára*. Lilium Aurum, Dunaszerdahely.
- NEIDENBACH ÁKOS 2000. *Tátrai legendárium*. Kornétás Kiadó, Budapest.
- NÉMETH ZOLTÁN 1982. A Pozsony megyei Taksony helynevei. *Névtani Értesítő* 7: 18–26.
- NÉMETH ZOLTÁN 1983. A Pozsony megyei Felsőszeli helynevei. *Névtani Értesítő* 8: 22–29.
- NÉMETH ZOLTÁN 1992. Néhány szlovákiai magyar földrajzi név és etimológiája. In: FARKAS FERENC szerk., *Tulajdonnév-használatunk*. Magyar Névtani Dolgozatok 100. ELTE, Budapest. 115–127.
- NÉMETH ZOLTÁN 2013. *Álnév és maszke*. Líceum Kiadó, Eger.
- NÉMETH ZOLTÁN 2014. Név, álnév, hatalom. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 55–64.
- NICOLAISEN, WILHELM F. H. 1985. Socio-onomastics. In: EICHLER, ERNST et al. eds., *Der Eigename in Sprache und Gesellschaft, I. Verhandlungen im Plenum*. Leipzig. 118–132.

- NYIRKOS ISTVÁN 1998. A tulajdonnevek szófaji besorolásának kérdéséhez. In: H. VARGA GYULA szerk., *Tanulmányok a magyar nyelvről. Tanulmányok Fekete Péter 70. születésnapjára*. Eger. 57–65.
- ODALOŠ, PAVOL – MAJTÁN, MILAN eds. 1996. *Urbanonymá v kontexte histórie a súčasnosti (Banská Bastrica 3.–5. septembra 1996)*. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici – Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Banská Bystrica–Bratislava.
- OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, LIBUŠE 1998. K hierarchii onomastických termínů podle objektů pojmenovaných vlastními jmény. *Acta onomastica* 39: 46–54.
- OLOŠTIAK, MARTIN 2007. *Jazykovoštruktúrný a komunikačno-pragmatický status vlastného mena (anglické vlastné mená v slovenčine)*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov.
- OLOŠTIAK, MARTIN 2010. O spôsoboch tvorenia vlastných mien. *Slovenská reč* 75: 209–224.
- OLOŠTIAK, MARTIN ed. 2012. *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. 18. slovenská onomastická konferencia*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov.
- OLOŠTIAK, MARTIN – MAGDALÉNA BÍLÁ – RENÁTA TIMKOVÁ 2006. *Slovník anglických vlastných mien v slovenčine*. Jazykové vydavateľstvo Kniha-spoločník, Bratislava.
- OROSZ ÖRS 2013a. Vizuális kétnyelvűségi felmérés (KFK-projekt). In: TÓTH KÁROLY szerk., *Nyelvi jogok. A kisebbségi és nyelvi jogok helyzete Szlovákiában I. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja*. 117–136.
- OROSZ ÖRS 2013b. Egy új fenomén – anyanyelv-használati mozgalmak. In: TÓTH KÁROLY szerk., *Nyelvi jogok. A kisebbségi és nyelvi jogok helyzete Szlovákiában I. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja*, 311–316.
- ORTVAY TIVADAR 1905. *Pozsony város utcái és terei. A város története utca- és térnevekben*. Wigand F. K. Könyvnyomdája, Pozsony.
- ÖRDÖG FERENC 1969. A készülő göcseji és hetési személynév-monográfia elvi és módszertani kérdései. *Magyar Nyelv* 65: 184–197.
- ÖRDÖG FERENC 1973. *Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- ÖRDÖG FERENC 2004. Személynévkutatásunk helyzete és feladatai. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 200. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – TIT Jászszági Szervezete – Jászok Egyesülete, Budapest. 82–89.
- ÖRDÖG FERENC 2010. Névföldrajz, onomatodialektológia, névdialektológia. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig. A 2010. június 8-i szombathelyi tanácskozás előadásai*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 234. Magyar Nyelvtudományi Társaság – NYME Savaria Egyetemi Központ, Budapest–Szombathely. 127–133.

- PAIS DEZSŐ 1921–1922. Régi személyneveink jelentéstana. *Magyar Nyelv* 17: 158–163, 18: 26–34, 93–100.
- PÁL ANGELIKA 2012. Ragadványnevek vizsgálata Tajtin. In: *Cesty k vede – Utak a tudományhoz*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 95–107.
- PANČÍKOVÁ, MARTA 1994. Poľské a slovenské oronymá v Tatrách. In: KROŠLÁKOVÁ, EMA ed., *Jazyková a mimojazyková stránka vlastných mien. 11. slovenská onomastická konferencia*. Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Vysoká škola pedagogická, Bratislava–Nitra. 211–216.
- PANČÍKOVÁ, MARTA 2000. Slovinské a slovenské oronymá. In: KRŠKO, JAROMÍR – MAJTÁN, MILAN eds., *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. 14. slovenská onomastická konferencia*. Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Fakulta humanitných vied a Pedagogická fakulta UMB, Bratislava–Banská Bystrica. 141–147.
- PAPP LÁSZLÓ 1970. Névtudomány és nyelvtudomány. In: KÁZMÉR MIKLÓS – VÉGH JÓZSEF szerk., *Névtudományi előadások II. Névtudományi Konferencia. Budapest 1969*. Nyelvtudományi Értekezések 70. Akadémiai Kiadó, Budapest. 26–32.
- PATAKI FERENC 1982. *Az én és a társadalmi azonosságtudat*. Kossuth Könyvkiadó, Budapest.
- PATAKI FERENC 1987. *Identitás, személyiség, társadalom. Az identitáselmélet vitatott kérdései*. Akadémiai székfoglaló. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- PETRES SÁNDOR 2006. Hetényi családnevek. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 155–160.
- PILECKY MARCELL 1993. Barslédec ragadványneveiről. In: *Hungarológia 3*. Nemzetközi Hungarológiai Központ, Budapest. 255–259.
- PLESKALOVÁ, JANA 2011. *Vývoj vlastních jmen osobních v českých zemích v letech 1000–2010*. Masarykova univerzita, Host, Brno.
- POVAŽAJ, MATEJ – ŽIGO, PAVOL eds. 2007. *Súradnice súčasnej onomastiky. Zborník materiálov zo 16. slovenskej onomastickej konferencie*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- PRESINSZKY KÁROLY 2005. Nyelvjárástörténeti észrevételek Nagyhind és Kupuszina családnevei alapján. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat (A 2005. október 20–21-i somorjai konferencia előadásai)*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 224. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, Budapest–Nyitra–Somorja. 115–118.

- PRESINSZKY KÁROLY 2006. A nagyhindi családnevek illabialitásáról. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 125–133.
- PRESINSZKY KÁROLY 2013. Csallóközi helységnevek élőnyelvi változatai. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 86–101.
- PÜSPÖKI NAGY PÉTER 1975a. Állatnevekből képzett falunevek a Garam mentén. *Irodalmi Szemle.* 237–255.
- PÜSPÖKI NAGY PÉTER 1975b. Villa Sancte Marie – Zentmária – Somorja – Somelein – Šamorín. Gondolatok e város nevééről és kialakulásáról. *Irodalmi Szemle.* 706–716.
- PÜSPÖKI NAGY PÉTER 1989. *A Csallóköz neveiről. Nyelvészek és történészek feltevései a sziget magyar, latin, német és szlovák neveinek eredetéről és jelentéséről.* Győr-Sopron Megye Levéltára, Győr.
- RAÁTZ JUDIT 2008. Névadás az interneten. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai.* A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 443–450.
- RAÁTZ JUDIT 2012. *A mai keresztnévadás kulturális reprezentációjának vizsgálata.* In: BALÁZS GÉZA – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Nyelv és kultúra – kulturális nyelvészet.* Magyar Szemiotikai Társaság, Budapest. 308–313.
- RAÁTZ JUDIT 2013. Társadalmi változás – névjog – névválasztás. In: TÓTH SZERGEJ szerk., *Társadalmi változások – nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében.* MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Budapest–Szeged. 396–401.
- RAÁTZ JUDIT 2015a. Alkalmazott névtan. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején.* Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 227–247.
- RAÁTZ JUDIT 2015b. Abosától Zsülienig. Az elmúlt évtizedek új férfinévei. In: BÁRTH M. JÁNOS – BODÓ CSANÁD – KOCSIS ZSUZSANNA szerk., *A nyelv dimenziói. Tanulmányok Juhász Dezső tiszteletére.* ELTE BTK, Budapest. 403–409.
- RAÁTZ JUDIT 2016. Nevek és korok. In: BALÁZS GÉZA – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Generációk nyelve.* ELTE BTK, Budapest. 343–353.
- RESZEGI KATALIN 2002. Hegynevek az Árpád-kori Gömör vármegyéből. *Magyar nyelvjárások* XI: 47–59.
- RESZEGI KATALIN 2008. A hegynév terminus definiálása. In: BÖLCSKEI ANDREA

- N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 240–247.
- RESZEGI KATALIN 2009. A tulajdonnevek mentális reprezentációjáról. *Névtani Értesítő* 31: 7–16.
- RESZEGI KATALIN 2011. *Hegymevek a középkori Magyarországon*. A Magyar Névarchívum Kiadványai 21. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.
- RIGLER JÁNOS 1980. *Párkány iskolás korosztályának kereszt- és becenevei*. Magyar Személynévi Adattárak 29. ELTE, Budapest.
- RZETELSKA-FELESZKO, EWA – CIEŚLIKOWA, ALEKSANDRA – DUMA, JERZY eds. 2002–2003. *Slowiańska onomastyka. Encyklopedia*. 1–2. Naukowe Warszawskie, Warszawa–Kraków.
- SÁNDOR ANNA 1997. Kolon ragadványnevei. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 187–194.
- SÁNDOR ANNA 1999. A koloni keresztnevek változó világa. *Névtani Értesítő* 21: 229–232.
- SÁNDOR ANNA 2000. A koloni személynevek világa. In: SÁNDOR ANNA: *Anyanyelvhasználat és kétnyelvűség egy kisebbségi magyar beszélőközösségben, Kolonban*. Kaligram Könyvkiadó, Pozsony. 117–124.
- SÁNDOR ANNA 2006. Miről vallanak egy török adóösszeírás zoboralji nevei? In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 96–109.
- SÁNDOR ANNA 2013. Magyar becenevek és ragadványnevek képzése Dél-Szlovákiában régen és ma (Adalékok az *-u* bece- és ragadványnévképzőhöz). In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 28–42.
- SATINSKÁ, LUCIA 2013. Bratislivos Prešburg: Napjaink Pozsonya nyelvi tájképének többnyelvűsége. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 15/2: 89–108.
- SATINSKÁ, LUCIA 2014. Jazyková krajina Bratislavy: Dunajská ulica = Linguistic Landscape of Bratislava: Dunajská street. In: PATRÁŠ, VLADIMÍR ed., *Polarity, paralely a prieniky jazykovej komunikácie: zborník príspevkov z 8. medzinárodnej vedeckej konferencie o komunikácii konanej 6.-7.9.2012 v Banskej Bystrici*. Belianum, Banská Bystrica. 157–167.
- SCHEIRICH LÁSZLÓ 2004. *A mi Magas-Tátránk. A Magas-Tátra történelme*. Második, bővített kiadás. Nap Kiadó, Dunaszerdahely.

- SCHIRM ANITA 2014. A személynevekhez kötődő nyelvhasználói vélekedésekről. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 110–123.
- SCOLLON, RON – SCOLLON, SUZIE WONG 2003. *Discourses in Place. Language in the Material World*. Routledge, London.
<https://doi.org/10.4324/9780203422724>
- SHOHAMY, ELANA 2006. *Language policy. Hidden agendas and new approaches*. Routledge, London.
- SEKVENT, KAREL 2002. *Ako používat' francúzske vlastné mená v spisovnej slovenčine*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov.
- SICÁKOVÁ, ĽUBA 1996. *Hydronymia slovenskej časti povodia Slanej*. Pedagogická fakulta UPJŠ, Prešov.
- SIMON SZABOLCS 2010. Milyen címen? Az újságcímekről, különös tekintettel néhány dél-szlovákiai magyar regionális lapra. In: *Nyelvi szondázások. Alkalmazott nyelvészeti tanulmányok a szlovákiai magyar nyelvhasználat köréből*. Lilium Aurum, Dunaszerdahely. 141–155.
- SIMON SZABOLCS 2012. Nyelvtervezés – névtervezés. Személynévhasználat és a szlovákiai magyarok. In: SIMON SZABOLCS – TÖRÖK TAMÁS szerk., *A tudomány vonzásában. Közönlítő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére*. Selye János Egyetem, Komárom. 25–40.
- SIPOS ISTVÁN 1970. Analógiás hatások a településnevek kialakulásában. In: KÁZMÉR MIKLÓS – VÉGH JÓZSEF szerk., *Névtudományi Előadások. II. Névtudományi Konferencia*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 277–281.
- SLÍZ MARIANN 2010. A történeti személynévkutatás terminológiájához. *Névtani Értesítő* 32: 157–72.
- SLÍZ MARIANN 2011a. *Személynévadás az Anjou-korban*. Históriaantik, Budapest.
- SLÍZ MARIANN 2011b. *Személynevek a középkori Magyarországon*. Attraktor, Máriabesnyő.
- SLÍZ MARIANN 2012a. Terminusok keletkezése és változása. *Névtani Értesítő* 34: 149–156.
- SLÍZ MARIANN 2012b. Tulajdonnév és kategorizáció. *Magyar Nyelv* 108: 282–291, 400–410.
- SLÍZ MARIANN 2014. A terminológiai egységesülés hiányának következményei a névtudományban. In: LENGYEL KLÁRA – VESZELSZKI ÁGNES szerk., *Tudomány, technolektus, terminológia. A tudományok, szakmák nyelve*. Éghajlat Könyvkiadó, Budapest. 249–258.
- SLÍZ MARIANN 2015. Általános névtani kérdések. In: FARKAS TAMÁS – SLÍZ MARIANN szerk., *Magyar névkutatás a 21. század elején*. Magyar Nyelvtudományi Társaság – ELTE Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet, Budapest. 93–114.

- SLÍZ MARIANN 2017. *Személynévtörténeti vizsgálatok a középkori Magyarországról*. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
<https://doi.org/10.26546/5061134>
- ŠMILAUER, VLADIMÍR 1932. *Vodopis starého Slovenska*. Učená spoločnosť Šafaříkova, Bratislava.
- ŠMILAUER, VLADIMÍR 1976. Třídění vlastních jmen. (Teze). In: BLICHA, MICHAL – MAJTÁN, MILAN eds., *Zborník materiálov z 5. slovenskej onomastickej konferencie*. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. 109–111.
- J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. *A tulajdonnév funkciója és jelentése*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- T. SOMOGYI MAGDA – TÍNER TIBOR 2017. Utcanévváltozások Pozsony példáján. *Névtani Értesítő* 39: 99–118.
- ŠRÁMEK, RUDOLF 1989. Onymické funkce a funkční onomastika. In: MAJTÁN, MILAN ed., *Aktuálne úlohy onomastiky z hľadiska jazykovej politiky a jazykovej kultúry (Zborník príspevkov z 2. československej onomastickej konferencie 6–8. mája 1987 v Smoleniciach)*. Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava. 250–263.
- ŠRÁMEK, RUDOLF 1996. Co by měl učitel základní školy vědět o vlastních jménech. In: MAJTÁN, MILAN – RUŠČÁK, FRANTIŠEK eds., *12. slovenská onomastická konferencia a 6. seminár Onomastika a škola (Prešov 25.–26. októbra 1995)*. Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov. 43–47.
- ŠRÁMEK, RUDOLF 1999. *Úvod do obecné onomastiky*. Masarykova univerzita, Brno.
- ŠRÁMEK, RUDOLF 2003. Znovu o komunikační funkci vlastních jmen. In: ŽIGO, PAVOL – MAJTÁN, MILAN eds., *Vlastné meno v komunikácii. 15. slovenská onomastická konferencia*. Veda, vydavateľstvo SAV, Bratislava. 19–25.
- ŠRÁMEK, RUDOLF ed. 1983. *Onomastika jako společenská věda. Sborník příspěvků z 1. československé onomastické konference (18.–20. 5. 1982 v Trojanovicích)*. Státní pedagogické nakladatelství, Praha.
- ŠTEFÁNIK, JOZEF ed. 2004. *Antológia bilingvizmu*. Academic Electronic Press, Bratislava.
- STANISLAV, JÁN 1947. *Odkryté mená slovenských miest a dedín*. Orlovský, Bratislava.
- STANISLAV, JÁN 1948. *Slovenský juh v stredoveku I–III*. Matica slovenská, Martin.
- SUPERANSKAJA, A. V. 1973. *Obščaja teorija imeni sobstvennogo*. Nauka, Moskva.
- SVOBODA, JAN – ŠMILAUER, VLADIMÍR – OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, LIBUŠE – OLIVA, KAREL – WITKOWSKI, TEODOLIUS 1973. *Základní soustava a terminologie slovenské onomastiky. Grundsystem und Terminologie der slawischen Onomastik*. Zpravodaj místopisné komise ČSAV. Praha.
- SZABÓ T. ATTILA 1944. *A magyar helynév kutatás a XIX. században*. Erdélyi Tudományos Füzetek, Kolozsvár.

- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2005a. Písanie historických osobných mien ako pravopisný problém. In: SIMON ATTILA ed., *Mýty a predsudky v dejinách*. Historická konferencia 7. decembra 2004. Fórum Inštitút pre výskum menšín – Lilium Aurum, Šamorín–Dunajská Streda. 59–80.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2005b. A szlovákiai magyar nyelvtervezés kérdései. Standardizálás és kodifikálás. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Regionális dialektumok, kisebbségi nyelvhasználat*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 224. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, Budapest–Nyitra–Somorja. 27–34.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2007a. A határtalanítás a helynevek területén. In: MATICSÁK SÁNDOR szerk., *Nyelv, nemzet identitás. A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Debrecen, 2006. augusztus 22–26.) nyelvészeti előadásai*. I. kötet. Nemzetközi Magyarisztan-tudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 153–170.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2007b. Maďarské ojkonymá na Slovensku: štandardizácia, variabilnosť, kontaktové javy. In: ORGOŇOVÁ, OLGA ed., *Jazyk a komunikácia v súvislostiach II*. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 6.–7. 9. 2007 na Katedre slovenského jazyka Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Univerzita Komenského, Bratislava. 256–264.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2007c. Magyar neve? Szlovákiai magyar helységnevek standardizációs problémái. *Névtani Értesítő* 29: 189–200.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2007d. A nyelvi menedzselés lehetséges szerepe a magyar nyelvalkításban. In: DOMONKOSI ÁGNES – LANSTYÁK ISTVÁN – POSGAY ILDIKÓ szerk., *Műhelytanulmányok a nyelv műveléséről*. Gramma Nyelvi Iroda – Tinta Könyvkiadó, Dunaszerdahely–Budapest. 52–67.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2008. A határon túli névhasználat és a nyelvi tervezés. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai*. A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 41–52.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2009a. A határon túli magyar helynevek standardizációs kérdései. *Korunk* 2009/5: 95–99.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2009b. Szlovákiai helynevek magyar publikációkban – újabb fejlemények és nemzetközi vonatkozások. In: LANSTYÁK ISTVÁN – MENYHÁRT JÓZSEF – SZABÓMIHÁLY GIZELLA szerk., *Tanulmányok a kétnyelvűségről V*. Gramma, Dunaszerdahely. 81–97.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2011a. Variabilitás a helységnevek körében – okok és megoldási lehetőségek. In: SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN szerk., *Magyarok Szlovákiában VII. kötet. Nyelv*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja. 437–450.

- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2011b. A szlovákiai települések és domborzati elemek magyar nevének standardizációs problémáiról. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 13/3: 21–44.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2013a. A szlovákiai magyar helységnevek standardizálásakor alkalmazott elvek. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség kontextusában*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 54–67.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2013b. A szlovákiai magyar helységnevek hivatalos és tankönyvi használatát érintő változások 2009–2012 között. In: *Nyelvi jogok I: A kisebbségi és nyelvi jogok helyzete Szlovákiában I. Jogsegélyszolgálat 2009–2011*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja. 149–164.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA 2015. *Az anyanyelv oktatása kétnyelvű környezetben*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra.
- SZABÓMIHÁLY GIZELLA – LANSTYÁK ISTVÁN szerk. 2011. *Magyarok Szlovákiában VII. kötet. Nyelv*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- SZARKA LÁSZLÓ 2001. Identitás, etnicitás, közösségépítés. A magyarországi nem magyar és a határon túli magyar kisebbségek etnikai identitásáról. In: BARÁTH ÁRPÁD et al. szerk., *Érintkező kultúrák, kisebbségi értékek (identitás, kultúra, kisebbség)*. MTA Pécsi Akadémiai Bizottság, Pécs. 15–21.
- SZARKA LÁSZLÓ szerk. 1988. *Magyar és csehszlovák történészek eszmecseréje a régi magyar család- és személynevek, valamint a helynevek írásmódjáról*. Hungaro-Bohemicoslovica 1. MTA, Budapest.
- SZATHMÁRY JÓZSEF 1985. Felső-Bodrogköz földrajzi neveinek nyelvjárási tanulmányai. *Magyar Nyelvőr* 109: 75–82.
- SZATHMÁRY JÓZSEF 1987. *Királyhelme (Kráľovský Chlmec) és környéke helynevei*. Magyar Névtani Dolgozatok 76. ELTE, Budapest.
- SZATHMÁRY JÓZSEF 1993. Felső-Bodrogköz földrajzi neveinek tipológiája. In: *Hungarológia 3*. Nemzetközi Hungarológiai Központ, Budapest. 292–298.
- SZÉPE GYÖRGY 1970. Kommunikációs és grammatikai megjegyzések a névről. In: KÁZMÉR MIKLÓS – VÉGH JÓZSEF szerk., *Névtudományi előadások. II. Névtudományi Konferencia*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 307–311.
- SZOTÁK SZILVIA 2013. Nyelvi tájkép az Őrvidéken. In: FEDINEC CSILLA – ILYLYÉS ZOLTÁN – SIMON ATTILA – VIZI BALÁZS szerk., *A közép-európaiság dicsérete és kritikája*. Kalligram Kiadó, Pozsony. 515–537.
- SZOTÁK SZILVIA 2015. Családnevek és kétnyelvűség az Őrvidéki temetőben. Alsóőr. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelvföldrajztól a névföldrajzig VI. Határtalan névföldrajz*. UMIZ–Imre Samu Nyelvi Intézet, Unterwart/Alsóőr–Budapest. 131–145.
- SZOTÁK SZILVIA 2016. *Magyar nyelv és magyar népcsoport Burgenlandban. Nyelvi tájképek vizsgálata a többnyelvűség kontextusában*. PhD-értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pécs.

- TAKÁCS JUDIT 2007. *Keresztnevek jelentésváltozása. Egy tulajdonnévtípus közössévvá válásának modellje*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Intézetének Kiadványai 86. Debreceni Egyetem, Debrecen.
- TELEKI MÁRIA – PONGRÁCZ FLÓRA 2009. *Góbbúgyöp meg pimpimpáré. Egy dél-csalóközözi falu, Vásárút nyelvjárása és dülőnevei*. Median, Pozsony.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 1992. A Galántai járás élő földrajzi névanyagának összetétele. In: FARKAS FERENC szerk., *Tulajdonnév-használatunk*. Magyar Névtani Dolgozatok 100. ELTE, Budapest. 127–139.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 1993. A Galántai járás víznevei. In: *Hungarológia 3*. Nemzetközi Hungarológiai Központ, Budapest. 299–303.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 1994. *Terbeléd földrajzi nevei*. Szlovákiai Magyarok Anyanyelvi Társasága – Nyitrai Pedagógiai Főiskola Hungarisztika Tanszéke, Nyitra.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 1997. Névadási szokás megváltozott nyelvi környezetben. In: *Hetedik országos alkalmazott nyelvészeti konferencia*. I. kötet. Külkereskedelmi Főiskola, Budapest. 217–220.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 1998a. Izoglosszák a Galántai járás földrajzi neveiben. In: SZABÓ GÉZA – MOLNÁR ZOLTÁN szerk., *III. Dialektológiai szimpózium*. Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola, Szombathely. 83–93.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 1998b. Kolon helynevei a múlt században. In: SÁNDOR ANNA szerk., *Kolon egyháztörténeti, néprajzi és nyelvi jellegzetességei*. Anyanyelvi Füzetek 5. Szlovákiai Magyarok Anyanyelvi Társasága – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Hungarisztika Tanszéke, Nyitra. 39–43.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 2000. Nyelvi és nyelven kívüli változások hatásai a földrajzinév-állományban. In: BORBÉLY ANNA szerk., *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében*. MTA Nyelvtudományi Intézetének Élőnyelvi Osztálya, Budapest. 213–220.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 2001a. Kutatómunka a Konstantin Egyetem Hungarisztika Tanszékén. In: TÓTH KÁROLY szerk., *Ezredforduló. A tudomány jelene és jövője a kisebbségben élő közösségek életében c. konferencia előadásai*. Lilium Aurum, Dunaszerdahely. 230–232.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 2001b. Typológia zemepisných názvov. In: *Acta Nitriensia 4*. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Nitra. 83–97.
- TELEKINÉ NAGY ILONA 2007. Az Arany A. László által vizsgált jelenségek Kolon földrajzi neveiben. In: TÓTH KÁROLY – VÉGH LÁSZLÓ szerk., *Emlékkönyv Arany A. László tiszteletére*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja. 481–484.
- TERESTYÉNI FERENC 1960. Név kutatás és iskola. In: PAIS DEZSŐ – MIKESY SÁNDOR szerk., *Névtudományi vizsgálatok. A Magyar Nyelvtudományi Társaság névtudományi konferenciája 1958*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 195–199.
- TOKÁR GÉZA 2016. Vállalkozói kétnyelvűség Komáromban. Vélemények és nyelvhasználati szokások. *Fórum Társadalomtudományi Szemle 1*: 93–117.

- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 1997. Posztmodern névadás (A névjelleg megváltozása). In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. magyar névtudományi konferencia előadásai II.* Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Intézet, Budapest–Miskolc. 600–606.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2008. A tulajdonnév jelentése. In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai.* A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest. 30–41.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2016. Folyamatos sztenderdizáció: jelen idejű magyar alakulástörténet. In: KOZMÁCS ISTVÁN – VANČO ILDIKÓ szerk., *Sztenderd – nem sztenderd. Variációk egy nyelv változataira. Válogatás a 18. Élőnyelvi Konferencia – Nyitra, 2014. szeptember 18–20. – előadásaiból.* Antológia Kiadó és Nyomda Kft., Lakitelek. 29–42.
- TÓTH ANIKÓ 1994. *Szete (Kubáňovo) helynevei.* Magyar Névtani Dolgozatok 129. ELTE, Budapest.
- N. TÓTH ANIKÓ 2014. Kötelez a név? Grendel Lajos New Hont-trilógiájának tulajdonneveiről. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *A nevek szemiotikája.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Magyar Szemiotikai Társaság, Nyitra–Budapest. 236–245.
- TÓTH IMRE 1967. A legszebb magyar név. *Magyar Nyelvőr* 91: 122–132.
- TÓTH IMRE 1981. Még egyszer a legszebb magyar nevekről. *Magyar Nyelvőr* 105: 10–26.
- TÓTH SZERGEJ 2013a. *Nyelv, kép, hatalom.* Alkalmazott Nyelvészeti Mesterfüzetek 4. 2., javított kiadás. Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.
- TÓTH SZERGEJ 2013b. Utcaátnevezések. In: TÓTH SZERGEJ szerk., *Társadalmi változások – nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. A XXII. MANYE Kongresszus előadásai. Szeged, 2012. április 12–14.* A MANYE Kongresszusok Előadásai 9. MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Budapest–Szeged. 474–488.
- TÓTH VALÉRIA 2011. A térinformatika alkalmazási lehetőségei a nyelvészetben. In: LÓKI JÓZSEF szerk., *Az elmélet és a gyakorlat találkozása a térinformatikában.* 2. Kapitális Nyomdaipari Kft., Debrecen. 143–150.
- TÖRÖK TAMÁS 2002a. *Zoboralja földrajzi nevei a történeti térképek tükrében.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- TÖRÖK TAMÁS 2002b. *Karva kutyanevei.* Magyar Névtani Dolgozatok 174. ELTE, Budapest.

- TÖRÖK TAMÁS 2002c. A névadás motivációjának változása Zoboralja helyneveiben. In: BARA ZOLTÁN szerk., *Szlovákiai magyar doktoranduszok I–II. találkozója*. Az előadások szöveggyűjteménye. Kempelen Farkas Társaság, Révkomárom. 74–78.
- TÖRÖK TAMÁS 2002d. Zoboralja magyar helyneveinek szlovák változatairól. *Szörös Kőrös* 7/6: 58–60.
- TÖRÖK TAMÁS 2002e. Zoboralja magyar helynevei szlovák térképeken. In: GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ – KOVÁCS MÁRIA szerk., *Köszöntő kötet B. Gergely Piroska tiszteletére*. A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1., Miskolc, 190–194.
- TÖRÖK TAMÁS 2002f. Zoboralja történeti helyneveinek vizsgálata. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 4/1: 107–123.
- TÖRÖK TAMÁS 2005. Tipológiai vizsgálatok Ipoly mente helynevei körében. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat (A 2005. október 20–21-i somorjai konferencia előadásai)*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 224. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, Budapest–Nyitra–Somorja. 153–160.
- TÖRÖK TAMÁS 2006. Ipoly mente tulajdonneveinek szlovák változatai. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 83–95.
- TÖRÖK TAMÁS 2009. O slovenských variantoch toponým ipel'ského regiónu. *Fórum spoločenskovedná revue* 5: 157–174.
- TÖRÖK TAMÁS 2010. Magyar helynevek – szlovák térképek. Zoboralja és az Alsó-Ipoly mente magyar helynevei szlovák térképeken. In: BAUKO JÁNOS szerk., *Bilingvizmus és fordítás. Arany A. László születése 100. évfordulójának tiszteletére*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 111–125.
- TÖRÖK TAMÁS 2011. *Ipoly mente helynevei. Adattár. 1. kötet. Alsó-Ipoly mente*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja.
- TÖRÖK TAMÁS 2012a. Helységnevek az Ipoly völgyéből. In: SIMON SZABOLCS – TÖRÖK TAMÁS szerk., *A tudomány vonzásában. Köszöntő kötet a 70 éves Vörös Ottó tiszteletére*. Selye János Egyetem, Komárom. 57–68.
- TÖRÖK TAMÁS 2012b. Helynevek és fordítástudomány. A mikrotoponimák fordíthatóságáról felvidéki példák alapján. *Helynévtörténeti Tanulmányok* 7: 117–132.
- TRUGLYNÉ GERGELY KATALIN 1992. *Martos (Martovce) keresztnévei (1731–1982)*. Magyar Névtani Dolgozatok 109. ELTE, Budapest.
- TURCSÁNYI GABRIELLA 2006. Gömöri barlangnevek. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság

- Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 161–170.
- UDVARI ISTVÁN 1993. Trencsén vármegyei úrbéri összeíró birtokosok nevei (Mária Terézia úrbérrendezése idejéből). *Névtani Értesítő* 15: 303–305.
- UDVARI ISTVÁN 1994. Szepes és Zemplén vármegyei úrbérrendező konskriptorok nevei. *Névtani Értesítő* 16: 35–39.
- UDVARI ISTVÁN 1996. Nyitra vármegyei magyar és szlovák férfi keresztnevek Mária Terézia korában (1769–70). *Névtani Értesítő* 18: 39–44.
- UNTI MÁRIA 2003. A bósi vízi erőmű hatása a Csallóköz földrajzi neveire. *Névtani Értesítő* 25: 94–96.
- UNTI MÁRIA szerk. 2002. *Csallóköz földrajzi nevei. Dunaszerdahelyi járás*. Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Kar – Csallóközi Múzeum, Győr–Dunaszerdahely.
- ÚRHEGYI EMÍLIA 1939. *Túróc megye helynevei*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 45. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.
- VALENTOVÁ, IVETA 2009a. *Živé osobné mená v hornonitrianskej oblasti*. Jazykovedné štúdie XXVII. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- VALENTOVÁ, IVETA 2009b. Anojkonymum alebo terénny názov? *Slovenská reč* 74: 31–34.
- VALENTOVÁ, IVETA 2012a. Poznámky k rozdielom medzi prezývkou a funkčným členom živého mena individuálnou charakteristikou. In: OLOŠTIAK, MARTIN ed., *Jednotlivé a všeobecné v onomastike. 18. slovenská onomastická konferencia*. Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov. 113–122.
- VALENTOVÁ, IVETA 2012b. Transonymizácia – jeden zo spôsobov rozširovania propriálnej lexiky. *Slovenská reč* 77: 319–330.
- VALENTOVÁ, IVETA 2016. Prechýľovanie priezvisk a jeho vývin na Slovensku. In: MOLNÁR SATINSKÁ, LUCIA – VALENTOVÁ, IVETA eds., *Jazykovedné štúdie XXXIII. Prechýľovanie áno – nie?* Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava. 11–22.
- VALENTOVÁ, IVETA ed. 2015. *19. slovenská onomastická konferencia*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- VAN LANGENDONCK, WILLY 2007. *Theory and Typology of Proper Names*. Mouton de Gruyter, Berlin–New York.
- VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ 2006. Nyelvtervezés és névtervezés a Gramma Nyelvi Irodában. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4*. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 146–153.
- VANČO ILDIKÓ 2013. Identitás és személynévhasználat. Esettanulmány. In: BAUKO JÁNOS – BENYOVSZKY KRISZTIÁN szerk., *Tulajdonnevek a fordítás és a kétnyelvűség*

- kontextusában.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 102–112.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2006. *Történeti személynevek a Rábaközéből (1690–1895).* VH – FAMULUS BT., Győr.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2011a. *Győr vármegyei Újváros XVIII. századi személynevei.* Magyar Névtani Értekezések 5. ELTE, Budapest.
- VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA 2011b. A névtani ismeretek hasznosíthatósága a 18. századi újvárosi anyakönyvek és összeírások bejegyzéseiből. In: LŐRINCZ ILDIKÓ szerk., *Európaiság, magyarság Közép-Európában. XIV. Apáczai-napok. Nemzetközi Tudományos Konferencia 2010.* Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Győr. 117–123.
- D. VARGA LÁSZLÓ 1986. *Deregyő helynevei.* Magyar Névtani Dolgozatok 61. ELTE, Budapest.
- D. VARGA LÁSZLÓ 2003. *Földem és népe. Az Ung vidéke a hely- és földrajzi nevek tükrében.* Madách-Posonium, Pozsony.
- VÁRNAI JUDIT SZILVIA 2005. *Bárhogy nevezzük... A tulajdonnév a nyelvben és a nyelvészetben.* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 42. Tinta Könyvkiadó, Budapest.
- VARSIK, BRANISLAV 1964, 1973, 1977. *Osídlenie Košickej kotliny. Zv. 1–3.* Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.
- VARSIK, BRANISLAV 1989. *Slovanské (slovenské) názvy riek na Slovensku a ich prevzatie Maďarmi v 10.–12. storočí.* Veda, Bratislava.
- VERES ISTVÁN 2012. 2011 – a Jakubok és a Žofiák éve.
<https://uj szo.com/panorama/2011-a-jakubok-es-zofiak-eve>
- VERES ISTVÁN 2013. Kelendők a szokatlan utónevek.
<https://uj szo.com/kozelet/kelendok-a-szokatlan-utonevek>
- VERES ISTVÁN 2014a. Tavalý is a Sofia és a Jakub volt a legnépszerűbb.
<https://uj szo.com/kozelet/tavalý-is-a-sofia-es-a-jakub-volt-a-legnepszerubb>
- VERES ISTVÁN 2014b. Barnabáš, Piroška – keresztnévadás 2013-ban.
<https://uj szo.com/kozelet/barnabas-piroska-keresztnevadas-2013-ban>
- VERES ISTVÁN 2015. Keresztnevek: nem született János és Éva 2014-ben.
<https://uj szo.com/kozelet/keresztnevek-nem-szuletett-janos-es-eva-2014-ben>
- VINCZE LÁSZLÓ 1997. Tulajdonnév és köznév, előtag és utótag kölcsönös viszonya Pozsony utcaneveiben. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 406–414.
- VOIGT VILMOS 2011. *Jeltudomány.* Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged.
- VÖRÖS FERENC 1997. Keresztnévadás – identitás. A keresztnévek vizsgálata a szlovákiai Diósförgepatonyban. In: B. GERGELY PIROSKA – HAJDÚ MIHÁLY

- szerk., *Az V. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai (Miskolc, 1995. augusztus 28–30.)* 1–2. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 209. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest–Miskolc. 133–139.
- VÖRÖS FERENC 1999a. Két szlovákiai település mai névadási szokásainak összevetése. *Magyar Nyelv* 95: 71–83.
- VÖRÖS FERENC 1999b. A közösségi névadási hagyomány továbbélése a tizenéves korosztályban. Egy Révkomáromban, magyar gimnazisták körében végzett vizsgálat tapasztalatai. *Magyar Nyelvőr* 123: 266–285.
- VÖRÖS FERENC 1999c. Anyakönyvi adalékok a csehszlovákiai és szlovákiai magyarság jogfosztottságához 1918-tól napjainkig. *Névtani Értesítő* 21: 204–212.
- VÖRÖS FERENC 2001. Családnevek vizsgálata négy szlovákiai községben az 1896–1999 közötti időszakban. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 3/1, 83–120.
- VÖRÖS FERENC 2002. Magyar–szlovák családnevek nyelvföldrajzi vallomása. In: SZABÓ GÉZA – MOLNÁR ZOLTÁN – GUTTMANN MIKLÓS szerk., *IV. Dialektológiai Szimpózium. A Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Magyar Nyelvészeti Tanszékének Kiadványai V.* Szombathely. 305–315.
- VÖRÖS FERENC 2003a. Adalékok a magyar nevek -ovázásához. In: HAJDÚ MIHÁLY – KESZLER BORBÁLA szerk., *Köszöntő könyv Kiss Jenő 60. születésnapjára.* ELTE, Budapest. 628–633.
- VÖRÖS FERENC 2003b. Családnevek az idő dimenziójában Nyugat-Szlovákiában. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 5/3, 85–100.
- VÖRÖS FERENC 2003c. Felvidéki családnevek onomatodialektológiai vallomása. *Névtani Értesítő* 25: 143–147.
- VÖRÖS FERENC 2003d. Felvidéki magyar neveink sorsa a XX. században. *Szőrös Kő* 1: 24–40.
- VÖRÖS FERENC 2004a. *Családnévkutatások Szlovákiában.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- VÖRÖS FERENC 2004b. Névpolitika a Felvidéken. In: BALÁZS GÉZA szerk., *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője.* MTA Társadalomkutató Központ, Budapest. 367–381.
- VÖRÖS FERENC 2004c. A (történeti) személynévkutatás a Felvidéken különös tekintettel a Trianon utáni fejleményekre. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 200. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – TIT Jászszági Szervezete – Jászok Egyesülete, Budapest. 39–59.
- VÖRÖS FERENC 2004d. Nyelvcseré – névcseré a Zobor-vidéken. In: LAKATOS ILONA – T. KÁROLYI MARGIT szerk., *Nyelvvesztés, nyelvjárásvésztes, nyelvcseré.* Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához XXXII. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 259–268.

- VÖRÖS FERENC 2005a. Hely- és személynévi neologizmusok a Felvidéken a Trianon után. *Névtani Értesítő* 27: 197–213.
- VÖRÖS FERENC 2005b. Adalékok a felvidéki személynévek areális névtanához. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat (A 2005. október 20–21-i somorjai konferencia előadásai)*. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 224. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Kara – Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, Budapest–Nyitra–Somorja. 129–141.
- VÖRÖS FERENC 2006a. Gondolatok a magyar és a szlovák családnevek összevetéséhez. *Névtani Értesítő* 28: 45–54.
- VÖRÖS FERENC 2006b. Helynévkutatás a Felvidéken. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 27–61.
- VÖRÖS FERENC 2006c. Név kutatás és névföldrajz. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 8/1: 167–176.
- VÖRÖS FERENC 2007a. Névfordítás és névváltogatás kétnyelvű környezetben. In: HOFFMANN ISTVÁN – JUHÁSZ DEZSŐ szerk., *Nyelv, nemzet, identitás III. Nyelvi identitás és a nyelv dimenziói.* A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai. Nemzetközi Magyarisztan-tudományi Társaság, Debrecen–Budapest. 185–199.
- VÖRÖS FERENC 2007b. Adalékok a kétnyelvűség névtanához. In: BÁRCZI ZSÓFIA – VANČONÉ KREMMER ILDIKÓ szerk., *Nyelv – irodalom – társadalom. A 2005. december 8–9-én A Felvidék szerepe a magyar tudományosságban címmel a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Közép-európai Tanulmányok Karának Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke által szervezett konferencia előadásai.* Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 145–157.
- VÖRÖS FERENC 2007c. A pusztai családnev mint (cseh)szlovák pragmatikai kölcsönzés. *Névtani Értesítő* 29: 213–218.
- VÖRÖS FERENC 2008. Nyelvhatárközelben – jogfosztottan (Szeljegyzetek Alsószeli 1945–1959 közötti névélettanához). In: BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ szerk., *Név és valóság. A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai.* A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Károli Gáspár Református Egyetem, Budapest. 507–518.
- VÖRÖS FERENC 2009. Névújítás és névhelyreállítás a kisebbségi magyar névhasználat tükrében: terminológiai javaslat egy névtani jelenség megnevezésére. In: FARKAS TAMÁS – KOZMA ISTVÁN szerk., *A családnev-változtatások története időben, térben, társadalomban.* Gondolat – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest. 57–74.

- VÖRÖS FERENC 2010. A két világháború közötti Alsó- és Felsőszeli a nevek tükrében. In: SZARKA LÁSZLÓ – TÓTH KÁROLY szerk., *Alsó- és Felsőszeli a 20. században I.* Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja–Komárom, 11–62.
- VÖRÖS FERENC 2011. Hol tartanak a mai magyar családnévatlasz munkálatai? *Névtani Értesítő* 33: 191–202.
- VÖRÖS FERENC 2011–2013. *Nyelvek és kultúrák vonzásában I–II. Személynevek a magyar nyelvterület északi pereméről.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- VÖRÖS FERENC 2013. *Mutatvány az 1720-as országos összeírás névföldrajzából.* Savaria University Press, Szombathely.
- VÖRÖS FERENC 2014. *Kis magyar családnévatlasz.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- VÖRÖS FERENC 2017. *Kárpát-medencei történeti családnévatlasz.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- VÖRÖS FERENC szerk. 2006. *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra.
- VÖRÖS JÚLIA 1996. *Kéménd személy- és szólítónevei 1830–1977 között.* Anyanyelvi Füzetek 4. Kiadja a Szlovákiai Magyarok Anyanyelvi Társasága és a Nyitrai Pedagógiai Főiskola Hungarisztika Tanszéke, Nyitra.
- VÖRÖS OTTÓ 2004a. A nyelvvesztés fokozatai egyének és kisközösségek névhasználatában. In: LAKATOS ILONA – T. KÁROLYI MARGIT szerk., *Nyelvvesztés, nyelvjárásvesztés, nyelvcsere.* Tinta Könyvkiadó, Budapest. 253–258.
- VÖRÖS OTTÓ 2004b. A határon túli névkutatás és hozadéka a nyelvi tervezésben. In: FARKAS FERENC szerk., *Magyar névtani kutatások itthon és határainkon túl.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 200. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar – TIT Jászvári Szervezete – Jászok Egyesülete, Budapest. 135–138.
- VÖRÖS OTTÓ 2005. Néhány ritka tájszavunk szóföldrajzához (Ipoly és Garam menti helynevek vizsgálata alapján). In: VÖRÖS FERENC szerk., *Regionális dialektusok, kisebbségi nyelvhasználat (A 2005. október 20–21-i somorjai konferencia előadásai).* Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 224. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem – Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum, Budapest–Nyitra–Somorja. 119–122.
- VÖRÖS OTTÓ 2006. Regionalizmusok és archaizmusok szlovákiai magyar vízrajzi köznevekben. In: VÖRÖS FERENC szerk., *Vallanak a neveink múltjáról és jelenéről. Magyar névtani kutatások Szlovákiában. Névtani konferencia Nyitrán 2005. június 2–4.* A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 225. Magyar Nyelvtudományi Társaság – Konstantin Egyetem, Budapest–Nyitra. 62–70.
- VÖRÖS OTTÓ 2007. A névhasználat tervezésének néhány kérdése kisebbségi, két-nyelvűségi környezetben. In: MATICSÁK SÁNDOR szerk., *Nyelv, nemzet, identitás I.*

- A VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus nyelvészeti előadásai.* Nemzetközi Magyarástudományi Társaság, Budapest–Debrecen, 187–193.
- VÖRÖS OTTÓ 2010. Kétnyelvűség és személynévhasználat. In: VÖRÖS FERENC szerk., *A nyelv földrajztól a névföldrajzig.* Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 234. Magyar Nyelvtudományi Társaság – NYME Savaria Egyetemi Központ, Budapest–Szombathely. 101–104.
- VÖRÖS OTTÓ 2011. A tankönyvek névhasználatának nyelvpolitikai vonatkozásai. *Eruditio – Educatio* 6/2: 47–51.
- VÖRÖS OTTÓ 2014. Névadás, névviselés és identitás. A tulajdonnevek a kétnyelvűségben. In: GRÓF ANNAMÁRIA – N. CSÁSZI ILDIKÓ – SZOTÁK SZILVIA szerk., *Sokszínű nyelvészet – nyelvi sokszínűség a 21. század elején. Írások Kolláth Anna tiszteletére.* Tinta Könyvkiadó, Budapest. 382–385.
- VÖRÖS OTTÓ – SIMON SZABOLCS 2006. Nyelvtervezés – névtervezés. Személynévhasználat és a szlovákiai magyarok. In: BENŐ ATTILA – SZILÁGYI N. SÁNDOR szerk., *Nyelvi közösségek – nyelvi jogok.* Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Kolozsvár. 343–359.
- VUKOV RAFFAI ÉVA 2013. A kódolt identitás mint a nyelvi tájkép alapeleme. In: BERÉNYI JÁNOS szerk., *Tudományos diskurzusok. Konferenciakötet. Vajdasági Magyar Tudóstalálkozó 2013.* Vajdasági Magyar Akadémiai Tanács, Újvidék. 178–184.
- WEINREICH, URIEL 1953. *Languages in Contact. Findings and Problems.* Linguistic Circle, New York.
- WITKOWSKI, TEODOLIUS 1964. *Grundbegriffe der Namenkunde.* Berlin.
- WITKOWSKI, TEODOLIUS 1976. Definitionen zur onomastischen Terminologie. In: Blichá, Michal – Majtán, Milan eds., *Zborník materiálov z 5. slovenskej onomastickej konferencie (Prešov 3.–7. mája 1972).* Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava. 117–140.
- ZALABAI ZSIGMOND szerk. 1995. *Mit ér a nyelvünk, ha magyar? A „táblabáború” és a „névbáború” szlovákiai magyar sajtódokumentumaiból 1990–1994.* Kalligram Könyvkiadó, Pozsony.
- ZÁVODNÝ, ANDREJ 2012. *Hydronymia slovenskej časti povodia Moravy.* Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity, Trnava.
- ZGUSTA, LADISLAV 1995. Systematická terminologie onomastiky. *Acta onomastica* 36: 262–272.
- ZOLTAI LAJOS 1938. *Debreceni halmok, hegyek, egyéb mesterséges és természetes emelkedések.* Városi Nyomda, Debrecen.
- ŽIGO, PAVOL 2008. Ideonymá a problematika transonymizácie. In: ČORNEJOVÁ, MICHAELA – KOSEK, PAVEL eds., *Jazyk a jeho proměny. Prof. Janě Pleskalové životnímu jubileu.* Host, Brno. 265–270.
- ŽIGO, PAVOL 2010. Budú v onomastike aj muzikonymá? (O jednejdvoch Plavovláskach). *Slovenská reč* 75: 270–277.

- ŽIGO, PAVOL 2015. Fungovanie vlastných mien v slovensko-maďarskom retrospektívnom pohľade. In: VÖRÖS FERENC – MISAD KATALIN szerk., *A nyelvfeldrajztól a névföldrajzig V. Interetnikus kapcsolatok*. Szenczi Molnár Albert Egyesület, Pozsony. 76–89.
- ŽIGO, PAVOL ed. 1988. *Urbanonymia. Zborník prednášok z 2. celoštátneho onomastického seminára. Modra-Piesok 8.–10. októbra 1986*. Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava.
- ŽIGO, PAVOL – MAJTÁN, MILAN eds. 2003. *Vlastné meno v komunikácii. 15. slovenská onomastická konferencia (Bratislava 6.–7. septembra 2002)*. Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava.